МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

В.Ф. Володько

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ НАРОДНО-СЦЕНІЧНОГО ТАНЦЮ

Навчально-методичний посібник

Допущено Міністерством культури і туризму України як навчальний посібник для вищих навчальних закладів культури і мистецтв

Київ ДАКККіМ 2007

Методика викладання народно-сценічного танцю: Навчально-методичний посібник. Вид. 2-е, переробл. / В.Ф. Володько. – К.: ДАКККіМ, 2007. – 306 с.

Процес формування висококваліфікованих фахівців народного хореографічного мистецтва передбачає глибоке знання спеціальних дисциплін, серед яких одне з провідних місць належить народно-сценічному танцю.

У навчально-методичному посібнику узагальнюється більш як тридцятирічний педагогічний досвід роботи заслуженої артистки України В. Ф. Володько.

У посібнику викладено теоретичний курс та методику викладання вправ і рухів народно-сценічного танцю.

Для студентів вищих навчальних закладів Міністерства культури і мистецтв України, керівників хореографічних колективів.

Рецензенти: М. М. Вантух, народний артист України, лауреат Державної премії ім. Т. Г. Шевченка, художній керівник Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України ім. П. Вірського, професор, завідувач кафедри хореографії ДАКККіМ;

О. П. Колосок, заслужений артист України, професор кафедри хореографії ДАКККіМ

ISBN 966 – 8683 – 79 – X

© В.Ф. Володько, 2007
© Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2007

ПЕРЕДМОВА

Запропонована робота базується на основі програми курсу “Теорія та методика викладання народно-сценічного танцю”, яка розроблена В.О.Каміним, професором кафедри народної хореографії Київського національного університету культури і мистецтв.

Головна мета полягає у вихованні професійно підготовленого балетмейстера ансамблю народного танцю, викладача фахових дисциплін. *Завдання курсу* – надання студентам міцних знань з теорії та методики викладання даної дисципліни та засвоєння виконання вправ біля станка та методики викладання народно-сценічного танцю в еволюції і послідовному їхньому ускладненні.

Матеріал з народно-сценічного танцю викладається з урахуванням послідовного засвоєння теоретичного і практичного курсів, вивчення яких розраховано на три роки навчання за ступенем складності.

Теоретичний курс передбачає знайомство та опрацювання питань, пов’язаних із формуванням системи викладання народно-сценічного танцю, методики побудови уроку, принципами його музичного оформлення, методикою створення комбінацій, етюдів, специфікою викладання народно-сценічного танцю в навчальних закладах, хореографічних колективах різного спрямування.

Практичний курс передбачає засвоєння методики виконання та методики викладання вправ та рухів народно-сценічного танцю, визначення напрямків самостійної роботи студентів, підготовку і проведення студентами практичних уроків.

Першого року навчання відбувається початкове ознайомлення студентів з дисципліною. У першому півріччі особлива увага приділяється постановці ніг, корпуса, рук та голови у вправах біля станка і на середині зали, далі – вивченню найпростіших рухів народного та народно-сценічного танців, а також вправам на розвиток координації. У другому півріччі складаються нескладні комбінації на 8-16 тактів із двох-трьох вивчених рухів.

Після вивчення всіх вправ біля станка першого року навчання студенти знайомляться з розподілом елементів по групах з урахуванням їхнього значення в розвиненні м’язово-суглобного апарату. Засвоєнню рухів на середині залу сприяють вивчення танців країн Балтії, російського, білоруського та польського танців.

Другого року навчання рухи біля станка більш ускладнюються – додається робота опорної ноги, корпуса та рухи рук. На середині залу продовжується вивчення більш складних елементів російського тан-

цю, вивчаються елементи італійського, татарського та угорського танців.

Теоретичний курс передбачає ознайомлення та опрацювання питань, пов'язаних із формуванням системи викладання народно-сценічного танцю, методикою побудови уроку, принципами його музичного оформлення та методикою створення комбінацій, етюдів.

Третього року навчання завершується вивчення рухів біля станка і ускладнюються нові елементи рухів парного танцю на середині залу. Рухи біля станка ускладнюються стрибками та обертами. Вивчаються елементи танців: молдавського, угорського (народного, сценічного), циганського (сценічного), іспанського (народного, сценічного, класичного "Фламенко").

Теоретичний курс передбачає лекції на теми: "Характеристика сучасних сценічних форм народного танцю", "Значення теорії, методики та практики у формуванні системи викладання народно-сценічного танцю".

Практичний курс передбачає засвоєння методики виконання і методики викладання вправ та рухів народно-сценічного танцю, визначення напрямків самостійної роботи студентів, підготовку і проведення студентами практичних уроків з народно-сценічного танцю.

Індивідуальні заняття підпорядковані більш ретельному засвоєнню танцювальної техніки як художнього засобу виразності при створенні хореографічного образу та опрацюванню певних теоретичних та методичних питань.

Протягом усього періоду навчання студентам прищеплюються навички самостійної роботи, потреба в систематичному накопиченні знань, їхньому узагальненні, аналізі та творчому використанні в практичній діяльності. Під час самостійної роботи студент більш ретельно вивчає методику викладання вправ і рухів танців народів світу, а також складає навчальні комбінації та етюди.

Мал. ***Точки залу***

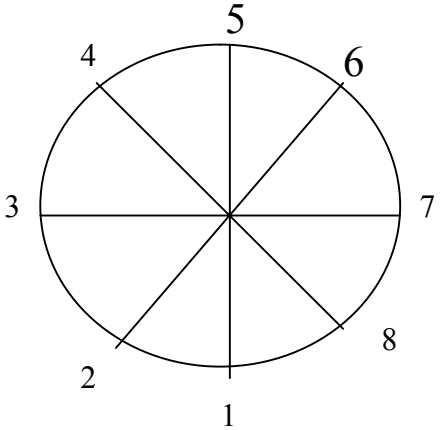

Опис деяких рухів подано на основі спрямування ніг, голови, корпуса до точок залу *(див. мал.)*.

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ НАРОДНОГО ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА

Процес формування висококваліфікованих фахівців народного хореографічного мистецтва передбачає вивчення цілої низки загальноосвітніх і спеціальних дисциплін, серед яких одне з найважливіших місць посідає дисципліна "Народно-сценічний танець".

Першу книгу – "Основи характерного танцю" А.Лопухова, А.Бочарова та А.Ширяєва – можна вважати методично розробленою системою викладання цього предмета. За останні роки вийшло друком чимало видань з народних танців, що сприяло розвитку даної дисципліни. Це книги таких авторів, як: К.Василенко, Д.Джаврішвілі, Р.Карімова, О.Князєва, Ю.Лінгіс, З.Славюнас, В.Якелайтис, Н.Надєждіна, Л.Ошурко, Т.Ткаченко, Т.Устінова, Ю.Чурко та ін.

Програма з вивчення народно-сценічного танцю містить два розділи: *народно-сценічний (характерний) та народний танець.*

Народно-сценічний (характерний) танець – один із засобів художньої виразності балетного театру, різновид сценічного танцю. На поч. XIX ст. цей термін вживали для визначення танцю в характері, в образі. Використовували його переважно в інтермедіях, у яких дійовими особами були ремісники, селяни, матроси, жебраки, розбійники та ін. Танці будувалися на рухах, що характеризували даний персонаж; часто використовувалися побутові жести; композиція була менш суворою, ніж у класичному танці.

На поч. XIX ст. Карло Блазіс, італійський артист, балетмейстер, педагог (4.11.1795-15.07.1878) став називати характерним танцем будь-який народний танець, поставлений у балетній виставі. Таке значення цього терміна збереглося і донині.

Під терміном *характерний танець* мали на увазі танці, що йдуть від народу, від майдану (гротескні, комедійні, жанрові сцени, стилізовані національні танці).

Національна тематика збагачувала мистецтво хореографії новими ідеями й образами, а прагнення використовувати елементи народного танцю сприяло формуванню стилістичних особливостей балетної школи та допомагало утвердженню характерного танцю на сцені театру.

Багато для розвитку сценічного характерного танцю зробив Маріус Петіпа. Ще в юності, мандруючи по Іспанії, він досконало опанував там зразки народної творчості й танцював з кастаньєтами не гірше найкращих танцівників Андалузії. Ці знання він пізніше блискуче застосував у балетах "Дон Кіхот", "Мандрівна танцівниця", "Пахіта" та у постановці танцювальної сюїти в опері "Кармен". Обмірковуючи свої нові вистави, Петіпа детально знайомився з побутом і культурою тієї країни, де мала відбуватися дія балету.

У своїх мемуарах М.Петіпа згадує, що він, отримавши замовлення на постановку лезгинки в опері "Руслан і Людмила", не наважився "вигадувати" за власною фантазією, оскільки не знав Кавказу й не мав необхідного уявлення про хореографію його народів. Тільки ознайомившись із нею, він почав репетиції. Подібний творчий метод балетмейстер застосовував, працюючи й над іншими виставами.

В утвердженні характерного танцю почесне місце посідає хореограф Л.Іванов. Ним створено цілу низку номерів у балеті "Лускунчик" П.Чайковського, в дивертисментах і в оперних виставах.

Яскраве обдарування виявилося в Л.Іванова у постановці 2-ої рапсодії Ф.Ліста, що збереглася в репертуарі до нашого часу.

У XX ст. новий етап в розвитку характерного танцю пов'язаний з іменами А.Горського та М.Фокіна.

Реформатор московського балету А.Горський першим став наближувати свої характерні танці до своєрідної етнографічності. Здійснюючи постановку в 1902 р. у Петербурзі своєї редакції балету "Дон Кіхот", він увів у стилізовані іспанські танці чимало національних штрихів.

Балетмейстер-новатор М.Фокін називав народну творчість "життєдайним соком для танцю театрального [17]" й послідовно впроваджував це положення в життя. У низці постановок М.Фокіна характерний танець став основним засобом виразності в таких великих композиціях, як: "Жар-птиця" І.Стравинського, "Половецькі пляски" в опері А.Бородіна "Князь Ігор".

Засобами характерного танцю цілком вирішені його одноактні балети "Арагонська хота", "Єгипетські ночі", "Шехерезада", "Ісламей", "Стенька Разін".

Драматургічні функції характерного танцю в балеті виявляються не тільки в масових сценах, але й при створенні образів окремих героїв – у монологах, дійових танцювальних діалогах, тріо та ін. Це блискуче показав Л.Лавровський, створивши в балеті "Ромео і Джульєтта"

партію Меркуціо, де дійовий характерний танець переростає межі одного епізоду та служить засобом послідовного розкриття образу.

У балеті В.Чабукіані "Серце гір" лезгинка, яку виконують грузинський юнак Джарджи та князь Заал, перетворюється на своєрідний двобій. Творчо використовуючи існуючий у народному мистецтві мотив танцю двох суперників, балетмейстер створив виразну танцювальну картину, в якій розкривався соціальний конфлікт твору та взаємовідношення його основних героїв.

Наступною рисою характерного танцю в балеті є розвинена віртуозна техніка, яка надає виконавцеві можливість передати в танці всю різноманітність людських переживань. Ускладнення та збагачення технічного арсеналу розвиваються за двома напрямками. По-перше, сценічний характерний танець творчо трансформував усе більшу кількість оригінальних рухів з танцювального фольклору народів різних національностей, що істотно розширило його лексику. По-друге, арсенал рухів характерного танцю поповнився низкою технічних і віртуозних прийомів, які зустрічалися раніше тільки в класиці. Приміром, почали використовуватися оберти та класичні стрибкові па: тури в повітрі, *saut de basque*, перекидні *jete* і т. ін.

Широке застосування знайшли також різні підтримки. Класичний рух *changement de pied* яскраво використано балетмейстером В.Вайноненом у танці басків в балеті "Полум'я Парижа" на муз. Б.Асаф'єва.

У балеті Р.Захарова "Бахчисарайський фонтан" на муз. Б.Асаф'єва класичний рух *saute* використано в партії Нуралі та ін.

До розділу народних танців входять один або два з групи споріднених національних танців. Приміром, вивчення таджицького танцю знайомить учнів з характером і системою координації рухів танців народів Середньої Азії, а вивчення вірменського та гру-зинського танців дає уявлення про танцювальну культуру народів Кавказу.

Кожний народ має чималу кількість танців. Із величезного арсеналу рухів відібрані найбільш типові елементи, з яких можна скомпонувати один чи два етюди, невеличкий танець. Рухи вивчаються за ступенем складності – від простих до більш складних, як за технікою виконання, так і за стильовими особливостями та емоційною насиченістю.

На нашій землі споконвіку в пошані були і вітчизняні танці, й іноземні. Про це є свідчення різноманітних авторитетних джерел. Як згадує Гійом де Боплан, “в селах України кожної неділі і кожного свята селяни з жінками і дітьми збираються після обіду до корчми.., а хлопці та дівчата розважаються на галявині танцями під дудку [4]”. У цих танцях залюбки брала участь і місцева знать: поміщики, інтелігенція з жінками й дітьми. На гучних ярмарках серед багатоголосного гомону, пісень, серед танців із хитромудрими колінцями, серед плавних і візерунчастих хороводів подекуди майоріли фігури польських та угорських танців.

Розвиток професійного балетного театру сприяв популяризації танців народів інших країн.

Народним танцем завжди живився як своїм джерелом, своєю першоосновою і сценічний танець. Здавна в балетні вистави вводилися мотиви національного народного танцю.

В інтерпретації танцювального фольклору різних народів стикалися дві тенденції: одні підходили до нього стилізаторськи, формально використовуючи його фарби, беручи поверхові ознаки, обминаючи найголовніше – душу народного танцю, інші прагнули знайти органічний синтез народного, національного танцю з класичним, виявити їхні справжні характерні риси.

Танець недаремно називають своєрідним літописом народного життя. Століттями створювалися його форми. Вони кровно пов’язані з життям народу, з його побутом, працею, художнім смаком. Народ сам зберігав свої танцювальні скарби. Складні проблеми народної хореографії почали успішно вирішуватися наприк. 40-х рр. XX ст. Цей період ознаменувався створенням нового жанру танцювального мистецтва. Він отримав назву *ансамбль народного танцю*. Виявившись найбільш масовим і улюбленим видом мистецтва, він відразу здобув популярність і любов у найширшого кола глядачів.

1937 р. було створено перші ансамблі народного танцю під керівництвом Ігоря Мойсеєва і Павла Вірського, пізніше – танцювальні групи Хору імені П’ятницького під керівництвом Т.Устинової, Заслуженого академічного народного хору України Г.Верьовки, уральського хору, ансамбль “Берізка” під керівництвом Н.Надєждіної, грузинський ансамбль, керований І.Сухішвілі та Н.Рамішвілі. Джерела створення Державного заслуженого академічного танцю України ім. П.Вірського відносяться до червня 1937 р. Вже тоді, в довоєнні роки, відомі балетмейстери Павло Вірський та Микола Болотов упер-

ше в Україні об'єднали навколо себе колектив народного танцю, який 1940 р. був реорганізований в ансамбль пісні й танцю УРСР. 1951 р., після декади українського мистецтва і літератури колектив знову реорганізовано у Державний ансамбль танцю [2]. Організатором колективу і його незмінним керівником з 1955 р. до 1975 р. був народний артист СРСР, лауреат Державних премій СРСР і Державної премії Української РСР ім. Т.Г.Шевченка Павло Вірський.

З 1980 р. ансамбль очолив відомий знавець хореографічного мистецтва, фольклору та етнографії, дослідник і наслідувач найкращих традицій П.Вірського, герой України, народний артист України, лауреат Державної премії ім. Т.Шевченка, академік Академії мистецтв України, професор, генеральний директор – художній керівник Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України ім. П.Вірського Мирослав Вантух.

Сьогодні значно розширилася палітра народних танців, які включають у багатоактні балети. В історії сценічного танцю елементи танку народного є одним з першоджерел формування нескінченної різноманітності балетних рухів. Тому вивченню національного народно-сценічного танцю надається величезного значення. Він є однією з профілюючих дисциплін у системі середньої та вищої хореографічної освіти.

Проте сценічний характерний танець не є точною копією фольклорного першоджерела, у ньому відбито і творчо осмислено найбільш специфічні риси, притаманні танцювальній мові того або іншого народу. Це й не дивно, тому що той самий народний танець може слугувати основою для різноманітних сценічних танців.

Національна тематика збагачувала мистецтво хореографії новими ідеями й образами, а прагненню використовувати елементи народного танцю сприяло формування стилістичних особливостей балетної школи.

Розділ І
ПОЧАТКОВЕ ВИВЧЕННЯ НАРОДНО-СЦЕНІЧНОГО ТАНЦЮ

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВПРАВ БІЛЯ СТАНКА

Уроки народно-сценічного танцю складаються із вправ біля станка і на середині залу.

Народно-сценічний танець є однією з основних дисциплін у хореографічній освіті. Народно-сценічний танець розвиває в учнів музикальність, емоційність виконання, танцювальність, широту і свободу жесту, координацію рухів. Значна увага приділяється характеру, стилю й виразності виконання. За роки навчання вдосконалюється виконавча майстерність, розвиваються індивідуальні здібності учнів.

Починається вивчення вправ біля станка з поступових тренувальних рухів.

Знайомство з особливостями характеру й манерою виконання російського, білоруського, танців народів Прибалтики, з елементами узбецького, польського та італійського танців відбувається на середині залу.

***Основні принципи послідовності вправ біля станка*:** *від простих рухів до складних*; *контрастне чергування рухів* – повільних і швидких, дрібних, гострих і широких, рухів на присіданнях з рухами на видовжених ногах; *мінімальне використання вправ і рухів*, які повторюють класичний екзерсис.

Побудова вправ і комбінацій біля станка згідно з хореографічним матеріалом, який вивчається на середині залу, допоможе засвоєнню технічно складних рухів і більш впевненої манери виконання рухів на середині залу.

Орієнтовна послідовність вправ біля станка:

1) напівприсідання *(demi-plies)* та повні присідання *(grand-plies)*;

2) вправи для розвитку рухливості стопи: ковзання стопою по підлозі *(battements tendus)*;

3) каблучна вправа;

4) маленькі кидки *(battement tendus jete);*

5) кругові ковзання по підлозі *(rond de jambe par terre)*;

6) *напівприсідання на опорній нозі з поворотом коліна працюючої ноги із закритого положення у відкрите (battement fondu)*;

7) підготовка до *„вірьовочки”*;

8) повороти стоп *(pas tortille);*

9) вправи на вистукування;

10) розгортання ноги на 90° *(battement developpe)*;

11) вправи з ненапруженою стопою;

12) великі кидки;

13) піднімання на півпальці, розтяжки, перегинання корпуса та підготовчі рухи до складних технічних вправ.

Вправи біля станка

Позиції ніг:

1) Відкриті позиції ніг: I, II, III, IV, V – позиції народно-сценічного танцю збігаються з позиціями класичного танцю.

2) Прямі позиції ніг: I пряма – обидві ноги поставлені поруч і торкаються внутрішніми сторонами стоп;

II пряма – обидві ноги поставлені паралельно на відстані стопи одна від одної;

III пряма – обидві ноги поставлені поруч і торкаються внутрішніми сторонами стоп, каблук однієї ноги знаходиться посередині стопи другої;

IV пряма – обидві ноги поставлені вздовж прямої лінії одна перед одною на відстані стопи;

V пряма – обидві ноги поставлені вздовж прямої лінії одна перед однією, каблук однієї ноги торкається носка другої.

3) Вільні позиції ніг: у всіх п’яти на вільних позиціях ноги поставлені так, що стопи знаходяться у напрямку між відповідними відкритими й прямими позиціями.

4) Закриті позиції ніг: I закрита – обидві ноги поставлено носками разом, каблуки нарізно;

II закрита – обидві ноги поставлено одна до одної на відстані стопи між носками, каблуки нарізно.

В усіх перелічених позиціях вага корпуса розподілена рівномірно на обидві ноги, ноги в колінах видовжені.

Переведення ніг із позиції в позицію

1. Ковзанням стопою по підлозі (battement tendus). Працююча нога, видовжена в коліні, ковзаючи по підлозі, відкривається на носок вперед, вбік або назад і опускається на всю стопу в задану позицію. Залежно від вихідної позиції, ковзання може виконуватись у відкритому, прямому чи вільному положеннях.

2. Кидком на 35° (battement tendus jeté). Кидок виконується видовженою працюючою ногою вперед, вбік чи назад з наступним опусканням її на всю стопу в задану позицію. Залежно від вихідної позиції, кидок може виконуватись у відкритому, прямому або вільному положенні.

3. Поворотами стоп. При переведенні ніг з однієї позиції в іншу повороти стоп завжди виконуються двома ногами одночасно через ковзний рух по підлозі – носками з опорою на каблуки чи каблуками з опорою на подушечки стоп.

Переведення ніг з I, II та III відкритих у I, II та III прямі позиції виконується поворотом стоп носками вперед.

Переведення з IV та V відкритих у IV та V прямі позиції виконується таким чином: стопа ноги, яка стоїть позаду, повертається каблуком назад (тобто, на подушечці), а стопа ноги, яка стоїть попереду – носком вперед (тобто, на ребрі каблука).

Переведення ніг з I, II та III прямих у I, II та III відкриті позиції виконується переведенням стоп носками в сторони.

Переведення ніг з IV прямих у IV та V відкриті позиції виконується таким чином: стопа ноги, яка стоїть попереду, повертається носком у бік, а стопа ноги, що стоїть позаду, – каблуком вперед.

Переведення ніг з I та II прямих у I та II закриті позиції виконується поворотом стоп каблуками назовні.

Переведення ніг з I та II закритих у I та II прямі позиції – каблуками всередину.

Переведення ніг з I прямої в II відкриту позицію виконується через два повороти: з I прямої в I закриту – каблуками назовні, потім з I закритої у II відкриту – носками назовні. Ноги або видовжені в колінах, або в момент переведення ніг у закриту позицію робиться напівприсідання, а потім, у момент переведення ніг у II відкриту позицію, вони витягуються у зворотному порядку.

Позиції та положення рук

Позиції рук

I, II, III позиції збігаються з I, II, III позиціями рук класичного танцю.

IV позиція – руки зігнуті в ліктях, кисті лежать на талії, великий палець позаду, чотири інших, зібрані разом, – попереду. Плечі й лікті спрямовані в сторони вздовж прямої лінії.

V позиція – обидві руки схрещені на рівні грудей, але не торкаються корпуса. Чотири пальці, зібрані разом, лежать зверху плеча різнойменної руки, трохи вище ліктя. Великі пальці обох рук знаходяться знизу.

VI позиція – обидві руки зігнуті в ліктях, які злегка підведені і спрямовані в сторони. Вказівні та середні пальці торкаються потилиці (кінчиками пальців ніби підтримується головний убір).

VII позиція – обидві руки зігнуті в ліктях і закладені за спину на талію. Кисть однієї руки лежить на зап'ястку другої.

Положення рук

Підготовче положення – обидві руки вільно опущені вздовж корпуса, кисті вільні й повернуті долонями до корпуса.

1-е положення – обидві руки, розкриті в сторони на висоті між підготовчим положенням та II позицією.

2-е положення – обидві руки, округлі у ліктях, розкриті в сторони на висоті між III та II позиціями, пальці вільно зібрані й відкриті, долоні злегка повернуті вгору.

У 1-му та 2-му положеннях можливе переведення рук вперед і назад. Рівень рук не змінюється.

Підготовка до початку руху *(preparation*)

При виконанні більшості рухів біля станка одна рука лежить на станку, друга знаходиться в IV позиції. При виконанні рухів обличчям до станка обидві руки лежать на станку.

Підготовка до початку руху полягає в русі руки, який виконується на музичний вступ, що йде в темпі та характері даного музичного супроводу.

При музичному розмірі 2/4, 3/4 або 6/8 швидкого темпу підготовка до початку руху займає 2 такти; при музичному розмірі 4/4 або 6/8 повільного темпу – 1 такт.

Музичний розмір – 2/4. Рух займає 2 такти. Вихідне положення: одна рука на станку, друга – в підготовчому положенні. Голова повернута від станка.

1-й такт

Перша чверть – рука з підготовчого положення, округляючись у лікті, підіймається перед корпусом, трохи нижче I позиції, та відкривається від кисті до ліктя вбік, в 1-е положення; кисть знаходиться на рівні талії. Голова злегка нахиляється вперед і повертається в бік відкритої руки; погляд спрямовано на кисть.

Друга чверть – пауза.

2-й такт

Перша чверть – рука згинається в лікті та, описуючи невелике півколо до I позиції, закривається у IV. Погляд спрямовується за рухом кисті. Голова злегка нахиляється, в момент закінчення руху руки повертається від станка та піднімається.

Друга чверть – пауза.

При виконанні підготовки до початку руху плече, як при відкриванні руки в I положення, так і при закриванні її в IV позицію, залишається нерухомим.

Музичний розмір – 3/4. Рух займає 2 такти.

1-й такт

Перша чверть – рука відкривається в 1-е положення.

Друга й третя чверті – пауза.

2-й такт

Перша чверть – рука закривається у IV позицію.

Друга й третя чверті – пауза.

Музичний розмір – 4/4. Рух займає 1 такт.

Перша чверть – рука відкривається в 1-е положення.

Друга чверть – пауза.

Третя чверть – рука закривається у IV позицію.

Четверта чверть – пауза.

Музичний розмір – 6/8 повільного темпу. Рух займає 1 такт.

Перша й друга восьмі – рука відкривається в 1-е положення.

Третя восьма – пауза.

Четверта й п’ята восьмі – рука закривається в IV позицію.

Шоста восьма – пауза.

Музичний розмір – 6/8 швидкого темпу. Рух займає 2 такти.

1-й такт

Перша, друга й третя восьмі – рука відкривається в 1-е положення.

Четверта, п’ята й шоста восьмі – пауза.

2-й такт

Перша, друга й третя восьмі – рука закривається у IV позицію.

Четверта, п’ята й шоста восьмі – пауза.

У тому випадку, коли рух ніг починається не з вихідної позиції, а з положення ноги, відкритої вперед, вбік або назад, підготовка до початку руху полягає не тільки в русі руки, але й у розгортанні ноги. Рух ніг у цьому випадку починається не з вихідної позиції, а з відкри-

того положення вперед, вбік або назад. Працююча нога відкривається ковзним рухом по підлозі на носок або піднімається на 35°, 45° чи 90° одночасно із закриванням руки в IV позицію.

Інколи при виконанні рухів ніг в координації з рухом руки відкривання руки й ноги відбувається одночасно.

Напівприсідання *(demi-plies)* та повні присідання *(grand-plies)*

Напівприсідання та глибокі присідання у I, II, IV та V відкритих і прямих позиціях.

Музичний розмір 2/4; 4/4 та 6/8.

Музичний супровід і виконання руху – у характері білоруського, угорського, польського, іспанського або східних танців. Вихідна позиція ніг – I, II, IV, V відкрита або пряма.

Рука у IV позиції. Голова повернута від станка.

Методика виконання напівприсідань і повних присідань в народно-сценічному танці аналогічна методиці виконання *demi-plies* та *grand-plies* у класичному танці.

Плавні

На музичний розмір 2/4 або 3/4 напівприсідання або повні присідання займають 2 такти. На музичний розмір 4/4, 6/8 повільного темпу – 1 такт.

Різкі

На музичний розмір 2/4, різкі напівприсідання і повні присідання займають 1 такт і виконуються з акцентом на будь-яку частину такту. На музичний розмір 4/4 – половина такту.

Плавні та різкі напівприсідання й повні присідання можуть комбінуватись у різних поєднаннях. При виконанні напівприсідань і повних присідань послідовно за різними позиціями виконуються переведення ніг із позиції в позицію:

а) ковзанням стопою по підлозі *(battement tendus);*

б) кидком на 35° *(battement tendus jete);*

в) поворотом стоп.

Ковзання стопою по підлозі *(battements tendus)*

Вправи для розвитку рухливості стопи

Музичний розмір 2/4, 4/4, 3/4. Музичний супровід і виконання рухів – у характері російського, білоруського, угорського або польського танців.

Вихідна позиція ніг – V відкрита. Одна рука на станку, друга у IV позиції. Голова повернута від станка. Рух може виконуватися вперед, вбік і назад.

На носок з переведенням стопи на ребро каблука

Музичний розмір 2/4. Рух займає 2 такти.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – працююча нога, видовжена в коліні, з V відкритої позиції ковзає всією стопою по підлозі вперед на носок у відкрите положення. Корпус від талії ледь відхилений назад.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – стопа працюючої ноги у відкритому положенні переводиться на ребро каблука на відстані стопи від опорної; стопа "скорочується". При переведенні стопи з носка на ребро каблука працююча нога не піднімається над підлогою.

Друга восьма – пауза.

2-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – стопа працюючої ноги у відкритому положенні переводиться на носок.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – працююча нога, видовжена в коліні, ковзаючи всією стопою по підлозі у відкритому положенні, закривається у V відкриту позицію. Голова повернута від станка.

Музичний розмір 4/4. Рух займає 1 такт. Рух виконується так само, як на музичний розмір 2/4, тільки не за два, а за один такт.

Музичний розмір 3/4. Рух займає 1 такт.

Перша чверть.

Перша восьма – стопа працюючої ноги ковзає вперед на носок.

Друга восьма – стопа працюючої ноги переводиться на ребро каблука.

Друга чверть.

Перша восьма – стопа працюючої ноги переводиться на носок.

Друга восьма – пауза.

Третя чверть.

Перша восьма – працююча нога повертається в V відкриту позицію.

Друга восьма – пауза.

На носок, з переведенням стопи на ребро каблука – з напівприсіданням

Рух виконується так само, як попередній, тільки в момент переведення стопи на ребро каблука робиться напівприсідання на опорній нозі у відкритому положенні. При переведенні стопи з ребра каблука на носок опорна нога витягується в коліні.

Під час виконання описаних вище ковзань вбік корпус від талії злегка нахиляється від станка. Голова повертається від станка та нахиляється, погляд спрямовано додолу. При виконанні цих ковзань назад корпус злегка нахиляється вперед. Голова, нахиляючись разом із корпусом, повертається від станка.

У другому півріччі до рухів ніг можна додати простий рух руки: в момент виведення ноги на носок рука відкривається через I позицію у 1-е положення; в момент повертання ноги у V відкриту позицію рука закривається в IV позицію.

Обидва цих ковзання виконуються також з I прямої позиції вперед і вбік у прямому положенні. В міру засвоєння всіх описаних вище рухів їх можна комбінувати між собою в різних поєднаннях, додаючи напівприсідання за V відкритою або I прямою позиціями в момент повернення працюючої ноги у вихідне положення.

Маленькі кидки *(battements tendus jetes)*

Музичний розмір 2/4, 3/4, 6/8.

Музичний супровід і виконання рухів – у характері білоруського, польського або італійського танців.

Вихідна позиція ніг – V відкрита. Руки у IV позиції. Голова повернута від станка. Рух може виконуватися вперед, вбік, назад. Подано опис руху вперед.

З одним ударом стопою у V відкритій позиції

Музичний розмір 2/4. Рух займає 1 такт.

Затакт (перша восьма другої чверті останнього такту музичного вступу) – видовжена в коліні працююча нога кидком відкривається вперед на 45° у відкритому положенні; стопа витягується. Корпус від талії злегка відхиляється назад.

Друга восьма – пауза.

Перша чверть.

Перша восьма – працююча нога, ковзаючи всією стопою по підлозі, стає у V відкриту позицію одночасно з напівприсіданням на

обох ногах. Корпус від талії та голова злегка нахиляються до працюючої ноги.

Друга восьма – працююча нога, згинаючись у відкритому положенні в коліні, піднімається зі "скороченою" стопою до щиколотки опорної, яка зберігає напівприсідання.

Друга чверть.

Перша восьма – працююча нога ковзним ударом всією стопою по підлозі, за V відкритою позицією, робить різкий кидок вперед на 45° у відкрите положення, видовжуючись у коліні та стопі. Одночасно витягується в коліні й опорна нога. Корпус випростовується і від талії злегка відхиляється назад. Голова, повернута від станка, піднімається.

Друга восьма – пауза.

Музичний розмір – 3/4. Рух займає 1 такт.

Затакт (перша восьма третьої чверті останнього такту музичного вступу) – працююча нога робить кидок вперед на 45°.

Друга восьма – пауза.

Перша чверть.

Перша восьма – стопа працюючої ноги ставиться у V відкриту позицію одночасно з напівприсіданням на двох ногах.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – пауза.

Друга восьма – працююча нога зі "скороченою" стопою піднімається до щиколотки опорної, яка залишається в напівприсіданні.

Третя чверть.

Перша восьма – працююча нога ковзним ударом всією стопою по підлозі, за V відкритою позицією, різко відкривається вперед на 45°. Опорна нога витягується в коліні.

Друга восьма – пауза.

Музичний розмір 6/8. Рух займає 1 такт.

Затакт (четверта восьма останнього такту музичного вступу) – працююча нога відкривається вперед на 45°.

П'ята й шоста восьмі – пауза.

Перша восьма – працююча нога ставиться у V відкриту позицію одночасно з напівприсіданням на обох ногах.

Друга восьма – пауза.

Третя восьма – працююча нога зі "скороченою" стопою піднімається до щиколотки опорної.

Четверта восьма – працююча нога ковзним ударом всією стопою по підлозі різко відкривається вперед на 45°. Опорна видовжується в коліні.

П’ята і шоста восьмі – пауза.

З двома ударами за V відкритою позицією

Музичний розмір – 2/4. Рух займає 1 такт.

Затакт (відповідає попередньому описові на 2/4 з одним ударом).

Друга восьма – пауза.

Перша чверть.

Перша восьма – працююча нога, ковзаючи всією стопою по підлозі, ставиться у V відкриту позицію одночасно з напівприсіданням на обох ногах; потім, у відкритому положенні, піднімається зі “скороченою” стопою до щиколотки опорної, яка зберігає напівприсідання. Корпус випростовується й від талії разом з головою нахиляється до працюючої ноги.

Друга восьма – працююча нога, зігнута в коліні у відкритому положенні, ставиться всією стопою в V відкриту позицію; потім, у відкритому положенні, піднімається зі “скороченою” стопою до щиколотки опорної, що продовжує зберігати напівприсідання.

Друга чверть.

Перша восьма – працююча нога, ковзним ударом усією стопою по підлозі, за V відкритою позицією, робить різкий кидок вперед на 45°, видовжуючись у коліні й стопі. Одночасно видовжується в коліні опорна нога. Корпус випростовується й від талії злегка відхиляється назад. Голова піднімається.

Друга восьма – пауза.

З подвійним ударом на музичний розмір 3/4 та 6/8 за вищевказаним описом.

З коротким ударом по підлозі носком чи ребром каблука (pas pique)

Музичний розмір 2/4, 3/4, 6/8. На музичний супровід 2/4 та рух виконується на одну чверть, а на музичний розмір 6/8 – на три восьмих.

Затакт – видовжена в коліні працююча нога робить у відкритому положенні кидок вперед на 45°; стопа випростовується. Корпус від талії злегка відхиляється назад або нахиляється вперед.

Перша чверть.

Перша восьма – видовжена в коліні нога робить короткий удар по підлозі носком витягнутої стопи у відкритому положенні і, не змінюючи положення, піднімається на 45°.

Положення корпуса й голови не змінюється.

Друга восьма – пауза.

Цей рух виконується також ударом по підлозі ребром каблука “скороченої” стопи у відкритому положенні. При виконанні цього руху вбік корпус від талії може злегка відхилятись до станка або від станка. Голова, повернена від станка, піднімається або нахиляється залежно від руху корпуса.

При виконанні цього руху назад корпус злегка нахиляється вперед. Голова, повернута від станка, нахиляється разом із корпусом. Удари можна також робити в напівприсіданні на опорній нозі у відкритому положенні. Під час руху рука може знаходитись у IV або III позиції, а також у 1-му положенні.

У подальшому, коли рух засвоєний, на музичний розмір 2/4 на кожну чверть такту, можна робити по два удари по підлозі як носком, так і ребром каблука.

На музичний розмір 6/8 2 удари виконуються на першу і другу або четверту й п’яту восьмі.

Третя або шоста восьма – пауза.

У міру засвоєння всіх описаних вище маленьких кидків, їх можна комбінувати в різних поєднаннях.

Кругові ковзання по підлозі *(rond de jambe par terre),* коло ногою по підлозі

Музичний розмір 2/4. Музичний супровід і виконання рухів – у характері польського, іспанського або угорського танців.

Вихідне положення ніг – V відкрита позиція. Рука в підготовчому положенні. Голова повернута від станка.

Носком – із зупинкою вбік або назад

а) Із зупинкою вбік

Музичний розмір – 3/4. Рух займає 2 такти.

1-й такт музичного вступу.

Перша чверть.

Перша восьма – видовжена працююча нога відкривається вбік на носок у відкрите положення. Рука через I позицію відкривається в 1-е положення. Голова через нахил вперед повертається вбік відкритої руки: погляд супроводжує рух кисті.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть – пауза.

Третя чверть – пауза.

2-й такт музичного вступу.

Перша чверть.

Перша восьма – працююча нога, роблячи півпальцями мазок по підлозі, згинається в коліні та з видовженою стопою підводиться у відкритому положенні позаду до щиколотки опорної. Рука закривається в IV позицію. Голова злегка нахиляється вбік працюючої ноги.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть – пауза.

Третя чверть.

Перша восьма – пауза.

Затакт (друга восьма) – працююча нога повертається в закрите положення, видовжуючись у коліні, опускається зовнішнім ребром стопи на підлогу попереду стопи опорної, щільно доторкуючись до неї. Продовжуючи рух, стопа працюючої ноги, ковзаючи зовнішнім ребром по підлозі вздовж стопи опорної та видовжуючись, проводиться в закритому положенні до станка на носок. Голова через невеликий нахил вперед повертається до станка. Погляд спрямований на носок працюючої ноги.

1-й такт.

Перша чверть – продовжуючи рух, видовжена працююча нога носком витягнутої стопи описує попереду опорної півколо по підлозі до положення вбік, повертаючись із закритого положення у відкрите. Голова, піднімаючись, повертається від станка.

Друга та третя чверті – пауза.

2-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – працююча нога, роблячи півпальцями мазок по підлозі, згинається в коліні та з видовженою стопою підводиться у відкритому положенні позаду до щиколотки опорної. Голова злегка нахиляється вбік працюючої ноги.

Друга восьма – пауза.

б) Із зупинкою назад. Рух виконується так само, як рух із зупинкою вбік, тільки, описуючи працюючою ногою коло по підлозі, робить зупинку позаду.

Ребром каблука – із зупинкою вбік

Опис руху відповідає описові руху *rond de jambe par terre* носком із зупинкою вбік.

Затакт (друга восьма) – працююча нога повертається в закрите положення, видовжуючись у коліні, опускається зовнішнім ребром стопи на підлогу попереду стопи опорної, щільно доторкуючись до неї. Продовжуючи рух, стопа працюючої ноги ковзає зовнішнім ребром по підлозі, вздовж стопи опорної, проводиться в закритому положенні до станка й переводиться на ребро каблука; стопа "скорочується". Голова через невеликий нахил вперед повертається до станка. Погляд спрямований на носок працюючої ноги.

Ребром каблука – біля стопи опорної ноги

Музичний розмір 2/4. Рух займає 2 такти.

1-й такт музичного вступу.

Перша чверть.

Перша восьма – працююча нога відкривається вбік на носок у відкрите положення. Рука через I позицію відкривається у перше положення. Голова через нахил вперед повертається вбік; погляд супроводжує рух руки.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть – пауза.

2-й такт музичного вступу.

Перша чверть.

Перша восьма – працююча нога, роблячи мазок півпальцями по підлозі, згинається в коліні та з видовженою стопою підводиться у відкритому положенні позаду до щиколотки опорної. Рука закривається в IV позицію. Голова злегка нахиляється вбік працюючої ноги.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – пауза.

Затакт (друга восьма) – працююча нога повертається в закрите положення і, видовжуючись у коліні, опускається зовнішнім ребром стопи на підлогу попереду стопи опорної, щільно доторкуючись до неї. Продовжуючи рух, стопа працюючої ноги, ковзаючи зовнішнім ребром по колу вздовж стопи опорної, проводиться вбік станка і переводиться в закритому положенні на ребро каблука біля носка опорної, стопа "скорочується". Голова через невеликий нахил вперед повертається до станка. Погляд спрямований на носок працюючої ноги.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – продовжуючи рух, видовжена працююча нога швидко описує ребром каблука попереду стопи опорної ноги, від її

носка до каблука, маленьке півколо по підлозі – із закритого положення до I відкритої позиції, – не опускаючи стопи на підлогу. Голова, піднімаючись, повертається від станка.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть – пауза.

2-й такт.

Перша восьма – працююча нога, роблячи півпальцями мазок по підлозі, згинається в коліні та з видовженою стопою підводиться у відкритому положенні позаду до щиколотки опорної. Голова злегка нахиляється вбік працюючої ноги.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть – пауза.

Музичний розмір 3/4. Рух займає 2 такти.

Розкладка руху в цьому випадку аналогічна розкладці ковзання носком – із зупинкою вбік.

Під час виконання всіх вищеописаних рухів стегна і корпус не обертаються. В міру засвоєння всіх трьох видів ковзань, їх можна комбінувати у різних поєднаннях.

Повороти стоп одинарні *(pas tortille)*

Повороти стопи (“змійка”). Одинарний поворот стопи. Музичний розмір 2/4 або 4/4. Музичний супровід та виконання рухів – у характері угорського танцю.

Вихідне положення ніг – V відкрита позиція. Рука в IV позиції. Голова повернута від станка.

Музичний розмір 2/4. Рух займає 2 такти.

Затакт (перша восьма останньої чверті останнього такту музичного вступу) – видовжена працююча нога кидком різко відкривається вбік у відкритому положенні на 45°. Голова злегка підіймається.

Друга восьма – пауза.

Перший такт.

Перша чверть.

Перша восьма – працююча нога, згинаючись у відкритому положенні в коліні, проводиться носком стопи по підлозі вздовж стопи опорної ноги до її носка. Голова повертається до станка й нахиляється. Погляд спрямований на працюючу ногу.

Друга восьма – працююча нога з видовженою стопою повертається на носку в закрите положення, коліном до станка.

Друга чверть.

Перша восьма – стопа працюючої ноги опускається на підлогу, щільно притуляючись внутрішньою стороною стопи зі стопою опорної; носки обох ніг направлені до станка. Одночасно обидві ноги ледь згинаються у колінах. Корпус злегка нахиляється до станка.

Друга восьма – пауза.

2-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – працююча нога, спираючись на каблук, ледь відокремлює подушечку стопи від підлоги, повертається в I відкриту позицію й опускається усією стопою на підлогу – каблук працюючої ноги перед каблуком опорної. Напівприсідання на обох ногах збільшується. Центр ваги розподіляється на обох ногах.

Голова, зберігаючи нахил, повертається від станка.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – працююча нога, ковзаючи всією стопою по підлозі й видовжуючись у коліні й стопі, різко відкривається вбік на 45° у відкритому положенні. Одночасно витягується в коліні й опорна нога. Корпус вирівнюється. Голова, повернута від станка, піднімається.

Друга восьма – пауза.

Під час виконання руху стегна та корпус не обертаються.

У міру засвоєння руху його виконання ускладнюється.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – працююча нога, яка згинається у коліні у відкритому положенні, проводиться носком витягнутої стопи, коліном до станка, у закритому положенні.

Друга восьма – пауза.

Далі рухи виконуються так само, як описано вище.

На музичний розмір 4/4 рух займає 1 такт й виконується на кожну чверть такту так само, як і на музичний розмір 2/4.

У міру засвоєння руху його можна робити вдвічі швидше. Тоді на музичний розмір 2/4 рух буде займати 1 такт, а на музичний розмір 4/4 – 1/2 такти.

Ковзання по нозі

Музичний розмір 4/4. Рух займає 1 такт. Музичний супровід і виконання руху – в характері угорського танцю.

Вихідна позиція ніг – V відкрита. Рука в IV позиції. Голова повернута від станка.

Підготовка до "вірьовочки"

Затакт – працююча нога згинається в коліні, різко підіймається, ковзаючись видовженою стопою по опорній спереду, до коліна, на тій самій висоті у відкритому положенні переводиться носком назад.

Перша чверть.

Перша восьма – працююча нога, ковзаючись по опорній, різко опускається позаду неї з носка на всю стопу в V відкриту позицію. Ноги в колінах видовжені.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – пауза.

Друга восьма – працююча нога згинається в коліні й різко підіймається, ковзаючись по опорній позаду до коліна, на тій самій висоті у відкритому положенні переводиться носком вперед.

Третя чверть.

Перша восьма – працююча нога, ковзаючись по опорній, різко опускається попереду неї з носка на всю стопу в V відкриту позицію. Ноги в колінах видовжені.

Друга восьма – пауза.

Четверта чверть – пауза.

"Вірьовочка"

Затакт – працююча нога згинається в коліні, різко підіймається, ковзаючись видовженою стопою по опорній спереду, до коліна, на тій самій висоті у відкритому положенні переводиться носком назад. Водночас опорна нога на всій стопі ледь проковзує по підлозі вперед. Коліно опорної ноги в мить ковзання вільне.

Перша чверть.

Перша восьма – працююча нога, ковзаючись по опорній, різко опускається позаду неї з носка на всю стопу в V відкриту позицію. Ноги в колінах видовжені.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – пауза.

Друга восьма – працююча нога згинається в коліні, різко підіймається, ковзаючи видовженою стопою по опорній позаду, до коліна, на тій самій висоті у відкритому положенні переводиться носком

уперед. Одночасно опорна нога на всій стопі ледь проковзує по підлозі назад. Коліно опорної ноги в мить ковзання вільне.

Третя чверть.

Перша восьма – працююча нога, ковзаючи по опорній, різко опускається попереду неї з носка на всю стопу в V відкриту позицію. Ноги в колінах видовжені.

Друга восьма – пауза.

Четверта чверть – пауза.

З поворотом коліна з відкритого положення у закрите, та з закритого – у відкрите

Затакт – працююча нога згинається в коліні у відкритому положенні, різко підіймається, ковзаючи видовженою стопою по опорній попереду до коліна, повертається коліном у закрите положення; видовжена стопа працюючої ноги – біля коліна опорної з внутрішньої сторони. Корпус утримується прямо. Голова повертається до станка.

Перша чверть.

Перша восьма – працююча нога, ковзаючи по опорній, різко опускається попереду стопи опорної ноги з носка на всю стопу в I пряму позицію. Носки спрямовані до станка. Ноги в колінах видовжені.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – пауза.

Друга восьма – працююча нога згинається в коліні та в закритому положенні різко підіймається, ковзаючи видовженою стопою по внутрішній стороні опорної ноги до коліна й різко розгортається коліном у відкрите положення. Голова повертається від станка.

Третя чверть.

Перша восьма – працююча нога, ковзаючи по опорній, різко опускається попереду неї з носка на всю стопу в V відкриту позицію. Ноги в колінах видовжені.

Друга восьма – пауза.

Четверта чверть – пауза.

При виконанні цього руху працююча нога ковзає по опорній зовнішній або внутрішній стороні стопи. Необхідно слідкувати за тим, щоб під час виконання руху корпус залишався прямим, особливо коли працююча нога знаходиться у закритому положенні.

На музичний розмір 2/4 рух виконується так само, як на музичний розмір 4/4, тільки не за 1, а за 2 такти.

Пізніше рух може виконуватися швидше, тобто на 1 такт.

Вистукування *(zapateado)*

Музичний розмір 2/4 або 3/4. Музичний супровід та виконання рухів – у характері іспанського сценічного танцю.

Музичний розмір 2/4. Рух займає 1 такт. Вихідна позиція ніг – I пряма. Рука – у підготовчому положенні. Корпус і голова спрямовані прямо.

1-й такт музичного вступу.

Перша чверть – підйом на високі півпальці. Рука відкривається в 1-е положення.

Друга чверть – пауза.

2-й такт музичного вступу.

Перша чверть – напівприсідання на обох ногах на високих півпальцях. Рука закривається в IV позицію. Голова повертається від станка. Корпус злегка відхиляється назад.

Друга чверть.

Перша восьма – пауза.

Затакт (друга восьма) – права нога зі "скороченою" стопою відокремлюється від підлоги і підіймається до кісточки лівої.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – права нога вдаряє півпальцями по підлозі за I прямою позицією.

Друга восьма – ліва нога відокремлюється від підлоги зі "скороченою" стопою й підіймається до щиколотки правої.

Друга чверть.

Перша восьма – ліва нога зі "скороченою" стопою вдаряє ребром каблука по підлозі біля середини стопи правої.

Друга восьма – ліва нога відокремлюється від підлоги та зі "скороченою" стопою підіймається до щиколотки правої. На наступний такт рух починається з лівої ноги. При вистукуванні коліна щільно притуляються одне до одного. Рівень напівприсідань не змінюється.

Маленькі кидки від щиколотки з видовженою стопою

Музичний розмір 2/4. Рух займає 1 такт. Музичний супровід і виконання руху – у характері італійського сценічного танцю "Тарантела". Рух може виконуватися: вперед та вбік – у відкритому положенні, у напрямку до станка – у закритому.

У відкритому положенні

Вихідна позиція ніг – V відкрита. Рука в IV позиції. Голова повернута від станка.

Затакт (друга чверть останнього такту музичного супроводу) – працююча нога згинається у коліні й у відкритому положенні з видовженою стопою підіймається попереду до щиколотки опорної.

Перша чверть.

Перша восьма – працююча нога різко відкривається вперед або вбік на 35°. Голова повертається у напрямку витягнутої ноги.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – працююча нога різко згинається у коліні і, з видовженою стопою у відкритому положенні, підводиться до щиколотки опорної. Голова повернута від станка.

Друга восьма – пауза.

У закритому положенні

Вихідна позиція ніг – V відкрита. Рука у IV позиції. Голова повернута від станка.

Затакт (остання чверть останнього такту музичного вступу) – працююча нога згинається в коліні й у відкритому положенні з видовженою стопою підіймається попереду до щиколотки опорної.

Перша чверть.

Перша восьма – працююча нога різко відривається у напрямку до станка на 35° у закрите положення. Корпус та стегна утримуються прямо. Голова повертається до станка.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – працююча нога різко згинається у коліні, з видовженою стопою підводиться попереду до щиколотки опорної у відкрите положення. Голова одночасно із рухом працюючої ноги повертається від станка.

Друга восьма – пауза.

Обидва ці рухи є підготовчими до руху “віяло”, мета якого – з’єднання описаних вище кидків у будь-якій послідовності.

У прямому положенні вперед

Вихідне положення ніг – I пряма. Руки в IV позиції. Голова повернута від станка.

Затакт – працююча нога згинається в коліні і у прямому положенні з видовженою стопою підіймається до щиколотки опорної.

Перша чверть.

Перша восьма – працююча нога різко відкривається вперед трохи нижче 45° у прямому положенні. Голова повертається прямо.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – працююча нога різко згинається в коліні, з видовженою стопою підводиться попереду до щиколотки опорної у пряме положення. Голова повертається від станка.

Друга восьма – пауза.

Напівприсідання на опорній нозі з поворотом коліна працюючої ноги із закритого положення у відкрите *(battement fondu)*

Музичний розмір 3/4 або 6/8. Музичний супровід і виконання рухів характерне для іспанського або східних танців.

Вихідне положення ніг – V відкрита позиція. Рука у підготовчому положенні. Голова повернута від станка.

Музичний розмір 3/4. Рух займає 2 такти.

1-й такт музичного вступу – рука через I позицію відкривається у 1-е положення. Голова через нахил вперед повертається в бік відкритої руки.

2-й такт музичного вступу.

Перша чверть.

Перша восьма – видовжена працююча нога відкривається у сторону на 45° у відкрите положення; стопа витягується. Рука закривається в IV позицію. Голова трохи підіймається.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть – пауза.

Третя чверть.

Перша восьма – працююча нога, роблячи мазок півпальцями по підлозі, згинається в коліні і з видовженою стопою підводиться у відкритому положенні позаду до щиколотки опорної. Голова злегка нахиляється.

Друга восьма – одночасно з напівприсіданням на опорній нозі працююча, зігнута в коліні, повертається коліном до станка у закрите положення; видовжена стопа переводиться попереду щиколотки опорної. Корпус від талії злегка нахиляється до станка. Голова ледь підіймається, повертається до станка й нахиляється.

1-й такт.

Перша чверть – продовжуючи рух, працююча нога із зігнутим коліном й видовженою стопою повертається назовні у відкрите положення; стопа знаходиться біля щиколотки опорної попереду. Напівприсідання на опорній нозі збільшується. Корпус від талії починає нахил від станка. Голова злегка підіймається і починає повертатися від станка.

Друга й третя чверть – присідання на опорній нозі поступово збільшується; працююча нога зберігає попереднє положення. Нахил корпуса збільшується. Голова нахиляється.

2-й такт.

Перша чверть – працююча нога, видовжуючись у коліні, м'яко відкривається вбік на 45° у відкритому положенні. Одночасно витягується у коліні й опорна нога. Корпус випрямляється. Голова підіймається.

Друга й третя чверть – пауза.

Під час виконання рухів корпус і стегна не обертаються.

Вправи з ненапруженою стопою

Починаючи з першого року навчання, вивчаються вправи з вільною стопою, необхідні для виконання ковзних, мазкових рухів, поширених у характерних танцях.

Під час виконання цих вправ м'язи стопи і гомілковостопного суглобів повинні бути розслабленими. Нога від коліна проводиться *від себе* і *до себе*, торкаючись подушечкою стопи підлоги, роблячи мазки. Ці вправи є підготовчими до виконання чечітки, які змушують м'язи гомілковостопних суглобів то скорочуватися, то розслаблюватися.

Мазки від "себе" і "до себе". Середній батман (flic-flac)

Музичний розмір 2/4 у характері матроського танцю.

Вихідна позиція ніг – V відкрита. Рука у IV позиції. Голова повернута від станка.

Рух займає 1/2 такту.

Затакт (перша восьма другої чверті останнього такту музичного вступу – видовжена в коліні працююча нога кидком на 25° викидається в сторону у відкритому положенні, стопа вільна.

Перша чверть.

Перша восьма – згинаючись у коліні, працююча нога робить мазок подушечкою стопи по підлозі та підводиться до щиколотки опорної зі скороченою стопою (попереду або позаду).

Друга восьма – видовжуючись у коліні, працююча нога робить мазок подушечкою стопи з V позиції по підлозі і відкривається в сторону на 25° у відкритому положенні. Працююча нога робить мазки по підлозі тільки від коліна, верхня частина ноги нерухома. Цей рух є підготовчим до руху "чечітка" в циганському сценічному танці (чечітка).

Мазки "від себе" і "до себе" (flic-flac) з ударом подушечкою стопи працюючої ноги по підлозі

Музичний розмір 6/8 швидкого темпу в характері італійського танцю "Тарантела".

Вихідна позиція ніг – V відкрита. Рука в IV позиції. Голова повернута від станка.

Рух займає 2 такти.

Затакт (перша восьма другого такту музичного вступу) – працююча нога, згинаючись у коліні, у відкритому положенні підтягує скорочену стопу до щиколотки опорної ноги попереду.

Друга, третя, четверта, п'ята восьмі музичного вступу – пауза.

Шоста восьма музичного вступу – стопа працюючої ноги ставиться у V відкриту позицію на півпальці.

1-й такт.

Перша восьма – працююча нога, видовжуючись у коліні, робить мазок подушечкою стопи по підлозі "від себе" та різко викидається у сторону на 25°.

Друга, третя восьмі – пауза.

Четверта восьма – згинаючись у коліні, працююча нога робить мазок подушечкою стопи по підлозі "до себе" та підводиться до щиколотки опорної ноги зі скороченою стопою попереду або позаду.

П'ята, шоста восьмі – пауза.

2-й такт.

Перша восьма – удар подушечкою стопи працюючої ноги за V відкритою позицією попереду або позаду.

Друга, третя восьмі – пауза.

Четверта восьма – працююча нога, згинаючись у коліні, у відкритому положенні підтягує скорочену стопу до щиколотки опорної ноги попереду або позаду.

П'ята, шоста восьмі – пауза.

Великі кидки *(grands battements jetes)* з падінням на працюючу ногу

Музичний розмір 2/4. Рух займає 1 такт. Музичний супровід і виконання рухів у характері угорського сценічного танцю.

Вихідна позиція ніг – V відкрита. Рука у 4-му положенні. Голова повернута від станка.

Рух може виконуватися вперед, убік і назад. Подано опис руху вперед у відкритому положенні.

З одним ударом опорної ноги за V відкритою позицією

Затакт – різкий кидок витягнутої працюючої ноги вперед на 90°. Рука відкривається у другу позицію; долоня спрямована догори.

Перша чверть – працююча нога повертається у V відкриту позицію з різким падінням у напівприсідання на всю стопу. Опорна нога згинається в коліні й з видовженою стопою підіймається позаду до щиколотки працюючої. Корпус від талії злегка нахиляється від станка.

Голова нахиляється до правого плеча. Рука закривається у IV позицію.

Друга чверть – опорна нога, вдаряючи всією стопою по підлозі за V відкритою позицією, різко витягується в коліні. Водночас працююча нога різко викидається на 90°. Корпус випрямляється. Голова повернута від станка, злегка підіймається. Рука відкривається у II позицію.

Під час кидка назад і падіння у V позицію позаду корпус злегка відхиляється назад.

З двома ударами опорної ноги за V відкритою позицією

Затакт – різкий кидок видовженої працюючої ноги вперед на 90°.

Перша чверть.

Перша восьма – працююча нога повертається у V відкриту позицію з різким падінням у напівприсідання на всю стопу.

Опорна нога згинається в коліні й зі “скороченою” стопою підіймається позаду до щиколотки працюючої. Корпус від талії то злегка повертається від станка, то відхиляється від нього. Голова нахиляється до правого плеча. Рука закривається у IV позицію.

Друга восьма – короткий удар півпальцями опорної ноги за V відкритою позицією позаду працюючої, яка залишається у напівприсіданні.

Друга чверть – опорна нога, вдаряючи всією стопою по підлозі, за V відкритою позицією, різко витягується у коліні. Водночас працююча нога різко викидається на 90°. Корпус випрямляється. Голова повернута від станка, злегка підіймається. Рука відкривається у II по-

зицію. При виконанні руху назад або вбік одночасно із закінченням кидка й опусканням ноги у V відкриту позицію позаду корпус злегка відхиляється назад. Голова залишається повернутою від станка.

Розгортання працюючої ноги *(battement developpe)* з одночасним ударом каблуком опорної

Музичний розмір 4/4. Рух займає 1 такт. Музичний супровід і виконання в характері угорського сценічного танцю.

Вихідна позиція ніг – V відкрита. Рука – в підготовчому положенні. Голова повернута від станка.

Рух може виконуватися вперед, вбік і назад.

Подано опис руху вперед.

Плавне

Затакт – з підйому на півпальці на обох ногах працююча нога згинається в коліні й у відкритому положенні підіймається, ковзаючи видовженою стопою по опорній попереду, до коліна. Голова повертається до станка. Рука підіймається у I позицію.

Перша чверть – працююча нога м'яко відкривається вперед не вище 90°. На опорній нозі виконується напівприсідання з одночасним м'яким ударом каблука. Рука розкривається у II позицію; долоня відкрита. Корпус від талії злегка відхиляється назад. Голова повертається від станка.

Друга чверть – пауза.

Третя чверть – видовжена працююча нога опускається на носок і, ковзаючи носком по підлозі, ставиться у V відкриту позицію. Водночас опорна нога видовжується в коліні. Рука повертається у підготовче положення. Корпус випрямляється. Голова ледь нахиляється вперед.

Четверта чверть – пауза.

Різке

Рух виконується так само, як плавне, але розгортання працюючої ноги і напівприсідання на опорній виконується різко.

Музичний розмір 2/4. Рух виконується так само, як на музичний розмір 4/4, тільки не за 1, а за 2 такти.

У міру засвоєння рухів воно може виконуватися швидше, тобто на 1 такт.

Опускання на коліно

Музичний розмір 4/4. Рух займає 1 такт. Музичний супровід і виконання рухів у характері угорського сценічного танцю.

Вихідна позиція ніг – V відкрита. Рука у підготовчому положенні. Голова повернута від станка.

Біля носка опорної ноги

Затакт (четверта чверть музичного вступу) – працююча нога, ковзаючи по підлозі, відкривається вбік на носок у відкрите положення. Одночасно рука відкривається у II позицію. Погляд направлено на кисть руки.

Перша і друга чверть – водночас з поворотом корпуса до станка на 90° видовжена працююча нога повертається на носку у закрите положення і, згинаючись у коліні, поступово опускається на підйом стопи; коліно біля носка опорної, не торкається підлоги. На опорній нозі робиться присідання; обидва коліна направлені до станка. Корпус від станка злегка відхиляється назад. Водночас рука закривається у IV позицію.

Третя чверть – обидві ноги поступово випростовуються у колінах, потім, одночасно з поворотом працюючої ноги на носку у відкрите положення корпус повертається прямо. Рука відкривається у II позицію.

Четверта чверть – працююча нога залишається відкритою або закривається у V відкриту позицію з одночасним закриванням руки у IV позицію.

Біля каблука опорної ноги

Рух виконується так само, як описано вище, з тією різницею, що коліно працюючої ноги опускається не біля носка, а біля внутрішньої сторони каблука опорної. Для цього, в момент повороту працюючої ноги в закрите положення, носок злегка відводиться назад. У міру засвоєння рух може виконуватися на 1/2 такти.

РОЗПОДІЛ ЕЛЕМЕНТІВ РУХІВ ЗА ГРУПАМИ З УРАХУВАННЯМ ЇХНЬОГО ЗНАЧЕННЯ У РОЗВИНЕННІ М'ЯЗОВО-СУГЛОБНОГО АПАРАТУ

Заняття з народно-сценічного танцю поділяються на дві частини:

I – *станок* – вправи, призначені для відпрацювання техніки та сили ніг;

II – *середина* – етюди, спрямовані на підготовку виконавчої майстерності.

Станок в народно-сценічному танці надзвичайно багатий різноманітністю рухів, які розвивають і зміцнюють максимальну кількість м'язів, зв'язок та суглобів. Положення корпуса, голови, рук та ніг також вельми різноманітні. Нахили корпуса, повороти голови, переведення рук з одного положення в інше насичені пластикою, різкістю, розмашистістю.

Якщо у II частині *середини* ведеться етюдна робота, спрямована на виховання сприйняття національного характеру, стилю тих чи інших конкретних рухів, поєднання рухів (координація); на розвиток емоційності, виразності, то I частина *станок*, в основному, виховує тіло виконавця з його м'язово-суглобним апаратом й таким чином є основою танцювальної техніки, тобто фундаментом. Без розвитку м'язів та суглобів, без вміння координувати (узгоджено діяти ногами, руками, корпусом, головою) – танець, який вимагає рухливості та сили ніг, завжди буде позбавлений художності.

Працюючи над *станком,* викладачеві необхідно знати, які рухи розвивають ті чи інші м'язи та суглоби. Під час складання тренажу біля станка також необхідно знати, як перемежати рухи, враховуючи перенавантаження тих самих м'язів та суглобів при максимальному охопленні розвитку рухового апарату.

Відповідно до цього, чергування рухів відбувається за наступними принципами: рухи з напруженою стопою, з вільною; плавні, різкі, обертальні, вистукувальні і т.п.

Важливу роль відіграє композиційна частина *станка* – комбіновані рухи, їхнє поєднання в одночасному розвитку рухового апарату з різним навантаженням для кожної ноги (працюючої та опорної), виробляючи, наприклад, в один прийом еластичність колінного суглоба, хребта, який укріплює черевний прес. Наприклад, одна нога виконує вправи, які укріплюють литкові м'язи, а інша – розвиває рухливість гомілковостопного суглоба та ахілла.

Координацію, яка є основою танцю, варто розвивати біля *станка:* засвоївши виконання рухів ногами, поступово вводити переводи рук з одного положення в інше, додавати оберти, нахили голови та корпуса. Рухи біля *станка* у своїй основі направлені на відпрацювання рухливості та міцності ніг, але необхідно складати та чергувати рухи згідно з ознаками певного національного характеру. Це значить, що необхідно привчати виконавця швидко переходити від одного танцювального національного руху до другого ряду іншої національності.

Викладачеві необхідно звернути особливу увагу на музикальний супровід уроку. Не можна забувати, що музика є основою танцю.

Якісний підбір музичного матеріалу відіграє важливу роль в музичному вихованні, розвитку музичного смаку; привчає виконавця розбиратися у національному та емоційному характері руху.

Розподіл елементів руху

І група

Рухи, які виробляють еластичність рухів колінного, тазостегнового, гомілковостопного суглобів та суглобів стопи.

1. Присідання *(demi plié ma grand plié).* Розвивають у першу чергу колінні суглоби та м'язи (які беруть участь у цих рухах), м'язи стегна (які сприяють набуванню виворотності), виробляють еластичність ахіллесової п'яти.

2. *Battement fondus* – розвиває в першу чергу еластичність у колінному та тазостегновому суглобах.

3. *Passe* – підготовка до "вірьовочки" – розвиває еластичність, рухливість руху в колінному та тазостегновому суглобах.

4. Розгортання працюючої ноги *(battment développé)* – розвиває еластичність, рухливість руху в колінному та кульшовому (тазостегновому) суглобах, розвиває та зміцнює м'язи стегна, сприяє розвитку *кроку*.

ІІ група

Рухи, які виробляють у першу чергу еластичність стопи, а також м'язи та зв'язки, що беруть участь у цих рухах. До них відносяться:

а) "качалка" та "штопор" – розвивають еластичність гомілковостопного суглоба та рухомість фаланги першого пальця стопи;

б) *rond de jambe par terre* – розвивають еластичність гомілковостопного, колінного та тазостегнового суглобів, а також розвиває та зміцнює м'язи зовнішньої сторони стопи. Для стоп з "ресорним зводом" – плоскостопістю;

в) *rond de piede* – розвиває еластичність гомілковостопного суглоба та ахіллесової п’яти;

г) *pas tortillé* (“змійка”) – розвиває рухливість гомілковостопного суглоба.

III група

Рухи, що розвивають рухливість стопи у гомілковостопному суглобі, а також розвивають та зміцнюють м’язи стопи та голені. До цих рухів можна віднести:

а) ковзання стопою по *підлозі (battements tendus)* – розвиває м’язи, які згинають та розгинають стопу, зміцнює ахіллесову п’яту;

б) вистукування з виносом на каблук та ударом п’ятою опорної ноги – розвиває та зміцнює литкові м’язи і ахіллесову п’яту.

IV група

Рухи, які вироблюють рухливість стопи і гомілковостопного суглоба, шляхом скорочення, та розслаблення м’язів. Ці рухи допомагають виконанню дрібних технічних ускладнень, підготовлюють техніку чечіток. До цих рухів відноситься:

а) середній батман – у два темпи *до себе* та *від себе*;

б*) flic-flac* – у один темп *від себе* та *до себе*;

в) “віяло”. При виконанні перших двох рухів стопа повинна бути вільною.

V група

Рухи, які виробляють рухливість у тазостегновому, колінному, гомілковостопному суглобах, а також зміцнюють м’язи стегна, гомілки та м’язи стопи. До цих рухів відносяться:

а) маленькі кидки *(battements tendus jetés)* – які розвивають м’язи гомілки опорної ноги, рухливість колінного суглоба, виробляють техніку виконання дрібних рухів;

б) наскрізні кидки за I відкритою позицією *(battements tendus jetés balancoir)* з ударом каблуком опорної ноги у напівприсіданні – розвивають рухливість в тазостегновому суглобі та м’язи гомілки опорної ноги;

в) наскрізні кидки за I відкритою позицією *(battements tendus jetés balancoir)* з ковзанням на опорній нозі – зміцнюють поперекові м’язи, зв’язки колінного суглоба опорної ноги;

г) великі кидки *(grands battements jetés*) (всі види) – розвивають *крок* і рухливість тазостегнового суглоба.

ВИВЧЕННЯ РУХІВ НА СЕРЕДИНІ ЗАЛУ

Російський танець

Російське танцювальне мистецтво яскраве і різноманітне. Найпростішою формою російських танців є хороводи – невід'ємна частина всіх весняних та літніх великих свят.

Хоровод – це масова народна дія, що об'єднує велику кількість виконавців. Найбільш розповсюджені дівочі хороводи. Виконують їх дівчата плавно, стримано, переважно у супроводі пісні. Виконавці, з'єднавши руки, просуваються в такт музики по колу, допомагаючи своїми рухами розкрити зміст пісні. Хороводи, як повільні, так і швидкі, будуються на простих танцювальних рухах – простий крок, перемінний крок, припадання тощо. Композиції хороводів різноманітні й нагадують химерні візерунки російських мережив. Хороводи виконуються не тільки в колі, а й в лініях, змійках, ланцюжках. Крім масових хороводів, велике місце у російському танці займає перепляс. В давнину перепляс виконувався виключно чоловіками, які в танці змагалися у віртуозності, спритності, виконуючи безліч вигадливих рухів. Пізніше перепляс стає розповсюдженим танцем як хлопців, так і дівчат. Він технічно ускладнюється, стає різноманітним та емоційним.

У чоловічому танці з'являються різноманітні проходки, дрібушки, притупи, складні присядки, хлопавки. Дівочий танець, зберігаючи плавність та стриманість, поповнюється новими танцювальними рухами – дрібушками, моталочками і т. ін.

"Кадриль" – масовий парний танець, в якому бере участь будь-яка кількість пар. У кожній окремій області кадриль виконують порізному: дві пари, чотири, а іноді шість. Дуже різноманітні і цікаві малюнки побудови окремих фігур: прямі лінії, кола, зигзаги, ворітця. Кожній фігурі відповідає своя пісенна мелодія. Характерна в кадрилі зміна фігур, назву якої виголошує один з виконавців. Наприклад, "ланцюжок", "прощальна", "прохідна" та ін.

Основні положення ніг

Основні положення ніг у російському народному танці відповідають I, II, III позиціям ніг народно-сценічного танцю: три вільних та дві прямих.

Основні положення рук

Основні положення рук у російських танцях надзвичайно різноманітні. В дівочих танцях руки повільно підіймаються вгору, опускаються донизу. Іноді дівчина тримає руки в кулачках на талії (IV позиція). Лікті спрямовані у сторони (це положення властиве і хлопцям).

Вихідне: відповідає вихідному положенню народно-сценічного танцю.

Перше: кисть у кулачку, лікті спрямовані в сторони, у хлопців кисть у IV позиції (без кулачків) відповідає IV позиції рук народно-сценічного танцю.

Друге: обидві руки підняті вгору на рівні грудей, лікті вільні, кисті спрямовані долонями вгору, пальці видовжені та зібрані разом.

Третє: обидві руки розкриті у сторони (відповідає II позиції народно-сценічного танцю).

Четверте: у хлопців обидві руки схрещені на рівні грудей і не торкаються корпуса (відповідає V позиції рук народно-сценічного танцю). У дівчат – схрещені на рівні грудей, права поверх лівої – вільно торкається корпуса. Кисті рук знаходяться з внутрішніх сторін ліктів різнойменних рук; пальці зібрані разом та напівзігнуті.

Існує варіант четвертого положення для дівчат: руки схрещені нижче грудей, вільно торкаються корпуса; пальці зібрані разом та підтримують лікоть різнойменної руки.

Положення рук у групових танцях

У російських танцях виконавці тримаються за руки або за хусточку, утворюючи різноманітні побудови, які називаються фігурами. Руки при побудові цих фігур можуть бути піднятими вгору, розкритими у сторони, опущеними донизу і т. ін. Фігури можуть утворюватися тільки дівчатами або дівчатами та хлопцями разом. Розучувати фігури треба у рухах при вивченні хороводів.

Коло

У цій фігурі кількість учасників не обмежена, але їх має бути не менше 3-х чоловік. Хлопці та дівчата, ставши обличчям до центра кола, тобто, взявшись за руки, утворюють коло. Рух по колу у хороводі, як правило, йде за часовою стрілкою. Зробивши легкий напівоберт корпуса у напрямку руху, хлопці та дівчата йдуть простим чи перемінним кроком з притупом.

“Зірочка”

Хлопці та дівчата стають один за одним по колу, з’єднують у центрі кола праві чи ліві руки. Протилежні руки знаходяться у 3-му чи 1-му положенні. Ця фігура може бути побудована як з парної, так і з непарної кількості учасників, але їх повинно бути не менше 3-х та не більше 8-ми. В цьому положенні можна рухатися по колу простим чи перемінним кроком, а також кроком з перестукуванням.

“Карусель” чи велика “зірочка”

Основою цієї фігури є “зірочка”. Хлопці утворюють правими руками “зірочку”, а лівими тримають руки дівчат, ліві руки яких знаходяться в 3-му чи 1-му положенні. У побудові цієї фігури може брати участь не менше 3-х, але не більше 8-ми пар. В іншому варіанті “каруселі” “зірочку” утворюють дівчата, а хлопці тримають їх за руки. “Карусель” може рухатися тим же кроком, що і “зірочка”.

“Кошик”

“Кошик” утворюється з двох кіл – коло у колі: зовнішнє – з хлопців, внутрішнє – з дівчат. Стоячи обличчям до центра, хлопці та дівчата беруться за руки, утворюючи кожний своє коло. Підійшовши до кола дівчат, хлопці підіймають руки та опускають їх на руки дівчат, водночас дівчина знаходиться з правого боку від партнера. Утворюється єдине коло – “кошик”. Кількість пар, які беруть участь у побудові цієї фігури, не обмежена, але їх повинно бути не менше 4-х. “Кошик” рухається “гармошкою” чи “припаданням”. Голови виконавців повернуті у напрямку руху або зберігають пряме положення.

Рухи рук

Переведення у різні основні положення

а) Із підготовчого положення у 1-е основне:

у хлопців – руки підіймаються невисоко у сторони, кисті знаходяться на рівні талії та, згинаючись у ліктях, переводяться у 1-е основне положення; у дівчат руки підіймаються вздовж корпуса та переводяться у 1-е основне положення (IV позиція рук народно-сценічного танцю).

б) Із 1-го основного положення у 3-є:

руки із 1-го основного положення підіймаються вперед до 2-го положення та, зробивши невелике півколо, розкриваються у сторони.

При рухах рук вперед необхідно слідкувати за тим, щоби кисті рук не притулялися одна до одної.

в) Із 3-го положення у 4-е (жін.):

руки із 3-го положення м’яко опускаються долонями донизу і через підготовче положення, підіймаючись вгору попереду корпуса, схрещуються та приходять у 4-е положення.

г) Із 3-го положення у 1-е:

руки згинаються у ліктях, кисті, описуючи півколо нижче рівня ліктя, приходять у 1-е положення. Лікті повинні залишатися на одному рівні. Усі переводи рук з одного основного положення в інше можуть виконуватися обома руками одночасно чи кожною рукою почергово, у швидкому чи повільному темпі, в залежності від характеру танцю.

Використання хусточки (жін.)

а) Хусточка знаходиться зі сторони долоні, повернутої до корпуса: пропустивши кінчик хусточки між вказівним та середнім пальцями, виводимо його коротший кінець між вказівним та середнім пальцями у сторону долоні. Пальці стуляються.

б) Хусточка знаходиться з тильної сторони кисті, повернутої долонею до корпуса: пропустивши короткий кінчик хусточки між вказівним та середнім пальцями, виводимо його між ними. Пальці стуляються.

Найбільш характерні положення рук у дівчат

а) Права рука з хусточкою спрямована від себе, пальці ледь зігнуті. Ліва рука, зігнута на рівні талії, підтримує долонею чи тильною стороною кисті лікоть правої руки. Голова нахилена до правого плеча.

б) Зігнуті пальці рук з’єднані “замком” на рівні грудей. Кисті рук ледь відходять від корпуса; лікті знаходяться на одному рівні з кистями.

в) Обидві руки підняті вгору, лікті злегка заокруглені та направлені у сторони. Хусточку тримають за кінці обома руками та “обіграють”. Погляд спрямовано на хусточку.

Найбільш характерні положення рук у хлопців

а) Права рука зігнута у лікті на рівні грудей та стиснута в кулак, направлений тильною стороною кисті від корпуса. Ліва рука, яка зігнута у лікті, стиснута у кулак, заведена за спину та направлена тильною стороною кисті до корпуса. Руки не торкаються корпуса. Голова повернута вправо.

б) Ліва рука широко розкрита убік долонею вгору. Голова повернута у напрямку руки. Права рука, зігнута у лікті, торкається кінчиками пальців потилиці, немовби підтримуючи шапку.

Підготовка до початку руху

Музичний розмір 2/4 або 4/4.

а) У дівчат: музичний розмір 4/4. Рух займає 1 такт.

Обидві руки із підготовчого положення, згинаючись у ліктях, починають підійматися вгору. Лікті спрямовані у сторони. Продовжуючи підійматися вздовж корпуса, руки приходять в 1-е основне положення (IV позиція).

б) Музичний розмір 2/4. Рух займає 2 такти.

1-й такт – обидві руки із підготовчого положення відводяться у сторони: кисті розкриті, долоні спрямовані вперед.

2-й такт – руки злегка округляються у ліктях; кисті рук починають стискуватися в кулачки та круговими рухами закриватися у 1-е основне положення.

При виконанні цього руху кисті рук не повинні підійматися вище рівня ліктя.

Перша підготовка до початку руху характерна для повільного руху, друга – для швидкого.

в) У хлопців: музичний розмір 2/4. Рух займає 2 такти.

1-й такт – обидві руки із підготовчого положення підіймаються до рівня талії в сторони та злегка вперед, кисті розкриті, долоні спрямовані вверх.

2-й такт – руки згинаються в ліктях та круговим рухом закриваються в 1-е основне положення.

Кроки

Простий

Вихідна позиція ніг – I вільна. Руки у 1-му вільному положенні. Рух займає 1/2 такти.

а) З пересуванням вперед.

На кожну чверть, починаючи з правої ноги, робиться по одному кроку. Хлопці ставлять ногу на всю стопу; кроки широкі. Дівчата спочатку ставлять ногу на низькі півпальці, потім м’яко опускають її на всю стопу; кроки коротші, ніж у хлопців.

б) З пересуванням назад.

Перша чверть – права нога робить крок назад на низькі півпальці та опускається на всю стопу. Ліва ледь згинається в коліні та залишається попереду на низьких півпальцях; каблук невисоко піднятий над підлогою, підйом вільний.

Друга чверть – той самий крок з лівої ноги. Кроки рівні, але коротші, ніж при виконанні кроку вперед.

Перемінний

Вихідне положення І вільна позиція ніг. Руки у 1-му основному положенні. Рух займає 1 такт.

а) З пересуванням вперед.

Перша чверть.

Перша восьма – крок правою ногою вперед.

Друга восьма – крок лівою ногою вперед.

Друга чверть.

Перша восьма – крок правою ногою вперед.

Друга восьма – пауза.

На наступний такт крок починається з лівої ноги. Крок виконується так само, як і при простому кроці з пересуванням вперед. Корпус прямий. У залежності від характеру танцю та музичного супроводу руки можуть знаходитися також у 2-му, 3-му, 4-му основних положеннях.

б) З пересуванням назад.

Кроки можуть виконуватися так само, як і при простому кроці з пересуванням назад або на низьких півпальцях, не опускаючись на всю стопу.

Перемінний з притупом

Вихідна позиція І вільна. Руки у 1-му основному положенні. Рух займає 1 такт.

а) З пересуванням вперед.

Перша чверть.

Перша восьма – крок правою ногою вперед.

Друга восьма – крок лівою ногою вперед.

Друга чверть.

Перша восьма – одночасно з кроком правою ногою вперед ліва ледь підіймається над підлогою.

Друга восьма – ліва нога з одночасним ударом по підлозі опускається на всю стопу. Корпус повертається до точки 8. На наступний такт крок починається з лівої ноги. Дівчата виконують притуп легко, каблучком. Хлопці – сильно, всією стопою за III вільною позицією на відстані стопи від правої ноги. Руки під час притупу можуть залишатися у 1-му основному положенні або розкриватися в сторони, у 3-є основне положення.

б) З пересуванням назад.

Виконується так само, як і перемінний назад на низьких півпальцях. Притуп виконується так само, як і у кроці з пересуванням уперед. У дівчат опорна нога під час притупу залишається на низьких півпальцях, у хлопців опускається всією стопою на підлогу. Положення рук та корпуса таке саме, як і в перемінному кроці з притупом з пересуванням вперед.

Перемінний з каблука – з підбивкою (чол.)

Вихідна позиція – 1-а вільна . Руки у підготовчому положенні. Рух займає 1 такт.

Затакт – невелике напівприсідання на обох ногах. Руки піднімаються у сторони до рівня між підготовчим та 3-м основним положенням. Голова опускається, підборіддя торкається грудей.

Перша чверть.

Перша восьма – крок правою ногою вперед на ребро каблука; носок направлений догори; нога в коліні випростовується. Ліва рука, згинаючись у лікті, піднімається до рівня грудей; кисть стиснута в кулак. Права рука, стиснута в кулак, заводиться за спину. Голова одночасно з рухом рук піднімається вперед – вгору.

Друга восьма – ліва нога на низьких півпальцях підставляється у прямому положенні до каблука правої, немовби підбиваючи його.

Друга чверть.

Перша восьма – притуп усією стопою правої ноги з невеликим пересуванням вперед; у момент притупу коліно ледь згинається.

Друга восьма – пауза.

На наступний такт рух починається з лівої ноги. Положення рук змінюється. Рух може виконуватися як у повільному, так і в швидкому темпі.

З переступанням (жін.)

Вихідне положення ніг – I пряма позиція. Руки в 1-му положенні. Рух займає 1 такт.

Затакт – права нога злегка відокремлюється від підлоги.

Перша чверть.

Перша восьма – невеликий крок правої ноги вперед на всю стопу.

Друга восьма – ліва нога ледь згинається в коліні та, роблячи крок, опускається в I пряму позицію на всю відкриту стопу, трохи попереду правої у напівприсіданні. Одночасно права нога згинається в коліні та невисоко піднімається над підлогою.

Друга чверть.

Перша восьма – права нога підводиться до лівої та м’яко опускається на підлогу на всю стопу у I пряму позицію. Обидві ноги м’яко витягуються у колінах.

Друга восьма – пауза.

Рух виконується у повільному темпі. Корпус та голова можуть почергово повертатися у напрямку до 2-ої та 8-ої точок.

Руки, крім 1-го основного положення, можуть знаходитись у вихідному 3-му та 4-му положеннях.

Поклони

Простий

Вихідне положення ніг – I вільна позиція. Руки у 1-му основному положенні. Рух займає 8 тактів.

1-й, 2-й такти – три кроки вперед з правої ноги на кожну чверть. На другу чверть 2-го такту ліва нога приставляється до правої у I вільну позицію.

3-й, 4-й такти – виконується простий поклін на місці.

5-й, 6-й такти – відхід назад з правої ноги – три кроки на 1/4. На другу чверть 6-го такту ліва нога приставляється до правої. Під час відходу назад руки з 1-го основного положення переводяться в 3-є.

7-й такт – нахил корпуса вперед. Руки опускаються з 3-го положення в підготовче.

8-й такт

Перша чверть – корпус починає випрямлятися. У дівчат руки піднімаються вздовж корпуса. Ліва нога ледь згинається в коліні, а права злегка відокремлюється від підлоги. У хлопців руки піднімаються та перехрещуються на рівні грудей, не торкаючись корпуса.

Друга чверть – корпус випрямляється.

У дівчат руки повертаються в 1-е основне положення. Права нога м’яко опускається на підлогу. У хлопців – одночасно з притупом правою ногою руки різко розкриваються у сторони.

Жіночий поклін повинен виконуватися м’яко, граціозно; у чоловічому – повинна відчуватися сила.

Притупи

Вихідне положення ніг – I вільна позиція.

Руки в I-му положенні. Ноги, корпус, голова спрямовані до точки 1.Рух займає 1 такт.

З напівприсіданням

Затакт – ліва нога згинається в коліні. Одночасно права, згинаючись у коліні, ледь відокремлюється від підлоги.

Перша чверть – сильний удар – притуп усією стопою правої ноги по підлозі на невеликій відстані від стопи лівої. Обидві ноги витягуються в колінах. Голова повертається в напрямку до точки 2.

Друга чверть – пауза.

З підскоком

Затакт – з невеликого напівприсідання на обох ногах ліва, зробивши підскік, опускається на всю стопу, а права із зігнутим коліном відокремлюється від підлоги.

Перша чверть – сильний удар – притуп усією стопою правої ноги по підлозі на невеликій відстані від стопи лівої. Обидві ноги витягуються у колінах.

Друга чверть – пауза.

Притупи можуть виконуватися як на сильну, так і на слабшу долю такту. Залежно від індивідуальності виконавця та характеру танцю руки можуть знаходитися в 1-му, 3-му чи 4-му основному положеннях або одночасно з ударом ноги по підлозі розкриватися у 3-є чи закриватися у 1-е основне положення.

Дроби

Дроби складаються з удару всією стопою – притупу та ударів напівпальцями – подушечками стопи та каблука. Удари можуть бути одинарними та подвійними. На основі цих ударів складаються різні ритмічні композиції – дроби.

Усі удари та вистукування в дробах повинні бути різкими, чіткими, ритмічними та легкими.

Вихідна позиція ніг – I пряма. Руки у 1-му основному положенні. Ноги, корпус та голова спрямовані до точки 1.

“Дрібна доріжка”

Рух займає 1 такт. Рух може виконуватися на місці та з пересуванням вперед. Подано опис рухів з пересуванням вперед.

Перша чверть.

Перша восьма – невеликий перескок вперед на всю стопу лівої ноги; коліна ледь зігнуто в прямому положенні. Права згинається в коліні та зі “скороченою” стопою ледь відокремлюється від підлоги у прямому положенні.

Друга восьма – удар каблуком правої ноги об підлогу за I прямою позицією.

Друга чверть.

Перша восьма – перескок вперед на всю стопу правої ноги.

Друга восьма – удар каблуком лівої ноги об підлогу за I прямою позицією.

Дріб з підскоком

Рух займає 1/2 такти.

Рух може виконуватися на місці, з обертом та з просуванням вперед. Подано опис руху на місці.

Затакт – одночасно з невеликим підскоком на лівій нозі права згинається в коліні та зі "скороченою" стопою ледь відокремлюється від підлоги в прямому положенні.

Перша чверть.

Перша восьма – одночасно з ударом всією стопою об підлогу ліва нога опускається за I прямою позицією, а права робить різкий удар каблуком об каблук лівої, а потім стопою за I прямою позицією. Одночасно з другим ударом права нога ставиться на всю стопу, а ліва відокремлюється від підлоги.

Друга восьма – невеликий підскік на правій нозі.

Під час виконання руху в повороті на 360° рух починається з правої ноги вправо та виконується на 1 такт; у цьому випадку рух виконується двічі – з правої та лівої ноги. При виконанні руху з пересуванням вперед пересування відбувається у момент підскоку. Під час розучування руху спочатку не треба боятися високого підскоку.

"Гармошка"

Вихідне положення ніг – I вільна позиція. Руки в 1-му основному положенні. Ноги та корпус спрямовані до точки 1. Голова повернута вбік, у напрямку руху. Рух займає 1 такт.

Затакт – каблук правої та носок лівої ноги ковзним рухом переводяться праворуч.

Перша чверть.

Перша восьма – носки ніг торкаються один одного, каблуки нарізно (I закрита позиція).

Друга восьма – носок правої та каблук лівої ноги ковзним рухом переводяться праворуч.

Друга чверть.

Перша восьма – каблуки торкаються один одного, носки нарізно (I вільна позиція).

Друга восьма – пауза.

Цей рух виконується плавно. При виконанні руху ноги у колінах видовжені, але в ряді випадків, якщо того вимагає характер танцю, "гармошка" може виконуватися і з ледь зігнутими колінами.

"Гармошкою" можна рухатися праворуч, ліворуч, а також по колу. Під час руху праворуч центр ваги переміщується на ліву ногу, під час руху ліворуч – на праву. Руки можуть знаходитись у 1-му, 3-му або 4-му основному положеннях, а також відкриватися з 1-го у 3-є або закриватися з 3-го в 4-е основне положення.

Припадання

Вихідна позиція ніг – III вільна.

Руки в 1-му положенні. Ноги та корпус спрямовані до точки 1. Голова повернута вбік, у напрямку руху.

За III вільною позицією без підйому на півпальці

Рух займає 1/2 такти.

Перша чверть

Перша восьма – невеликий крок правої ноги вбік на всю стопу.

Друга восьма – ліва нога ледь згинається у коліні, відокремлюється від підлоги та опускається на півпальці позаду правої ноги за III позицією з одночасним невеликим напівприсіданням на обох ногах.

При продовжуванні руху одночасно з кроком правою ногою вбік ліва витягується у коліні. При виконанні цього руху крок убік можна робити й на ребро каблука з почерговим опусканням на всю стопу.

За III вільною позицією з підйомом на півпальці

Рух займає 1/2 такти.

Затакт – одночасно з підйомом на півпальці лівої ноги права розгортається вбік на 35° у відкритому положенні; носок витягнутий.

Перша чверть.

Перша восьма – права нога опускається на підлогу з носка на всю стопу у невелике напівприсідання. Одночасно ліва нога, згинаючись у коліні, відокремлюється від підлоги та з вільною стопою підводиться позаду до кісточки (щиколотки) правої.

Друга восьма – ліва нога, зігнута у коліні, опускається позаду правої на півпальці. Одночасно з видовженням лівої ноги у коліні права розгортається вбік на 35° у відкрите положення, носок видовжений.

Цей рух частіше всього виконується спокійно, м'яко. При виконанні руху необхідно слідкувати за тим, щоб корпус не нахилявся з боку вбік.

Руки з 1-го основного положення через 2-е можуть плавно переходити в 3-є основне положення.

За III вільною позицією з підйомом на півпальці та двома наступними ударами півпальцями

Рух займає 1 такт.

Затакт – збігається з описом руху № 2.

Перша чверть.

Перша восьма – збігається з описом руху № 2.

Друга восьма – удар об підлогу півпальцями лівої ноги за III вільною позицією.

Друга чверть.

Перша восьма – ліва нога, одночасно з ударом півпальцями об підлогу ставиться за III вільною позицією.

Друга восьма – пауза.

Під час продовження руху, одночасно з кроком правої ноги вбік, ліва, залишаючись на півпальцях, видовжується в коліні. В усіх видах припадання крок вбік у дівчат коротший, ніж у хлопців.

"Колупалочка" (вихилясник)

Вихідна позиція ніг – I вільна. Руки в 1-му основному положенні. Ноги, корпус та голова спрямовані до точки 1. Рух займає 1 такт.

Без підскоків

Затакт – одночасно з поворотом корпуса на лівій нозі до точки 7 права, згинаючись у коліні в прямому положенні з витягнутим носком, робить сильний змах від коліна назад у напрямку до точки 3, погляд спрямований через плече на стопу правої ноги.

Перша чверть.

Перша восьма – права нога, напівзігнута в коліні, опускається носком в підлогу. Корпус та голова зберігають попереднє положення.

Друга восьма – одночасно з ковзним рухом на низьких півпальцях лівої ноги, вільної в коліні, корпус повертається в напрямку до точки 2. Одночасно з поворотом права нога, видовжуючись у коліні, підіймається вперед на 45°; стопа "скорочена". Голова переводиться у напрямку до точки 2.

Друга чверть.

Перша восьма – видовжена в коліні права нога опускається на підлогу на ребро каблука. Коліно лівої в цей момент може бути витягнутим або напівзігнутим. Руки відкриваються в 3-е положення. Корпус та голова зберігають попереднє положення.

Друга восьма – пауза.

З підскоком

Перша чверть.

Перша восьма – одночасно з легким підскоком на лівій нозі, напівзігнутій у коліні, та поворотом корпуса до точки 7 права, згинаючись у коліні в прямому положенні з витягнутим носком, робить сильний змах від коліна назад у напрямку до точки 3.Голова повертається праворуч у напрямку до точки 1, погляд спрямований через плече на стопу правої ноги.

Друга восьма – права нога, напівзігнута у коліні, опускається носком у підлогу. Корпус та голова зберігають попереднє положення.

Друга чверть.

Перша восьма – одночасно з легким підскоком на лівій нозі, напівзігнутій у коліні, корпус повертається у напрямку до точки 2.Одночасно з поворотом права нога, видовжуючись у коліні, підіймається вперед на 45°; стопа “скорочена”. Голова переводиться у напрямку до точки 2.

Друга восьма – видовжена у коліні права нога опускається на підлогу на ребро каблука. Коліно лівої в цей момент може бути витягнуте або зігнуте. Руки відкриваються у 3-є положення. Корпус та голова зберігають попереднє положення.

При продовженні цього руху з другої ноги робиться легкий підскік на правій нозі, центр ваги переноситься на праву ногу, а ліва виконує рух, як на першу восьму першої чверті.

Обидві описані вище “колупалочки” виконуються частіше всього з трьома перетупуваннями – притупами на 1 такт, на три перших восьмих, четверта восьма – пауза.

“Вірьовочка”

Вихідне положення ніг – III вільна позиція, права нога – попереду. Руки – у 1-му положенні. Ноги, корпус та голова спрямовані до точки 1.Рух займає 1 такт.

Проста (одинарна)

Затакт – (друга чверть останнього такту музичного вступу)

Перша восьма – обидві ноги ледь згинаються в колінах.

Друга восьма – водночас з прослизанням лівої ноги вперед через низькі півпальці на всю стопу права, згинаючись у коліні, підіймається у вільному положенні попереду лівої, не торкаючись її, до коліна й на тому ж рівні переводиться назад.

Перша чверть.

Перша восьма – права нога опускається позаду лівої на низькі півпальці в III вільну позицію.

Друга восьма – одночасно з проковзуванням правої ноги вперед на низьких півпальцях на всю стопу ліва згинається в коліні, підіймається у вільне положення попереду правої, не торкаючись її коліна й на тому ж рівні переводиться назад.

Друга чверть.

Перша восьма – ліва нога опускається позаду правої на всю стопу в III вільну позицію.

Друга восьма – пауза.

З подвійним ударом (подвійна)

Затакт – (друга чверть останнього такту музичного вступу).

Перша восьма – обидві ноги згинаються в колінах.

Друга восьма – (збігається з описом “одинарна”).

Перша чверть.

Перша восьма – два удари напівпальцями правої ноги позаду лівої за III вільною позицією. Одночасно із другим ударом права нога опускається на низьких півпальцях. Коліна обох ніг вільні.

Друга восьма – (збігається з описом “одинарна”).

Перша восьма – два удари напівпальцями лівої ноги позаду правої за III вільною позицією. Одночасно із другим ударом ліва нога опускається на всю стопу.

Друга восьма – пауза.

При виконанні цього руху необхідно слідкувати за тим, щоб удари напівпальцями об підлогу були міцними та чіткими.

Проста з переступанням на всю стопу або на ребро каблука

Затакт (друга чверть останнього такту музичного вступу).

Перша восьма – (збігається з описом “одинарна”).

Друга восьма – (збігається з описом “одинарна”).

Перша чверть.

Перша восьма – (збігається з описом “одинарна”).

Друга восьма – ліва нога, видовжена в коліні, робить у вільному положенні невеликий крок вперед (переступання) на усю стопу або на ребро каблука. Злегка зігнута права ледь відокремлюється від підлоги.

Друга чверть.

Перша восьма – права нога з ледь зігнутим коліном ставиться (переступає) на всю стопу позаду лівої у III вільну позицію.

Друга восьма – пауза.

Цей рух краще виконувати в середньому темпі.

“Моталочка”

Рух займає 1 такт.

На півпальцях

Вихідна позиція ніг – I пряма. Руки в 1-му основному положенні. Ноги, корпус та голова направлені до точки 1. Рух виконується вперед чи в сторону.

Опис руху на місці.

Перша чверть.

Перша восьма – невеликий підскік на півпальцях лівої ноги, ледь зігнутої в коліні. Одночасно права, згинаючись у коліні, підіймається у прямому положенні назад з вільною стопою.

Друга восьма – права нога, опускаючись, робить в прямому положенні мазок напівпальцями та підіймається вперед не нижче 45° з витягнутим коліном та стопою.

Друга чверть.

Перша восьма – права нога в перехресному положенні робить мазок напівпальцями по підлозі біля носка лівої, немовби підбиваючи її, ледь згинається в коліні та опускається на низькі напівпальці на місце лівої. Ліва, згинаючись у коліні, підіймається в прямому положенні назад з вільною стопою.

Друга восьма – пауза.

Вихідна позиція ніг – I пряма. Руки в 3-му основному положенні. Ноги, корпус та голова спрямовані до точки 1.

Перша чверть.

Перша восьма – ліва нога, ледь зігнута в коліні, робить невеликий підскік та опускається на всю стопу. Права, згинаючись у коліні, підіймається в прямому положенні назад з вільною стопою.

Друга восьма – права нога, опускаючись, робить в прямому положенні ковзний удар – мазок каблуком по підлозі та підіймається вперед на 45° з видовженим коліном та “скороченою” стопою.

Друга чверть.

Перша восьма – невеликий підскік на всій стопі лівої ноги, ледь зігнутої в коліні. Положення правої ноги не змінюється.

Друга восьма – права нога робить в перехресному положенні мазок напівпальцями по підлозі біля носка лівої, немов би підбиваючи її, ледь згинається в коліні та опускається на всю стопу на місце лівої. Ліва, згинаючись у коліні, підіймається в прямому положенні назад з вільною стопою.

Цей рух може виконуватися і з акцентом – ударом всієї стопи об підлогу на першу восьму першої чверті.

Консультант російського танцю А.Клімов.

Танці країн Балтії

Латвія

Пісня, музика, танець – ось три види народного мистецтва, які супроводжували латиський народ протягом його історичного шляху. Відомостей про історію розвитку латиського танцю дуже мало. У літературних пам'ятках XVII-XVIII ст. можна знайти згадки про танці, але їхнього наглядного опису література тієї епохи не дає. Пояснюється це тим, що автори того часу, у більшості випадків німецькі пастори і знатні мандрівники, зневажливо ставилися до народного мистецтва. З висоти своєї панської культури дивились на невигадливі розваги селян, вбачаючи в побутових обрядах та святкових іграх народу тільки залишки язичництва. Але створені в ті далекі часи танці й пісні збереглися до наших днів.

Найбільш древнього походження – ігри та танці, що виконувалися на святах на честь зустрічі або проводів зими, весни, літа.

У день Ліго (свято Івана Купала, 24 червня) молодь часто заводила танці з вінками та квітами біля вогнища і піднятих на жердини палаючих діжок з дьогтем.

Музичний розмір танців: 2/4, 4/4, 3/4, 6/8.

Основні рухи танців нескладні: простий крок, біг, підскік, галоп, полька та ін.

Рухи вальсу для латиської хореографії не характерні. Навіть в танцях на 3/4 з обертом виконується не вальс, а легкий біг або крок з підскоком. Фігури латиських танців навпаки – складні, саме в них зосереджено красоту танцю.

Положення рук

Сучасні латиські народні танці в більшості парні, тому позиції рук у чистому виді не зустрічаються.

1. Збігається з IV позицією рук народно-сценічного танцю (тобто, на талії).

2. Збігається з V позицією рук народно-сценічного танцю (тобто, схрещені на грудях).

3. Одна рука в IV позиції народно-сценічного танцю, інша в 2-му положенні народно-сценічного танцю.

4. Виконавці стоять поруч, обличчям за напрямком руху: дівчата – праворуч, хлопці – ліворуч. Правою рукою хлопець тримає ліву руку дівчини, обидві руки опущені вниз. Вільні руки в IV позиції народно-сценічного танцю.

5. Виконавці стоять поруч, обличчям за напрямком руху: дівчата – праворуч, хлопці – ліворуч. Правою рукою хлопець тримає дівчину за талію. Лівою рукою тримає підняту ліву руку дівчини та відводить її вліво. Права рука дівчини у IV позиції народно-сценічного танцю.

6. Виконавці стоять поруч, обличчям за напрямком руху: дівчата – праворуч, хлопці – ліворуч. Виконавці тримаються за руки, схрещені перед собою. Ліва рука дівчини поверх правої руки хлопця.

7. Виконавці стоять один проти одного. Хлопець правою рукою тримає дівчину за талію. Ліва рука дівчини лежить долонею на правому плечі хлопця, лікоть зігнуто та спрямовано вниз. Лівою рукою хлопець тримає праву руку дівчини. Обидві руки, вільні в ліктях, підняті у сторони до рівня плечей.

8. Виконавці стоять один проти одного. Лівою рукою хлопець бере праву руку дівчини зі сторони тильної частини кисті й обидві руки кладе собі на талію з лівого боку:

а) правою рукою хлопець тримає дівчину за талію; ліва рука дівчини лежить долонею на правому плечі хлопця;

б) лівою рукою дівчина тримає праву руку хлопця зі сторони тильної частини кисті й обидві руки кладе собі на талію з лівого боку.

9. Виконавці стоять обличчям один проти одного. Хлопець двома руками тримає дівчину за талію. Обидві руки дівчини лежать долонями: права на лівому плечі хлопця, ліва на правому плечі хлопця.

10. Виконавці стоять один проти одного. Руки, вільні в ліктях, простягнуті вперед одна до одної. Хлопець знизу підтримує долонями лікті дівчини, руки якої лежать зверху на руках хлопця.

11. Виконавці стоять один проти одного, простягнувши один до одного руки та тримаються зігнутими пальцями, кисті спрямовано: у дівчини тильною стороною вверх, у хлопця тильною стороною вниз. Вони відхиляються один від одного верхньою частиною корпуса, але дивляться один на одного.

12. Виконавці стоять навскіс один від одного, правим плечем один до одного. Праві руки зігнуті та з'єднані в ліктях, мовби сплетені, частина руки від ліктя спрямована вниз. Ліві руки в IV позиції народно-сценічного танцю або в 2-му положенні народно-сценічного танцю.

13. Виконавці стоять правим плечем один до одного на невеликій відстані. Праві руки, ледь зігнуті в ліктях, з'єднані долонями та підняті зігнутими пальцями догори. Ліві руки підняті в 2-е положення народно-сценічного танцю.

Ходи та рухи

Простий крок

Виконується вільно, ненапружено. Рухатися можна по прямій, по колу, вісімками і т.д.

Легкий біг

Виконується невеликими кроками на низьких півпальцях, напружуючи ноги в колінах та підйомі. Рухатися можна по прямій, по колу, з боку в бік. На основі цього руху побудовано танець "Гатвес-дея".

Бокові перескоки з просуванням вбік

Виконавці роблять легкі перескоки з ноги на ногу на низьких півпальцях за I прямою позицією, пересуваючись вбік. Ноги ледь зігнуті в колінах, підйом вільний.

Вихідне положення ніг – I пряма позиція.

Музичний розмір 2/4.

Рух займає 1 такт.

Перша чверть.

Перша восьма – маленький боковий перескік на праву ногу праворуч на низьких півпальцях, носок спрямовано вперед. Ліва нога, ледь відокремившись від підлоги, підтягується до опорної ноги. Коліно ледь зігнуто, підйом вільний.

Друга восьма – виконавець перескакує на низькі півпальці лівої ноги, підставляючи її до правої в I пряму позицію. Права нога одночасно відокремлюється від підлоги.

Друга чверть.

Перша та друга восьмі. Повторення рухів першої чверті.

Крок з підскоком

Виконавець робить крок на низькі півпальці, відокремлюючи від підлоги другу ногу, ледь зігнуту в коліні, і підскакує на опорній нозі.

Вихідне положення ніг – I пряма позиція.

Музичний розмір 2/4. Рух займає 1 такт.

Перша чверть.

Перша восьма – крок правою ногою вперед на низькі півпальці. Ліва нога підіймається невисоко вперед, коліно ледь зігнуто та спрямовано вперед, підйом вільний.

Друга восьма – невеликий підскік на низьких півпальцях правої ноги. Ліва нога у тому ж положенні.

Друга чверть – повторення рухів з лівою ногою. Рухи виконуються легко, вільно, ненапружено. Можна рухатися по колу, по прямій, з боку в бік, обертаючись на місці, робити переходи, міняючись місцями (гірлянда) і т. д.

Підскоки на обох ногах

Виконавець робить підскоки на двох ногах за I прямою позицією з невеликою зупинкою після 3-х підскоків. Виконавець стоїть правим плечем до глядача.

Вихідне положення – I пряма позиція.

Музичний розмір 2/4. Рух займає 2 такти.

1-й такт

Перша чверть.

Перша восьма – виконавець робить маленький підскік, опускаючись на низькі півпальці за I прямою позицією. Коліна з'єднані й ледь зігнуті. Корпус спрямований правим плечем до глядача.

Друга восьма – другий маленький підскік на низьких півпальцях за I прямою позицією.

Друга чверть.

Перша восьма – третій маленький підскік на низьких півпальцях за I прямою позицією, трохи більше присідаючи.

Друга восьма – пауза.

2-й такт

Перша чверть.

Перша восьма – виконавець робить підскік, повернувшись водночас на півкола праворуч, опускається на півпальці за I прямою позицією лівим плечем до глядача. Коліна з'єднані й ледь зігнуті.

Друга восьма – другий маленький підскік за I прямою позицією.

Друга чверть.

Перша восьма – третій підскік за I прямою позицією, трохи більше присідаючи.

Друга восьма – пауза.

Цей рух часто зустрічається у парному виконанні. Водночас виконавці можуть повертатися: обличчям, спиною, правим або лівим плечем один до одного.

Проковзування на обох ногах

Виконавець проковзує одночасно однією ногою вперед, другою назад. Ковзання виконується на всій стопі. Нога, яка проковзує вперед, зігнута у коліні, коліно й носок спрямовані вперед: нога, яка проковзує назад, видовжена у коліні. Вага корпуса – на нозі, яка проковзує вперед.

Вихідне положення ніг – IV пряма позиція, права нога попереду.

Музичний розмір 2/4.

Перша чверть.

Перша восьма – ліва нога проковзує вперед, згинаючись у коліні. Права нога проковзує назад, видовжуючись у коліні. Вага корпуса – на лівій нозі.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть – повторення рухів з другою ногою.

Невеликі перескоки з виведенням вільної ноги вперед

Виконавець перескакує на місці з ноги на ногу, щоразу виводячи вільну ногу вперед на носок.

Вихідне положення ніг – I пряма позиція.

Музичний розмір 2/4. Рух займає 2 такти.

1-й такт

Перша чверть.

Перша восьма – ледь підскочивши, виконавець опускається на усю стопу лівої ноги, ледь зігнутої в коліні, виносячи праву ногу вперед на носок; коліно видовжене, підйом витягнутий, носок спрямований уперед.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – виконавець перескакує на місці на усю стопу правої ноги, яка ледь зігнута в коліні, виносячи ліву ногу вперед, на носок, коліно видовжене, підйом витягнутий, носок спрямований вперед.

Друга восьма – пауза.

2-й такт

Перша чверть.

Перша восьма – перескік на місці на усю стопу лівої ноги, як на першу восьму першої чверті 1-го такту.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – злегка підскочивши, опуститися на обидві ноги за I прямою позицією й ледь присісти.

Друга восьма – пауза.

Здебільшого цей рух виконується у парному танці один перед одним.

Три притупування

У латиських танцях рухи в кінці музичної фрази часто закінчуються 3-ма притупуваннями.

Вихідна позиція ніг – I пряма.

Музичний розмір 2/4.

Рух займає один такт.

Перша чверть.

Перша восьма – удар правою ногою. Ліва невисоко відокремлюється від підлоги.

Друга восьма – удар лівою ногою.

Друга чверть.

Перша восьма – удар правою ногою.

Друга восьма – пауза.

Ускладнення цього руху може полягати в тому, що на першу восьму треба зробити перескік, а не удар ногою.

Крок з ударом вільною ногою по стопі опорної ноги

Виконавець робить три кроки вперед з поворотом на третьому кроці або лівим, або правим плечем за напрямом руху, потім два рази вдаряє стопою вільної ноги по стопі опорної.

Вихідне положення ніг – I пряма позиція.

Музичний розмір 2/4. Рух займає 2 такти.

1-й такт

Перша чверть.

Перша восьма – крок правою ногою вперед на усю стопу.

Друга восьма – крок лівою ногою вперед на усю стопу. Корпус починає обертатися лівим плечем вперед.

Друга чверть.

Перша восьма – виворітний крок правої ноги вперед на всю стопу. Ліва нога підіймається в прямому положенні. Корпус повернуто лівим плечем за напрямом руху.

Друга восьма – пауза.

2-й такт

Перша чверть.

Перша восьма – виконавець вдаряє внутрішньою стороною стопи лівої ноги по стопі правої, ледь згинаючи коліно, підйом скорочений.

Друга восьма – ліва нога підіймається в прямому положенні біля щиколотки правої ноги.

Друга чверть.

Перша восьма – виконавець вдруге вдаряє стопою лівої ноги по стопі правої.

Друга восьма – пауза.

Рух продовжується з другої ноги. На третьому кроці лівою ногою виконавець повертається правим плечем до глядача.

Рух виконується в парному танці. Виконавці починають рух з різних ніг. Правою рукою хлопець тримає ліву руку дівчини.

Галоп

Боковий крок однією ногою, потім невеликий підскік, під час якого друга нога підбиває опорну й опускається на її місце. Удари виконуються внутрішніми сторонами стоп.

Вихідне положення ніг – I пряма позиція.

Музичний розмір 2/4. Рух займає один такт.

Перша чверть.

Перша восьма – боковий крок правої ноги вправо на усю стопу або на низькі півпальці. Ліва нога залишається на місці.

Друга восьма – виконавець, ледь підскочивши на обох ногах, лівою ногою, внутрішньою стороною стопи підбиває праву й опускається на ліву ногу на низькі півпальці за I прямою позицією. Права нога відкидається праворуч.

Друга чверть.

Перша восьма – права нога опускається, робить боковий крок, як на першу восьму першої чверті.

Друга восьма – виконавець підбиває лівою ногою праву ногу, як на першу восьму першої чверті.

Хід виконується по прямій або по колу.

Галоп із зупинкою

Після двох рухів галопу виконавець робить у ту саму сторону боковий крок на всю стопу, потім з ударом підставляє вільну ногу до опорної ноги за I прямою позицією.

Вихідне положення ніг – I пряма позиція.

Музичний розмір 2/4. Рух займає 2 такти.

1-й такт

2 рухи галопу з правої ноги.

2-й такт

Перша чверть.

Перша восьма – боковий крок правої ноги вправо на всю стопу. Ліва нога ледь відокремлюється від підлоги й підтягується до правої ноги, підйом не витягнутий.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – ліва нога з ударом опускається на всю стопу біля правої ноги за I прямою позицією.

Друга восьма – пауза.

Полька

У латиському танці полька є одним з найбільш розповсюджених рухів, існує декілька її видів.

1-й вид

Полька виконується дрібними кроками на низьких півпальцях за I прямою позицією. Перед першим кроком кожного такту робиться невеликий підскік.

Вихідне положення ніг – I пряма позиція ніг.

Музичний розмір 2/4 (остання восьма музичного вступу).

Затакт – невеликий підскік на низьких півпальцях лівої ноги. Права нога відокремлюється від підлоги, ледь зігнута у коліні, коліно направлене вперед, підйом вільний.

Перша чверть.

Перша восьма – невеликий крок правою ногою вперед на низьких півпальцях, ліва нога відокремлюється від підлоги. Коліно трохи зігнуте, підйом вільний.

Друга восьма – ліва нога підставляється на низьких півпальцях до правої за I прямою позицією.

Друга чверть.

Перша восьма – невеликий крок правої ноги вперед на низькі півпальці. Ліва нога ледь помітно відокремлюється від підлоги, коліно злегка зігнуте.

Друга восьма – підскік на правій нозі, як на затакт. Рух продовжується з лівої ноги. Польку можна виконувати по колу, по прямій – вперед і назад, обертаючись на місці праворуч-ліворуч.

2-й вид

Полька виконується трохи більшими кроками, з великим переміщенням вперед. Підскік перед першим кроком виконується на низьких півпальцях, перший крок на рахунок "раз" робиться на всю стопу, наступні кроки – низькі півпальці.

Рух польки, як 1-го, так і 2-го виду, часто виконуються в парах з обертаннями чи без них.

Для польки без обертання характерні *4* та *6* положення рук.

Для польки з обертанням характерне *7, 8а, б, 9* положення рук. Оберт виконується на півкола за кожний такт.

Консультанти розділу "Латиський танець":

Євген Чанга, заслужений діяч мистецтв Латвійської та Армянської РСР;

Бруно Приеде;

Мілда Лахман.

Естонія

Танцювальне мистецтво Естонії розвивається здавен. У народі в далекі часи побутували пісні і танці, пов'язані з народними обрядами: свято "Іванової ночі", в яку селяни запалювали вогнища і водили навколо них хороводи, свято врожаю, весілля тощо.

Стародавні естонські танці були масові або парно-масові і переважно виконувалися по колу. З часом танці набували нового характеру і провідне місце зайняли парні танці. Особливо популярними стали такі танці, як "Лабаяла-вальс", який виконується в різноманітних варіантах, "Йоксу-полька" – веселий, життєрадісний танець, назва якого виникла від слова "йокс" – біг, котрий і є основним рухом цього танцю. На основі старовинних народних танців складаються нові побутові та тематичні танці: "Льон", "Сінокіс", в яких відображаються трудові процеси, "Гойдалки кличуть", різноманітні польки – "Колгоспна полька", "Полька через ніжку" та ін.

Основні положення рук

1. Обидві руки виконавців, зігнуті в ліктях, знаходяться на талії, кисті в кулачках, лікті спрямовані вперед.

2. Дівчина підтримує обома руками спідничку або фартушок, руки ледь зігнуті в ліктях.

3. Обидві руки хлопця схрещені на грудях. Права рука знаходиться під лівою. Кисть правої руки лежить долонею на лівій руці трохи вище ліктя, кисть лівої руки – долонею на правій вище ліктя.

4. Виконавці стоять поруч, обличчям вздовж лінії танцю: дівчина з правого боку, хлопець з лівого. Хлопець правою рукою тримає дівчину за талію. Ліва рука дівчини лежить на правому плечі хлопця. Вільні руки опущені донизу вздовж корпуса.

5. Виконавці стоять поруч обличчям вздовж лінії танцю: хлопець трохи позаду дівчини. Лівою рукою дівчина тримає хлопця під праву руку. Вільні руки опущені донизу.

6. Виконавці стоять поруч обличчям вздовж лінії танцю: хлопець тримає правою рукою ліву руку дівчини. Вільні руки опущені донизу вздовж корпуса.

7. Виконавці стоять обличчям вздовж лінії танцю: хлопець трохи позаду дівчини. Лівою рукою він тримає дівчину за ліву руку, вільну в лікті та підняту ліворуч до рівня плечей. Правою рукою, яка знаходиться за спиною дівчини, хлопець тримає дівчину за праву руку, зігнуту в лікті. З’єднані кисті рук знаходяться біля правого плеча дівчини.

8. Виконавці стоять обличчям один до одного. Хлопець обома руками тримає дівчину за талію. Руки дівчини, видовжені у ліктях, лежать долонями на плечах хлопця: права на лівому плечі, ліва на правому. Корпус виконавців ледь відхилений назад.

9. Виконавці стоять обличчям один до одного. Хлопець правою рукою тримає дівчину за талію, ліва рука дівчини лежить долонею на правому плечі хлопця. Лівою рукою хлопець тримає праву руку дівчини; з’єднані руки видовжені в ліктях, підняті в сторону до рівня плечей. Корпус ледь відхилений назад, погляди спрямовані один на одного.

10. Виконавці стоять навскіс, правими плечима один до одного. Хлопець бере лівою рукою праву руку дівчини з тильного боку кисті і кладе свою та її руку собі на талію з лівого боку. Так само хлопець бере правою рукою ліву руку дівчини і кладе її та свою руку на талію дівчини з лівого боку. Корпус ледь відхилений назад, погляди спря-

мовані один на одного. Естонські танці в основному парні, тому позиції рук у чистому виді у них не зустрічаються.

Стрибки у поєднанні з бігом

Музичний розмір 3/4. Вихідне положення – ноги в I прямій позиції. Положення рук № 9. Виконується на 4 такти музики.

1-й такт

Перша чверть – крок правою ногою вперед на всю стопу. Коліно ледь зігнуте.

Друга чверть – ліву ногу, ковзнувши по підлозі подушечкою або каблуком, підвести вперед, зігнути в коліні, яке спрямоване вперед. Підйом вільний.

Третя чверть – проковзуючи вперед на всій стопі правої ноги, коліна ледь зігнути. Ліва нога в тому ж положенні.

2-й такт

Перша друга.

Третя чверть – рух виконується з другої ноги.

3-4-й такти – шість легких бігових кроків вперед за I прямою позицією на низьких півпальцях (крок на кожну чверть такту).

Кроки вперед з похитуванням

Музичний розмір 3/4. Вихідне положення – ноги в I прямій позиції.

1-й такт

Перша чверть – крок правою ногою на всю стопу вперед-праворуч. Ліву ногу підняти вперед, навхрест правої.

Друга чверть – підняти видовжену ногу ще вище, опорну ногу залишити в тому ж положенні. Корпус ледь нахилити ліворуч.

Третя чверть – ліву ногу повільно опустити, готуючись до наступного кроку ліворуч. Рух продовжується з другої ноги. Він виконується плавно з просуванням вперед. Руки, вільні в ліктях, переводяться з боку в бік.

Балансе (pas balancé)

Музичний розмір 3/4. Вихідне положення – ноги у III позиції, права попереду.

Затакт – ледь присівши, винести вбік праву ногу, підйом витягнутий.

1-й такт

Перша чверть – м’яко опуститися на праву ногу, а ліву відокремити від підлоги і підтягнути до щиколотки правої ноги ззаду.

Друга чверть – лівою ногою м’яко ступити на підлогу на півпальці, а праву, з видовженими пальцями, відокремити від підлоги.

Третя чверть – опуститися на праву ногу, напівприсівши, а ліву підняти до щиколотки правої ноги ззаду, після чого рух починати ліворуч з лівої ноги. Корпус і голова злегка нахиляються без повороту в той бік, з якого починається рух.

Основний хід танцю “Ямая-лабаялг” (лабаялг – стопа)

Вихідне положення ніг – I пряма позиція. Музичний розмір 3/4. Рух займає 2 такти.

Вальс виконується невеликими кроками на всі стопи, коліна трохи зігнуті. Ноги ледь відокремлюються від підлоги, без витягування підйому, та ставляться на всю стопу з акцентом на першу чверть.

Рух парний. Виконавці стоять обличчям один до одного, у профіль до напрямку руху. Хлопець обома руками тримає дівчину за талію. Обидві руки дівчини, видовжені у ліктях, лежать на плечах хлопця *(положення 8)*. Корпус прямий, верхньою частиною ледь відхилений назад (нахили і повороти корпуса у вальсі не застосовуються). Голови виконавців спрямовані обличчям одна до одної.

1-й такт

Перша чверть – виконавці роблять боковий крок на всю стопу: дівчина правою ногою, хлопець – лівою, починаючи поворот праворуч.

Друга чверть – дівчина підставляє ліву ногу на всю стопу до середини стопи правої ноги. Хлопець підставляє праву ногу на всю стопу до середини стопи лівої ноги. Обертання праворуч продовжується.

Третя чверть – дівчина робить крок правою ногою на всю стопу вперед, до хлопця, хлопець робить лівою ногою крок на всю стопу назад, закінчуючи напівоберт праворуч. До кінця такту хлопець опиняється правим плечем, дівчина лівим у напрямку руху.

2-й такт

Перша чверть – дівчина робить боковий крок лівою ногою на всю стопу, хлопець – боковий крок правою ногою на всю стопу, продовжуючи обертання праворуч.

Друга чверть – дівчина підставляє праву ногу до середини стопи лівої ноги. Хлопець підставляє ліву ногу до середини стопи правої ноги.

Третя чверть – дівчина робить крок лівою ногою назад на всю стопу, хлопець – крок правою ногою вперед, до дівчини, закінчуючи другий напівоберт праворуч. Вальсом пари можуть обертатися як праворуч, так і ліворуч, роблячи за три кроки поворот на півкола, рухаючись по прямій або по колу.

Вальс з притупуванням ногою

Виконавці рухаються вальсом на всій стопі без підскоків, коліна ледь зігнуті. Хлопець або дівчина по черзі роблять подвійний удар носком об підлогу позаду опорної ноги. Положення рук № 8.

Вихідне положення ніг – I пряма позиція. Музичний розмір 3/4.

1-й такт

Перша чверть – виконавці роблять крок вбік на всю стопу: дівчина правою, хлопець лівою, починаючи обертання праворуч. Хлопець робить крок, виворітно підіймає зігнуту праву ногу позаду біля щиколотки, підйом витягнути попід щиколоткою.

Друга чверть – дівчина підставляє ліву ногу до правої ноги за I прямою позицією. Хлопець вдаряє носком правої ноги по підлозі позаду п’яти лівої ноги і знову підіймає її, зігнуту в коліні; підйом витягнутий.

Третя чверть – дівчина робить крок правою ногою вперед до хлопця. Хлопець ще раз вдаряє носком правої ноги по підлозі, переміщуючи п’яту лівої ноги в напрямку руху обертання. Напівобертання праворуч завершено.

2-й такт

Перша чверть – виконавці роблять крок вбік за напрямом руху на всю стопу: дівчина – лівою, хлопець – правою. Дівчина робить крок, ледь підіймає праву ногу від коліна назад, підйом витягнутий у прямому положенні.

Друга чверть – дівчина вдаряє носком по підлозі позаду лівої ноги та знову підіймає її, зігнуту в коліні, підйом витягнутий. Хлопець підставляє ліву ногу до правої за I прямою позицією.

Третя чверть – хлопець робить крок правою ногою вперед до дівчини, продовжує обертання вправо. Дівчина ще раз вдаряє носком по підлозі правою ногою, переміщаючи п’яту лівої ноги в напрямку руху обертання. Другий напівоберт вправо закінчено.

Вальс з підскоком на одній нозі

Музичний розмір 3/4. Вихідне положення ніг – І пряма позиція. Рух займає 4 такти.

Виконавці стоять обличчям один до одного. Хлопець обома руками тримає дівчину за талію, дівчина кладе обидві руки долонями на плечі хлопцю.

1-й такт

Перша чверть – виконавці виконують крок вбік вздовж лінії танцю. Дівчина починає рух з правої ноги, ліву відокремлює від підлоги. Хлопець починає рух з лівої ноги, праву відокремлює від підлоги. Корпус злегка нахиляють праворуч.

Друга чверть – приставляють вільну ногу до ноги, якою зробили крок, і починають обертання праворуч. Дівчина переносить вагу корпуса на ліву ногу, хлопець – на праву.

Третя чверть – дівчина виконує крок правою ногою вздовж лінії танцю, вільну ногу відокремлює від підлоги і закінчує обертання праворуч на півкола (180°). Той самий рух виконує хлопець, починаючи його з лівої ноги. Таким чином виконавці міняються місцями.

2-й такт

Перша чверть – виконується невеликий підскік: дівчина на правій нозі, хлопець – на лівій. Вільна нога, ледь зігнута у коліні, залишається піднятою вбік вздовж лінії танцю. Корпус злегка нахилений до опорної ноги.

Друга чверть – виконують другий підскік, як на рахунок “раз”.

Третя чверть – так само виконують третій підскік.

3-й такт

Повторюють рухи 1-го такту, але з другої ноги.

Третя чверть – закінчують напівобертання праворуч і знову стають у вихідне положення, як на початок танцю.

4-й такт

Виконують три підскоки, як у 2-му такті. Цього разу дівчина на лівій, а хлопець на правій нозі.

Вальс з ковзанням

Музичний розмір 3/4. Рух займає 2 такти. Ноги у І прямій позиції. Виконавці стоять обличчям один до одного. Корпус сильно нахиляється вперед так, щоб праві плечі майже торкалися; голова нахилена до правого плеча і повернута вліво. Положення рук № 10. Виконавці починають рухатися: дівчина спиною, хлопець обличчям по колу проти ходу годинникової стрілки.

1-й такт

Перша чверть – дівчина, так би мовити, відходить, ковзаючи лівою ногою назад на півпальці (розтяжка по прямій), коліно витягнуте. Права нога, згинаючись у коліні, ковзає на усій ступні злегка вперед.

Хлопець, так би мовити, наступає, ковзаючи лівою ногою назад за прямою позицією на півпальці, а правою робить глибокий випад вперед на усю стопу.

Друга чверть – пауза.

Третя чверть – виконавці ковзають на півпальцях в I пряму позицію. Дівчина підтягує праву ногу до лівої ноги, хлопець підтягує ліву ногу до правої. Таким чином обидва виконавці злегка переміщуються по колу. Корпус залишається сильно нахиленим вперед.

2-й такт

Перша чверть – дівчина, мовби відступаючи, ковзає правою ногою назад (розтяжка за I прямою позицією) на півпальці. Хлопець, неначе наступаючи, ковзає лівою ногою вперед (випад), права нога назад (в розтяжку) на півпальці за I прямою позицією. Корпус і голова у тому ж положенні.

Друга чверть – виконавці роблять повний оберт праворуч. Дівчина обертається на півпальцях лівої ноги; права нога, видовжена у коліні, проводиться носком по підлозі за ліву ногу, ніби описуючи циркулем коло, потім підтягується на півпальцях до лівої ноги за I прямою позицією. Хлопець, підтягуючи праву ногу до лівої, обертається на півпальцях за I прямою позицією. Хлопець допомагає дівчині під час оберту, сильно тримає дівчину правою рукою за талію та різко обертається у напрямку її обертання. Корпус обох виконавців злегка випрямляється.

Третя чверть – закінчивши повне обертання, виконавці повертаються у вихідне положення: дівчина спиною, хлопець обличчям у напрямку руху та з напівпальців опускаються на всю стопу за I прямою позицією. Корпус знову сильно нахиляється. Голова нахиляється до правого плеча, але повернута у протилежний бік.

Рух характерний для танцю “Хийу-вальс”.

Консультанти розділу “Естонський танець”:
Тампере Херберт, професор; Ю.Ю.Рауде, Санта Отс

Литва

На основі багатої спадщини литовського хореографічного мистецтва зросли й розвинулися сучасні литовські народні хороводи і танці – змістовні та своєрідні. В їхніх рухах і фігурах відбиваються різноманітні риси характеру литовського народу, творча сила, патріотизм і відвага. Прикладом цього може служити старовинний військовий танець "Муштриніс" (битва).

Багато танців та хороводів відображають сільськогосподарські роботи: "Ручугай" (жито), "Добілесіс" (конюшинка), "Миняліс" (льонок). Надзвичайно різноманітними були танці й хороводи на обжинках (збирання врожаю). Їх виконували жінки та в'язальниці снопів. У деяких танцях відображена праця ремісників: "Кальвяліс" (коваль), "Шаучюкас" (швець). З танців, в яких зображаються звички тварин та птахів, слід відзначити "Ожяліс" (козлик) та гумористичний чоловічий танець "Гайдис" (півень). Незважаючи на те, що литовські танці і хороводи в багатьох випадках подібні до народних танців і хороводів інших народів, вони мають свої, своєрідні, тільки їм властиві, національні риси, які відрізняють їх від танців інших народів.

Литовські танці в основному масові, колективні. Сольних партій в них дуже мало, імпровізація не зустрічається. Вони відзначаються симетрією як в музиці, рухах, малюнках, так і в побудовах самого танцю. Симетричні також побудови танцюристів на сцені. На кожному боці її знаходиться однакова кількість пар. В лініях, колах – однакова кількість танцюючих.

У литовських народних танцях кроки різноманітніші, ніж рухи рук: голова і корпус малорухомі.

Рухи виконавців легкі і не різкі, навіть в швидкому танці. Основні рухи литовських танців: простий крок, біговий, бічний, подвійний, потрійний, крок польки, легкий біг, полька в обертанні, стрибки з обертанням, перескоки з ноги на ногу, кроки з підскоком.

Кількість кроків у кожному танці зазвичай невелика. В багатьох танцях є один який-небудь основний крок. Тому не можна переносити рухи одного танцю до іншого, перемішувати їх. Наприклад, рухи танцю "Малунеліс" (млин) не можна переносити до танцю "Кубілас" (діжка), рухи танцю "Гайдис" (півень) – до танцю "Кальвяліс" (коваль) і т. ін.

Рухи ніг м'які, легкі, невисокі.

Більшість кроків виконується на низьких півпальцях.

Стрибки виконують виключно в чоловічих танцях, притупи не різкі. Частіше це три притупи поперемінно обома ногами, значно рідше – один притуп лівою або правою ногою на кінець або початок музичної фрази. Малюнки в танцях складні і різноманітні. Наприклад, в танці "Малунеліс" (млин) вони змінюються, наче калейдоскоп. Крила млина перетворюються на приводний ремінь, з'являються колеса, шестірня, жорна і т.ін.

У литовських танцях багато різноманітних характерних фігур і, якщо змінюється композиція танцю, фігура обов'язково залишається. Приміром, для танцю "Кулібас" (діжка) характерні кола, для "Ластівки" – трикутники, для "Малунеліса" (млин) – крила, зірочки і т. ін.

Рухи рук особливо різноманітні, в них відображаються різні процеси праці, збирання врожаю, в'язання снопів, тріпання та прядіння льону.

Дуже часто зустрічаються оплески в долоні – один, два, три, чотири і більше разів.

Основні положення рук

1. Танцюристи стоять поруч. Права рука хлопця і ліва рука дівчини з'єднані та опущені вільно вздовж корпуса. Дівчина правою рукою підтримує спідничку, хлопець кладе ліву руку збоку на талію (IV позиція рук народно-сценічного танцю).

2. Танцюристи стоять поруч. Руки кладуть один одному на плечі: хлопець праву руку на ліве плече дівчини, дівчина – ліву руку на праве плече хлопця. Вільна рука у хлопця на талії, дівчина підтримує спідничку.

3. Танцюристи стоять обличчям один до одного. Беруться зігнутими у ліктях правими або лівими руками (під руки танцюристи беруться і тоді, коли знаходяться в лініях, колах і т. ін.).

4. Танцюристи стоять правим або лівим плечем один до одного і беруть один одного правими або лівими руками.

5. Танцюристи стоять обличчям один до одного. Хлопець бере дівчину обома руками за талію, дівчина кладе ліву руку на праве плече хлопця, а праву на ліве. Руки хлопця видовжені, руки дівчини можуть бути видовженими або ледь зігнутими.

6. Танцюристи стоять поруч, з'єднавши навхрест руки: праву з правою, ліву з лівою. Якщо руки з'єднують декілька танцюристів, руки подають кожному другому танцюючому.

Руки можна з'єднувати попереду або позаду, за спиною ("кошик"). "Кошиком" зазвичай з'єднують декілька танцюристів в лініях, в колі, в парі.

Опис рухів

Pas chasse (галоп) і крок з підскоком

Музичний розмір 2/4. Вихідне положення – ноги в III позиції. Рух займає один такт.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – ковзний крок вперед на півпальці правої ноги.

Друга восьма – ліву ногу підтягнути до правої (галоп).

Друга чверть.

Перша восьма – крок вперед правою ногою.

Друга восьма – маленький стрибок на правій нозі, ліву ногу, не торкаючись підлоги, випростати вперед у IV позицію.

Далі рух продовжується з лівої ноги.

Підскоки зі сплескуванням

Музичний розмір 2/4. Вихідне положення – ноги в I прямій позиції, руки опущені донизу. Рух займає один такт.

Перша чверть – крок правою ногою праворуч. Одночасно ліву ногу, зігнуту в коліні, невисоко підняти вперед.

Друга чверть – підстрибнути на правій нозі, водночас плеснути в долоні попереду себе.

Далі рух продовжується з іншої ноги.

Полька

Музичний розмір 2/4. Вихідне положення – ноги в III позиції.

Затакт – маленький підскік на лівій нозі; праву ногу, не торкаючись підлоги, витягнути вперед у IV позицію.

Перша чверть.

Перша восьма – праву ногу поставити на підлогу на півпальці.

Друга восьма – ліву ногу підтягнути до правої.

Друга чверть.

Перша восьма – крок правою ногою вперед, ліву, ледь зігнуту в коліні, підтягнути до щиколотки правої позаду неї.

Друга восьма – маленький стрибок на правій нозі, ліву, не торкаючись підлоги, витягнути вперед.

Далі рух продовжується з лівої ноги. Всі кроки польки виконуються на низьких півпальцях, кроки вперед – невеликі.

Перескоки з боку в бік

Музичний розмір 2/4. Вихідне положення – ноги в I прямій позиції.

Затакт – праву ногу, ледь зігнуту в коліні, підняти вперед.

Перша чверть.

Перша восьма – перестрибнути на праву ногу, опускаючись з носка на всю стопу і злегка присідаючи. Носок спрямований вперед. Ліву ногу, злегка зігнувши в коліні, підняти вперед.

Друга восьма – ліву ногу поставити попереду правої (навхрест) на півпальці. Носок спрямований вперед. Праву ногу, ледь зігнуту в коліні, відокремити від підлоги.

Друга чверть.

Перша восьма – праву ногу поставити позаду на півпальці, коліно ледь зігнути, носок спрямувати вперед. Ліву ногу, ледь зігнуту в коліні, відокремити від підлоги. Підйом вільний.

Друга восьма – пауза.

Рух продовжується з іншої ноги.

Полька в повороті

Музичний розмір 2/4. Вихідне положення – ноги в III позиції, права попереду. Виконується повний оберт на 2 такти музики.

Перша половина повороту.

Затакт – дівчина стоїть обличчям до центра кола. Злегка підстрибнувши на лівій нозі, праву ногу відводить праворуч у сторону II позиції, злегка піднявши її над підлогою. Коліна та підйом видовжені. Одночасно корпус ледь нахиляє праворуч, голову повертає до правого плеча.

1-й такт

Перша чверть.

Перша восьма – праву ногу поставити на півпальці в сторону II позиції.

Друга восьма – ліву ногу підтягнути до правої в III позицію, позаду неї.

Друга чверть.

Перша восьма – правою ногою вдруге зробити крок у сторону II позиції.

Друга восьма – маленький стрибок на правій нозі з одночасним обертом праворуч на 180°. Ліву ногу, ледь зігнуту в коліні, підтягнути до правої нижче щиколотки позаду неї.

Друга половина оберту.

2-й такт

Перша чверть.

Перша восьма – крок лівою ногою в сторону II позиції.

Друга восьма – підтягнути праву ногу до лівої і поставити її позаду неї в III позицію.

Друга чверть.

Перша і друга восьмі – маленький підскік на лівій нозі, одночасно обертаючись праворуч на 180°. Праву ногу, не торкаючись підлоги, ледь витягнути і підтягнути до лівої попереду неї.

Хлопці виконують той самий рух, але починають його з лівої ноги.

Плескачі

Музичний розмір 2/4. Вихідне положення – ноги в I вільній позиції. Виконується на 8 тактів музики.

1-й такт

Перша чверть – ударити правою рукою по лівій долоні свого партнера, яку він повертає догори.

Друга чверть – ударити лівою рукою по правій долоні партнера.

2-й такт

Перша чверть – ударити правою рукою по правій долоні партнера, піднявши кисті рук попереду себе.

Друга чверть – пауза.

3–4-й такти – повторити рухи 1-2 тактів, під час яких танцюристи змінюють руки.

5-й такт – двічі ударити правою долонею по правій долоні партнера, кисті рук підняті і спрямовані долонями вперед.

6-й такт – двічі ударити лівою рукою по лівій долоні партнера.

7-8-й такти – перша чверть, друга чверть, перша чверть 8-го такту – тричі плеснути в долоні попереду себе.

Друга чверть 8-го такту – пауза.

Галоп

Музичний розмір 2/4. Вихідне положення – ноги в I вільній позиції.

Затакт – невелике присідання на обох ногах.

Перша чверть.

Перша восьма – ковзний крок правою ногою праворуч на всю стопу.

Друга восьма – невеликий підскік на правій нозі, ліву ногу підтягнути до правої в I пряму позицію. Обидві ноги на півпальцях.

Друга чверть.

Перша, друга восьмі – повторити рухи, що на першу чверть.

Якщо рух виконувати ліворуч, то перший крок слід починати з лівої ноги.

Консультант розділу "Литовський танець"
Витаутас Гривицкас, народний артист Литви

П о л ь с ь к і т а н ц і

Польські танці мають свою багаторічну історію. В усі часи різні народні свята завжди супроводжувалися танцями піднесеними та емоційними.

Польські танці жваві, веселі, граціозні, темпераментні. Найбільш популярні з них – полонез, краков'як, мазурка, мазур, куяв'як, оберек та інші.

Полонез (польський) був популярний у XVIII ст. Цим танцем господар дому відкривав бал. Він (господар) повинен був провести всіх гостей через кімнати свого дому. Хода була ритмічною, плавною, вона надавала всьому корпусу гармонійної рівноваги. Не можна було рухатися поспішно, несподівано змінювати місця. Кавалер пропонував своїй дамі то одну, то другу руку, ледь торкаючись кінчиків її пальців.

Крок полонезу надзвичайно м'який, витончений. Кавалер правою рукою тримає ліву руку дами, причому лікоть її не повинен лежати на руці кавалера, тільки кисть її руки лежить на його кисті. З'єднані руки під час виконання полонезу не підіймаються високо, вони мають бути завжди нижче рівня плечей. Корпус та обличчя партнерів повернені одне до одного. Таке положення зберігається протягом усього танцю. Ліва рука кавалера може бути злегка відведена вбік, покладена на талію або закладена за спину тильною стороною долоні. Дама правою рукою підтримує спідничку або теж відводить її вбік.

Композиційно полонезу притаманний дуже різноманітний малюнок: хід по колу пара за парою, побудова у колону, почерговий перехід пар крізь колону. Природно, що водночас виконавці роз'єднують руки, потім знову з'єднують їх. По ходу танцю виконуються оберти в парах, поклони. Музичний розмір полонезу трьохдольний, темп повільний, святковий. Закінчується танець, як правило, поклоном виконавців один одному.

Одним з найпопулярніших польських танців є мазур. Його батьківщина – Мазовія. Мазур – парний танець. У польських селах його виконують під спів або народний оркестр. Для цього танцю народ склав багато цікавих та дотепних приказок. Частіше всього в них вихваляється гарна та ловка в роботі дівчина, з якою хочуть потанцювати всі хлопці. В мазурі багато різних складних фігур. Мазур танець веселий, життєрадісний, деякі його фігури нагадують масову молодіжну гру. Мазур має тільки йому притаманні ходи, рухи, пози, своєрідний малюнок рук.

Краков'як – швидкий, темпераментний, парно-масовий танець. Батьківщина його – м. Краків, але виконується він усюди. У народі краков'як часто виконується з приспівками, в яких вихваляються краківські хлопці. Танець виконується парною кількістю пар. Від початку до кінця йде в одному швидкому темпі. Музичний розмір 2/4.

Мазурка – народно-сценічний танець, який вийшов далеко за межі своєї батьківщини і став міжнародним бальним танцем. Рухи мазурки виконуються стрімко, але плавно. Велике значення має постава танцюристів. Корпус повинен бути підтягнутий.

Куяв'як вперше з'явився у місцевості Куяви, звідки і одержав свою назву. Виконується він парами, а іноді лише дівчатами: м'яко, повільно. Фігури та рухи цього танцю різноманітні, виконуються по колу, лініями, змійкою, по діагоналі і т.д.

Оберек теж різноманітний за своїми рухами. Хлопці виконують високі стрибки, стають на коліно, різними складними рухами демонструють перед дівчатами свою силу та спритність. Дівчата танцюють граціозно, як у всіх польських танцях.

В основному оберек парно-масовий танець, виконується по колу лініями. Іноді його танцює одна пара. Музичний розмір 3/4.

Горні райони Польщі – батьківщина багатьох танців, але особливо розповсюджені тут гуральські та збуйницькі танці.

Гуральські танці відносяться до числа імпровізаційних. Більш складні рухи виконує чоловік. Більшість цих танців виконується на низьких півпальцях. Руки у чоловіків можуть бути вільно опущені, можуть лежати тильною стороною кисті на стегнах або ззаду на рівні попереку. Лікті спрямовані злегка вперед. Жінки також тримають руки трохи ззаду. Корпус у гуральському танці не напружений і верхня частина його ледь нахилена вперед. Усі рухи виконуються легко. Часто чоловіки тримають в руках партнера топірець (цюпага).

Мазурка

Положення ніг

Положення ніг, що зустрічаються в польському сценічному танці, різноманітні. Основними є: I та II прямі, I, II, IV та V вільні, I закрита та V відкрита позиції ніг народно-сценічного танцю.

Положення рук

У польському сценічному танці використовуються всі позиції рук народно-сценічного танцю, крім VI. Характерне положення кисті в польському сценічному танці: кисть відкрита, пальці вільно зібрані й відкриті.

Найбільш характерні положення рук:

а) одна рука, зігнута в лікті, піднята перед собою на рівні діафрагми, вільна кисть ледь зігнута в зап'ястку та повернута долонею вниз. Друга рука в IV позиції;

б) одна рука, округла у лікті, відкрита перед собою трохи нижче рівня плеча; долоня ледь повернута вгору. Друга рука у IV позиції.

Рух руки (хвилеподібний)

Музичний розмір 3/4. Рух займає 2 такти.

Вихідна позиція ніг – I вільна. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1.

1-й такт.

Перша чверть.

Із підготовчого положення одна рука з невеликого розмаху вбік від ліктя підіймається у I позицію. Кисть ледь спрямована вниз, пальці зібрані.

Друга чверть – пауза.

Третя чверть – продовжуючи рух, рука від передпліччя злегка підіймається кистю вгору на рівень ока.

2-й такт.

Перша чверть – хвилеподібним рухом, мовби описуючи по горизонталі половину вісімки, кисть ледь опущена у зап'ястку.

Друга чверть – рука відкривається вбік і підіймається у 2-е положення, виконуючи короткий змах. Кисть руки після змаху відкрита, пальці вільно зібрані, долоня злегка повернута вгору. Лікоть знаходиться на рівні вуха.

Третя чверть – пауза.

При виконанні цього руху необхідно слідкувати за тим, щоб кисть руки проходила на рівні ока.

Голова на початку руху злегка нахиляється вбік руки, яка знаходиться в IV позиції. Погляд, спрямований на кисть працюючої руки, супроводжує відкривання руки вбік. Одночасно зі змахом кисті голова через легкий нахил повертається в протилежний від руки бік і піднімається.

“Ключ” – удар каблуками

Одинарний.

Музичний розмір 3/4. Рух займає 1 такт. Руки в V позиції. Ноги, корпус, голова спрямовані до точки 1.

Перша чверть.

Перша восьма – стопи обох ніг з опорою на подушечки ковзним рухом по підлозі розводять каблуками в сторони у I закриту позицію.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть – ковзаючи каблуками по підлозі, стопи з ударом внутрішніми сторонами з’єднуються в I пряму позицію.

Третя чверть – пауза.

Подвійний

Перша чверть.

Перша восьма – каблуки розводяться в сторони в I закриту позицію.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – пауза.

Друга восьма – ковзаючи каблуком по підлозі, стопи з коротким ударом внутрішніми сторонами з’єднуються в I пряму відкриту позицію і відразу ковзним рухом по підлозі каблуки трохи розводяться у сторони.

Третя чверть.

Перша восьма – ковзаючи каблуком по підлозі, стопи з коротким ударом внутрішніми сторонами з’єднуються в I пряму відкриту позицію.

Друга восьма – пауза.

При виконанні “ключа” ноги в колінах випростані.

“Заключення” – одинарне, подвійне

Одинарне

Музичний розмір 3/4. Вихідна позиція ніг – III відкрита.

Затакт (перша чверть другого такту музичного вступу) – працююча нога відкривається вбік кидком на 45°.

Друга, третя чверті – пауза.

1-й такт

Перша чверть – працююча нога ковзним рухом носком по підлозі проводиться до носка опорної ноги.

Друга чверть – пауза.

Третя чверть – стопи обох ніг з опорою на подушечку, проковзуючи по підлозі, розводяться каблуками у сторони в I закриту позицію.

2-й такт

Перша чверть – ковзаючи каблуками по підлозі, стопи з ударом внутрішніми сторонами з'єднуються в I пряму позицію.

Друга чверть – пауза.

Третя чверть – пауза.

Подвійне

Музичний розмір 3/4. Вихідне положення ніг – III відкрита позиція.

Затакт (перша чверть другого такту) – працююча нога відкривається кидком у сторону на 45°. Друга, третя чверті – пауза.

1-й такт

Перша чверть – працююча нога ковзним рухом носком по підлозі підводиться до носка опорної ноги.

Друга чверть – опорна нога підводиться носком до носка працюючої ноги (у відкритому положенні).

Третя чверть – стопи обох ніг з опором на подушечки ковзним рухом по підлозі розводяться каблуками в сторони в I закриту позицію.

2-й такт

Перша чверть – ковзаючи каблуками по підлозі, стопи з ударом внутрішніми сторонами з'єднуються в I пряму позицію.

Друга чверть – пауза.

Третя чверть – пауза.

Одинарне та подвійне "заключення" поєднують з "хвилеподібними" рухами руки.

Крок убік з двома наступними переступаннями (pas balancé)

Музичний розмір 3/4. Вихідна позиція ніг – III вільна. Руки в IV позиції. Ноги, корпус, голова спрямовані до точки 1. Рух може виконуватися на місці (з боку в бік) та з переміщенням назад. Рух займає 1 такт.

Перша чверть – крок на праву ногу вбік з носка на всю стопу у вільному положенні в напівприсідання. Ліва нога згинається в коліні і з видовженою стопою підводиться у відкрите положення ззаду до щиколотки правої. Ноги та корпус повертаються до точки 2. Одночасно корпус від талії злегка нахиляється праворуч. Голова через невеликий нахил повертається до точки 8; підборіддя ледь підняте.

Друга та третя чверті – два почергових переступання: лівою ногою на низькі півпальці – коліна обох ніг водночас ледь випростовуються, а права нога відокремлюється від підлоги з вільною стопою – і правою на всю стопу в напівприсідання; ліва нога водночас згинається та підводиться до щиколотки правої позаду. Весь рух носить легкий ресорний характер.

“Голубець”

Музичний розмір 3/4. Вихідне положення ніг – I пряма позиція, руки – в IV позиції. Ноги, корпус, голова спрямовані до точки 1. Рух виконується з переміщенням убік. Рух займає 1такт.

Затакт (третя чверть другого такту музичного вступу) – одночасно з невеликим напівприсіданням на лівій нозі права, видовжена у коліні, ковзає в прямому положенні по підлозі вбік на носок. Корпус відхиляється ліворуч. Голова через нахил вниз повертається в напрямку до точки 2.

Перша чверть.

Перша восьма – ліва нога видовжується у коліні, швидко підводиться по підлозі до правої, яка торкається носком витягнутої стопи підлоги та підбиває її за I прямою позицією. У момент підбивання стопи обох ніг видовжені.

Друга восьма – ліва нога опускається на всю стопу в прямому положенні у напівприсідання; права ковзає в прямому положенні вбік на носок.

Корпус та голова зберігають попереднє положення.

Друга та третя чверті – пауза.

Перебір (pas de bourree)

Рух займає 1 такт. Вихідне положення ніг – I пряма позиція. Руки в IV позиції. Ноги, корпус, голова спрямовані до точки 1.

Затакт (третя чверть другого такту музичного вступу) – одночасно з напівприсіданням на лівій нозі видовжена права відкривається в прямому положенні вбік на 35°. Корпус відхиляється ліворуч. Голова повертається в напрямку до точки 2.

Перша чверть.

Перша восьма – м’який перескік на праву ногу з одночасним підбиванням стопи лівої за I прямою позицією, у момент перескоку стопи видовжені. Після підбивання права нога опускається на підлогу з носка на всю стопу в напівприсідання, а ліва згинається в коліні; стопа відокремлюється від підлоги.

Друга восьма – ліва нога в прямому положенні ледь відводиться вбік. Корпус випрямляється.

Друга чверть.

Перша восьма – ліва нога, зігнута в коліні, опускається на низькі півпальці за II прямою позицією. Напівприсідання на лівій нозі посилюється. Корпус починає відхилятися праворуч. Голова через невеликий нахил починає повертатися ліворуч.

Друга восьма – одночасно зі зменшенням напівприсідання на правій нозі коліно лівої ноги злегка випрямляється. Права нога відокремлюється від підлоги та із зігнутим коліном наближується в прямому положенні до лівої. Корпус продовжує відхилятися праворуч.

Третя чверть.

Перша восьма – невеликий м’який перескік на праву ногу з одночасним підбиванням стопи лівої за I прямою позицією. Після перескоку права нога опускається на підлогу на всю стопу в напівприсіданні, а ліва, видовжуючись у коліні та стопі, відкривається в прямому положенні вбік на 35°. Нахил корпуса праворуч закінчується. Голова закінчує поворот у напрямку до точки 8.

Друга восьма – пауза.

Увесь рух носить легкий, “ресорний” характер.

Основний хід мазурки (pas gala)

Музичний розмір 3/4. Вихідне положення – ноги в III позиції, права попереду. Рух займає 1 такт.

Затакт – невеликий підскік на лівій нозі, одночасно праву ногу, злегка піднявши над підлогою, провести вперед. Коліно і носок видовжені. Вага корпуса – на лівій нозі.

Перша чверть – ковзаючи носком по підлозі, провести вперед праву ногу, поступово опускаючи стопу на підлогу. Вагу корпуса перенести на праву ногу, злегка присідаючи на неї. Ліва нога залишається позаду, трохи зігнута в коліні, ледь виведене вбік *(attitude* – низький). Носок лівої ноги витягнутий і трохи відокремлений від підлоги.

Друга чверть.

Перша восьма – ще більше присісти на правій нозі.

Друга восьма – невеликий підскік вперед на правій нозі, ліву ногу підтягнути до правої.

Третя чверть.

Перша восьма – ліву ногу, ковзаючи носком по підлозі, акцентовано провести через I вільну позицію вперед.

Друга восьма – невеликий підскік на правій нозі, ліва нога залишається попереду, дуже видовжена у коліні і підйомі. Носок лівої ноги злегка відокремлений від підлоги. Далі рух продовжується з лівої ноги. *Pas gala* виконується стрімко, з просуванням вперед по лінії танцю.

Легкий біг (pas marché)

Музичний розмір 3/4. Вихідне положення – ноги в III вільній позиції, права попереду.

Затакт – з маленького напівприсідання на обох ногах у вільному положенні. Права нога ковзним рухом по підлозі відкривається вперед на носок витягнутої стопи.

Перша чверть – легкий перескік на праву ногу з носка на низькі півпальці у напівприсідання. Одночасно ліва нога у вільному положенні виконує довге ковзання вперед на носок.

Друга чверть – довге ковзання лівою ногою закінчується переходом на низькі півпальці у напівприсіданні. Вага корпуса переноситься на ліву ногу.

Третя чверть – невеликий крок вперед правою ногою у вільному положенні на низькі півпальці. При виконанні руху корпус подається вперед над ногами.

"Отбиане"

Вихідне положення ніг – III вільна позиція. Руки – ліва у IV позиції, права – відкривається через I в II позицію. Ноги і корпус у напрямку до точки 2, голова – до точки 1. Рух займає 1 такт.

Затакт – з невеликого стрибка на лівій нозі права починає ковзання вперед по підлозі носком витягнутої стопи. Ліва після стрибка опускається у вільному положенні на всю стопу в напівприсіданні. Вага корпуса знаходиться на лівій нозі.

Перша чверть.

Перша восьма – права нога у вільному положенні продовжує ковзання. Напівприсідання на лівій нозі зберігається. Корпус відхиляється назад.

Друга восьма – ковзання правою ногою закінчується невеликим напівприсіданням на всю стопу у вільному положенні. Ліва із зігнутим коліном зупиняється позаду неї; каблук ледь відокремлюється від підлоги. Вага корпуса – на лівій нозі.

Друга чверть – напівприсідання на правій нозі збільшується. Вага корпуса переноситься на праву ногу. Ліва, зігнута в коліні у відкритому положенні, проводиться з видовженою стопою до щиколотки правої позаду. Корпус відхилений назад.

Третя чверть.

Перша восьма – удар півпальцями лівої ноги об підлогу за V вільною позицією позаду правої. Одночасно з ударом права нога відкривається вперед, так би мовити, "відбивається" лівою. Положення корпуса не змінюється.

Друга восьма – невеликий стрибок на лівій нозі з півпальців на всю стопу.

Права починає ковзання вперед по підлозі носком видовженої ноги.

Консультанти розділу "Польський танець":
Юрій Гогол, Казимир Яцик, Тереза Шрамовська, Ельжбета Хаус

Розділ ІІ
ВПРАВИ БІЛЯ СТАНКА

Напівприсідання *(demi plié)* та глибокі присідання *(grand plié)* за І, ІІ, ІІІ прямими позиціями

Глибоке присідання (grand plié) у І прямій позиції з поворотом колін

Музичний розмір – 3/4 у характері іспанського танцю. Вихідна позиція ніг – І пряма. Рука в підготовчому положенні. Голова повернута від станка.

Рух займає 2 такти.

1-й такт музичного вступу.

Перша чверть – рука через І позицію відкривається в 1-е положення.

Друга і третя чверть – пауза.

2-й такт музичного вступу.

Перша чверть – водночас рука закривається в IV позицію, а обидві ноги, видовжені в колінах, піднімаються на високі півпальці за І прямою позицією.

Друга чверть – пауза.

Третя чверть.

Перша восьма – пауза.

Затакт – друга восьма – ноги й корпус повертаються до станка на 45°. Голова повернута від станка.

1-й такт

Перша чверть і перша восьма другої чверті – плавне повне присідання за І прямою позицією на високих півпальцях. Корпус відхиляється назад.

Друга восьма другої чверті – починається плавний поворот колін обох ніг від станка за І прямою позицією на високих півпальцях.

Третя чверть – продовжується поворот ніг від станка з одночасним поворотом і випростовуванням корпуса. Весь поворот виконується на 90° (чверть кола). Одночасно з поворотом голова через нахил повертається до станка.

2-й такт

Перша й друга чверті – разом із поступовим випростовуванням ніг у колінах, корпус одночасно з ногами повертається назад у напрямку до станка на 45°, повертаючись у вихідне положення. Голова повертається прямо й злегка піднімається.

Третя чверть – пауза.

Під час виконання всього руху коліна залишаються з’єднаними.

Ковзання стопою по підлозі
(battement tendu)

Музичний розмір 2/4; 3/4 або 4/4 в характері російського, іспанського, угорського або польського танців.

Вихідна позиція ніг – V відкрита. Руки в IV позиції. Голова повернута від станка.

З поворотом у закрите положення та виведенням ноги в сторону в напівприсідання

Музичний розмір – 2/4. Рух займає 2 такти.

Затакт – друга восьма другої чверті музичного вступу – видовжена в коліні працююча нога, спираючись на каблук, повертається, ковзаючи всією стопою по підлозі носком до станка. Носки обох ніг спрямовані до станка; внутрішня сторона каблука працюючої ноги торкається носка опорної. Голова повертається до станка.

1-й такт

Перша чверть.

Перша восьма – одночасно з півприсіданням на опорній нозі видовжена в коліні працююча ковзає всією стопою по підлозі вздовж стопи опорної, – причому внутрішні сторони стоп торкаються одна одної, в сторону на носок або напівпальці в закрите положення. Голова, нахиляючись вперед, повертається від станка; погляд спрямований на стопу працюючої ноги.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – пауза.

Друга восьма – одночасно з випростовуванням опорної ноги в коліні, працююча, в закритому положенні, ковзає всією стопою по підлозі в напрямку до станка вздовж стопи опорної.

Внутрішні сторони стоп торкаються одна одної, каблук доводиться до носка опорної. Носки обох ніг спрямовані до станка. Голова повертається до станка через невеликий нахил вперед.

2-й такт

Перша чверть.

Перша восьма – продовжуючи рух, видовжена в коліні працююча нога, спираючись на каблук, повертається, ковзаючи всією стопою по підлозі, носком зовні в V відкриту позицію. Голова повертається від станка.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть – пауза.

Необхідно слідкувати за тим, щоб під час руху стегна й корпус не повертались.

З ударом каблуком опорної ноги

Музичний розмір – 2/4. Вихідне положення ніг – V відкрита позиція. Рух займає 1 такт.

Подано опис руху вперед.

Затакт (перша восьма другої чверті останнього такту музичного вступу) – опорна нога згинається у відкритому положенні в коліні, каблук максимально піднімається від підлоги, стопа залишається на півпальцях. Працююча нога видовжена в коліні.

Друга восьма – пауза.

Перша чверть.

Перша восьма – каблук опорної ноги з ударом опускається на підлогу в V відкриту позицію; нога в коліні видовжується. Одночасно працююча нога, видовжена в коліні, ковзає всією стопою по підлозі вперед на носок у відкрите положення.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – видовжена в коліні працююча нога, ковзаючи всією стопою по підлозі, повертається в V відкриту позицію. Одночасно опорна нога згинається у відкритому положенні в коліні, каблук максимально піднімається від підлоги, стопа на півпальцях.

Друга восьма – пауза.

Необхідно слідкувати за тим, щоб під час виконання руху стегна залишалися нерухомими, а під час піднімання й опускання каблука корпус і стегна не хиталися.

Маленькі кидки *(battements tendu jetés)*

Музичний розмір 2/4; 3/4; 6/8. Музичний супровід і виконання руху в характері російського, польського або італійського танців.

Вихідна позиція ніг – V відкрита. Рука в IV позиції. Голова повернута від станка.

З ударом каблуком опорної ноги

Музичний розмір – 2/4. Рух займає 1 такт.

Подано опис руху вперед.

Затакт (перша восьма другої чверті останнього такту музичного вступу) – обидві ноги у відкритому положенні згинаються в колінах, каблук опорної максимально піднімається від підлоги, нога залишається на подушечці стопи.

Друга восьма – пауза.

Перша чверть.

Перша восьма – каблук опорної ноги з ударом опускається на підлогу; півприсідання залишається. Одночасно працююча нога, ковзаючи всією стопою по підлозі, викидається у відкритому положенні вперед на 45°, видовжуючись у коліні й стопі. Корпус від талії злегка відхиляється назад.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – працююча нога, ковзаючи всією стопою по підлозі, згинається в коліні й закривається в V відкриту позицію у півприсіданні. Одночасно каблук опорної ноги максимально піднімається від підлоги, зберігаючи півприсідання.

Друга восьма – пауза.

З подвійним ударом ребром каблука по підлозі працюючою ногою і підйомом на півпальці опорної (pas piqués)

Музичний розмір 2/4. Вихідна позиція ніг – V відкрита. Рух займає 1/2 такту. Подано опис руху в сторону.

Затакт (перша восьма другої чверті останнього такту музичного вступу) – кидок в сторону на 45° витягнутої в коліні працюючої ноги у відкритому положенні; стопа “скорочена”. Корпус трохи відхиляється до станка. Голова злегка піднімається.

Друга восьма – працююча нога, видовжена в коліні та зі “скороченою” стопою, робить у відкритому положенні два коротких удари по підлозі ребром каблука (на кожну 1/16). Голова злегка нахиляється.

Перша чверть.

Перша восьма – одночасно з підйомом на високі півпальці витягнутої в коліні опорної ноги видовжена працююча, зі “скороченою” стопою, піднімається у відкритому положенні в сторону на 45°. Голова піднімається.

Друга восьма – пауза.

Даний рух рекомендується почати з вивчення в сторону як найбільш простого для засвоєння. При виконанні руху вперед корпус злегка відхиляється назад, при русі назад – злегка нахиляється вперед.

Наскрізні за I відкритою позицією (battements tendus jetés balancoir) з ударом каблуком опорної ноги в півприсіданні

Музичний розмір 2/4. Вихідна позиція ніг – V відкрита. Рух займає 2 такти. Рух виконується вперед і назад.

Затакт (перша восьма другої чверті останнього такту музичного вступу) – обидві ноги у відкритому положенні згинаються в колінах, каблук опорної максимально піднімається від підлоги.

Друга восьма – пауза.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – каблук опорної ноги, що зберігає півприсідання *(demi plie),* з ударом опускається на підлогу в V відкриту позицію. Одночасно працююча нога, ковзаючи всією стопою по підлозі, у відкритому положенні викидається вперед на 45°, видовжуючись в коліні й стопі. Корпус від талії відхиляється назад.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – каблук опорної ноги, що зберігає півприсідання, піднімається від підлоги. Водночас працююча нога з вільним коліном, ковзаючи у відкритому положенні стопою по підлозі, проводиться через I відкриту позицію.

Друга восьма – працююча нога продовжує ковзання по підлозі назад. Корпус випростовується.

2-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – каблук опорної ноги, що зберігає півприсідання *(demi plie),* з ударом опускається в I відкриту позицію. Одночасно працююча нога, продовжуючи ковзання по підлозі, різко викидається у відкритому положенні назад на 45°, видовжуючись в коліні й стопі. Корпус нахиляється вперед.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть – пауза.

Рух виконується позаду – наперед. Коли рух певною мірою засвоєний, його можна виконувати вдвічі швидше. Тоді на музичний розмір він буде займати 1 такт.

Кругове ковзання по підлозі з поворотом опорної ноги *(rond de jambe par terre)*

Музичний розмір – 2/4 або 3/4. У характері польського, іспанського або угорського танців. Вихідна позиція ніг – V відкрита. Рука – в підготовчому положенні. Голова повернута від станка.

Носком – із зупинкою в сторону

Музичний розмір – 2/4. Рух займає 1 такт.

1-й такт музичного вступу.

Перша чверть.

Перша восьма – видовжена працююча нога відкривається в сторону на носок у відкрите положення. Рука через I позицію відкривається в 1-е положення.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть – пауза.

2-й такт музичного вступу.

Перша чверть.

Перша восьма – працююча нога, роблячи півпальцями мазок по підлозі, згинається в коліні та з видовженою стопою підводиться позаду до щиколотки опорної у відкритому положенні. Одночасно рука закривається в IV позицію.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – пауза.

Затакт (друга восьма) – видовжена в коліні опорна нога, спираючись на подушечку стопи, ковзним рухом каблука по підлозі повертається п’ятою до станка в закрите положення. Одночасно зігнута в коліні працююча нога з видовженою й скошеною стопою повертається в закрите положення попереду щиколотки опорної й переноситься через підйом опорної ноги в перехрещене положення. Продовжуючи рух, працююча нога випростовується в коліні та зі скошеною стопою опускається на підлогу на зовнішній бік мізинця; носок спрямований до станка. Голова через невеликий нахил повертається до станка; погляд спрямований на носок працюючої ноги.

Перша чверть.

Перша восьма – продовжуючи рух, стопа працюючої ноги, випростовуючись, переводиться з мізинця на носок і видовженим носком описує по підлозі півколо до положення в сторону, повертаючись із закритого положення у відкрите. Одночасно видовжена в коліні опорна нога, спираючись на подушечку стопи, ковзним рухом каблука по

підлозі повертається зовні у відкрите положення. Голова повертається від станка.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – працююча нога, роблячи мазок півпальцями по підлозі, згинається в коліні і з видовженою стопою підводиться позаду до щиколотки опорної ноги у відкритому положенні. Голова злегка нахиляється.

Друга восьма – пауза.

Повороти стоп *(pas tortillé)*

Подвійні

Музичний розмір – 2/4. Рух займає 2 такти.

Затакт (перша восьма другої чверті останнього такту музичного вступу) – видовжена працююча нога різко відкривається в сторону у відкрите положення на 45°.

Друга восьма – пауза.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – працююча нога у відкритому положенні, згинаючись у коліні, проводиться носком видовженої стопи по підлозі вздовж стопи опорної до її носка й відразу ж повертається на носку в закрите положення коліном до станка. Голова повертається до станка, погляд спрямований на працюючу ногу.

Друга восьма – стопа працюючої ноги опускається на підлогу, щільно торкаючись внутрішньою стороною стопи опорної; носки спрямовані до станка. Одночасно обидві ноги злегка згинаються в колінах. Корпус злегка нахиляється до станка.

Друга чверть.

Перша восьма – працююча нога, спираючись на каблук, трохи відділяє подушечку стопи від підлоги, повертається в I відкриту позицію й опускається всією стопою на підлогу; каблук працюючої ноги – перед каблуком опорної. Півприсідання на обох ногах злегка збільшується. Корпус випростовується.

Друга восьма – працююча нога, спираючись на подушечку стопи, трохи відділяє каблук від підлоги, повертається всередину в закрите положення у II закриту позицію й опускається всією стопою на підлогу. Півприсідання на обох ногах продовжує збільшуватися. Голова повертається від станка.

2-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – працююча нога, спираючись на каблук, трохи відділяє подушечку стопи від підлоги, повертається в II відкриту позицію й ставиться всією стопою на підлогу. Півприсідання на обох ногах збільшується. Корпус від талії трохи нахиляється до працюючої ноги. Центр ваги знаходиться на обох ногах. Погляд спрямований на стопу працюючої ноги.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – працююча нога, ковзаючи всією стопою по підлозі й видовжуючись в коліні та стопі, різко відкривається в сторону на 45° у відкрите положення. Одночасно опорна нога різко випростовується в коліні. Корпус також випростовується.

Друга восьма – пауза.

Півприсідання на опорній нозі з наступним підйомом на півпальці в координації з рухом руки *(battements fondus)*

З поворотом коліна працюючої ноги із закритого положення у відкрите на 90° (battements fondus)

Музичний розмір – 3/4. Рух займає 2 такти.

Вихідна позиція ніг – V відкрита. Руки в підготовчому положенні. Голова повернута від станка.

1-й такт музичного вступу – одночасно з підйомом видовженої в коліні опорної ноги на півпальці, видовжена працююча нога у відкритому положенні відкривається в сторону на 90°.

Рука плавно піднімається в II позицію; кисть повернута долонею вниз (у момент підйому руки кисть ніби відстає в своєму русі). Погляд супроводжує рух кисті.

2-й такт музичного вступу.

Перша чверть.

Перша восьма – працююча нога, згинаючись в коліні, підводиться видовженою стопою до коліна опорної, зберігаючи відкрите положення. Рука починає поступово підніматися вгору. Погляд супроводжує рух кисті руки.

Друга восьма, друга чверть і перша восьма третьої чверті – ноги зберігають попереднє положення. Рука поступово піднімається в III позицію. Голова продовжує підніматися вгору, погляд слідує за рухом кисті руки.

Затакт (друга восьма) – одночасно з півприсіданням на опорній нозі, що лишається на півпальцях, працююча, зігнута в коліні, повертається коліном до станка в закрите положення; носок видовженої стопи опиняється біля коліна опорної ноги попереду. Корпус від талії нахиляється до станка. Голова повертається й нахиляється до станка, погляд спрямований униз.

1-й такт.

Перша чверть – одночасно з опусканням усієї стопи опорної ноги на підлогу працююча, зігнута в коліні, продовжуючи рух, повертається від станка зовні у відкрите положення; видовжена стопа, повертаючись, лишається біля коліна опорної ноги.

Рука через I позицію починає плавно відкриватися в сторону; кисть повернута долонею до себе. Корпус від талії починає нахили від станка. Голова повертається від станка.

Друга і третя чверті – працююча нога зберігає попереднє положення. Півприсідання на опорній нозі плавно збільшується. Рука продовжує відкриватися в сторону, погляд супроводжує рух кисті руки.

2-й такт.

Перша чверть – одночасно з підйомом на півпальці опорної ноги, яка видовжується в коліні, працююча, також випростовуючись в коліні, з видовженою стопою м'яко відкривається в сторону на 90° у відкрите положення. Рука відкривається в II позицію. Кисть повертається долонею вниз. Корпус випростовується.

Друга й третя чверть – пауза або на третю чверть обидві ноги опускаються в V відкриту позицію на всю стопу. Рука й голова повертаються у вихідне положення.

Повороти

Повороти можуть виконуватися самостійно та в поєднанні з іншими рухами.

Плавний – за V відкритою позицією (soutenu en tournant)

Музичний розмір – 3/4. У характері іспанського танцю. Вихідна позиція ніг – V відкрита. Рука – в IV позиції. Голова повернута від станка. Рух займає 2 такти.

Затакт – (третя чверть останнього такту музичного вступу) – одночасно з підйомом на півпальці опорної ноги видовжена працююча нога відкривається в сторону на 45° у відкритому положенні.

1-й такт – одночасно з півприсіданням на опорній нозі працююча опускається вперед на високі півпальці в V відкриту позицію в перехрещеному положенні в півприсіданні. Корпус злегка повертається до станка. Потім робиться півоберт (на 180°) до станка, після чого працююча нога опиняється позаду в V відкритій позиції. Рука з IV позиції кладеться на станок, а інша, що знаходилася на станку, закривається в IV позицію.

2-й такт.

Перша і друга чверті – поворот на високих півпальцях у присіданні на обох ногах продовжується (на 180°) і закінчується; працююча нога залишається позаду в V відкритій позиції. Корпус спрямований злегка по діагоналі від станка. Руки повертаються у вихідне положення (тобто, змінюються).

Третя чверть – коліна випростовуються. Ноги в V відкритій позиції на високих півпальцях. Після засвоєння руху плавний поворот може виконуватися в координації з перегинанням корпуса.

На одній нозі всередину (en dedans) і зовні (en dehor) з іншої, зігнутої в прямому положенні

При витягуваннях всередину і зовні працююча нога, зігнута вперед у прямому положенні, підводиться видовженою стопою до коліна опорної з внутрішньої сторони. Поворот на опорній нозі виконується на високих півпальцях.

Маленькі кидки від щиколотки

З видовженою стопою підряд – "віяло"

Музичний розмір – 2/4. Рух займає 2 такти. Виконується у характері італійського сценічного танцю. Вихідна позиція ніг – V відкрита. Руки – в IV позиції. Голова повернута від станка.

Затакт – перша восьма другої чверті останнього такту музичного вступу – працююча нога згинається в коліні та з видовженою стопою у відкритому положенні піднімається спереду до щиколотки опорної. Голова лишається повернутою від станка.

Друга восьма – пауза.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – працююча нога різко відкривається в напрямку до станка на 35° у закрите положення. Корпус і стегна прямі. Голова повертається в напрямку працюючої ноги.

Друга восьма – працююча нога різко згинається в коліні, повертається у відкрите положення; видовжена стопа знаходиться попереду щиколотки опорної. Голова повертається прямо.

Друга чверть.

Перша восьма – працююча нога різко відкривається вперед у відкрите положення на 35°.

Друга восьма – працююча нога різко згинається в коліні у відкритому положенні; видовжена стопа підводиться попереду щиколотки опорної.

2-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – працююча нога різко відкривається в сторону у відкрите положення на 35°. Голова повертається в напрямку працюючої ноги.

Друга восьма – працююча нога різко згинається в коліні у відкрите положення; видовжена стопа підводиться позаду щиколотки опорної.

Друга чверть.

Перша восьма – удар об підлогу півпальцями працюючої ноги за V відкритою позицією позаду опорної. Голова повернена від станка й злегка піднімається.

Друга восьма – пауза.

З двома мазками півпальцями вільної стопи по підлозі

Музичний розмір – 2/4. Рух займає 1/2 такту. Виконується у характері циганського сценічного танцю. Вихідна позиція ніг – V відкрита. Рука – в IV позиції.

Перша чверть.

Перша восьма – працююча нога, ковзаючи подушечкою вільної стопи по підлозі у відкритому положенні, різко відкривається на 35° вперед або в сторону, голова повертається в напрямку працюючої ноги.

Друга восьма – працююча нога, ковзаючи подушечкою вільної стопи по підлозі, різко підводиться вільною стопою у відкрите положення до щиколотки опорної ноги попереду або позаду.

Друга чверть – пауза.

Вправи з ненапруженою стопою

Другого року навчання мазки *від себе* і *до себе (flic-flac)* ускладнюються музичним розкладом. На музичний розмір 2/4 *(flic-flac)* виконується на 1/16.

Мазки „від себе" і „до себе" (flic-flac) з підскоком на опорній нозі та перестуком

Вихідна позиція ніг – V відкрита. Рука у IV позиції. Голова повернута від станка.

Рух займає 1 такт.

Затакт (перша восьма другої чверті останнього такту музичного вступу) – працююча нога, згинаючись у коліні та зі скороченою стопою у відкритому положенні підіймається спереду до щиколотки опорної. Голова повернута від станка.

Друга восьма.

Перша шістнадцята – працююча нога мазком по підлозі *від себе* різко викидається вперед на 25°.

Друга шістнадцята – працююча нога робить зворотний мазок *до себе,* підтягуючись до щиколотки опорної зі скороченою стопою.

Перша чверть.

Перша восьма – підскік на подушечці опорної ноги в напівприсіданні *(demi plie),* працююча нога залишається біля щиколотки опорної зі скороченою стопою.

Друга восьма – працююча нога вдаряє півпальцями по підлозі за V відкритою позицією в напівприсіданні *(demi plie),* водночас ліва опорна нога підводиться до щиколотки правої зі скороченою стопою.

Друга чверть.

Перша восьма – ліва нога вдаряє півпальцями по підлозі за V відкритою позицією в напівприсіданні *(demi plie).*

Друга восьма – пауза.

Великі кидки *(grand battements jetés)* півколом

Музичний розмір 4/4. Рух займає 1 такт. Виконується в характері угорського сценічного танцю.

Вихідна позиція ніг – V відкрита. Руки в IV позиції. Голова повернута від станка.

На всій стопі

Затакт – друга восьма четвертої чверті музичного вступу – видовжена працююча нога робить різкий кидок на 90° в напрямку до точки 2 й на тому ж рівні півколом переводиться через точку 3 до точки 4.

Руки відкриваються через I в II позицію. Корпус *(en face)* – до точки 1.

Перша чверть – працююча нога ставиться позаду в V відкриту позицію з падінням на неї в півприсіданні на всю стопу.

Опорна нога згинається в коліні та у відкритому положенні підводиться з видовженою стопою попереду щиколотки працюючої. Рука закривається в IV позицію. Корпус злегка відхиляється від станка назад – праворуч. Голова повертається до станка, до лівого плеча.

Друга чверть – опорна нога, ударяючи всією стопою об підлогу за V відкритою позицією, різко випростовується в коліні. Одночасно працююча нога, видовжуючись в коліні, робить кидок на 90° в напрямку до точки 4 й на тому ж рівні півколом переводиться через точку 3 до точки 2. Руки відкриваються через I позицію в II. Корпус випростовується.

Третя чверть – працююча нога ставиться вперед у V відкриту позицію з падінням на неї в півприсіданні на всю стопу *(tombee)*. Опорна нога згинається в коліні та у відкритому положенні підводиться з видовженою стопою позаду щиколотки працюючої. Рука закривається в IV позицію. Корпус нахиляється вперед – праворуч. Голова трохи нахиляється. Погляд спрямовано на лікоть.

Четверта чверть – пауза.

З підйомом на півпальці

Рух виконується так само, як рух, опис якого подано вище, з тією різницею, що підйом на півпальці на опорній нозі відбувається в момент кидка працюючої.

Револьтад

Музичний розмір 2/4. Рух займає 1 такт. Виконується в характері угорського або циганського танців.

Вихідна позиція ніг – III вільна, права нога попереду. Обличчям до станка. Обидві руки лежать на станку. Ноги, корпус і голова повернуті до станка.

Затакт – перша восьма другої чверті останнього такту музичного вступу. Ліва нога відкривається у відкритому положенні назад на носок *(battement tendu)*.

Перша чверть.

Перша восьма – ліва нога, згинаючись у коліні, підводиться позаду до щиколотки правої та, різко підбиваючи стопу правої ноги, ставиться на її місце на всю стопу у відкритому положенні в півприсідання. Видовжена права нога у відкритому положенні різко відкри-

вається в перехресне положення, паралельно до станка, упираючись витягнутим носком у підлогу. Одночасно корпус злегка, але різко нахиляється праворуч, а голова повертається ліворуч.

Друга восьма – ліва нога згинається в коліні, підводиться, ковзаючи по правій, видовженою стопою у відкритому положенні до коліна правої ноги. Права нога впирається у підлогу носком витягнутої стопи, ліва в цей момент переноситься через коліно правої попереду із відкритого положення в закрите.

Друга чверть.

Перша восьма – ліва нога різко опускається на всю стопу в закритому положенні. Центр ваги знаходиться на лівій нозі. Права видовжена нога, залишаючись на місці, повертається на носку в пряме положення – п'ята спрямована вгору. Корпус випростовується, голова повертається прямо.

Друга восьма – пауза.

Необхідно слідкувати за тим, щоб під час виконання руху положення стегон і плечей зберігалося паралельно до станка. Корпус не нахиляється вперед. Коліно ноги, що впирається носком у підлогу, не згинається. Після засвоєння руху його можна робити на стрибку.

На першу чверть кидок працюючої ноги на 90°, на другу – стрибок через ногу.

Розтяжка за I прямою позицією назад

Музичний розмір 3/4. Рух займає 2 такти, виконується в характері іспанського або польського танців.

У прямому положенні в повному присіданні на опорній нозі

Вихідна позиція ніг – I пряма. Обличчям до станка. Обидві руки лежать на станку.

1-й такт.

Перша і друга чверті – одночасно з повним плавним присіданням на всій стопі опорної ноги в прямому положенні видовжена працююча нога ковзає назад по підлозі в прямому положенні на півпальцях. Центр ваги на опорній нозі. Корпус прямий.

Третя чверть – пауза.

2-й такт.

Перша і друга чверті – одночасно з плавним випростовуванням опорної ноги в коліні видовжена працююча ковзає в прямому положенні півпальцями по підлозі у вихідне положення.

Третя чверть – пауза.

У прямому положенні в повному присіданні на опорній нозі з перегинанням корпуса

Музичний розмір – 3/4. Рух займає 4 такти.

1-й такт – одночасно з повним плавним присіданням на всій стопі опорної ноги в прямому положенні видовжена працююча ковзає назад по підлозі в прямому положенні на півпальцях. Центр ваги знаходиться на опорній нозі. Корпус прямий.

2-й такт – плавне перегинання корпуса назад. Обидві руки піднімаються в III позицію. Голова під час розтяжки з правої ноги повертається праворуч, під час розтяжки з лівої – ліворуч.

3-й такт – корпус випростовується. Обидві руки опускаються на станок. Голова повертається у вихідне положення *(en face)*.

4-й такт – одночасно з плавним випростовуванням опорної ноги в коліні видовжена працююча ковзає в прямому положенні на півпальцях по підлозі у вихідне положення.

ВИВЧЕННЯ РУХІВ НА СЕРЕДИНІ ЗАЛУ

Р о с і й с ь к і т а н ц і

Російський народ любить музику, пісню й танець. Танок, як і музика, народжуючись з життя, є невід'ємною потребою прояву почуттів, передачі відчуття краси життя, величі труда, надміру почуттів в художній формі.

Рухи російського танцю відображають риси національного характеру російського народу. Віртуозний чоловічий танок передає силу і могутність російського характеру, його мужність і винахідливість.

Підготовка балетмейстера – викладача ансамблю народного танцю на базі середньої спеціальної освіти – передбачає планомірний та цілеспрямований процес навчання протягом 3-х років. Під час вивчення курсу "Теорія та методика викладання народно-сценічного танцю", російський танець вивчають 2 роки.

У посібнику викладено навчальне вивчення елементів російського танцю та наведено більш складні вправи для розвитку пластичності корпуса та рухи віртуозної техніки виконання.

Хлопавки (“плескачі”)

Хлопавки є істотною частиною російського чоловічого танцю. Вони складаються з ударів та хлопків. Удар робиться долонею по халяві, стегну або підошві, а хлопок – долонею однієї руки по долоні другої. При виконанні хлопавок як удар, так і хлопок мають бути сильними й чіткими, а долоня водночас міцною й напруженою. Хлопавки можуть виконуватись як у середньому, так і в швидкому темпі.

Хлопавки одинарні й удари фіксуючі

Хлопки в долоні

Вихідна позиція ніг – I вільна. Руки в 3-му основному положенні (II позиція народно-сценічного танцю). Ноги, корпус, голова спрямовані до точки 1. Рух займає 1/2 такту.

Перша чверть.

Перша восьма – хлопок долонями на рівні грудей; лікті відведені від корпуса й спрямовані в сторони – вниз.

Друга восьма – руки розкриваються від ліктя в сторони, причому кисть лівої знаходиться на рівні ліктя, а кисть правої – вище. Пальці вільно зібрані й спрямовані вгору, долоні повернуті одна до одної.

Удари по стегну

Вихідна позиція ніг – I пряма. Руки – в підготовчому положенні. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Рух займає 1/2 такту.

Перша чверть.

Перша восьма – після невеликого підскоку на обох ногах ліва через низькі півпальці опускається на всю стопу, а права, зігнута в коліні, з видовженою стопою піднімається в прямому положенні вперед. Одночасно з підскоком права рука, згинаючись у лікті, піднімається від ліктя вгору; пальці вільно зібрані, долоні спрямовані вперед.

Друга восьма – короткий, різкий удар згори долонею правої руки по верхній частині стегна. Після удару рука, зігнута в лікті, різко “відскакує” вгору.

При продовженні руху на другу чверть виконується перескік на праву ногу, удар по стегну – лівою рукою. Права рука повертається в підготовче положення.

Удари по халяві

Вихідна позиція ніг – I вільна. Руки в 3-му основному положенні (II позиція народно-сценічного танцю). Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Рух займає 2 такти.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – після невеликого підскоку на обох ногах ліва, трохи зігнута в коліні, через низькі півпальці опускається на всю стопу; права, зігнута в коліні, з видовженою стопою піднімається у відкритому положенні вперед.

Друга восьма – ліва рука вдаряє долонею по халяві чобота правої ноги й різко повертається назад у вихідне положення. Корпус і голова при ударі злегка нахиляються ліворуч; погляд спрямований на долоню лівої руки.

Друга чверть.

Перша восьма – підскік на всій стопі лівої ноги із зігнутим коліном. Права нога, лишаючись зігнутою в коліні, переводиться із видовженою стопою від коліна назад-праворуч, у закрите положення.

Друга восьма – права рука вдаряє долонею по халяві чобота правої ноги біля щиколотки й різко підводиться вгору. Корпус і голова при ударі злегка нахиляються праворуч; погляд спрямований на кисть правої руки.

2-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – підскік на всій стопі лівої ноги з ледь зігнутим коліном. Права, лишаючись зігнутою в коліні, переводиться від коліна вперед у відкрите положення. В момент підскоку корпус і голова повертаються до точки 2. Ліва рука закривається в 1-е положення (IV позиція народно-сценічного танцю).

Друга восьма – права рука вдаряє зворотною стороною долоні по халяві чобота правої ноги й підіймається перед собою на рівні грудей; пальці вільно зібрані, долоня повернута до себе – вгору. В момент удару голова злегка опускається; погляд спрямований на кисть правої руки.

Друга чверть.

Перша восьма – підскік на всій стопі лівої ноги з ледь зігнутим коліном. Права нога й права рука лишаються в попередньому положенні.

Друга восьма – права нога опускається на підлогу в I вільну позицію, трохи попереду лівої. Руки розкриваються у вихідне положен-

ня. Голова піднімається й повертається у напрямку до точки 1. Фіксуючі удари можуть виконуватися також зворотною стороною кисті. У цьому випадку вони виконуються більш м'яко.

Хлопки одинарні й удари ковзні

Хлопки в долоні

Вихідна позиція ніг – I вільна. Руки в 3-му основному положенні (II позиція народно-сценічного танцю). Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1.

Рух займає 1/2 такту.

Перша чверть.

Перша восьма – обидві руки, одночасно згинаючись у ліктях, швидко піднімаються вгору і, описуючи кожна невелике півколо, роблять хлопок на рівні підборіддя й розкриваються у вихідне положення. Пальці рук при хлопку зібрані й спрямовані вперед. Голова в момент удару може злегка нахилятися вперед, а при поверненні рук у вихідне положення – підніматися.

Друга восьма – пауза.

Існує декілька видів виконання ковзного хлопка в долоні: з 3-го основного положення (II позиція народно-сценічного танцю) одна рука, видовжена в лікті, описавши велике півколо над головою, робить долонею хлопок об долоню другої руки, яка знаходиться в 3-му основному положенні (II позиція народно-сценічного танцю); або – одна рука, видовжена в лікті, рухається перед корпусом у напрямку до долоні другої руки, що лишається в 3-му положенні; після хлопка рука, згинаючись у лікті, зупиняється над плечем іншої руки долонею вниз.

Можливе виконання ковзного хлопка з такого вихідного положення: ліва рука знаходиться в підготовчому положенні, права, трохи зігнута в лікті, підведена вгору трохи попереду корпуса. Обидві руки одночасно починають рух одна назустріч одній, роблять ковзний хлопок приблизно на рівні грудей і, продовжуючи рух, розходяться – ліва підіймається вгору, права опускається в підготовче положення.

Удари по стегну – до себе й від себе

Вихідна позиція ніг – I вільна.

Руки – у 3-му основному положенні (II позиція народно-сценічного танцю). Ноги, корпус, голова спрямовані до точки 1.

Рух займає 1 такт.

Затакт – права нога, згинаючись у коліні, підіймається з видовженою стопою в напрямку до точки 2. Голова злегка повертається в тому ж напрямку.

Перша чверть.

Перша восьма – права рука, швидко опускаючись, робить долонею різкий ковзний удар до себе по верхній частині стегна правої ноги вище коліна і, продовжуючи рух, згинаючись у лікті, підіймається над лівим плечем долонею вниз.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – права рука, швидко опускаючись, робить від плеча різкий ковзний удар долонею від себе по верхній частині стегна правої ноги і, продовжуючи рух, відкривається у вихідне положення. Одночасно з початком руху руки голова злегка опускається й після удару, піднімаючись, повертається в сторону правої руки; погляд супроводжує рух кисті.

Друга восьма – права нога опускається в I вільну позицію.

Удари по халяві чобота до себе і від себе

Вихідна позиція ніг – I вільна, руки в 3-му основному положенні (II позиція народно-сценічного танцю). Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1.

Рух займає 1 такт.

Затакт – одночасно з розслабленням коліна лівої ноги права, видовжена в коліні й стопі, підіймається в напрямку до точки 2 не вище 45°. Корпус і голова повертаються до точки 2.

Перша чверть.

Перша восьма – права рука, швидко опускаючись, робить долонею різкий ковзний удар до себе по халяві чобота правої ноги згори і, продовжуючи рух, згинаючись у лікті, зупиняється на рівні грудей долонею до себе-вгору. Нога, ніби залишена цим ударом, опускається на підлогу на всю стопу або ребро каблука; коліно залишається витягнутим. Корпус нахиляється до ноги. Центр ваги знаходиться на півзігнутій лівій нозі.

Друга восьма – права нога підіймається у напрямку до точки 2 не вище 45°.

Друга чверть.

Перша восьма – права рука, швидко опускаючись, робить від плеча різкий ковзний удар долонею від себе по халяві чобота правої ноги згори і, продовжуючи рух, відкривається у вихідне положення.

Нога опускається на підлогу на всю стопу або на ребро каблука. Корпус зберігає нахил. Центр ваги знаходиться на півзігнутій лівій нозі.

Друга восьма – пауза.

Удари по підошві чобота

Вихідне положення ніг – I вільна. Руки в 3-му основному положенні (II позиція народно-сценічного танцю). Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1.

Рух займає 1 такт.

Перша чверть.

Перша восьма – з невеликого підскоку на обох ногах права нога через низькі півпальці опускається на всю стопу з ледь зігнутим коліном. Ліва, зігнута в коліні, підіймається у відкритому положенні, зі "скороченою" стопою попереду корпуса. Одночасно з підскоком корпус і голова нахиляються праворуч, погляд спрямований на підошву чобота лівої ноги.

Друга восьма – права рука робить різкий ковзний удар долонею по підошві чобота лівої ноги знизу догори і, продовжуючи рух вгору, повертається по колу у вихідне положення.

Друга чверть.

Перша восьма – перескік на ліву ногу з ледь зігнутим коліном. Права, зігнута в коліні, підіймається у відкритому положенні зі "скороченою" стопою попереду корпуса.

Одночасно з перескоком корпус і голова нахиляються ліворуч; погляд спрямований на підошву чобота правої ноги.

Друга восьма – ліва рука робить різкий ковзний удар по підошві чобота правої ноги й повертається у вихідне положення.

Одинарні хлопки й удари, як фіксуючі, так і ковзні, можуть виконуватися як на сильну частку такту, так і на слабку – синкопа.

Хлопки подвійні й удари ковзні

Хлопок і удар по стегну

Вихідна позиція ніг – I вільна. Руки – у 3-му основному положенні (II позиція рук народно-сценічного танцю). Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1.

Рух займає 1/2 такту.

Затакт – права рука описує велике півколо вгору, робить ковзний хлопок згори вниз по долоні лівої руки, відкритої в сторону й продовжує рух по колу вниз.

Права нога, зігнута в коліні, підіймається з видовженою стопою в прямому положенні вперед.

Перша чверть.

Перша восьма – права рука, продовжуючи рух, робить долонею ковзний удар по верхній частині стегна правої ноги, потім повертається у вихідне положення.

Друга восьма – права нога з ударом усією стопою об підлогу опускається в I вільну позицію трохи попереду лівої.

Два удари по стегну

Вихідна позиція ніг – I вільна. Права рука – в 3-му основному положенні (II позиція рук народно-сценічного танцю); ліва, зігнута в лікті – перед собою; лікоть спрямований вперед; долоня, повернута від себе-вниз, знаходиться над правим плечем. Корпус злегка повернутий в напрямку до точки 2, голова до точки 1.

Затакт – одночасно зі швидким рухом обох рук вниз-ліворуч права нога, зігнута в коліні, підіймається з видовженою стопою в прямому положенні вперед. Ліва рука робить долонею ковзний удар по верхній частині стегна правої ноги й продовжує рух в сторону.

Перша чверть.

Перша восьма – права рука робить долонею ковзний удар по верхній частині стегна правої ноги й продовжує рух в сторону. Ліва рука, продовжуючи рух, приходить у 3-є основне положення (II позиція рук народно-сценічного танцю), права згинається в лікті й зупиняється перед корпусом; долоня знаходиться над лівим плечем.

Друга восьма – права нога з ударом усією стопою об підлогу опускається в I вільну позицію трохи попереду лівої. Корпус злегка повертається в напрямку до точки 8, голова до точки 2.

Два удари по халяві чобота

Вихідна позиція ніг – II вільна. Права рука – у 3-му основному положенні (II позиція народно-сценічного танцю); ліва, зігнута в лікті, – перед собою; лікоть спрямований вперед; долоня, повернута від себе-вниз, знаходиться над правим плечем. Корпус злегка повернутий у напрямку до точки 2, голова до точки 8.

Рух займає 1/2 такту.

Затакт – одночасно зі швидким рухом обох рук перед собою ліворуч права нога підіймається в напрямку до точки 8 не нижче 90° і, продовжуючи підійматися вище, описує велике півколо, рухаючись праворуч. Ліва рука робить долонею ковзний удар по халяві чобота правої ноги в той момент, коли вона знаходиться в напрямку до точки 1

й продовжує рух ліворуч. Голова повертається праворуч, вслід за рухом ноги; погляд спрямований на носок працюючої ноги.

Перша чверть.

Перша восьма – права рука робить долонею ковзний удар по халяві чобота правої ноги в той момент, коли вона знаходиться у напрямку до точки 2 й продовжує рух ліворуч. Ліва рука, продовжуючи рух, приходить у 3-є основне положення, а права згинається в лікті й зупиняється перед корпусом; долоня, повернута до себе, знаходиться біля лівого плеча.

Друга восьма – права нога з видовженим коліном опускається на підлогу на всю стопу або на ребро каблука в напрямку до точки 2, одночасно з цим ліва згинається в коліні. Корпус нахиляється правим плечем до правої ноги. Центр ваги знаходиться на лівій нозі. Погляд спрямований до точки 2 або на носок правої ноги.

Хлопок і удар по халяві чобота

Вихідна позиція ніг – I вільна. Руки – у 3-му основному положенні (II позиція народно-сценічного танцю), ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1.

Рух займає 1/2 такту.

Затакт – права рука описує велике півколо вгору, робить ковзний хлопок згори вниз по долоні лівої руки, відкритої в сторону і продовжує рух по колу вниз.

Видовжена права нога піднімається не вище 45° у напрямку до точки 2. Ліва злегка згинається в коліні. Одночасно з рухом руки й ноги корпус і голова повертаються до точки 2.

Перша чверть.

Перша восьма – права рука, продовжуючи рух, робить долонею ковзний удар по халяві чобота правої ноги, потім повертається у вихідне положення.

Друга восьма – права нога опускається на підлогу на всю стопу або на ребро каблука. Центр ваги знаходиться на лівій нозі, що не змінює положення. Корпус злегка нахиляється до правої ноги. Голова спрямована до точки 2 або повертається до точки 1.

Хлопки потрійні й удари ковзні

Хлопок і два удари по стегну

Вихідна позиція ніг – I вільна. Руки зігнуті в ліктях і спрямовані вперед; права на рівні грудей, ліва трохи вище плеча.

Пальці рук вільно зібрані, долоні повернуті одна до одної. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1.

Рух займає 1/2 такту.

Затакт. Перша шістнадцята – обидві руки одночасно починають рух назустріч одна одній, роблять ковзний хлопок приблизно на рівні грудей і продовжують рух: ліва до стегна правої ноги, а права вгору. В момент хлопка лікті розведені в сторони. Одночасно з початком руху рук права нога, зігнута в коліні, піднімається з видовженою стопою в прямому положенні вперед. Голова опускається вниз; у момент хлопка погляд спрямований на кисті рук.

Друга шістнадцята – ліва рука робить долонею ковзний удар по верхній частині стегна правої ноги й рухається ліворуч. Права рука швидко опускається вниз.

Перша чверть.

Перша восьма.

Перша шістнадцята – права рука робить долонею різкий ковзний удар по верхній частині стегна правої ноги й рухається праворуч. Голова піднімається.

Друга шістнадцята – обидві руки приходять у 3-є основне положення (II позиція рук народно-сценічного танцю).

Друга восьма – права нога опускається на підлогу в I вільну позицію, трохи попереду лівої.

Хлопок і два удари по халяві чобота

Вихідна позиція ніг – ліва, зігнута в коліні і спрямована до точки 1, права – з вижовженим коліном – знаходиться на ребрі каблука, попереду лівої і спрямована до точки 2. Руки – у 3-му основному положенні (II позиція народно-сценічного танцю). Корпус і голова спрямовані до точки 2.

Рух займає 1/2 такту.

Затакт.

Друга восьма.

Перша шістнадцята – одночасно з сильним нахилом корпуса від талії до правої ноги, руки починають рух: права, ніби описуючи чверть кола згори вниз, доходить до коліна правої ноги, а ліва, ніби описуючи чверть кола перед собою, опиняється на рівні носка правої

ноги – і, швидко наближаючись, роблять ковзний хлопок перед корпусом. Права рука продовжує рух вгору.

Друга шістнадцята – продовжуючи рух, ліва рука робить долонею ковзний удар по халяві чобота правої ноги й починає рух ліворуч. Права рука швидко опускається вниз.

Перша чверть.

Перша восьма.

Перша шістнадцята – права рука робить долонею різкий ковзний удар по халяві чобота правої ноги й починає рух праворуч.

Друга шістнадцята – обидві руки приходять у 3-є основне положення (II позиція народно-сценічного танцю). Корпус і голова випростовуються.

Усі подвійні й потрійні ковзні хлопки й удари, опис яких подано вище, можуть виконуватися декілька разів підряд або перемежовуватися з двома фіксуючим хлопками. У такому випадку рух займає 1 такт, а хлопки виконуються на другу половину такту.

"Ключ"

"Ключі" діляться на прості та складні, залежно від кількості притупів, ударів і хлопків.

Рух займає два такти.

Дрібний-простий ♫♫ ♫♪

Вихідна позиція ніг – I вільна. Руки в 1-му основному положенні (IV позиція рук народно-сценічного танцю).

Рух займає 2 такти.

Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – притуп усією стопою правої ноги, трохи зігнутої у коліні; коліно лівої ноги вільне.

Друга восьма – після невеликого підскоку ліва нога з ударом усією стопою об підлогу опускається в I пряму позицію. Одночасно з ударом права, зігнута в коліні, в прямому положенні зі "скороченою" стопою відділяється від підлоги.

Друга чверть.

Перша восьма – права нога з ударом усією стопою об підлогу опускається в I вільну позицію трохи попереду лівої; водночас з ударом ліва нога, зігнута в коліні, в прямому положенні зі "скороченою" стопою відділяється від підлоги.

Друга восьма – ліва нога з ударом усією стопою об підлогу опускається в І вільну позицію трохи попереду правої. Коліна обох ніг вільні.

2-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – після невеликого підскоку права нога з ударом усією стопою об підлогу опускається в І пряму позицію. Одночасно з ударом ліва, зігнута в коліні, у прямому положенні зі “ скороченою” стопою відділяється від підлоги.

Друга восьма – перескік на ліву ногу з ударом усією стопою об підлогу за І вільною позицією. Одночасно з ударом права, зігнута в коліні, в прямому положенні підіймається зі “скороченою” стопою від коліна назад.

Друга чверть.

Перша восьма – одночасно з ударом усією стопою правої ноги об підлогу за І вільною позицією трохи попереду лівої обидві ноги випростовуються в колінах. Одночасно з ударом ноги корпус повертається у напрямку до точки 2. Голова спрямована до точки 1.

Друга восьма – пауза.

Дрібний складний ♪♫♪♪ ♫♪♪

Вихідна позиція ніг – І вільна. Руки в 1-му основному положенні (IV позиція народно-сценічного танцю). Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – притуп усією стопою правої ноги, трохи зігнутої в коліні. Коліно лівої ноги вільне.

Друга восьма.

Перша шістнадцята – після невеликого підскоку ліва нога з ударом усією стопою об підлогу опускається в І пряму позицію. Водночас з підскоком права нога, зігнута в коліні, у прямому положенні зі “скороченою” стопою відділяється від підлоги.

Друга шістнадцята – права нога зі “скороченою” стопою коротко вдаряє каблуком об підлогу й відразу ж відділяється від підлоги.

Друга чверть.

Перша восьма – права нога з ударом усією стопою об підлогу опускається в І вільну позицію попереду лівої. Одночасно з ударом ліва нога, зігнута в коліні, в прямому положенні піднімається зі “скороченою” стопою від коліна назад.

Друга восьма – ліва нога з ударом усією стопою об підлогу опускається в І вільну позицію попереду правої.

2-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма.

Перша шістнадцята – після невеликого підскоку права нога з ударом усією стопою об підлогу опускається в І пряму позицію. Одночасно з підскоком ліва, зігнута в коліні, в прямому положенні зі "скороченою" стопою відділяється від підлоги.

Друга шістнадцята – ліва нога зі "скороченою" стопою коротко вдаряє каблуком об підлогу й відразу ж відділяється від підлоги.

Друга восьма – ліва нога з ударом усією стопою об підлогу опускається в І вільну позицію. Водночас з ударом права нога, зігнута в коліні, у прямому положенні піднімається зі "скороченою" стопою від коліна назад.

Друга чверть.

Перша восьма – одночасно з ударом усією стопою правої ноги об підлогу за І вільною позицією трохи попереду лівої обидві ноги випростовуються в колінах. Одночасно з ударом ноги корпус повертається в напрямку до точки 2.

Друга восьма – пауза.

Під час виконання вищеописаних "ключів" необхідно слідкувати за тим, щоб коліна в момент удару лишалися вільними, ненапруженими.

Хлопковий простий (чол.) ♪♫♪♪ ♪♪♪

Вихідна позиція ніг – І вільна. Руки в підготовчому положенні. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1.

Рух займає 2 такти.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – одночасно з невеликим підскоком на зігнутих в колінах ногах, що вдаряють усією стопою об підлогу за ІІ вільною позицією, корпус від талії нахиляється вперед, а руки, ледь зігнуті й закруглені в ліктях, піднімаються перед собою на рівні грудей; пальці видовжені та спрямовані вперед-вгору, долоні повернуті вниз.

Друга восьма.

Перша шістнадцята – фіксуючий удар долонею правої руки по внутрішній стороні халяви чобота правої ноги.

Друга шістнадцята – фіксуючий удар долонею лівої руки по внутрішній стороні халяви чобота лівої ноги.

Друга чверть.

Перша восьма – фіксуючий удар долонею правої руки по внутрішній стороні халяви чобота правої ноги.

Друга восьма – одночасно з випростовуванням корпуса й нахиленням його ліворуч права рука робить ковзний хлопок знизу вгору по долоні лівої, яка знаходиться на рівні грудей, трохи ліворуч від корпуса й, продовжуючи рух, згинаючись у лікті, зупиняється над лівим плечем; лікоть спрямований вперед, долоня повернута від себе вниз (або кисть стиснута в кулак), а ліва рука відкривається в 3-є положення (II позиція рук народно-сценічного танцю). Водночас із хлопком центр ваги переноситься на ліву ногу, яка випростовується в коліні. Права нога, видовжуючись у коліні та стопі, піднімається на півпальці. Праве плече і голова повертаються у напрямку до точки 2.

2-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – права нога, згинаючись у коліні, піднімається з видовженою стопою від коліна назад у напрямку до точки 6. Ліва рука вдаряє долонею по чоботу правої ноги, біля щиколотки.

Друга восьма – права нога, видовжуючись у коліні та стопі, піднімається на 45° у напрямку до точки 2. Права рука ковзним ударом від себе вдаряє долонею по верхній частині халяви чобота й відкривається в 3-є положення (II позиція рук народно-сценічного танцю).

Ліва рука також повертається в 3-є положення (II позиція народно-сценічного танцю). Корпус повертається до точки 2 й злегка нахиляється до правої ноги.

Друга чверть.

Перша восьма – видовжена права нога з ударом усією стопою або ребром каблука опускається на підлогу. Одночасно ліва нога згинається в коліні. Центр ваги лишається на лівій нозі.

Друга восьма – пауза.

Складаючи комбінації із засвоєних рухів, необхідно враховувати, що “ключем” іноді починається та закінчується танцювальна комбінація.

Присядки

Присядки виконуються тільки в чоловічому танці. В основі всіх присядок лежить глибоке присідання.

Присядки діляться на два види: півприсядка – коли виконавець після кожного глибокого присідання підводиться, встає на повний зріст або чергує присідання з іншими рухами, що виконуються на повний зріст, – і повна присядка, коли виконавець перебуває в положенні глибокого присідання та виконує всі рухи, не піднімаючись із цього положення.

Підготовка до присядки (посадка на присядку)

Починати підготовку до присядки необхідно, тримаючись двома руками за станок. Посадка на півприсядку й повну присядку виконуються однаково. У момент глибокого присідання корпус має бути прямий і підтягнутий, без нахилу вперед. Ноги найчастіше знаходяться в I вільній позиції, на низьких півпальцях.

Вихідна позиція ніг – I вільна. Обидві руки – на станку.

Рух займає 1/2 такту.

Затакт – одночасно з невеликим підскоком на лівій нозі права у вільному положенні робить невеликий кидок вперед-праворуч не вище 45°.

Перша чверть.

Перша восьма – м’яке й глибоке присідання на низьких півпальцях обох ніг у положенні між I і II вільними позиціями.

Друга восьма – пауза.

При виконанні цього руху на середині залу руки можуть знаходитися в 1-му, 3-му або 4-му основному положенні (тобто, – II, IV, V позиції народно-сценічного танцю).

Напівприсідання

Із розгортанням ноги на ребро каблука

Вихідна позиція ніг – I вільна. Руки в 1-му основному положенні (IV позиція народно-сценічного танцю). Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Рух займає 1 такт.

Затакт – одночасно з невеликим підскоком на лівій нозі права у вільному положенні робить невеликий кидок у напрямку до точки 2 не вище 45°.

Перша чверть.

Перша восьма – різке й глибоке повне присідання (посадка на присядку).

Друга восьма – різко підвестися із глибокого присідання і, зробивши невеликий підскік на лівій нозі, опуститися на підлогу на всю стопу видовженої в коліні лівої ноги. Одночасно видовжена в коліні права нога піднімається зі "скороченою" стопою в напрямку до точки 2, не нижче 45°. Корпус і голова повертаються в напрямку до точки 2.

Друга чверть.

Перша восьма – видовжена права нога опускається на підлогу на ребро каблука. Руки розкриваються в 3-є основне положення (тобто, в II позицію). Голова повертається до точки 1 або злегка опускається; погляд спрямований на носок працюючої ноги.

Друга восьма – пауза.

Із розгортанням ноги в повітря

Вихідна позиція ніг – I вільна. Руки – в 1-му основному положенні (тобто, в IV позиції народно-сценічного танцю). Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1.

Рух займає 1/2 такту.

Затакт – одночасно з невеликим підскоком на лівій нозі права у вільному положенні робить невеликий кидок у напрямку до точки 2 не вище 45°.

Перша чверть.

Перша восьма – м'яке й глибоке присідання на низьких півпальцях обох ніг у положенні між I і II вільними позиціями.

Друга восьма – різко підвестися з глибокого присідання і, зробивши невеликий підскік на правій нозі, опуститися на підлогу на всю стопу витягнутої в коліні правої ноги. Одночасно видовжена в коліні ліва нога піднімається вперед або у напрямку до точки 8 не нижче 45°; стопа може бути видовжена або "скорочена". Руки розкриваються в 3-є основне положення (тобто, в II позицію народно-сценічного танцю). Голова спрямована до точки 1 або повертається з корпусом у сторону працюючої ноги до точки 8.

"Розніжка" – в сторони

Вихідна позиція ніг – I вільна. Руки в 3-му основному положенні (II позиція народно-сценічного танцю). Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1.

Рух займає 1 такт.

Затакт – одночасно з невеликим підскоком на лівій нозі права робить невеликий кидок у напрямку до точки 2 не вище 45°.

Перша чверть.

Перша восьма – різке й глибоке повне присідання. Руки переводяться в 1-е основне положення (IV позиція народно-сценічного танцю).

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – одночасно з різким підйомом із глибокого присідання та невеликим підскоком обидві ноги, видовжуючись у колінах, широко розводяться в сторони й ставляться на ребро каблука із сильно "скороченими" стопами, роблячи коротке й різке проковзування на каблуках. Руки відкриваються в 3-є основне положення (II позиція рук народно-сценічного танцю).

Друга восьма – пауза.

"Розніжка" – вперед-назад

Вихідна позиція ніг – I вільна. Руки в 1-му основному положенні (IV позиція народно-сценічного танцю). Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1.

Рух займає 1 такт.

Затакт – одночасно з невеликим підскоком на лівій нозі права робить невеликий кидок у напрямку до точки 2 не вище 45°.

Перша чверть.

Перша восьма – різке й глибоке повне присідання. Руки опускаються вниз у перехрещене положення.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – одночасно з різким підйомом із глибокого присідання та невеликим підскоком обидві ноги, видовжуючись у колінах, розводяться: ліва вперед на ребро каблука, а права – назад, на півпальці, роблячи коротке й різке проковзування перед закінченням руху ніг. Руки відкриваються в 3-є основне положення (II позиція рук народно-сценічного танцю).

Друга восьма – пауза.

Повна присядка

"Гусячий крок"

Вихідна позиція – повне присідання на низьких півпальцях за I прямою позицією. Руки в 3-му або 4-му основному положенні (II або V позиція народно-сценічного танцю). Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1.

Рух займає 1 такт.

Затакт – ноги ледь піднімаються на півпальці. Центр ваги переноситься на ліву ногу.

Перша чверть.

Перша восьма – невеликий крок правою ногою вперед на всю стопу. Центр ваги переноситься на праву ногу, корпус злегка нахиляється праворуч. Ліва нога, піднімаючись на високі півпальці, переводиться на підйом; водночас коліно не повинно торкатися підлоги.

Друга восьма – ліва нога починає ковзати на підйомі в прямому положенні вперед до правої ноги. Одночасно права нога піднімається на півпальці. Центр ваги знаходиться на правій нозі.

Друга чверть.

Перша восьма – ліва нога, продовжуючи ковзання, робить невеликий крок вперед, опускаючись на всю стопу. Центр ваги переноситься на ліву ногу, корпус злегка нахиляється ліворуч. Права нога, піднімаючись на півпальці, переводиться на підйом.

Друга восьма – права нога починає ковзати на підйомі в прямому положенні вперед до лівої ноги. Одночасно ліва нога піднімається на півпальці. Центр ваги знаходиться на лівій нозі.

“Гусячий крок” виконується з просуванням вперед, плавно, в середньому темпі.

Консультант з російського танцю А.Клімов

Білоруські танці

Протягом всієї своєї історії білоруський народ створював безліч яскравих, самобутніх танців. Хореографічне мистецтво його багатобарвне і яскраве.

Пісня і танець – прадавні види мистецтва. Вони завжди переплітались з життям народу. Так і в білорусів – стародавні обряди і свята календарного року (колядки, весняний святковий цикл, Купала), свята початку і завершення сільськогосподарських робіт (обжинки, свято першого снопа), сімейно-побутова обрядність (весілля, хрестини) завжди супроводжувались піснями, іграми, хороводами, танцями. Особливості білоруського танцювального мистецтва складались в процесі формування і розвитку білоруської народності і її культури.

Зимовими місяцями в сільському побуті були широко розповсюджені так звані “кужільниці”– вечорниці, на яких дівчата збирались прясти льон-кужіль. Крім “кужільниць”, сільська молодь на дозвіллі влаштовувала вечірки, або як ще їх називали – *музики*, не-

від'ємними елементами яких були танці, ігри, забави, тісно пов'язані з танцювальним мистецтвом.

Серед стародавніх ігор особливо цікавими є "Цярешка" (Терентій) або "Женіцьба Цярешки", де обрані "батько" і "матір" з відповідними піснями і танцями розподіляли хлопців і дівчат парами та жартома "одружували". Музичним супроводом білоруських народних танців зазвичай служили скрипка і бубон, а в деяких областях до них приєднувалися цимбали, дуда і гармошка. Поступово гармошка (баян) витіснила в білоруському селі всі інші види музичних інструментів.

Народом були створені і нині продовжують розвиватися такі танці, як "Кружачок" (від слова *круг*) – виконується по колу, і "Крижачок" (від слова *криж – хрест*) – побудований на перехресних рисунках.

Серед традиційних народних танців найбільш популярним і улюбленим в Білорусії є "Лявониха". Танець парно-масовий. Його музичний супровід – мелодія однойменної пісні. Танець життєрадісний, динамічний, запальний, виконується будь-якою кількістю пар. Композиційно будується на вільних, стрімких, але не складних рухах. "Лявониха" і сьогодні залишається незмінним супутником святкових народних урочистостей.

"Крижачок" – танець орнаментальний, парно-масовий, виконується будь-якою кількістю пар у швидкому темпі.

"Кола"– під час святкування Купала влітку народ влаштовує на лоні природи свято з іграми, танцями, захоплюючими круговими хороводами. В купальську ніч Купалка – найкрасивіша дівчина, "розкішно прибрана квітами і фарбованим пір'ям, урочисто співала…до вогнища, розташованого біля води, і високо несла на жердині колесо, що горить, як знак сонця" (Білоруська легенда).

"Бульба". Створення цього танцю відноситься до 1926-1927 рр. Побудований на фольклорному матеріалі, він увібрав у себе народну мелодію, текст і народні танцювальні рухи. Це сприяло тому, що танець став популярним, завоював любов народу. 1937 р. його поставив К.Алексютович в ансамблі білоруської народної пісні і танцю. До танцю було залучено тільки дівчат, використано мінімум танцювальних рухів: польку, галоп, притуп, – проте малюнок його був надзвичайно багатим. Особливо виділяється танець "Бульба" у постановці І.Мойсеєва.

Основні рухи білоруського народного танцю

Позиції ніг і рук

У білоруському народному танці позиції ніг відповідають V відкритій і I прямій позиціям народно-сценічного танцю. Позиції рук відповідають I, II, III позиціям народно-сценічного танцю.

Положення рук

1-е положення. Обидві руки вільно опущені донизу вздовж корпуса, кисті направлені долонями до корпуса (підготовча позиція народно-сценічного танцю).

2-е положення. Обидві руки розкриті, підняті вперед, трохи нижче плечей і ледь розведені в сторони; лікті вільні, кисті повернуті долонями вгору.

3-е положення – відповідає IV позиції рук народно-сценічного танцю.

4-е положення – відповідає V позиції рук народно-сценічного танцю.

5-е положення. Дівчина тримається обома руками за спідничку чи фартушок.

6-е положення. Одна рука в IV позиції народно-сценічного танцю, другою рукою дівчина тримається за спідничку.

7-е положення. Права рука в III позиції народно-сценічного танцю. Кисть повернута долонею назовні. Ліва – в IV позиції народно-сценічного танцю.

Положення рук у парних танцях

1. Виконавці стоять поруч: юнак з лівого, дівчина з правого боку. Правою рукою хлопець тримає ліву руку дівчини; обидві руки опущені донизу і можуть бути простягнутими вперед. Вільні руки опущені вздовж корпуса або дівчина тримається за спідничку, а хлопець в IV позиції народно-сценічного танцю.

2. Виконавці стоять обличчям один до одного на відстані кроку і тримаються за руки (правою за ліву, лівою за праву) на рівні діафрагми або руки підняті на рівні плечей (у цьому випадку виконавці стоять навскоси один від одного).

3. Виконавці стоять поруч обличчям за ходом руху: дівчина справа, хлопець зліва. Руки навхрест перед собою: права рука з правою, ліва з лівою. Лікті ледь підняті. Руки відведені від корпуса. Корпус прямий або нахилений вперед.

4. Виконавці стоять поруч, обличчям за ходом руху. Хлопець зліва і трохи позаду дівчини. Правою рукою хлопець тримає праву

руку дівчини над її правим плечем (обидві руки підняті вгору). Лівою рукою хлопець тримає ліву руку дівчини, обидві руки відведені вліво вбік (танець “Крижачок”).

5. Виконавці стоять обличчям один проти одного злегка навскіс. Юнак правою рукою тримає дівчину за талію. Ліва рука дівчини лежить на правій руці хлопця вище ліктя. Лівою рукою хлопець підтримує праву руку дівчини під лікоть, яка лежить у нього на плечі.

6. Виконавці стоять обличчям та лівими плечима один до одного і тримаються лівими простягнутими руками. Права рука хлопця відкрита вбік, кисть – трохи вище плеча. Права рука дівчини в IV позиції народно-сценічного танцю. Виконавці рухаються таким чином: дівчина обличчям, хлопець спиною за ходом руху.

7. Виконавці стоять поруч: дівчина з правого, хлопець з лівого боку. Хлопець правою рукою тримає ліву руку дівчини. Обидві руки підняті вгору, утворюючи “ворітця”. Вільні руки в IV позиції народно-сценічного танцю.

8. Виконавці стоять обличчям один до одного і тримаються за руки: правою рукою за ліву, лівою за праву. З’єднані схрещені руки підняті вгору (“ворітця”-2).

9. Виконавці стоять обличчям один до одного. Хлопець обома руками тримає дівчину за талію. Дівчина кладе простягнуті руки долонями на плечі хлопця: праву – на ліве, ліву – на праве. Корпус дівчини злегка відхилений назад.

10. Виконавці стоять правим плечем один до одного. Праві руки ніби переплітаються, з’єднуються в ліктях; кисті ледь затиснуті в кулачки. Ліві руки – в IV позиції народно-сценічного танцю або підняті вгору над головою, долоні повернуті вперед. Голова повернута до правого плеча. Погляд спрямований один на одного. Корпус відхилений вбік.

Ходи і рухи на місці

Основний хід танцю “Лявониха”

Музичний розмір 2/4. Вихідна позиція ніг – I пряма.

Рух займає 1 такт.

Затакт – (перша восьма другої чверті музичного вступу) невелике напівприсідання *(demi plie)* на обох ногах.

Друга восьма – права нога ковзає носком по підлозі і кидком *(jete)* піднімається вперед на 25°; коліно і носок видовжені.

Перша чверть.

Перша восьма – широкий побіжний крок правою ногою вперед з невеликим стрибком на низькі півпальці.

Друга восьма – невеликий крок вперед лівою ногою, ставлячи її на низькі півпальці.

Друга чверть.

Перша восьма – невеликий крок вперед правою ногою на низькі півпальці.

Друга восьма – повтор руху "затакт" друга восьма, але з лівої ноги.

"Основний крок" виконується в характері стрімкого бігу на низьких півпальцях, легко.

Положення рук в парі №3.

"Притуп"

Музичний розмір 2/4. Вихідна позиція ніг – I пряма. Рух займає 1 такт.

Перша чверть.

Перша восьма легкий стрибунок на праву ногу вперед, ліва відділяється від підлоги. Голова нахиляється вперед.

Друга восьма притуп лівою ногою за I прямою позицією, права відділяється від підлоги.

Друга чверть.

Перша восьма – притуп правою ногою за I прямою позицією.

Друга восьма – пауза.

"Притуп" можна виконувати з поворотом на 45°, 90°, 180° і 360°.

"Галоп"

Музичний розмір 2/4. Вихідна позиція ніг – I пряма. Рух займає 1/2 такту.

Перша чверть.

Перша восьма – ковзний крок вбік правою ногою на низьких півпальцях.

Друга восьма – ліва нога підводиться до правої з невеликим підскоком (ніби вибиваючи праву ногу), права нога робить кидок *(jeté)* вбік на 25° у прямому положенні.

Рух виконується вбік підряд з однієї ноги або, чергуючи ноги з поворотом на 180°.

"Полька дрібна"

Музичний розмір 2/4. Вихідна позиція ніг – I пряма. Рух займає 1 такт.

Затакт – (перша восьма другої чверті музичного вступу) – невелике напівприсідання *(demi plie)* на обох ногах за I прямою позицією.

Друга восьма – підскік на півпальцях лівої ноги. Корпус повертається вправо на 90° до точки 3, права нога відокремлюється від підлоги. Голова і ліве плече спрямовані до точки 1.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – права нога опускається на півпальці в I пряму позицію, ліва нога підіймається.

Друга восьма – переступити на півпальці лівої ноги; права підіймається.

Друга чверть.

Перша восьма – переступити на півпальці правої ноги за I прямою позицією, ліва відділяється від підлоги.

Друга восьма – легкий підскік на півпальцях правої ноги з поворотом вліво на 90° обличчям до точки 7. Голова і праве плече спрямовані до точки 1. Ліва нога залишається ледь піднятою.

2-й такт – рух повторюється з лівої ноги. Цей рух можна виконувати з поворотом на 360° в танці "Крижачок".

Хід з відбиванням

Музичний розмір 2/4. Вихідна позиція ніг – III вільна. Права нога попереду, корпус повернуто до точки 8. Голову і погляд спрямовано до точки 2.

Рух займає 1/2 такту.

Затакт (перша восьма другої чверті музичного вступу) – пауза.

Друга восьма – ліва нога підводиться до щиколотки правої позаду; положення *cou de pied,* підйом натягнутий, одночасне присідання на правій нозі.

Перша чверть.

Перша восьма – удар лівою ногою позаду правої за III вільною позицією.

Права нога різко відкривається вперед на висоту 25° на *croise* вперед. Корпус відкинутий назад-вправо. Руки в II позиції. Голову і погляд спрямовано до точки 8.

Друга восьма – встати на півпальці правої ноги з просуванням вперед до точки 8. Ліва нога підводиться до щиколотки правої.

Комбінація з танцю "Лявониха"

Музичний розмір 2/4. Вихідна позиція ніг – I пряма. Пари, які танцюють, стоять обличчям одна до одної. Руки в 2-му положенні. Комбінація займає 6 тактів.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – невеликий крок правою ногою вправо.

Друга восьма – ліва нога відокремлюється від підлоги.

Друга чверть.

Перша восьма – удар лівою ногою за I прямою позицією. Корпус повертається вправо, голова повернута до лівого плеча, погляд один на одного.

Друга восьма – ліва нога відокремлюється від підлоги.

2-й такт – повтор руху 1-го такту з лівої ноги. Корпус повертається вліво, голова до правого плеча, погляд один на одного.

3-й такт – виконується рух "притуп", опис якого подано вище, обличчям один до одного. Руки переводяться в IV позицію.

4-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – перескік на ліву ногу, права зігнута в коліні, відкидається назад. Корпус повертається на 90°, тобто, правими плечима один до одного і нахиляється вперед.

Друга восьма – удар півпальцями правої ноги позаду лівої на відстані стопи.

Друга чверть.

Перша восьма – підскік на лівій нозі з поворотом корпуса на 180°. Права нога випростовується в коліні, переводиться вперед на висоту 45° (стопа скорочена).

Друга восьма – права нога опускається вперед на каблук. Корпус відкидається назад.

5-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – перескік на праву ногу. Ліва, зігнута в коліні, відкидається назад. Корпус нахиляється вперед.

Друга восьма – ліва нога ковзним мазком півпальцями викидається вперед на висоту 45°, стопа видовжена. Корпус відкидається назад.

Друга чверть.

Перша восьма – підскік на правій нозі.

Друга восьма – ліва нога ковзним мазком через I пряму позицію відкидається назад, коліно зігнуте, стопа видовжена.

6-й такт – виконується "притуп" у повороті на 360° з лівої ноги.

Основний хід танцю "Крижачок"

Музичний розмір 2/4.

Вихідна позиція ніг – I пряма.

Положення рук в парі №4.

Рух займає 1 такт.

Затакт – (перша восьма другої чверті музичного вступу) – невелике напівприсідання *(demi plie)* на обох ногах за I прямою позицією.

Друга восьма – підскік на низьких півпальцях лівої ноги. Права, зігнута в коліні під прямим кутом, піднімається вперед в прямому положенні, стопа видовжена.

Перша чверть.

Перша восьма – невеликий крок правою ногою вперед з ударом (акцентом) на низькі півпальці, коліно ледь зігнуте.

Друга восьма – невеликий крок вперед лівою ногою на низькі півпальці.

Друга чверть.

Перша восьма – невеликий крок правою ногою вперед на низькі півпальці.

Друга восьма – рух "затакт" друга восьма, але з іншої ноги.

"Зіскок" на одну ногу вбік

Музичний розмір 2/4. Вихідна позиція ніг – I пряма. Руки в IV позиції. Рух займає 1/2 такту. Корпус і голова спрямовані до точки 1.

Затакт – (перша восьма другої чверті музичного вступу) невелике напівприсідання *(demi plie)* на обох ногах за I прямою позицією.

Друга восьма – пауза.

Перша чверть.

Перша восьма – одночасно з півобертом корпуса на 90° у напрямку до точки 3 виконується перескік вперед на всю стопу правої ноги в прямому положенні у напівприсідання. Ліва нога, зігнута в коліні, відкидається назад у прямому положенні зі "скороченою" стопою. Корпус нахиляється вперед. Голова нахилена до правого вуха. Погляд спрямовано до точки 1.

Друга восьма – ліва нога вдаряє півпальцями в підлогу позаду правої.

Весь рух повторюється з лівої ноги. Тільки півоберт виконується на 180° до точки 7.

Поворот на трьох переступаннях

Музичний розмір 2/4. Вихідна позиція ніг – I пряма. Руки в IV позиції. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1.

Затакт – (перша восьма другої чверті музичного вступу) – одночасно з напівприсіданням на лівій нозі, права в прямому положенні згинається в коліні і піднімається до щиколотки лівої ноги; стопа у вільному положенні.

Друга восьма – пауза.

Перша чверть.

Перша восьма – переступання правою ногою в прямому положенні на низьких півпальцях у напівприсіданні, одночасно з поворотом на 180° вправо. Ліва нога в прямому положенні згинається в коліні і піднімається до щиколотки правої.

Друга восьма – переступання лівою ногою, одночасно з поворотом на 180° вправо.

Друга чверть.

Перша восьма – права нога ставиться в I пряму позицію. Обидві ноги опускаються в напівприсідання на всю стопу.

Друга восьма – пауза.

Цей рух можна комбінувати з рухом №8.

Обертання по діагоналі (жіночі)

Музичний розмір 2/4. Вихідна позиція ніг – III відкрита. Руки в IV позиції. Корпус і голова спрямовані до точки 2.

Обертання виконується з правої ноги від точки 6 до точки 2 (діагональ).

Рух займає 1 такт.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – крок правою ногою на півпальці до точки 2, одночасно з поворотом вправо на 180°. Ліва нога у відкритому положенні підводиться позаду до щиколотки правої, стопа видовжена.

Друга восьма – підскік на правій нозі одночасно з поворотом вправо на 90°.

Друга чверть.

Перша восьма – підскік на правій нозі одночасно з поворотом вправо на 90° (початкове положення).

Друга восьма – опуститися на ліву ногу в напівприсідання *(demi plie)*, права виноситься вперед і ставиться на підлогу на каблук до точки 2. У міру засвоєння рух можна ускладнювати: поворотом на 360°, 180°, 180°.

Присядки (чоловічі)

Перескоки з боку в бік на обох ногах

Музичний розмір 2/4. Вихідна позиція ніг – I пряма. Руки в V позиції. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Рух займає 1 такт.

Затакт – (перша восьма другої чверті музичного вступу) – з невеликого підскоку робиться повне присідання за I прямою позицією.

Друга восьма – перескік вбік з глибокого присідання. На момент перескоку обидві ноги зігнуті.

Перша чверть.

Перша восьма – перескік закінчується в глибокому присіданні за I прямою позицією.

Друга восьма – перескік в інший бік.

Друга чверть.

Перша восьма – перескік закінчується в глибокому присіданні за I прямою позицією.

Друга восьма – пауза.

Під час виконання цього руху корпус переноситься одночасно з рухом ніг.

Повне присідання за I прямою позицією

Музичний розмір 2/4.

Вихідна позиція ніг – I пряма. Руки в V позиції. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1.

Рух займає 1 такт.

Перша чверть.

Перша восьма – з невеликого підскоку виконується повне присідання за I прямою позицією.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – ліва нога з невеликого підскоку повертається в напівприсідання в прямому положенні на низьких півпальцях. Корпус злегка піднімається.

Права нога зігнута в коліні у прямому положенні, виводиться на носок поруч з лівою.

Друга восьма – пауза.

Присядка з підніманням ноги вбік і закладенням біля коліна

Музичний розмір 2/4.

Вихідна позиція ніг – I пряма. Руки в V позиції.

Рух займає 1 такт.

Перша чверть.

Перша восьма – з невеликого підскоку глибоке присідання на півпальцях обох ніг за I прямою позицією.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – ледь піднімаючись у напівприсіданні, невеликий підскік на півпальці лівої ноги, коліно зігнуте. Права нога відкривається вбік (у відкритому положенні), згинається в коліні, описує дугу перед собою, доводить стопу до коліна лівої ноги виворітно (“закладка”).

Друга восьма – пауза.

Присядка з ударом ногою

Музичний розмір 2/4.

Вихідна позиція ніг – I пряма. Руки в V позиції.

Рух займає 1 такт.

Перша чверть.

Перша восьма – з невеликого підскоку за I прямою позицією різке і глибоке присідання на півпальцях обох ніг за I прямою позицією.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – ледь піднімаючись у напівприсідання, підскік на низьких півпальцях лівої ноги, трохи зігнутої в коліні. Права нога, видовжена в коліні і стопі, піднімається вперед на 45°.

Друга восьма – права нога видовжена в коліні і стопі, вдаряє всією стопою об підлогу, стає перед лівою. Ліва нога залишається на півпальцях.

Присядка з виносом ноги на каблук

Музичний розмір 2/4. Вихідна позиція ніг – III вільна. Руки в IV позиції. Корпус, ноги, голова спрямовані до точки 1.

Рух займає 2 такти.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – з невеликого підскоку присісти на півпальці обох ніг за I вільною позицією.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – ледь піднімаючись у напівприсідання, підскік на півпальцях лівої ноги, одночасно видовжена в коліні і стопі права

відкривається вбік у відкритому положенні на висоту 45°. Ліва рука відкривається вбік у II позицію. Голова повертається вправо.

Друга восьма – пауза.

2-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – підскік на лівій нозі, права згинається в коліні *(passe)*.

Друга восьма – права нога ставиться (опускається) на низькі півпальці позаду лівої за III вільною позицією.

Друга чверть.

Перша восьма – крок лівою ногою вбік.

Друга восьма – права нога, видовжена в коліні зі "скороченою" стопою, ставиться на каблук вбік. Корпус нахиляється до правої ноги. Ліва рука в II позиції, права – в IV. Голова і погляд спрямовані до точки 3 (до правої ноги).

Поворот на 360° двома стрибками

Музичний розмір 2/4. Вихідна позиція ніг – I пряма. Руки в IV позиції. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1.

Рух займає 1 такт.

Затакт – друга восьма другої чверті музичного вступу. Напівприсідання на обох ногах *(demi plie)*.

Перша чверть.

Перша восьма – стрибок на праву ногу з поворотом вправо на 180° (спиною); ліва нога зігнута в коліні і підводиться до коліна правої ноги позаду *(passe)*.

Друга восьма – напівприсідання *(demi plie)*.

Друга чверть.

Перша восьма – стрибок на ліву ногу з поворотом вправо на 180° (обличчям). Права нога, видовжена в коліні і стопі, викидається вбік на 45° у прямому положенні до точки 3.

Друга восьма – пауза .

Цей рух можна комбінувати з "притупом" на 2-й такт. Потім рух починається з лівої ноги.

Основний крок танцю "Бульба"

Музичний розмір 2/4. Вихідна позиція ніг – I пряма. Руки в IV позиції.

Рух займає 1 такт.

Затакт – (перша восьма другої чверті музичного вступу) підскік на низьких півпальцях лівої ноги; праву, зігнуту в коліні, відкинути назад вправо. Голова повертається вправо. Корпус нахиляється вліво.

Друга восьма – пауза.

Перша чверть.

Перша восьма – пружинистий крок на півпальці правої ноги. Ліва відокремлюється від підлоги.

Друга восьма – пружинистий крок на півпальцях лівої ноги. Права відокремлюється від підлоги.

Друга чверть.

Перша восьма – пружинистий крок на півпальці правої ноги. Ліва нога відокремлюється від підлоги.

Друга восьма – підскік на півпальцях правої ноги; ліву, зігнуту в коліні, відкинути назад вліво. Голова повертається вліво. Корпус нахиляється на правий бік.

Основний крок виконується з поворотом на 90° і в повороті на 360°.

Консультант по білоруському танцю Я.К.Алексютович

ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТОК ІТАЛІЙСЬКИХ НАРОДНИХ ТАНЦІВ

Жителі верхньої Італії, особливо Мілана, танцюють граціозний танець “Монферіні”. Старовинний народний веселий танець “Гальярда”, назва якого походить від італійського слова *галіардо (веселий, сміливий)*, став найбільш поширеним салонним танцем XVII ст.

Особливе місце серед народних танців Італії займає неаполітанський танець “Тарантела”. Назва його походить від повір’я про те, що людина, яку вкусив тарантул (отруйний павук), може вилікуватися, танцюючи “Тарантелу” до повного знесилення.

За іншими, більш вірогідними джерелами, назва танцю походить від міста Таранто, що знаходиться на півдні країни, де тарантела побутувала як танець.

Темп тарантели – швидкий, стрімкий. Танець виконується однією або кількома парами, супроводжується грою на гітарі, ударами тамбурина. Тарантелою починаються і закінчуються всі свята в Італії.

Сценічна форма тарантели близька до народної, при виконанні потребує великої техніки, рухливості корпуса, чіткої координації рухів.

Положення ніг

Положення ніг, що зустрічаються в італійському сценічному танці, різноманітні. Основними є наступні позиції ніг народно-сценічного танцю: I і V прямі, II, IV і V відкриті, I, II, III, IV і V вільні позиції.

Стопа при русі завжди сильно видовжена. Часто зустрічаються положення, коли одна нога знаходиться на носку чи ребрі каблука, а друга – на всій стопі чи обидві ноги знаходяться на високих півпальцях.

Положення рук

В італійському сценічному танці лікті та кисті рук більш округлі, ніж у класичному. Рідше зустрічаються такі положення рук, коли лікоть і кисть видовжені. Також використовуються всі позиції і основні положення рук народно-сценічного танцю. Крім цього, зустрічаються наступні положення рук, характерні для цього танцю:

1. Обидві руки знаходяться в VII позиції; кисті рук повернуті долонями від себе або пальці однієї руки охоплюють зі зворотного боку зап’ясток іншої, яка знаходиться у вільному положенні або тримає тамбурин.

2. Обидві руки знаходяться в 1-му положенні народно-сценічного танцю, але вкрай відведені назад. Кисті повернуті долонями догори або донизу.

3. Праву руку піднято перед собою на рівні I позиції, ліву розгорнуто в II. Кисті обох рук видовжені долонями донизу, пальці видовжені. Ліва рука може знаходитися також у IV, VII позиціях народно-сценічного танцю.

4. Обидві руки – в IV позиції. Кисті рук, зігнуті в зап’ястку, лежать зворотнім боком у IV позиції, пальці у вільному положенні спрямовані назад.

5. Одна рука, зігнута в лікті, піднята перед собою до рівня I позиції; кисть повернута долонею донизу, зігнута в зап’ястку, з вільними пальцями опущена нижче рівня ліктя. Друга рука, видовжена в лікті, відкрита в сторону в II позицію, але опущена трохи нижче плеча; кисть повернута долонею донизу, пальці вільні.

Рухи рук з тамбурином

Тамбурин тримають однією або двома руками, чи в кожній руці міститься по тамбурину. Тамбурин можна використовувати у всіх позиціях і положеннях рук, що зустрічаються в тарантелі, як в жіночих, так і в чоловічих танцях. Положення тамбурину майже завжди визначені: він знаходиться або в горизонтальному, або у вертикальному положенні відповідно до підлоги, і завжди нібито продовжує лінію кисті; зап'ясток видовжено чи зігнуто.

Найбільш характерні рухи рук з тамбурином

1. Кисть із зібраними і прямими пальцями вдаряє долонею по тамбурину. Удари можуть також проводитися зворотнім боком кисті, зігнутої в зап'ястку.

2. Тремоло: дрібні безперервні рухи кисті руки, піднятої вперед, в сторону, догори чи відведеною назад з тамбурином.

Подано опис рухів з рукою, видовженою вперед.

Вихідна позиція ніг – III вільна.

Права рука, вільна у лікті, піднята вперед на рівні I позиції. Кисть, повернута долонею вниз, тримає тамбурин: чотири пальці зверху, великий знизу. Тамбурин спрямовано до точки 1.

Кисть, так само спрямована до точки 1, дуже швидко і безперервно повертається в зап'ястку то донизу, то догори зворотнім ребром долоні і таким чином ніби "дзвенить" тамбурином. Рух виконується в I, II і III позиціях, в 1-му чи 2-му положеннях рук народно-сценічного танцю.

Положення корпуса і голови

Корпус в італійському танці може сильно повертатися від талії, нахилятися в сторони і вперед, а також відхилятися назад. Великі нахили назад зустрічаються дуже рідко. Голова здебільшого повернута, погляд спрямовано за кистю однієї з рук чи за тамбурином.

Характерне таке положення голови, коли її злегка нахилено вперед і повернуто так, щоб погляд було спрямовано під руку, підняту догори. Голова також може нахилятися вправо чи вліво, не повертаючись убік.

Ковзання на носок вперед з одноразовим проковзуванням другої ноги назад

Музичний розмір 2/4. Рух займає 1/2 такту. Вихідна позиція ніг – III вільна, права нога попереду. Руки – в VII позиції. Ноги, корпус, голову спрямовано до точки 2. Рух виконується на місці з просовуванням назад чи вперед.

Подано опис руху на місці.

Перша чверть.

Перша восьма – через невелике присідання на обох ногах. Права – у відкритому положенні ковзає всією стопою по підлозі на носок вперед, видовжується в коліні й стопі. Одночасно ліва нога у вільному положенні в напівприсіданні ковзає на подушечці стопи ледь назад; каблук водночас злегка відділяється від підлоги. Корпус нахиляється вперед чи відхиляється від талії назад.

Друга восьма – пауза.

Рух з просовуванням назад виконується так само. Просовування досягається за рахунок глибокого проковзування назад на лівій нозі. Рух з просовуванням вперед виконується за допомогою ковзання на лівій нозі вперед.

Маленькі кидки вперед *(petits bettements jetés)*

З кроку і наступним ударом носком по підлозі (pas pigué)

Музичний розмір 2/4. Рух займає I такт, виконується з просовуванням вперед чи назад.

З просовуванням вперед

Вихідна позиція ніг – III вільна, права нога попереду.

Руки в IV позиції. Ноги, корпус і голову спрямовано до точки 1.

Перша чверть.

Перша восьма – крок вперед на видовжену праву ногу з носка на всю стопу у вільному положенні. Корпус від талії повертається правим плечем вперед. Руки зберігають IV позицію, повертаються разом з корпусом. Голова нахиляється вперед.

Друга восьма – ліва нога з витягнутим коліном, ковзаючи всією стопою по підлозі у відкритому положенні через I позицію, робить кидок вперед на 45°, стопа видовжується. Корпус від талії злегка нахиляється назад, в бік лівого плеча, чи вперед, в бік правого плеча.

Друга чверть.

Перша восьма – видовжена в коліні нога робить короткий удар об підлогу носком видовженої стопи у відкритому положенні і відра-

зу, не змінюючи положення, піднімається на 45°. Положення корпуса те ж саме. Голова піднімається.

Друга восьма – пауза.

З просовуванням назад

Вихідна позиція ніг – III вільна, права нога позаду. Руки – в IV позиції. Ноги, корпус, голову спрямовано до точки 2.

Перша чверть.

Перша восьма – крок назад на видовжену праву ногу з носка на всю стопу у вільному положенні. Корпус від талії повертається правим плечем вперед. Руки зберігають IV позицію і повертаються разом з корпусом. Голова нахиляється вперед.

Друга восьма – ліва нога з видовженим коліном і стопою робить кидок вперед на 45° у відкритому положенні.

Друга чверть.

Перша восьма – видовжена в коліні ліва нога робить короткий удар об підлогу носком видовженої стопи у відкритому положенні і відразу ж, не змінюючи положення, піднімається на 45°. Положення корпуса не змінюється. Голова піднімається.

Друга восьма – пауза.

З підскоком і наступним ударом носком (pas pigués)

Музичний розмір 2/4. Рух займає 1/2 такту. Вихідна позиція ніг – V відкрита, права нога – попереду. Руки в VII позиції. Ноги, корпус і голову спрямовано до точки 2. Рух виконується на місці, з просовуванням вперед або назад.

Подано опис руху на місці.

Затакт – через невелике присідання на обох ногах права, видовжуючись у коліні й стопі, робить у відкритому положенні кидок вперед на 45°. Одночасно ліва нога, зігнута в коліні у відкритому положенні, робить підскік і опускається на низькі або високі півпальці у напівприсіданні. Корпус від талії нахиляється вперед чи злегка відкидається назад. Голова або нахиляється вперед, або повертається вліво. Погляд спрямовано на праву ногу чи до точки 8.

Перша чверть – видовжена права нога робить короткий удар об підлогу носком видовженої стопи у відкритому положенні і відразу ж, не змінюючи положення, піднімається на 45°. Положення корпуса і голови не змінюються. Під час виконання руху з просуванням назад чи вперед воно виконується так само, з різницею у тому, що просування відбувається в момент підскоку на лівій нозі.

З почерговими ударами носком і ребром каблука об підлогу (pas pigués) і водночас з підскоками на півпальцях другої ноги

Музичний розмір –2/4. Рух займає 1 такт.

Вихідна позиція ніг – V вільна, права попереду. Ліва рука – в III, права – в IV позиції. Ноги і корпус спрямовано до точки 8, голову повернуто направо до точки 2.

Рух виконується на місці і з просовуванням назад чи вперед.

Подано опис руху на місці.

Затакт – через невелике присідання на обох ногах права, випростовуючись в коліні і стопі, робить у відкритому положенні кидок вперед на 45°. Одночасно ліва нога, зігнута в коліні у вільному положенні, робить підскік і опускається на низькі чи високі півпальці в напівприсіданні. Корпус від талії нахиляється вправо чи злегка відкидається назад. Голова нахиляється вперед і повертається вправо, або повертається вправо без нахилу. Погляд спрямовано до точки 2.

Перша чверть – видовжена права нога робить короткий удар об підлогу носком витягнутої стопи у відкритому положенні і, не змінюючи положення, піднімається на 45°, стопа відразу ж “скорочується”. Одноразово на лівій нозі робиться підскік на низьких чи високих півпальцях у напівприсіданні.

Друга чверть – видовжена в коліні права нога робить у відкритому положенні короткий удар ребром каблука і зі “скороченою“ стопою піднімається на 45°. Одночасно на лівій нозі робиться підскік на низьких чи високих півпальцях – у напівприсіданні. Положення корпуса і голови не змінюється. При виконанні руху з просуванням назад чи вперед воно виконується так само, як і на місці, з різницею у тому, що просування відбувається в момент підскоку на лівій нозі.

Біг

Музичний розмір 2/4.

Вихідна позиція ніг – III вільна, права нога попереду. Руки – в IV чи у VII позиції. Ноги, корпус і голову спрямовано до точки 1. Рух виконується на місці і з просуванням вперед.

Рух займає 1/2 такту.

Подано опис руху з просуванням вперед.

Маленький стрибок вперед на одну ногу
з підведенням до її щиколотки позаду другої ноги (pas jeté)

Затакт – невелике присідання на обох ногах.

Перша чверть.

Перша восьма – маленький стрибок правою ногою вперед з носка на всю стопу у вільне положення в напівприсідання. Одночасно ліва згинається в коліні і у відкритому положенні підводиться з видовженою стопою позаду до щиколотки правої. Корпус від талії нахиляється вправо. Голова повертається і нахиляється вправо.

Друга восьма – пауза.

Маленький стрибок вперед на одну ногу
з відкиданням другої назад на 45°або на 90° (pas jeté)

Затакт – невелике присідання на обох ногах.

Перша чверть.

Перша восьма – маленький стрибок правою ногою вперед з носка на всю стопу у вільне положення в напівприсідання. Одночасно ліва нога, згинаючись у коліні, різко піднімається назад на 45° чи 90° з видовженою стопою у відкритому положенні і злегка заводиться за праву в перехрещене положення. Корпус від талії нахиляється вправо, вперед чи відкидається назад. Голова повертається і нахиляється вправо або закидається назад разом з корпусом.

Друга восьма – пауза.

Під час виконання рухів на місці кидок правою ногою робиться в напрямку до точки 2, а стрибок виконується без просування вперед, ніби перестрибуючи з ноги на ногу на одному місці.

Крок вбік з двома наступними переступаннями
(pas balancé)

Музичний розмір 2/4. Рух займає 1 такт. Вихідна позиція ніг – III вільна, права нога попереду.

Руки в IV позиції. Ноги і корпус спрямовано до точки 8, голову повернуто у напрямку до точки 2.

Затакт – видовжена права нога у відкритому положенні піднімається на 35° у напрямку до точки 2 і, не змінюючи положення, проводиться в напрямку до точки 3. Ліва нога піднімається на низькі півпальці, одночасно корпус повертається до точки 2. Голова через невеликий нахил вперед піднімається і повертається вліво.

Перша чверть.

Перша восьма.

Крок правої ноги вбік з носка на всю стопу у відкрите положення в напівприсіданні. Ліва нога, згинаючись в коліні, підводиться у вільному положенні з видовженою стопою позаду до щиколотки правої.

Друга восьма – ліва нога, трохи випростовуючись в коліні, переступає на низькі півпальці за III вільною позицією позаду правої. Одночасно стопа правої ноги, випростовуючись, ледь відділяється від підлоги.

Друга чверть.

Перша восьма – права нога у відкритому положенні опускається з носка на всю стопу в напівприсідання.

Ліва у вільному положенні, згинаючись в коліні, піднімається з видовженою стопою позаду щиколотки правої. Положення корпуса, стегон і голови не змінюється.

Друга восьма – пауза.

Рух рекомендується розучувати почергово то з правої, то з лівої ноги.

Після засвоєння руху додається рух рук: на затакт обидві руки з вихідного положення через I позицію розкриваються в II позицію, долоні повернуто догори, а під час переступання лівою ногою закриваються в IV або в VII позицію.

Зіскок в II позицію (pas echappé)

Музичний розмір – 2/4. Рух займає 1/2 такту. Вихідна позиція ніг – V відкрита. Руки – в підготовчому положенні. Корпус і голову спрямовано до точки 1.

Затакт – з невеликого присідання на обох ногах невеликий стрибок з видовженими ногами за V відкритою позицією. Руки піднімаються в I чи III позицію. Голова, яка робить під час присідання нахил вперед, під час стрибка піднімається; погляд спрямовано на кисті рук.

Перша чверть.

Перша восьма – обидві ноги з акцентом опускаються на підлогу з носка на всю стопу у II відкриту позицію в напівприсідання. Руки відкриваються в II позицію, долоні розгорнуті догори. Голова нахиляється вперед у напрямку до точки 1 чи повертається в бік однієї з рук; погляд спрямовано на кисть руки.

Друга восьма – обидві ноги збираються в V відкриту позицію на півпальці. Руки переводяться в III позицію або опускаються в підготовчу.

Підскоки за III або V вільною позицією

Музичний розмір – 2/4.

Вихідне положення ніг – III чи V вільні позиції. Руки в III або в IV позиції.

Рух виконується на місці, з поворотом всередину *(en dedans)* або назовні *(en dehors)*.

Підскоки виконуються одночасно обома ногами на високих півпальцях в напівприсіданні за III або V вільною позицією на музичний розмір 2/4 – на кожну чверть, а на музичний розмір 6/8 – на першу і четверту восьму. Підскоки виконуються легко, з дужче чітким, але не грубим акцентуванням ударів напівпальцями об підлогу.

Під час виконання підскоків з поворотом на кожну 1/4 повороту робиться один чи два підскоки. Руки можуть підніматися в III позицію або знаходитися одна в III, друга в IV позиції; або одна в II, друга в III позиції. Підскоки на обох ногах на місці і з поворотом усередину або назовні можна починати із зіскоку в II відкриту позицію, опис якої подано вище, чи чергувати з ним.

Корпус може нахилятися вправо чи вліво або знаходитися в прямому положенні.

Біг з підскоком і кидком ноги від себе до себе і від себе (pas ballonné)

Музичний розмір – 2/4. Рух займає 1 такт.

Вихідна позиція ніг – III вільна, права нога – попереду. Руки в IV чи в VII позиції. Ноги, корпус і голову спрямовано до точки 2. Рух виконується з просуванням вперед чи назад.

Подано опис руху з просуванням вперед.

Перша чверть.

Перша восьма – одночасно з кроком правою ногою вперед з носка на всю стопу у вільному положенні в невелике напівприсідання ліва проводиться через I позицію і з випростаним коліном і стопою робить кидок вперед на 45° у відкрите положення. Корпус від талії разом з руками повертається правим плечем вперед, водночас ледь нахиляється вперед до точки 2 або відкидається лівим плечем назад. Голова злегка нахиляється вперед або злегка відкидається назад разом з корпусом.

Друга восьма – з присіданням, що ледь підсилюється, легкий підскік на правій нозі з невеликим просуванням вперед. Ліва, згинаючись в коліні, підводиться з видовженою стопою у вільному положенні попереду до щиколотки правої.

Друга чверть.

Перша восьма – права нога у вільному положенні опускається на низькі півпальці в невелике півприсідання. Ліва, видовжуючись в коліні і стопі, різко відкривається вперед на 45° у відкрите положення. Корпус зберігає попереднє положення. Голова злегка піднімається або залишається ледь відкинутою назад.

Друга восьма – пауза.

Потрійні перескоки з ноги на ногу (pas de basgué)

Музичний розмір 2/4. Вихідна позиція ніг – I пряма. Руки – в підготовчому положенні. Ноги, корпус, голову спрямовано до точки 1. Рух виконується на місці, з просуванням вперед, назад або вбік. Подано опис руху на місці.

Рух займає 1 такт.

Затакт – одночасно з напівприсіданням на лівій у прямому положенні права, різко згинаючись в коліні, піднімається в прямому положенні вперед на 90°; носок витягнутої стопи торкається попереду коліна лівої ноги. Руки через I позицію починають підніматися в III позицію. Голова нахиляється вперед.

Перша чверть.

Перша восьма – з невеликого поштовху лівою ногою перескік в I пряму позицію з носка на всю стопу правої в прямому положенні у напівприсідання. Тим часом ліва, різко згинаючись в коліні, піднімається в прямому положенні вперед на 90°; носок витягнутої стопи торкається коліна правої ноги попереду. Корпус від талії разом з руками, які знаходяться в III позиції, повертається правим плечем вперед у напрямку до точки 1; стегна зберігають попереднє положення. Голова піднімається.

Друга восьма – ліва нога опускається носком на підлогу біля носка правої в V пряму позицію; коліно зігнуте.

Тим часом права, ніби злегка відштовхуючись стопою за V прямою позицією позаду лівої, відділяється від підлоги.

Друга чверть.

Перша восьма – права нога опускається позаду лівої на всю стопу в V пряму позицію у напівприсідання. Тим часом ліва, різко згинаючись у коліні, піднімається в прямому положенні вперед на 90°; носок видовженої стопи торкається попереду коліна правої ноги. Положення рук і корпуса не змінюється. Голова ще трохи піднімається догори; погляд спрямовано на кисті рук.

Друга восьма – пауза.

Рух з просуванням вперед, назад чи вбік виконується як рух на місці, з різницею в тому, що на першу восьму першої чверті виконується перескік на всю стопу правої ноги в прямому положенні у напівприсідання – вперед, назад чи вбік, приблизно на відстані стопи від лівої ноги.

Підскоки на одній нозі у напівприсіданні

На музичний розмір 2/4 підскік виконується на першу восьму кожної чверті. На музичний розмір 6/8 – на першу і четверту восьмі. Рух виконується на місці, з просуванням вперед чи назад і з поворотом.

Видовжена стопа попереду чи позаду щиколотки (sur le cou-de-pied)

Підскік на низьких чи високих півпальцях правої ноги в напівприсіданні у вільному положенні. Ліва, зігнута в коліні, притиснута видовженою стопою попереду чи позаду до щиколотки правої у відкритому положенні. Права рука – в III позиції, ліва – в IV. Руки можуть також знаходитися в III позиції.

Корпус, спрямований до точки 2, нахиляється від талії вправо чи вліво. Голову повернуто вліво і нахилено вниз.

Зігнута нога піднята вперед або назад (attitude) у відкритому положенні на 45° чи 90°

Підскік на низьких або високих півпальцях чи на всій стопі з опором на подушечку правої ноги в напівприсіданні у вільному положенні. Ліва, зігнута в коліні, піднята з видовженою стопою вперед чи назад на 45° або 90° у відкритому положенні.

Руки в III позиції, або права рука в III, а ліва – в II позиції, або права – в III, а ліва – в IV позиції.

Корпус від талії нахиляється вліво. Голову повернуто вліво або нахилено вниз.

Нога видовжена і піднята назад у відкритому положенні на 45° або 90° (arabesgue)

Підскік на низьких півпальцях або на всій стопі з опором на подушечку на правій нозі у напівприсіданні в прямому положенні. Ліва нога з видовженим коліном і стопою піднята назад на 45° або 90° у відкритому положенні.

Ліва рука – в IV або в II позиції (долонею донизу), права видовжена перед собою на рівні грудей долонею вниз.

Корпус ледь подається вперед. Руки можуть знаходитися: права – в II позиції, ліву видовжено перед собою на рівні грудей. При виконанні цього руху корпус також може бути відкинуто назад. У цьому

разі руки відведено назад на рівні 1-го положення долонями догори чи донизу. При виконанні всіх підскоків, опис яких подано вище, – з просуванням вперед чи назад. Просування відбувається в момент підскоку і виконується з проковзуванням на подушечці.

При підскоках з поворотом усередину *(en dedans)* і назовні *(en dehors)* за один підскік виконується оберт на чверть або половину кола.

Повний оберт виконується за 4 або 2 підскоки.

Повороти всередину *(en dedans)* назовні *(en dehors)*

На почергових переступаннях за III чи V вільними позиціями

На музичний розмір 6/8 переступання виконуються на першу і четверту восьмі, або на кожну восьму такту.

На музичний розмір 2/4 – на кожну чверть, восьму або шістнадцяту обома ногами почергово виконуються переступання на високих півпальцях у півприсіданні або з вільними колінами. Руки можуть знаходитися в IV, III або в II позиції з долонями догори; або одна рука – в IV, друга – в I чи III позиції.

На одній нозі, з іншою, зігнутою в коліні (pas pirouettes)

Цей рух виконується аналогічно обертам *(pirouettes)* класичного танцю цього року навчання *(en dehors и en dedans)*.

Т а т а р с ь к і т а н ц і

Республіка Татарстан входить до складу Росії, розташована на правобережжі річки Волги. Поверхня, в основному, – рівнина. Основний склад населення – татари, які поділяються на казанських, астраханських і кримських; росіяни; чуваші та ін. Столиця – м. Казань.

У X ст. на території Татарії сформувалася феодальна держава Болгарія Волзько-Камська, яку в XIII ст. захопили монголо-татари. Після розпаду Золотої Орди на цій землі утворилося Казанське ханство (1438 р.), 1552 р. воно приєдналося до Росії. Татари брали участь в селянських війнах під проводом С.Разіна і О.Пугачова. У листопаді 1917 р. тут було встановлено Радянську владу, але під час Громадянської війни 1918-1919 рр. територію захоплювали білогвардійці, і тільки 27 травня 1920 р. було утворено Татарську республіку в складі Росії.

Татарська мова відноситься до тюркських мов (кипчакська група). Стародавня писемність базувалася на основі арабського, сучасна – на основі російського алфавіту.

За роки соціалістичних реформ Татарія перетворилася на індустріальну республіку з розвиненою промисловістю, сільським господарством. В цей період розвивається культура і мистецтво.

Татарський драматичний театр ім. Г.Камала бере свій початок з 1906 р., але "Першу татарську зразкову державну трупу" організовано 1920 р.

Татарський академічний театр опери і балету ім. Джаліля створено 1939 р. в Казані на базі татарської оперної студії Московської консерваторії. 1941 р. було сформовано балетну трупу під орудою Г.Х.Тагирова, яка поповнювалася артистами хореографічного театру ЦПКіО ім. Горького.

В основу репертуару театру було покладено національні балети, такі, як: "Фатих", муз. Жиганова; "Шуралє", муз. Яруліна; "Кисек-баш", муз. Губайдуліна; "Рушан", муз. Хабибуліна та ін.

У програмі "Теорія та методика викладання народно-сценічного танцю" студенти вищої школи вивчають елементи танців татар.

Основний хід (пробіжка)

Музичний розмір 2/4. Вихідне положення ніг – I вільна. Рух займає 1 такт.

Затакт – (перша восьма другої чверті останнього такту музичного вступу) – невелике напівприсідання *(demi plie)* на обох ногах.

Друга восьма – пауза.

Перша чверть.

Перша восьма – права нога, проковзуючи, виноситься вперед і робить крок; ліва нога підтягується до правої і ставиться поруч з нею в I вільну позицію.

Друга восьма – рух повторюється з лівої ноги.

Друга чверть.

Перша восьма – права нога легко вдаряє за I вільною позицією.

Друга восьма – пауза.

Далі рух виконується з лівої ноги. Робити рух слід на ледь зігнутих колінах, дуже стрімко і легко. Після 3-х тактів на 4-му "притуп", починаючи з лівої ноги. Корпус злегка нахиляється. У чоловіків руки позаду в VII позиції. У жінок одна рука тримається за кінчик хустки на голові, інша, злегка видовжена вперед і зігнута в лікті, тримає кінчиками пальців спідницю або фартушок.

Чоловічий хід

Музичний розмір 2/4. Вихідне положення ніг – I вільна позиція. Руки в IV позиції (кулаками) або в VII позиції.

Рух займає 1 такт. Ноги, корпус, голова спрямовані до точки 1.

Затакт – (перша восьма другої чверті останнього такту музичного вступу) – невелике напівприсідання *(demi plie)* на лівій нозі, права злегка відривається від підлоги.

Друга восьма – стрибок вгору з перескоком з лівої ноги на праву. Коліна обох ніг під час стрибка дуже зігнуті і спрямовані вперед у прямому положенні.

Перша чверть.

Перша восьма – опуститися на напівзігнуту праву ногу в *(demi plie)*.

Друга восьма – ліва нога розгинається в коліні, ставиться на підлогу на каблук у відкритому положенні. Корпус повертається правим плечем вперед до точки 2 (положення *effacée* вперед) і дуже відхилений назад.

Друга чверть.

Перша восьма – права нога відокремлюється від підлоги, гупає всією стопою об підлогу за I вільною позицією.

Корпус випрямляється і повертається обличчям до точки 1.

Друга восьма – затакт з другої ноги.

Руки у чоловіків можуть поправляти тюбетейку на голові (під час руху). Після трьох рухів можна зробити “притуп”.

Рух робиться на місці, з просуванням вперед, назад або з поворотом на місці.

“Люлька”

Музичний розмір 2/4. Вихідне положення ніг – I вільна. Ноги, корпус, голова спрямовані до точки 1.

Рух займає 1/2 такту.

Затакт – (перша восьма другої чверті музичного вступу) – права нога різко викидається вперед з витягнутим коліном, коліно лівої ноги трохи зігнуте *(demi plie)*. Корпус відкидається назад.

Друга восьма – пауза.

Перша чверть.

Перша восьма – права нога проковзує носком по підлозі, ніби підбиваючи ліву, і ставиться на її місце. Ліва, зігнута в коліні, відки-

дається назад в прямому положенні. Коліно біля коліна. Корпус нахиляється вперед.

Друга восьма – ліва нога, випростовуючись в коліні, різко викидається вперед з витягнутим коліном і стопою. Корпус відкидається назад.

Руки у чоловіків знаходяться в IV або в VII позиції.

У жінок ліва рука підтримує спідницю, а права торкається двома пальцями хустки, що на голові.

Біг з подвійним ударом півпальцями позаду

Музичний розмір 2/4. Вихідна позиція – ніг I пряма. Ноги, корпус, голова спрямовані до точки 1.

Рух займає 1 такт.

Затакт – (перша восьма другої чверті музичного вступу) – невеличке присідання *(demi plie)* на обох ногах.

Друга восьма – права нога ковзним рухом викидається вперед на 35°.

Перша чверть.

Перша восьма – перескік вперед на праву ногу, ліва підводиться на півпальцях до правої і відділяється від підлоги.

Друга восьма – удар півпальцями лівої ноги біля п’яти правої.

Друга чверть.

Перша восьма – другий удар півпальцями лівої ноги біля п’яти правої.

Друга восьма – пауза.

Боковий хід з відкиданням ноги вбік

Музичний розмір 2/4. Вихідне положення – I пряма. Ноги, корпус, голова спрямовані до точки 1.

Рух займає 1/2 такту.

Затакт – (перша восьма другої чверті музичного вступу) – невелике півприсідання *(demi plie)* на обох ногах за I прямою позицією.

Друга восьма – пауза.

Перша чверть.

Перша восьма – невеликий відскік вбік на ліву ногу на всю стопу; одночасно права нога, ледь відділяючись від підлоги, відкидається вбік. Коліна стулені.

Друга восьма – права нога опускається на підлогу півпальцями до лівої ноги у I пряму позицію. Вага корпуса переноситься на праву ногу. Рух виконується підряд вбік з лівої чи з правої ноги.

Боковий хід з поворотом стопи

Музичний розмір 2/4. Вихідна позиція ніг – I пряма. Ноги, корпус, голова спрямовані до точки 1.

Рух займає 1 такт.

Затакт – (перша восьма другої чверті музичного вступу) – невелике напівприсідання *(demi plie*) на обох ногах за I прямою позицією.

Друга восьма – пауза.

Перша чверть.

Перша восьма – ліва нога на повній стопі ковзним рухом просовується вбік вліво. Права нога відділяється від підлоги.

Друга восьма – права нога ставиться півпальцями перед носком лівої ноги у відкритому положенні. Коліно зігнуте.

Друга чверть.

Перша восьма – ліва нога на всій стопі ковзним рухом просувається вбік вліво. Права нога відділяється від підлоги.

Друга восьма – права нога ставиться перед носком лівої півпальцями у закрите положення (п’ята повернута вбік). Рух виконується на ледь зігнутих ногах.

Боковий хід з поворотом коліна в закрите і розворотом у відкрите положення

Музичний розмір 2/4. Вихідна позиція ніг – I пряма.

Рух займає 1/2 такту.

Затакт – (перша восьма другої чверті музичного вступу) невелике півприсідання *(demi plie)* на обох ногах.

Друга восьма – підскік на лівій нозі, одночасно права нога, згинаючись в коліні і ледь відділяючись від підлоги, різко повертає коліно в закрите положення біля коліна лівої ноги.

Перша чверть.

Перша восьма – права нога, витягуючи коліно, опускається на підлогу; каблук біля носка лівої, розвертає коліно і стопу у відкрите положення. Коліно лівої ноги ледь зігнуте.

Друга восьма – пауза.

Руки відкриті в 1-е положення народно-сценічного танцю з піднятими кистями вгору. Вперед подається плече, протилежне працюючій нозі.

Жіночий хід з просовуванням

Музичний розмір 2/4. Вихідне положення ніг – I пряма. Ноги, корпус, голова спрямовані до точки 1.

Рух займає 1 такт.

Затакт – (перша восьма другої чверті музичного вступу) – невелике півприсідання *(demi plie)* на обох ногах.

Друга восьма – пауза.

Перша чверть.

Перша восьма – невеликий підскік на лівій нозі; права нога, ледь відокремившись від підлоги, виноситься вперед на 20° з витягнутим коліном і носком.

Друга восьма – права нога переноситься за ліву і ставиться на високі півпальці (біля носка лівої ноги навхрест), коліно зігнуте в прямому положенні. Ліва нога відділяється від підлоги.

Друга чверть.

Перша восьма – ліва нога ставиться півпальцями на підлогу в I пряму позицію. Права відокремлюється від підлоги.

Друга восьма – пауза.

Корпус при переступанні, хоча й переходить з ноги на ногу, не повинен коливатися.

Розділ ІІІ
ЗАВЕРШЕННЯ УСКЛАДНЕННЯ ТЕХНІКИ ВИКОНАННЯ РУХІВ НАРОДНО-СЦЕНІЧНОГО ТАНЦЮ

ВПРАВИ БІЛЯ СТАНКА

Напівприсідання *(demi plie)* та глибокі присідання *(grand plie*) за І, ІV прямими позиціями з нахилами та перегинаннями корпуса

Напівприсідання (demi plie) з перегинаннями корпуса назад

Музичний розмір – 6/8 у характері східних танців. Вихідна позиція ніг – І пряма. Рука в підготовчому положенні. Голова повернута від станка. Рух займає 1 такт.

1-й такт музичного вступу.

Перша, друга і третя восьмі – одночасно з підйомом на півпальці за І прямою позицією рука через І позицію переводиться в 1-е положення.

Четверта, п’ята, шоста восьмі – рука закривається в ІV позицію, ноги в І прямій позиції на півпальцях.

1-й такт.

Перша восьма – стопа працюючої ноги проковзує по підлозі півпальцями в ІV пряму позицію.

Друга і третя восьмі – напівприсідання *(demi plie)* за ІV прямою позицією. Водночас корпус відхиляється назад. Рука через підготовчу позицію плавно підіймається до І позиції. Кисть повернута долонею донизу, лікоть ледь зігнутий.

Четверта восьма – корпус плавно починає підійматися.

П’ята, шоста восьмі – працююча нога ковзним рухом підтягується в І пряму позицію. Корпус випростовується, повертаючись в попереднє положення. Рука опускається в підготовчу позицію.

Глибоке присідання (grand plie) за І прямою позицією з перегинанням корпуса назад

Музичний розмір – 6/8 у характері східних танців. Вихідна позиція ніг – І пряма. Рука в підготовчому положенні. Голова повернута від станка. Рух займає 1 такт.

Музичний вступ *(preparation)* – 1 такт.

Перша, друга, третя восьмі музичного вступу – одночасно з підйомом на півпальці за І прямою позицією рука через І позицію відкривається в 1-е положення.

Четверта, п’ята, шоста восьмі музичного вступу – рука закривається в ІV позицію. Ноги залишаються в І прямій позиції на півпальцях.

1-й такт.

Перша, друга, третя восьмі – глибоке присідання *(grand plie*) за І прямою позицією на півпальцях. Водночас корпус відхиляється назад. Рука через підготовчу позицію плавно підіймається в І позицію. Кисть повернута долонею донизу.

Четверта, п'ята, шоста восьмі – коліна випростовуються, корпус плавно підіймається у вихідне положення. Рука плавно опускається до підготовчої позиції.

Глибоке присідання (grand plie) за І прямою позицією обличчям до станка з хвилеподібним перегинанням корпуса

Музичний розмір – 6/8 у характері молдавського народного танцю "Хора". Вихідна позиція ніг – І пряма. Обличчям до станка. Обидві руки знаходяться на станку. Рух займає 1 такт.

Музичний вступ *(preparation)* – 1 такт.

1-й такт.

Перша, друга, третя восьмі – обидві ноги за І прямою позицією підіймаються на півпальці *(releve).*

Четверта восьма – пауза.

П'ята восьма – на видовжених в колінах ногах і з видовженими руками корпус відхиляється назад від станка; обидві стопи стоять на підлозі. Голова і плечі нахиляються вперед.

Шоста восьма – різке глибоке присідання за І прямою позицією. Коліна обох ніг щільно підходять під станок до стінки. Водночас корпус, відхиляючись назад, хвилеподібно перегинається.

1-й такт.

Перша восьма – корпус продовжує перегинання назад. Коліна ніг випростовуються. Стопи підіймаються на півпальці за І прямою позицією.

Друга, третя, четверта восьмі – пауза.

П'ята, шоста, восьмі – повтор п'ятої та шостої восьмої музичного вступу.

Вправи для розвитку рухливості стопи зі збільшеною кількістю переведень стопи з носка на каблук і в більш швидкому темпі

Ковзання стопою по підлозі (battement tendu)

Музичний розмір – 3/4 в характері польського танцю "Мазурка". Вихідна позиція ніг – V відкрита. Руки в IV позиції. Голова повернута від станка. Рух займає 1 такт.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – стопа працюючої ноги ковзає вперед на носок *(battement tendu).*

Друга восьма – стопа працюючої ноги переводиться на ребро каблука.

Друга чверть.

Перша восьма – стопа працюючої ноги переводиться на носок.

Друга восьма – пауза.

Третя чверть.

Перша восьма – працююча нога повертається в V відкриту позицію.

Друга восьма – пауза.

Маленькі наскрізні кидки за I відкритою позицією

Battements tendus jetes balancoir з проковзуванням на опорній нозі в напівприсіданні

Музичний розмір – 2/4 в характері польського танцю "Краков'як". Вихідна позиція ніг – V відкрита. Рух займає 2 такти, виконується вперед і назад.

Затакт (перша восьма другої чверті останнього такту музичного вступу) – працююча нога у відкритому положенні кидком на 45º відкривається вперед, опорна нога водночас робить напівприсідання *(demi plie)*. Корпус відхиляється назад.

Друга восьма – пауза.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – опорна нога, що зберігає півприсідання *(demi plie)*, ковзає вперед на низьких півпальцях у відкритому положенні. Водночас працююча нога, ковзаючи по підлозі у відкритому положенні, через I відкриту позицію кидком назад відкривається на 45º. Корпус нахиляється вперед.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – пауза.

Друга восьма –пауза.

2-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – опорна нога, що зберігає півприсідання *(demi plie)*, ковзає назад на низьких півпальцях у відкритому положенні. Водночас працююча нога, ковзаючи всією стопою по підлозі у від-

критому положенні через І відкриту позицію, різко відкривається вперед на 45º, видовжуючись в коліні й стопі. Корпус від талії відхиляється назад.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – пауза.

Друга восьма – пауза.

Коли рух певною мірою засвоєно, його можна виконувати вдвічі швидше. Тоді на музичний розмір він буде займати 1 такт.

Кругове ковзання по підлозі (“вісімка”) на видовженій опорній нозі й у напівприсіданні *(rond de jambe par terre)*

Музичний розмір – 2/4, 3/4. У характері польського та іспанського танців. Вихідна позиція ніг – V відкрита. Рука в підготовчому положенні. Голова повернута від станка.

Кругове ковзання по підлозі (“вісімка”) на видовженій опорній нозі

Музичний розмір – 3/4. Рух займає 2 такти.

1-й такт музичного вступу.

Перша чверть – стопа працюючої ноги ковзає у ІІ позицію *(battement tendu)* в сторону. Рука з підготовчої позиції підіймається в ІІ позицію. Кисть повернута зворотнім боком; пальці ледь схилені донизу. Голова повернута від станка.

Друга чверть – пауза.

Третя чверть – пауза.

2-й такт музичного вступу.

Перша чверть – працююча нога, роблячи півпальцями мазок по підлозі, згинається в коліні та з видовженою стопою підводиться позаду до щиколотки опорної у відкритому положенні. Водночас рука опускається в іспанське підготовче положення.

Друга чверть – пауза.

Третя чверть – коліно працюючої ноги повертається у закрите положення (до станка). Стопа працюючої ноги опускається в І пряму позицію (обидва носка повернуті до станка).

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – стопа працюючої ноги ковзає стопою по підлозі вздовж стопи опорної ноги у закрите положення. Стопа видовжується. Голова повернута до станка. Корпус нахиляється вбік до станка.

Погляд спрямовано на носок стопи. Рука зворотнім боком кисті піднімається до I позиції (до станка).

Друга восьма – носок видовженої стопи працюючої ноги описує півколо до II відкритої позиції *(en dehors).* Рука піднімається у III позицію.

Друга чверть – пауза.

Третя чверть – стопа працюючої ноги ковзає по підлозі через I відкриту позицію всією стопою назад – навхрест за V позицією у відкритому положенні на півпальці. Корпус відхиляється від станка вбік. Погляд спрямовано донизу.

2-й такт.

Перша чверть – працююча нога на півпальцях описує півколо *(en de dedans)* до II позиції у закритому положенні. Рука відводиться ліктем назад за себе долонею догори та повертається до іспанського підготовчого положення (рука описує "вісімку"). Корпус випростовується.

Друга чверть – пауза.

Третя чверть – пауза.

Ковзання по нозі *(passe)*

Музичний розмір 2/4 або 4/4.

Музичний супровід у характері угорського сценічного танцю.

Вихідна позиція ніг – V – відкрита. Рука у IV позиції. Голова повернута від станка.

Ковзання по нозі зі стрибком

Музичний розмір 2/4. Рух займає 2 такти.

Затакт (перша восьма останньої чверті останнього такту музичного вступу) – напівприсідання на обох ногах *(demi plie).*

Друга восьма (останньої чверті останнього такту музичного вступу) – великий стрибок вгору, одночасно працююча нога згинається в коліні, різко підіймається, ковзаючи видовженою стопою по опорній спереду до коліна на тій самій висоті, у відкритому положенні переводиться носком назад.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – працююча нога, ковзаючи по опорній, різко опускається позаду неї з носка на обидві стопи у V відкриту позицію. Ноги в колінах зігнуті *(demi plie).*

Друга восьма – обидві ноги в колінах випростовуються.

Друга чверть.

Перша восьма – глибоке напівприсідання на обох ногах за V відкритою позицією.

Друга восьма – великий стрибок вгору, одночасно працююча нога згинається в коліні, різко піднімається, ковзаючись видовженою стопою по опорній позаду до коліна на тій самій висоті, у відкритому положенні переводиться носком вперед.

2-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – працююча нога, ковзаючи по опорній, різко опускається попереду неї з носка на обидві стопи у V відкриту позицію. Ноги в колінах зігнуті *(demi plie)*.

Друга восьма – обидві ноги в колінах випростовуються.

Друга чверть – пауза.

Розгортання працюючої ноги *(battement développé)*

Музичний розмір 4/4, музичний супровід і виконання в характері угорського сценічного танцю.

Вихідна позиція ніг – V відкрита. Рука у підготовчому положенні. Голова повернута від станка. Рух може виконуватись вперед, вбік і назад. Подано опис руху вперед. Рух займає один такт.

Розгортання працюючої ноги на 90º із стрибка з підігнутими в повітрі ногами у відкритому положенні

Затакт (четверта чверть, перша восьма музичного вступу) – глибоке напівприсідання *(demi plie)* на обох ногах за V відкритою позицією. Голова злегка нахиляється донизу від станка.

Друга восьма затакту – великий стрибок догори, водночас обидві ноги різко згинаються у відкритому положенні, стопи ніг у V відкритій позиції. Рука в I позиції. Погляд спрямовано на кисть руки.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – опорна нога після стрибка опускається на підлогу на всю стопу в напівприсіданні *(demi plie)* у відкритому положенні; працююча нога розгортається вперед на 90º. Корпус ледь відхиляється назад. Рука переводиться в II позицію. Голова повертається від станка. Погляд спрямовано на кисть руки.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть – пауза.

Третя чверть.

Перша восьма – опорна нога випростовується в коліні, працююча нога починає опускатися.

Друга восьма – працююча нога закривається в V відкриту позицію. Рука закривається в IV позицію.

Четверта чверть – затакт до повтору руху вперед або вбік.

Вправи з ненапруженою стопою

Подвійні мазки (double flic)

Під час виконання подвійного мазка коліно і стопа працюючої ноги розслаблені. Подвійний мазок утворюється внаслідок сильного кидка *від себе* ненапруженою працюючою ногою, водночас стопа спочатку робить мазок від себе подушечкою по підлозі і через легкий удар опускається на півпальці.

Музичний розмір 2/4 у характері циганського танцю.

Вихідна позиція ніг – III відкрита.

Рух займає 1 такт.

Затакт (перша восьма другої чверті останнього такту музичного вступу) – працююча нога згинається в коліні та зі скороченою стопою у відкритому положенні підіймається попереду до щиколотки опорної ноги, яка водночас виконує напівприсідання *(demi plie)*. Голова повернута від станка.

Друга восьма – пауза.

Перша чверть.

Перша восьма – подвійний мазок подушечкою стопи працюючої ноги *від себе* вбік у напівприсіданні у відкритому положенні, коліно працюючої ноги видовжено.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – працююча нога, згинаючись у коліні, підтягується до щиколотки опорної ноги зі *скороченою стопою* у відкритому положенні.

Друга восьма – пауза.

Подвійний мазок (double flic) з ударом п'яти опорної ноги

Музичний розмір 2/4 у характері циганського танцю. Рух займає 1 такт.

Вихідна позиція ніг III відкрита. Голова повернута від станка.

Затакт (перша восьма другої чверті останнього такту музичного вступу) – напівприсідання *(demi plie)* на обох ногах, водночас п'ята опорної стопи підіймається на півпальці.

Друга восьма – пауза.

Перша чверть.

Перша восьма – опорна нога вдаряє каблуком по підлозі, працююча нога підтягує скорочену стопу до щиколотки опорної попереду у відкритому положенні в напівприсіданні *(demi plie).*

Друга восьма – подвійний мазок подушечкою стопи працюючої ноги *від себе* вбік у напівприсіданні *(demi plie)* у відкритому положенні, коліно працюючої ноги видовжено. Одночасно п'ята опорної стопи підіймається на півпальці.

Друга чверть.

Перша восьма – опорна нога вдаряє каблуком по підлозі, працююча нога підтягує скорочену стопу до щиколотки опорної попереду у відкритому положенні в напівприсіданні *(demi plie).*

Друга восьма – працююча нога вдаряє по підлозі всією стопою за V відкритою позицією. Водночас п'ята опорної ноги підіймається на півпальці.

Великі кидки (grands battements jetés)

Великі кидки (grands battements jetés) півколом "віяло" зі стрибком

Музичний розмір 4/4. Виконується в характері угорського сценічного танцю.

Вихідна позиція ніг – V відкрита.

Руки в IV позиції. Голова повернута від станка. Рух займає 1 такт.

Затакт – четверта чверть музичного вступу.

Перша восьма – глибоке напівприсідання *(demi plie)* на обох ногах за V відкритою позицією. Голова злегка нахиляється донизу від станка.

Друга восьма четвертої чверті музичного вступу – працююча нога ковзним рухом робить кидок на 90º в напрямку до точки 2 і на тому ж рівні півколом переводиться через точку 3 до точки 4. Опорна нога водночас підстрибує вгору, випростовуючись у повітрі в коліні та стопі. Руки розгортаються через I в II позицію. Корпус спрямовано до точки 1 *(en face).*

Перша чверть.

Перша восьма – опорна нога після стрибка опускається на підлогу в напівприсіданні *(demi plie)* у відкритому положенні; працююча нога, опускаючись, чергується з нею і ставиться позаду в V відкриту позицію з припаданням *(tombee)* в напівприсіданні *(demi plie*) на всю стопу. Опорна нога згинається в коліні та у відкритому положенні підводиться з видовженою стопою попереду щиколотки працюючої. Положення рук не змінюється. Корпус злегка відхиляється від станка назад – праворуч. Голова повертається до станка.

Друга восьма – стопа опорної ноги півпальцями вдаряє об підлогу. Положення корпуса, руки, голови не змінюються.

Друга чверть.

Перша восьма – стопа опорної ноги вдруге вдаряє об підлогу всією стопою за V відкритою позицією.

Друга восьма – опорна нога відштовхується від підлоги та різко випростовує коліно, робить стрибок вгору. Водночас працююча нога, ковзним рухом випростовуючись в коліні, робить кидок на 90º в напрямку до точки 4 й на тому ж рівні півколом (“віялом”) переводиться через точку 3 до точки 2. Рука в II позиції. Корпус випростовується.

Третя чверть.

Перша восьма – опорна нога після стрибка опускається на підлогу на всю стопу в напівприсіданні *(demi plie)* у відкритому положенні. Працююча нога, опускаючись, чергується з нею і ставиться вперед у V відкриту позицію з припаданням на неї *(tombee)* в напівприсіданні *(demi plie)* на всю стопу. Опорна нога згинається в коліні та у відкритому положенні підводиться з видовженою стопою позаду щиколотки працюючої. Рука закривається в IV позицію. Корпус нахиляється вперед – праворуч. Голова трохи нахиляється донизу. Погляд спрямовано на лікоть.

Друга восьма – стопа опорної ноги півпальцями вдаряє об підлогу. Положення корпуса, ноги, голови не змінюється.

Четверта чверть.

Перша восьма – стопа опорної ноги вдруге вдаряє об підлогу за V відкритою позицією.

Друга восьма – затакт другої восьмої четвертої чверті.

Угорщина

Угорська Республіка – європейська держава, що розташована на Центрально-Дунайській низовині. Угорська мова належить до угрофінських. 97% населення – угорці. Столиця Будапешт.

Музично-пісенне й танцювальне мистецтво угорського народу має свої давні традиції. Кращі його зразки давно стали надбанням світової музично-театральної культури.

Популярності угорських танців істотно сприяли видатні композитори: Ференц Ліст, Франц Шуберт, Йоганес Брамс, Бела Барток і Золтан Кодай. Угорська танцювальна музика надзвичайно співуча, мелодійна і водночас темпераментно запальна. Зазвичай мелодії угорських танців діляться на дві частини: перша – широка, мелодійна, друга – швидка, темпераментна. Для угорських народних мелодій характерний музичний розмір 2/4 та 4/4.

Угорський танець з давнього часу пов'язаний з піснею. Відомості про перші угорські пісні, танці, про народних музик відносяться до X ст. н.е. Змістом старовинних селянських пісень були повсякденне життя, історичні події. Пісня підказувала сюжет танцю, допомагала відшукувати рухи, пластичні фарби. Вона ж давала широкий простір для імпровізації.

Угорський пісенно-танцювальний фольклор надзвичайно багатий та різноманітний. Він відрізняється широким колом тем і сюжетів. За обрядовими, ігровими, військовими, трудовими й календарно-святковими танцями ми можемо скласти враження про життя, побут, характер народу.

Угорські танці діляться на чоловічі, жіночі та змішані, тобто є парні й парно-масові. Різною є пластика чоловічого й жіночого танцю. Чоловічі танці технічно більш складні, у них багато складних синкопованих рухів, швидких, складних хлопавок, стрибків.

Незважаючи на темпераментність ритмів, швидкість темпів, угорці виконують свої танці зібрано, підтягнено. Корпусові та всьому вигляду танцівників притаманна гордовитість, і тільки ноги, як влучно говорять в народі, "ходять веретеном".

Жіночі танці більш спокійні, стримані, й темперамент у них прихований, внутрішній.

Жіночим танцям притаманні повороти корпуса то правим, то лівим стегном уперед. Цей рух набуває своєрідного характеру завдяки

багаточисельним спідницям, характерним для костюма угорських жінок.

Гарний і складний за малюнком парно-масовий угорський танець. У ньому переважають обертальні рухи. Обертаються в парах, обертаються дівчата, тримаючись за руку юнака, підведену вгору. Є в парному танці елементи підтримки: хлопці підіймають дівчат і переносять їх з боку в бік.

Узагальнюючо-художнє й разом з цим точне уявлення про основні риси угорської народної хореографії дає парний танець "Чардаш". У літературі ця назва вперше зустрічається 1840 р., походить від слова *чарда* – корчма в угорському степу. Колись вона була місцем відпочинку пастухів, потім стала своєрідним "клубом" для навколишнього населення.

"Чардаш" танцюють всі: діти, молодь, старі.

Танці, які отримали назву "Чардаш", зберегли природні фарби, справжність рухів.

Найбільш характерні риси мелодій "Чардаша", котрі полюбилися всьому світові, запозичені з дуже популярних у XIX ст. танців "Вербункош", мелодії яких відрізнялися чіткістю танцювальних ритмів, виразністю та довершеністю побудов. Ритм і мелодії "Чардаша" отримали впровадження в оперних, балетних і опереточних партитурах.

Угорський народ знає чимало *чардашів*. У кожній області країни є свій *чардаш*, який має місцеву назву, специфічні відтінки, манеру виконання. Але, незважаючи на величезну, справді нечисленну кількість місцевих варіантів цього танцю, можна встановити його загальні риси, характерні для всіх варіантів. "Чардаш" не має канонізованих форм суворо встановленого композиційного малюнка. Зазвичай він виконується парою або декількома парами. Але може виконуватися й одним танцівником. У масовому танці кожна пара може виконувати фігури за власним вибором і бажанням. "Чардаш" веде чоловік. Він обирає фігури, спрямовує рухи своєї партнерки. У середині танцю чоловіки та жінки можуть одночасно виконувати різні рухи. Наприклад: чоловіки – хлопавки, жінки – обертання. На кінець танцю виконуються парні обертання, чоловіки підіймають дівчат і переносять їх з одного боку на інший.

Специфічна форма "Чардаша" – вона ділиться на дві частини. Перша частина – широка, повільна, друга – швидка, темпераментна. Першій частині притаманні стриманість, співучість, ліричність,

другій – життєрадісність, завзяття, переважання віртуозної техніки, особливо у чоловіків.

Існують *чардаші*, в яких повільну частину виконують жінки, швидку частину виконують чоловіки, й закінчується танець парними рухами, в котрих багато обертань парних і жіночих.

Чоловічі танці більш давнього походження, й за умов життя угорського народу вони розвивалися швидше, ніж жіночі. Саме тому не випадковим є ведуче начало чоловічої пластики в такому танці як "Чардаш". Групові чоловічі танці нерідко мають кругову, хороводну побудову, але, просуваючись, виконавці ніколи не беруться за руки. Для чоловічих танців характерні своєрідні рухи рук, хлопки та хлопавки.

Найдавнішими чоловічими танцями є пастушачі. Вони виконувались із жердинами, батогами, сокирками, палицями і вимагають від учасників спритності, витривалості, технічної вправності. Сольні пастушачі танці не мають просторового малюнка, їх частіше за все танцюють на одному місці.

Угорська народна хореографія спочатку не знала жіночих сольних танців. Проте чоловічий сольний танець "Легенеш-танець" (танець юнака) був широко розповсюджений по всій країні й мав безліч обласних варіантів. У ньому, як і в масовому танці, виконавцеві давалася повна свобода імпровізації.

Танці з шаблями, палицями, в чоботах зі шпорами вимагають віртуозної майстерності, музикальності, чіткого дотримання ритмічного малюнка. Адже для угорського танцю обов'язковим є збіг музичної та танцювальної фрази. Але, як би не були технічно витончені танці, в них завжди був і є зв'язок з життям.

Угорські танці дуже цікаві своєю ритмічністю, координацією танцювальних рухів. Більшість танцювальних кроків виконується пружно і супроводжується легким трясінням корпуса. Легкі пружні кроки змінюються сильними акцентованими рухами. Чоловічому танцю характерні: оплески; удари по стегнах, по чоботях; ляскання пальцями; стрибки. Для жіночого – зіскоки, обертання, легке похитування стегнами.

Угорські танці виконуються з великим темпераментом: голова, руки, корпус – все живе в танці, а рухи ніг вражають чіткістю і різноманітністю.

Незважаючи на складні та швидкі рухи, танцюристи зберігають гордовиту поставу. Жінкам характерний невеликий нахил вперед верхньої частини корпуса; чоловіки тримаються прямо, підтягнуто.

У г о р с ь к и й н а р о д н и й т а н е ц ь

Положення ніг

Основними положеннями ніг є наступні позиції ніг народно-сценічного танцю: I, II, III та IV прямі, I, II, III та IV вільні, I та II закриті. Характерні перехрещені положення ніг, особливо в жіночих танцях.

Положення рук

В угорському народному танці використовуються всі позиції, підготовче положення та два основних положення рук народно-сценічного танцю.

Характерні положення рук

1. Обидві руки знаходяться в VII позиції, зворотні сторони кисті лежать на попереку. Плечі та лікті спрямовані в сторону (чол.).
2. Обидві руки знаходяться в IV позиції. Пальці зібрані разом і видовжені; великий та вказівний пальці обіймають талію; долоня повернута донизу і не торкається корпуса (жін.).
3. Одна рука зігнута в лікті на рівні II позиції і спрямована догори під прямим кутом до плеча; пальці вільні, безіменний та мізинець зігнуті; долоня спрямована вперед. Друга рука знаходиться в IV або у VII позиції (чол.).
4. Обидві руки, зігнуті в ліктях, підняті вперед; лікті ледь розведені в сторони і спрямовані донизу; кисті підняті трохи вище плечей, пальці вільні, долоні спрямовані вперед.

Ходи “Чардаша”

Вихідна позиція ніг – I пряма. Руки – у IV (жін.) та VII (чол.) позиціях. Ноги, корпус та голова спрямовані до точки 1.

1-й такт музичного вступу – обидві руки з підготовчого положення відкриваються у сторони на рівні талії, пальці зібрані, кисті спрямовані зворотною стороною вперед.

2-й такт музичного вступу – обидві руки закриваються у IV (жін.) і у VII (чол.) позиції.

Крок у сторону, вперед, назад у прямому положенні з наступним підведенням другої ноги в I пряму позицію

Музичний розмір 2/4.

Рух займає 1 такт.

Подано опис руху в сторону.

Затакт – на другу восьму останньої чверті музичного вступу – одночасно з напівприсіданням на лівій нозі, права, згинаючись у коліні, відривається від підлоги в прямому положенні з вільною стопою.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – крок правою ногою в сторону в II пряму позицію. Ноги в колінах випростовуються.

Друга восьма – напівприсідання на правій нозі. Ліва ледь згинається в коліні та відділяється від підлоги у прямому положенні з вільною стопою.

Друга чверть.

Перша восьма – стопа лівої ноги приставляється до правої в I пряму позицію. Ноги в колінах випростовуються.

Друга восьма – пауза.

Крок однією ногою в сторону в прямому положенні з поворотом стопи другої ноги

У відкрите положення

Музичний розмір 2/4.

Рух займає 1 такт.

Затакт – на другу восьму останньої чверті музичного вступу – одночасно з півприсіданням на лівій нозі, права, згинаючись у коліні, трохи відривається від підлоги в прямому положенні з вільною стопою.

Перша чверть.

Перша восьма – одночасно з кроком правою ногою в II пряму позицію, стопа лівої повертається на каблуку у відкрите положення. Ноги в колінах випростовуються.

Друга восьма – одночасно з півприсіданням на правій нозі, ліва, згинаючись у коліні, відривається від підлоги і повертається в пряме положення та підводиться до щиколотки правої.

Друга чверть.

Перша восьма – стопа лівої ноги підставляється до правої за I прямою позицією. Ноги в колінах випростовуються.

Друга восьма – пауза.

З відкритого положення в пряме з двома ударами ребром каблука

Музичний розмір 2/4.

Рух займає 2 такти.

Затакт – на другу восьму останньої чверті музичного вступу – одночасно з півприсіданням на лівій нозі, права, згинаючись у коліні, злегка відривається від підлоги в прямому положенні з вільною стопою.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – крок правою ногою у сторону в I пряму позицію; нога в коліні випростовується. Ліва, ледь згинаючись в коліні, відривається від підлоги і повертається у відкрите положення.

Друга восьма – одночасно з півприсіданням на правій нозі, ліва у відкритому положенні вдаряє по підлозі ребром каблука на відстані півстопи від каблука правої.

Друга чверть.

Перша восьма – права нога видовжується в коліні. Ліва – повертається в пряме положення та вдруге вдаряє по підлозі ребром каблука. Одночасно з ударом коліно лівої ноги випростовується.

Друга восьма – одночасно з півприсіданням на правій нозі, ліва, згинаючись у коліні, злегка відривається від підлоги у прямому положенні з вільною стопою.

2-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – крок лівою ногою в сторону у II пряму позицію. Ноги в колінах випростовуються.

Друга восьма – одночасно з півприсіданням на лівій нозі, права, згинаючись у коліні, злегка відділяється від підлоги в прямому положенні з вільною стопою.

Друга чверть.

Перша восьма – стопа правої ноги приставляється до лівої за I прямою позицією. Ноги в колінах випростовуються.

Друга восьма – пауза.

Хід з каблука (з танцю "Хоромугрош")

Вихідна позиція ніг – I пряма. Руки в IV позиції. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1.

Музичний розмір 2/4.

Рух займає 1 такт.

Затакт – на другу восьму останньої чверті музичного вступу – права нога ставиться на ребро каблука посередині лівої стопи. Вага корпуса знаходиться на лівій нозі. Корпус підтягнутий, голова спрямована до точки 1.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – права нога з ударом опускається з п’яти на всю стопу, коліно ледь згинається. Вага корпуса переноситься на праву ногу. Одночасно ліва нога трохи підіймається, коліно згинається.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – ліва нога випростовується в коліні та ставиться на ребро каблука посередині правої стопи.

Друга восьма – пауза.

Переступи

Крок або перескік у сторону в прямому положенні з двома поступовими переступами: однією ногою спереду на ребрі каблука, другою – позаду на низьких півпальцях

Вихідна позиція ніг – I пряма. Руки – у IV (жін.), у VII (чол.) позиціях. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1.

Рух займає 1 такт.

Музичний розмір 2/4.

Затакт – (на другу восьму останньої чверті музичного вступу) – одночасно з півприсіданням на лівій нозі, права, згинаючись у коліні, ледь відривається від підлоги в прямому положенні з вільною стопою.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – одночасно з кроком або перескоком в сторону на праву ногу в прямому положенні у напівприсіданні, зігнута в коліні ліва нога зі “скороченою” стопою відривається від підлоги та підводиться до правої.

Друга восьма – ліва нога, видовжена в коліні, ставиться на ребро каблука у вільному положенні попереду правої на відстані півстопи від носка. Одночасно права, згинаючись у коліні, відривається від підлоги зі “скороченою” стопою.

Друга чверть.

Перша восьма – права нога опускається на низькі півпальці в напівприсіданні; одночасно ліва, згинаючись у коліні, зі “скороченою” стопою відділяється від підлоги.

Друга восьма – пауза.

Крок або перескік вбік у вільному положенні з двома наступними переступами в перехрещеному положенні: однією ногою позаду на півпальці, другою – попереду на всю стопу

Музичний розмір 2/4. Рух займає 1 такт.

Затакт – (на другу восьму останньої чверті музичного вступу) – одночасно з напівприсіданням на лівій нозі, права, згинаючись в коліні, ледь відривається від підлоги в прямому положенні з вільною стопою.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – одночасно з кроком або перескоком вбік на праву ногу у вільному положенні в напівприсіданні, зігнута ліва нога відривається від підлоги зі "скороченою" стопою та підводиться до правої у вільному положенні.

Друга восьма – ліва нога, зігнута в коліні, опускається на півпальці у вільному положенні позаду правої у перехрещеному положенні. Одночасно права нога, згинаючись в коліні, відривається від підлоги зі "скороченою" стопою.

Друга чверть.

Перша восьма – права нога опускається всією стопою в напівприсідання у вільному положенні. Одночасно ліва, згинаючись у коліні, відривається від підлоги зі "скороченою" стопою.

Друга восьма – пауза.

"Боказо" ("ключ" – жорсткий)

Вихідна позиція ніг – I пряма. Руки – у IV (жін.) та у VII (чол.) позиціях. Ноги, корпус та голова спрямовані до точки 1.

Музичний розмір 2/4. Рух займає 1/2 такту.

Затакт – (на другу восьму останньої чверті музичного вступу) – одночасно з напівприсіданням на лівій нозі в прямому положенні, права згинається в коліні та з видовженою стопою відводиться в сторону на 35° у прямому положенні; коліно правої ноги ледь відведене від коліна лівої.

Перша чверть.

Перша восьма – одночасно з невеликим просуванням на всій стопі лівої ноги, права різко підставляється до неї у I пряму позицію на всю стопу. Ноги в колінах випростовуються.

Друга восьма – пауза.

Рух виконується чітко.

“Люлька Белче”

Вихідна позиція ніг – I пряма. Руки у IV позиції. Ноги, корпус та голова спрямовані до точки 8.

Музичний розмір 2/4.

Рух займає 1 такт.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – права нога ковзним рухом робить невеликий крок уперед у прямому положенні в напрямку до точки 8 *(cřoisée)* у напівприсіданні; вага корпуса переноситься на праву ногу. Голова ледь нахиляється.

Друга восьма – ліва нога підтягується до правої носком по підлозі. Обидва коліна згинаються (коліно під коліном).

Друга чверть.

Перша восьма – ліва нога ковзним рухом повертається у вихідне положення в напрямку до точки 4 у пряме положення. Вага корпуса переноситься на ліву ногу, корпус випростовується, голова піднімається.

Друга восьма – права нога ковзним рухом підтягується носком по підлозі до лівої та ставиться попереду неї. Коліно правої ноги зігнуте в прямому положенні.

У г о р с ь к и й н а р о д н и й т а н е ц ь “П о н т о з о о” (чоловічий)

Варіанти “хлопавок” і “ключів”

Вихідна позиція ніг – I пряма. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1.

Музичний розмір – 2/4. Комбінація займає 32 такти.

1-й вид “хлопавок”

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – удар у долоні (на рівні грудей).

Друга восьма – удар долонею правої руки зверху по халяві чобота правої ноги, піднятої вперед у напрямку до точки 1 на 90° у прямому положенні з видовженим коліном і стопою. Коліно лівої ноги вільне. Ліву руку піднято до точки 8 трохи вище плеча, кисть піднято,

пальці видовжено й зібрано, долоня спрямована в сторону. Корпус прямий. Голова – до точки 1.

Друга чверть.

Перша восьма – удар в долоні, одночасно права нога згинається в коліні у прямому положенні й коліном підводиться до коліна лівої ноги з внутрішньої сторони.

Друга восьма – удар правою рукою по зовнішній стороні каблука правої ноги, зігнутої в коліні й відведеної в сторону. Коліно правої ноги злегка відведено від коліна лівої. Ліва рука піднімається в III позицію, пальці видовжені та зібрані, долоня спрямована вгору. Голова – до точки 1.

2-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – одночасно з невеликим проковзуванням на всій стопі лівої ноги назустріч правій праву ногу приставити до лівої в I пряму позицію. Руки в II позиції, кисті злегка підняті, пальці видовжені та зібрані, долоні спрямовані в сторони.

Друга восьма – удар у долоні (на рівні грудей).

Друга чверть.

Перша восьма – удар лівою рукою по зовнішній стороні каблука лівої ноги, зігнутої в коліні та з видовженою стопою відведеної в сторону на 35° у прямому положенні. Коліно лівої ноги злегка відведено від коліна правої. Права рука піднята в III позицію, долоня спрямована вгору. Голова – до точки 1.

Друга восьма – одночасно з невеликим проковзуванням на всій стопі правої ноги назустріч лівій приставити ліву ногу до правої в I пряму позицію. Руки відводяться в II позицію.

1-й вид “ключа”

3-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – удар у долоні (на рівні грудей).

Друга восьма – удар правою рукою по зовнішній стороні каблука правої ноги, зігнутої в коліні й видовженою стопою відведеної в сторону на 35° у прямому положенні. Коліно правої ноги злегка відведено від коліна лівої. Ліва рука піднята в III позицію, долоня спрямована вгору. Голова – до точки 1.

Друга чверть.

Перша восьма – одночасно з невеликим проковзуванням на всій стопі лівої ноги назустріч правої приставити праву ногу до лівої в I пряму позицію. Руки – ліва в III позиції, права піднімається в II.

Друга восьма – перевести руки: ліву в II позицію; праву в III (долоня спрямована вгору). Положення ніг зберігається, як на першу восьму.

4-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – удар правою рукою зверху справа наліво (удар "хлистом") по халяві чобота правої ноги, видовженої в коліні та стопі, піднятої вперед на 90° у прямому положенні. Ліва переводиться назад у VII позицію. Корпус прямий. Голова – до точки 1.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – перескік на праву ногу вперед, до точки 1 на всю стопу в напівприсідання у прямому положенні. Ліва нога, зігнута в коліні, відводиться в сторону – назад на 35° у прямому положенні. Коліно лівої ноги злегка відведено від коліна правої. Права рука піднімається круговим рухом (зворотнім, після удару "хлистом") в III позицію, пальці видовжені й зібрані, долоня спрямована вгору. Корпус прямий. Голова злегка нахиляється вперед.

Друга восьма – приставити ліву ногу в I пряму позицію. Коліна обох ніг випростовуються. Руки – права в III позиції, ліва в VII. Корпус прямий. Голова – до точки 1, піднімається.

2-й вид "хлопавок"

5-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – удар у долоні (на рівні грудей).

Друга восьма – удар правою рукою зверху по халяві чобота правої ноги, видовженої в коліні та стопі й піднятої вперед, до точки 1 на 90° у прямому положенні. Коліно лівої ноги вільне. Ліва рука піднята до точки 8 трохи вище плеча. Кисть ледь піднята, пальці видовжені й зібрані, долоня спрямована в сторону. Корпус прямий. Голова – до точки 1.

Друга чверть.

Перша восьма – невеликий стрибок вперед, до точки 1 на праву ногу в напівприсідання у прямому положенні. Ліва нога, зігнута в коліні з видовженою стопою, підводиться позаду коліном під коліно

правої ноги (гомілка й стопа лівої ноги – в напрямку до точки 3). Одночасно виконується удар у долоні (на рівні грудей). Корпус нахилений вперед. Голова – до точки 1.

Друга восьма – удар правою рукою по внутрішній стороні каблука лівої ноги. Ліва рука піднімається до точки 8 трохи вище плеча, кисть ледь піднята, пальці видовжені та зібрані, долоня спрямована в сторону. Корпус нахилений вперед. Голова – до точки 1.

6-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – одночасно з ударом у долоні (на рівні грудей) ліва нога переводиться вперед і піднімається на 90° із зігнутим коліном у прямому положенні. Видовжена стопа лівої ноги біля внутрішньої сторони коліна правої. Коліно правої ноги вільне. Корпус випростовується. Голова – до точки 1.

Друга восьма – ударом лівою рукою по внутрішній стороні стегна (ближче до коліна) лівої зігнутої ноги ліва зігнута нога ледь відводиться ліворуч. Права рука піднімається в сторону до точки 3, трохи вище плеча, кисть злегка піднята, пальці видовжені та зібрані, долоня спрямована в сторону. Корпус прямий. Голова – до точки 1.

Друга чверть.

Перша восьма.

Перша шістнадцята – удар у долоні (на рівні грудей).

Друга шістнадцята – ударом лівою рукою по внутрішній стороні стегна (ближче до коліна) лівої зігнутої ноги; ліва зігнута нога відводиться ліворуч. Права рука піднімається в сторону до точки 3, трохи вище плеча. Корпус прямий. Голова – до точки 1.

Друга восьма – одночасно з невеликим проковзуванням на усій стопі правої ноги назустріч лівій ліва нога різко приставляється в I пряму позицію. Ноги в колінах випростовуються. Руки розгорнуті в сторони, кисті трохи підняті, пальці видовжені та зібрані, долоні спрямовані в сторони. Корпус прямий. Голова – до точки 1.

7-й і 8-й такти – виконується “ключ”, як у 3-му й 4-му.

3-й вид “хлопавок”

9-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма.

Перша шістнадцята – удар правою рукою по халяві чобота правої ноги попереду (обидві ноги в II вільній позиції в напівприсіданні).

Корпус нахилений вперед, до точки 1. Голову піднято, погляд – прямо перед собою.

Друга шістнадцята – удар лівою рукою по халяві чобота лівої ноги попереду.

Друга восьма.

Перша шістнадцята – удар правою рукою по халяві чобота правої ноги попереду.

Друга шістнадцята – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – удар у долоні (на рівні грудей).

Друга восьма.

Перша шістнадцята – права нога (в напівприсіданні), злегка відділяючись від підлоги, наближується до лівої ноги і підбиває її каблуком об каблук. Ліва нога злегка відділяється від підлоги з вільною стопою з просуванням ліворуч (на відстань стопи). Права нога опускається на всю стопу на місце лівої ноги.

Друга шістнадцята – ліва нога опускається на підлогу на всю стопу, в II вільну позицію. Рух виконується на одному рівні напівприсідання.

10-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – удар лівою рукою по халяві чобота лівої ноги попереду.

Друга восьма – удар правою рукою по халяві чобота правої ноги попереду.

Друга чверть.

Перша восьма – удар у долоні (на рівні грудей).

Друга восьма.

Перша шістнадцята – ліва нога (в напівприсіданні) злегка відділяється від підлоги, наближується до правої ноги і підбиває її каблуком об каблук. Права нога злегка відділяється від підлоги з вільною стопою з просуванням праворуч (на відстань стопи). Ліва нога опускається на всю стопу на місце правої ноги.

Друга шістнадцята – права нога опускається на підлогу на всю стопу, в II вільну позицію.

Рух виконується на одному рівні напівприсідання.

11-й такт – виконується як 9-й такт.

12-й такт – виконується як 10-й такт.

13-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма.

Перша шістнадцята – удар правою рукою по халяві чобота правої ноги попереду.

Друга шістнадцята – удар лівою рукою по халяві чобота лівої ноги попереду.

Друга восьма.

Перша шістнадцята – удар правою рукою по халяві чобота правої ноги попереду.

Друга шістнадцята – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма.

Перша шістнадцята – удар лівою рукою по халяві чобота лівої ноги попереду.

Друга шістнадцята – удар правою рукою по халяві чобота правої ноги попереду.

Друга восьма.

Перша шістнадцята – удар лівою рукою по халяві чобота лівої ноги попереду.

Друга шістнадцята – пауза.

14-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма.

Перша шістнадцята – удар правою рукою по халяві чобота правої ноги попереду.

Друга шістнадцята – удар лівою рукою по халяві чобота лівої ноги попереду.

Друга восьма.

Перша шістнадцята – удар правою рукою по халяві чобота правої ноги попереду.

Друга шістнадцята – пауза.

Рух виконується, як описано в 9-му такті (II вільна позиція в напівприсіданні. Корпус нахилений вперед. Голова піднята, погляд – прямо перед собою).

Друга чверть.

Перша восьма – удар у долоні (на рівні грудей), одночасно ноги, видовжуючись у колінах, з’єднуються в I прямій позиції. Корпус випростовується.

Друга восьма – удар у долоні (на рівні грудей).

2-й вид “ключа”

15-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – удар долонею лівої руки по лівому стегну збоку. Одночасно права рука піднімається вгору (над головою), на “замах”, пальці зібрано, долоню спрямовано вперед.

Друга восьма – удар долонею правої руки по халяві чобота правої ноги попереду, піднятої вперед, до точки 1 на 90° у прямому положенні. Коліно правої ноги випростане. Стопа видовжена без напруги.

Друга чверть.

Перша восьма – удар у долоні (на рівні грудей), одночасно права нога згинається в коліні у прямому положенні і з видовженою стопою переводиться назад. Коліно правої ноги біля коліна лівої.

Друга восьма – удар долонею лівої руки по лівому стегну збоку. Права рука піднімається вгору (над головою), на “замах”, пальці зібрано, долоню спрямовано вперед.

Одночасно права нога, видовжена в коліні, піднімається вперед, до точки 1, на 90° у прямому положенні. Стопа видовжена без напруги.

16-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – удар правою рукою зверху справа наліво (удар “хлистом”) по халяві чобота правої ноги. Ліва рука переводиться назад, у VII позицію. Корпус прямий. Голова – до точки 1.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – перескік на праву ногу вперед, до точки 1 на всю стопу в напівприсідання у прямому положенні. Ліва нога, зігнута в коліні, з видовженою стопою відводиться в сторону – назад на 35° у прямому положенні. Коліно лівої ноги злегка відведено від коліна правої. Права рука піднімається круговим рухом (зворотнім, після удару по халяві “хлистом”) в III позицію, пальці видовжені й зібрані, долоня спрямована вгору. Корпус прямий. Голова злегка нахиляється вперед.

Друга восьма – приставити ліву ногу до правої, в I пряму позицію. Коліна обох ніг випростовуються. Руки – права в III позиції, ліва в VII. Корпус прямий. Голова – до точки 1, піднімається.

4-вид “хлопавок”

17-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – удар у долоні (на рівні грудей).

Друга восьма – удар правою рукою по зовнішній стороні каблука правої ноги, зігнутої в коліні та з видовженою стопою відкритої в сторону на 35° у прямому положенні. Коліно правої ноги злегка відведено від коліна лівої. Ліва нога, видовжена в коліні, злегка (пружно) піднімається на півпальці. Ліва рука піднімається в III позицію, пальці зібрані, долоня спрямована вгору. Корпус прямий. Голова – до точки 1.

Друга чверть.

Перша восьма – права нога приставляється в I пряму позицію на всю стопу (ліва нога опускається на всю стопу). Права рука розгортається в II позицію, пальці зібрані, кисть злегка піднята, долоня спрямована в сторону.

Друга восьма – удар у долоні (на рівні грудей).

18-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – удар правою рукою по зовнішній стороні каблука правої ноги, зігнутої в коліні, та з видовженою стопою, розгорнутою вбік на 35° у прямому положенні. Коліно правої ноги злегка відведено від коліна лівої. Ліва, видовжена в коліні нога, злегка (пружно) піднімається на півпальці. Ліва рука піднімається в III позицію, пальці зібрані, долоня спрямована вгору. Корпус прямий. Голова – до точки 1.

Друга восьма – права нога приставляється в I пряму позицію на всю стопу (ліва нога опускається на всю стопу). Права рука розгортається в II позицію, пальці зібрані, кисть злегка піднята, долоня спрямована в сторону.

Друга чверть.

Перша восьма – одночасно з сильним напівприсіданням на обох ногах (п’яти від підлоги не відділяються) і нахилом корпуса вперед, ліва рука згори, повертаючи долоню до корпуса, опускається та вдаряє по зовнішній стороні халяви чобота лівої ноги і ледь проводиться назад. Одночасно права рука піднімається вгору (над головою), повертаючись долонею вперед.

Друга восьма – удар правою рукою по зовнішній стороні халяви чобота лівої ноги і проводиться злегка назад. Корпус нахилений вперед. Голова піднята, погляд прямо перед собою.

3-й вид “ключа”

19-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – удар у долоні (на рівні грудей).

Друга восьма – удар правою рукою по внутрішній стороні каблука лівої ноги, зігнутої в коліні та відведеної з видовженою стопою праворуч у перехрещене положення до точки 4. Коліно лівої ноги знаходиться під коліном правої ноги позаду. Права нога в напівприсіданні. Ліва рука відкрита в II позицію, кисть злегка піднята, пальці видовжені та зібрані, долоня спрямована в сторону. Корпус нахилений вперед. Голова – до точки 1, піднята, погляд – прямо перед собою.

Друга чверть.

Перша восьма – пауза.

Друга восьма – удар лівою рукою згори по стегну лівої ноги, зігнутої в коліні і переведеної із перехрещеного положення вперед (до точки 1) у прямому положенні. Видовжена стопа лівої ноги біля внутрішньої сторони коліна правої ноги. Коліно правої ноги видовжене. Права рука відкрита в II позицію, кисть трохи піднято, пальці видовжені та зібрані, долоня спрямована в сторону. Корпус випростовується. Голова – до точки 1.

20-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – одночасно з перескоком на ліву ногу на всю стопу в прямому положенні (коліно лівої ноги вільне) і піднятою правою ногою, видовженою в коліні та стопі вперед на 90° у прямому положенні, виконується удар правою рукою згори справа наліво (удар “хлистом”) по халяві чобота правої ноги. Ліва рука переводиться назад у VII позицію. Корпус прямий. Голова – до точки 1.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – перескік на праву ногу вперед, до точки 1 на всю стопу в напівприсіданні у прямому положенні. Ліва нога, зігнута в коліні, з видовженою стопою відводиться в сторону на 35° у прямому положенні. Коліно лівої ноги злегка відведено від коліна правої. Права рука піднімається круговим рухом (зворотнім, після удару по халяві “хлистом”) в III позицію, пальці видовжені й зібрані, долоня спрямована вгору. Корпус прямий. Голова злегка нахиляється вперед.

Друга восьма – ліва нога приставляється до правої в I пряму позицію. Коліна обох ніг випростовуються. Руки: права – в III позиції, ліва – в VII. Корпус прямий. Голова – до точки 1, піднімається.

21-22-й такти – повторення 17-го і 18-го тактів (4-го виду "хлопавок").

23-24-й такти – повторення 19-го і 20-го тактів (3-го виду "ключа").

25-30-й такти – 4-й вид "хлопавок".

Ці шість тактів виконуються без музичного супроводу.

31-32-й такти – 3-й вид "ключа" – виконуються з музичним супроводом – кінцівка номера.

У г о р с ь к и й с ц е н і ч н и й т а н е ц ь

Угорський сценічний танець – один із найбільш поширених у балетах XIX ст. Перші рухи народного походження запровадив танцівник Альфред Федорович Шерер-Бекефі, який народився в Будапешті 13 грудня 1843 р. Він покинув Угорщину і з 1876 р. працював у Москві в Большому театрі, а потім у Петербурзі.

Угорський сценічний танець, хоч і побудований на народній основі, пройшов чималу стилістичну обробку в манері й техніці виконання, зазнавши істотного впливу класичного танцю. Нині угорський сценічний танець значною мірою звільняється від наносних, придуманих рухів, збагачується елементами справжнього народного танцю та широко використовується в оперно-балетних виставах. Для угорського сценічного танцю характерні емоційність, поривчастість виконання. Рухи танцю, що виконуються в спокійному темпі *(adagio i andante),* відзначаються величавістю і плавністю. Рухи, які виконуються в швидкому темпі *(allegro),* сповнені завзяття, вогню й вимагають великої чіткості виконання й відточеності рухів.

Положення ніг

Угорський сценічний танець має різні положення ніг. Основні – IV і V відкриті, I і II – прямі, I, III, IV і V – вільні, а також I закрита позиція ніг народно-сценічного танцю.

Положення рук

В угорському сценічному танці використовуються всі позиції рук народно-сценічного танцю.

Характерність положення рук: одна рука відкрита в II позиції, долоня спрямована вгору, друга – в IV позиції.

“Ключ”

Одинарний

Вихідна позиція ніг – I пряма. Руки – в IV позиції. Ноги, корпус та голова спрямовані до точки 1. Музичний розмір 2/4.

Рух займає 1 такт.

Перша чверть – обидві стопи з упором на півпальці ковзним рухом по підлозі розводяться каблуками в сторону в I закриту позицію.

Друга чверть – ковзним рухом по підлозі каблуки обох стоп з ударом змикаються в I пряму позицію.

Можливий інший варіант виконування “ключа”.

Затакт – стопи розводяться в I закриту позицію.

Перша чверть – стопи змикаються в I пряму позицію.

Друга чверть – пауза.

Подвійний

Перша чверть.

Перша восьма – обидві стопи з упором на півпальці ковзним рухом по підлозі розводяться каблуками в сторону в I закриту позицію.

Друга восьма – ковзним рухом по підлозі каблуки обох стоп різко змикаються та злегка розводяться в I закриту позицію.

Друга чверть.

Перша восьма – ковзним рухом по підлозі обидві стопи різко змикаються внутрішніми сторонами в I пряму позицію.

Друга восьма – пауза.

Коли виконуються “ключі” – коліна ніг видовжені.

“Заключення”

Вихідна позиція ніг – I вільна. Руки – в IV позиції. Ноги, корпус та голова спрямовані до точки 1.

Музичний розмір 4/4. Рух займає 1 такт.

Одинарне

Затакт – (четверта чверть музичного вступу) – видовжена права нога різко відкривається в сторону у відкритому положенні на 35° у напрямку до точки 2.

Перша чверть – права нога, згинаючись в коліні у відкритому положенні, ковзним рухом натягнутою стопою різко підводиться до носка опорної стопи. Корпус від талії злегка нахиляється ліворуч, голова повертається вниз, погляд спрямований до каблука правої ноги.

Друга чверть – стопа правої ноги на півпальцях повертається в закрите положення і опускається на всю стопу, коліно випростову-

ється. Одночасно стопа лівої ноги ковзним рухом повертається в I закриту позицію. Корпус випростовується. Голова нахиляється та повертається до точки 1.

Третя чверть – ковзним рухом по підлозі обидві стопи внутрішніми сторонами вдаряють за I прямою позицією. Ноги в колінах видовжені. Голова підіймається.

Четверта чверть – пауза.

Подвійне

Затакт – (четверта чверть музичного вступу) – видовжена права нога відкривається в сторону у відкритому положенні на 35° у напрямку до точки 2.

Перша чверть.

Перша восьма – права нога, згинаючись в коліні у відкритому положенні, ковзним рухом видовженою стопою підводиться до носка опорної стопи. Корпус від талії злегка нахиляється ліворуч, голова повертається ліворуч і трохи нахиляється вниз, погляд спрямований до каблука правої ноги.

Друга восьма – права нога, видовжуючись у коліні, відкривається в сторону у відкритому положенні на 35° у напрямку до точки 2 і робить перескік на всю стопу в II вільну позицію. Корпус злегка нахиляється праворуч. Голова повертається праворуч. Ліва видовжена нога відкривається у відкритому положенні на 35° в напрямку до точки 8.

Друга чверть.

Перша восьма – ліва нога, згинаючись в коліні у відкритому положенні, ковзним рухом видовженою стопою різко підводиться до носка правої стопи. Корпус сильніше нахиляється праворуч. Голова повернута праворуч, погляд спрямований до каблука лівої ноги.

Друга восьма – стопа лівої ноги на півпальцях повертається в закрите положення і опускається на всю стопу, коліно випростовується. Одночасно стопа правої ноги ковзним рухом повертається в I закриту позицію (обидві ноги у I закритій позиції). Корпус випростовується. Голова нахиляється та повертається до точки 1.

Третя чверть.

Перша восьма – ковзним рухом по підлозі обидві стопи внутрішніми сторонами вдаряють за I прямою позицією. Ноги в колінах видовжені. Голова підіймається.

Друга восьма – пауза.

Четверта чверть – пауза.

Подвійне “заключення” в повороті

Вихідна позиція ніг – III вільна, права нога попереду *(croise)*. Руки – в IV позиції. Голова спрямована до точки 2.

Музичний розмір 4/4. Рух займає 1 такт.

Затакт – (четверта чверть музичного вступу) – видовжена права нога різко відкривається в сторону у відкритому положенні на 35° у напрямку до точки 2.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – права нога, згинаючись в коліні у відкритому положенні, ковзним рухом натягнутою стопою підводиться до носка опорної стопи. Корпус від талії злегка нахиляється ліворуч, голова повертається ліворуч і злегка нахиляється вниз, погляд спрямований до каблука правої ноги.

Друга восьма – перескік на праву ногу в напрямку до точки 3 (з обертом на 360°), коліно правої ноги випростовується. Ліва видовжена нога відкривається у відкритому положенні в сторону на 35° у напрямку до точки 7. Корпус злегка нахиляється праворуч. Голова повертається праворуч.

Друга чверть.

Перша восьма – ліва нога, згинаючись в коліні у відкритому положенні, ковзним рухом видовженою стопою різко підводиться до носка правої стопи. Корпус нахиляється праворуч. Голова повертається праворуч. Погляд спрямований до каблука лівої ноги.

Друга восьма – стопа лівої ноги на півпальцях повертається в закрите положення і опускається на всю стопу, коліно випростовується. Одночасно стопа правої ноги ковзним рухом повертається в I закриту позицію (обидві ноги в I закритій позиції). Корпус випростовується. Голова нахиляється та повертається до точки 1.

Третя чверть.

Перша восьма – ковзним рухом по підлозі обидві стопи внутрішніми сторонами вдаряють за I прямою позицією, ноги в колінах видовжені. Голова підіймається.

Друга восьма – пауза.

Четверта чверть – затакт.

Крок в сторону з пів пальців із двома наступними переступаннями (pas balancé)

Вихідна позиція ніг – III вільна, права нога попереду. Руки – в IV позиції, ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Музичний розмір 4/4. Рух займає 1/2 такту.

Затакт – (четверта чверть музичного вступу) – видовжена права нога відкривається у відкритому положенні в сторону на 45°. Ліва нога підіймається на півпальці. Одночасно з рухом ніг корпус починає повертатися в напрямку до точки 3. Голова спрямована до точки 1.

Перша чверть.

Перша восьма – права нога опускається *(tombee)* з носка всією стопою в напівприсідання *(demi plie)* у вільному положенні. Ліва, згинаючись у коліні з видовженою стопою, підводиться у відкритому положенні позаду до щиколотки правої ноги. Корпус злегка нахиляється вниз.

Друга восьма – ліва нога, видовжуючись у коліні, підіймається на півпальці за V вільною позицією. Стопа і коліно правої видовжуються, ледве відриваючись від підлоги. Корпус випростовується.

Друга чверть.

Перша восьма – права нога з носка робить напівприсідання *(demi plie);* ліва, зігнута в коліні, підводиться позаду до щиколотки у відкритому положенні з видовженою стопою. Корпус злегка нахиляється вниз.

Друга восьма – пауза.

Коли рух засвоєний, його можна виконувати з рухами рук.

Затакт – права рука відкривається з підготовчого положення через I позицію до II і закривається в VI. Ліва рука в IV позиції.

“Голубець”

По підлозі

Вихідна позиція ніг – I пряма. Руки в IV позиції. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Музичний розмір 2/4. Рух займає 1 такт.

Рух виконується з просуванням в сторону.

Затакт – (друга восьма другої чверті музичного вступу) ліва нога, згинаючись у коліні, злегка відділяється від підлоги.

Перша чверть.

Перша восьма – одночасно з невеликим зіскоком на ліву ногу в напівприсіданні та ударом всією стопою по підлозі у прямому положенні, видовжена права нога ковзає стопою по підлозі в сторону, у прямому положенні на носок. Корпус відхиляється ліворуч. Голова повертається в напрямку до точки 3.

Друга восьма – ліва нога з зігнутим коліном злегка відділяється від підлоги й підводиться внутрішнім ребром до правої, яка півпальцями спирається на підлогу.

Друга чверть.

Перша восьма – ліва нога підбиває стопу правої за I прямою позицією та з ударом усією стопою об підлогу опускається в напівприсідання. Права видовжена нога ковзає стопою по підлозі в сторону на носок у прямому положенні. Корпус і голова зберігають попереднє положення.

Друга восьма – пауза.

На 35° у маленькому стрибку

Рух може виконуватися на місці, з просуванням в сторону та з поворотом.

Подано опис руху на місці.

Корпус, ноги, голова спрямовані до точки 1.

Перша чверть.

Перша восьма – одночасно з напівприсіданням на лівій нозі, видовжена права відкривається в прямому положенні в сторону на 35°. Корпус відхиляється ліворуч. Голова повертається до точки 2.

Друга восьма – невеликий стрибок вгору на лівій нозі. Ліва нога видовжується та підбиває видовжену праву ногу за I прямою позицією.

Друга чверть.

Перша восьма – ліва нога після стрибка опускається на всю стопу в прямому положенні у напівприсідання. Видовжена права залишається відкритою в повітрі вбік у прямому положенні на 35°. Корпус і голова зберігають попереднє положення.

Друга восьма – пауза.

Коли рух засвоюється, він виконується в координації з рухами руки, яка розгортається в 2-е положення одночасно з відкриванням тієї ж ноги або протилежної.

Розгортання ноги (battement développé)

З наступними кроками

Вихідна позиція ніг – V відкрита, права нога попереду *(croise)*. Руки – в IV позиції. Ноги і корпус спрямовані до точки 8, голова – до точки 1. Музичний розмір 4/4. Рух займає 1 такт.

Затакт (четверта чверть музичного вступу) – одночасно з поворотом ніг та корпуса в напрямку до точки 2 права нога, згинаючись у коліні, підіймається ковзним рухом видовженою стопою попереду лівої у відкритому положенні до коліна та м'яко розгортається вперед на 90° *(battement développé),* ліва нога робить напівприсідання *(demi plie).*

Корпус злегка відхиляється назад. Права рука підіймається в I позицію.

Перша чверть – подовжений крок вперед на видовжену праву ногу з носка на всю стопу. Ліва нога, випростовуючись у коліні з видовженою стопою, залишається позаду у відкритому положенні.

Корпус випростовується. Центр ваги переноситься на праву ногу. Права рука плавно відкривається в II позицію. Голова піднімається.

Друга чверть – крок лівою ногою вперед з носка на всю стопу у вільному положенні.

Третя чверть – крок правою ногою вперед з носка на всю стопу у вільному положенні. Ліва нога видовжується в коліні і залишається позаду у відкритому положенні. Рука у II позиції долонею вгору.

Четверта чверть – пауза або затакт з лівої ноги.

З підведенням ноги позаду в V позицію на півпальці

Музичний розмір 4/4. Рух займає 1/2 такту.

Затакт (четверта чверть музичного вступу) – одночасно з поворотом ніг та корпуса в напрямку до точки 2 права нога, згинаючись у коліні, підіймається ковзним рухом видовженою стопою попереду лівої у відкритому положенні до коліна та м'яко розгортається вперед на 90° *(battement développé*), ліва нога одночасно робить напівприсідання *(demi plie).*

Корпус трохи відхиляється назад. Права рука підіймається в I позицію.

Перша чверть – подовжений крок вперед на видовжену праву ногу з носка на всю стопу у вільному положенні. Ліва нога ковзним рухом підводиться носком у V відкриту позицію позаду правої на півпальці. Рука в II позиції. Корпус відхилений назад.

Друга чверть – пауза.

З одночасним проковзуванням на другій нозі

Вихідна позиція ніг – III вільна, права нога попереду. Руки – в IV позиції. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 2, голова – до точки 1. Музичний розмір 4/4. Рух виконується на затакт; займає 1/4 такту.

Затакт (четверта чверть музичного вступу) – права нога, згинаючись у коліні, підіймається ковзним рухом видовженою стопою попереду лівої у відкритому положенні до коліна та м'яко розгортається вперед на 90° *(battement développé),* ліва нога одночасно проковзує вперед у напівприсіданні на всій стопі у вільному положенні. Права рука відкривається в II позицію. Корпус відхиляється назад. Голова спрямована до точки 1.

Подвійний удар обох ніг за I прямою позицією в повітрі на великому стрибку та м'яке розгортання однієї ноги вперед у відкритому положенні на 90° (cabriole développé) з великим стрибком

Вихідна позиція ніг – I пряма. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Музичний розмір 4/4. Рух займає 1 такт.

Затакт (четверта чверть перша восьма музичного вступу) – одночасно з напівприсіданням на лівій нозі та поворотом корпуса ліворуч до точки 7, видовжена права нога кидком в сторону на 90° у прямому положенні в напрямку до точки 2 відхиляє корпус ліворуч, погляд спрямований до точки 2.

Друга восьма музичного вступу – ліва нога відштовхується від підлоги на великому стрибку, вдаряє праву ногу в повітрі за I прямою позицією *(cabriole).* Корпус і голова зберігають положення.

Після удару права нога, згинаючись у коліні, робить м'яке розгортання вперед у відкритому положенні на 90° *(développé*). Корпус випростовується, з головою повертається до точки 1.

1-й такт.

Перша чверть – натягнута ліва нога опускається на всю стопу в напівприсіданні за I вільною позицією.

Друга чверть – подовжений крок вперед правою ногою до точки 1 у вільному положенні. Права рука через I відкривається у II позицію. Ліва рука в IV позиції.

Третя чверть – подовжений крок вперед лівою ногою до точки 1.

Четверта чверть – затакт з другої ноги.

Молдова

Молдова – держава у Південно-Східній Європі; до складу якої входять дві автономії – (Придністров'я та Гагаузія). Столиця – Кишинів. Молдавська мова – одна з романських (балкано-романська підгрупа), писемність базується на кириличній основі, від 1989 р. – на латинській графічній основі.

Історія Молдови – це літопис боротьби народу проти чужоземних загарбників. 300-річне турецьке ярмо залишило глибокий слід у пам'яті народу, його відображено в мистецтві.

Значне місце в історії Молдови займає танцювальне мистецтво.

Надзвичайно широкої популярності набуло народне танцювальне свято "Жок", на якому молодь виконує нескладні танці. На цих святах танцюють під життєрадісну, яскраву музику оркестрів народних інструментів, складених зі скрипки, флуєри (флейти), сурми, барабана, цимбали, контрабасу.

Поряд з народними танцями танцюють і бальні: вальс, краков'як, польку тощо.

Головний танець цього свята – "Жок". Він має свої різновиди: "Жок маре" (великий танець), "Жок де драгосте" (танець кохання) та ін.

Здебільшого молдавські танці масові. Широко відображена в них тема праці: "Поаме" (виноград), "Тебекеряска" (танець шкіряників), "Чобенаш" (танець пастухів). Є танці на героїчну тему – "Гайдучаска", дівочі ліричні – "Хора" (хоровод); чоловічі завзяті – "Бетута"; танці, в яких відображено радість, веселощі масових гулянь "Молдовеняска", "Букурія" (один з варіантів "Сирби"). Кожний танець, залежно від змісту, має свій малюнок і своєрідні рухи. Найбільш розповсюджена побудова молдавського танцю – велике, загальне коло, з якого танцюристи шикуються в маленькі кола, рухаються в них по всій сцені і знову утворюють велике коло, з якого іноді утворюють два концентричних: в одному – жінки, у другому – чоловіки. Часто з кола виникають лінії, вздовж яких рухаються в різних напрямках.

Молдавські танці рухливі, завзяті, виконуються з великим темпераментом. Багато синкопованих рухів зустрічається в чоловічих танцях ("Бетута"). Характерна особливість молдавських танців – ледь пружинисті рухи догори-донизу, особливо в різних ходах та обертах. Найбільш поширений та улюблений танець у народі – "Молдовеняска". Його виконують на весіллях, святах, на "жоках".

Саме в ньому зосереджені основні та найкрасивіші елементи народної хореографії. Він приваблює своїми оригінальними, яскравими

і, разом з тим, широко доступними танцювальними засобами. Особливо гарна музика танцю. Це найзахопливіша мелодія з усіх відомих музичних творів народного мистецтва.

Типовими засобами “Молдовеняски” є рух по великому колу проти годинникової стрілки та навпаки. Основні ходи “Молдовеняски”: ті самі рухи виконуються в декількох колах, які йдуть в різних напрямках; хід єдиної лінії зі сторони в сторону; кружляння в парах. Танці з тією ж назвою “Молдованджа” мають гагаузи, “Мулдуванску” – болгари. У них є елементи “Молдавеняски”, але вони виконуються в особливій манері, що притаманна танцям цих народів.

Однією з головних особливостей молдавських танців є широке використання синкопованих утворень, особливо вони зустрічаються в чоловічих танцях “Бетута”, у “Сирбах” та “Болгарясках”.

Чоловічим танцям притаманні ускладнені стрибки з викиданням ніг, стрибки з викиданням та чергуванням ніг, так званні “ножиці”, стрибки з поворотом коліна, стрибки з двох ніг на одну, з однієї ноги на обидві.

Зустрічаються в танцях своєрідні “ключі” (віддалено вони схожі на угорські “ключі”), стрибки з ударами п’яти об п’яту (подібно до “голубця”).

Найпоширенішим із зв’язуючих рухів, які дають можливість перейти на інший хід, є притуп. Зазвичай це три кроки з ударом, рідше зустрічається подвійний притуп.

У чоловічих танцях зустрічаються присідання сухі, різкі, не на всю глибину, без розведення колін в сторони, зазвичай окремі присідання чергуються з довгим ходом, який складається з рухів без присідань. У гагаузьких і болгарських танцях в окремих комбінаціях збільшується число присідань, вони виконуються більш глибоко.

Для цілої низки танців, особливо для “сирб”, своєрідним є поєднання певного, досить довгого ходу з одним ударом, при повторенні – з двома, при третьому повторенні – з трьома ударами.

Іноді з такою ж періодичністю хід, який виконується, поєднується замість ударів з таким самим числом присідань.

О с н о в н і р у х и м о л д а в с ь к о г о н а р о д н о г о т а н ц ю

Позиції ніг і рук

У молдавському народному танці позиції ніг відповідають I, II, III, V відкритим та I прямій позиціям народно-сценічного танцю, всі позиції та положення рук народно-сценічного танцю.

Положення рук у парному танці

1. Виконавці стоять поруч обличчям один до одного по ходу руху на відстані витягнутої руки: дівчина праворуч, юнак ліворуч. Ліва рука дівчини долонею лежить на правому плечі хлопця, права рука хлопця лежить долонею на лівому плечі дівчини. Вільні руки у IV позиції.

2. Виконавці стоять поруч обличчям по ходу руху: дівчина праворуч, юнак ліворуч. Юнак правою рукою тримає дівчину за талію позаду. Ліва рука дівчини зігнута в лікті та долонею лежить на правому плечі юнака. Вільні руки – в IV позиції.

3. Виконавці стоять навскіс обличчям один до одного. Ліва рука юнака тримає дівчину за талію, ліва рука дівчини знаходиться на правому плечі юнака. Вільні руки – в II положенні народно-сценічного танцю. В цьому положенні пари обертаються проти годинникової стрілки.

Основні рухи “Молдавеняски”

Крок з підскоком

Вихідне положення ніг – I пряма. Руки – в IV позиції. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Музичний розмір 2/4. Рух займає 1 такт. Рух виконується на місці, з просуванням вперед або назад.

Перша чверть – крок вперед правою ногою.

Друга чверть – стрибок на правій нозі, ліву ногу, зігнуту в коліні у прямому положенні, підняти до коліна правої.

Стрибок з підігнутими ногами

Вихідне положення ніг – I пряма. Руки в IV позиції. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Музичний розмір 2/4. Рух займає 1 такт.

Перша чверть – глибоке напівприсідання *(demi plie)* на обох ногах.

Друга чверть.

Перша восьма – відштовхнутися від підлоги, підстрибнути вгору, підігнувши обидві ноги в колінах.

Друга восьма – опуститися на обидві ноги в напівприсідання *(demi plie)*.

Притуп

Вихідне положення ніг – I пряма. Руки в IV позиції. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Музичний розмір 2/4. Рух займає 2 такти.

1-й такт.

Перша чверть – удар об підлогу стопою правої ноги.

Друга чверть – удар об підлогу стопою лівої ноги.

2-й такт.

Перша чверть – удар об підлогу стопою правої ноги.

Друга чверть – пауза.

Боковий крок

Вихідне положення ніг – III вільна позиція (права нога попереду). Руки в IV позиції. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Музичний розмір 2/4. Рух займає 1 такт.

Затакт (друга восьма останньої чверті музичного вступу) – напівприсідання на лівій нозі *(demi plie),* одночасно права відкривається кидком у сторону на 45° у відкритому положенні.

Перша чверть – крок правої ноги вбік праворуч (з легким стрибком *jete*) на півпальці. Руки знаходяться в I позиції.

Друга чверть.

Перша восьма – ліва нога ставиться в V позицію на півпальці позаду правої. Руки відкриваються в II позиції.

Друга восьма – затакт.

Основний крок "Молдавеняски"

Вихідне положення ніг – I пряма. Руки в IV позиції. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Музичний розмір 2/4. Рух займає 2 такти.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – виконується крок правою ногою вперед.

Друга восьма – підскок на правій нозі. Корпус злегка відхиляється назад. Руки в II положенні народно-сценічного танцю.

Друга чверть. Повтор першої чверті з лівої ноги. Положення корпуса, голови, рук не змінюються.

2-й такт.

Перша чверть

Перша восьма – стрибок *(jete')* правою ногою вперед. Корпус нахиляється вперед. Руки закриваються у IV позиції.

Друга восьма – стрибок лівою ногою вперед. Положення корпуса, голови, рук не змінюються.

Друга чверть.

Перша восьма – стрибок правою ногою вперед.

Друга восьма – стрибок *(jete')* лівою ногою вперед. Положення корпуса і рук не змінюються.

Основні рухи танцю "Хора"

"Хора" відноситься до найпопулярніших молдавських танців. Це танець дружби, який виконують усі: жінки та чоловіки. Основою його малюнка є коло. Порівняно з іншими танцями, "Хора" виконується у більш помірному темпі.

Музичний розмір 6/8.

Повільний крок убік з підніманням ноги у перехресне положення

Вихідне положення – III вільна. Руки у IV позиції. Ноги, корпус, голова спрямовані до точки 1. Музичний розмір 6/8. Рух займає 1/2 такту.

Перша восьма – повільний крок правою ногою праворуч на всю стопу. Голова повертається праворуч.

Друга восьма – видовжена в коліні і стопі ліва нога вільно піднімається через I у відкриту позицію вперед – навхрест правій.

Третя восьма – не відриваючи носка від підлоги, права нога піднімається на півпальці і м'яко опускається на підлогу; ліва продовжує підніматися на 35°.

Четверта, п'ята, шоста восьма – повтор з лівої ноги.

Боковий крок

Вихідне положення ніг – III вільна позиція. Руки у IV позиції. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Музичний розмір 6/8. Рух займає 1 такт.

Перша восьма – крок правою ногою праворуч з каблука на всю стопу. Голова повертається праворуч.

Друга і третя восьма – ліва нога ковзним рухом півпальцями підтягується в V відкриту позицію на півпальці позаду.

Четверта восьма – крок правою ногою праворуч.

П'ята, шоста восьма – ліва нога повільно піднімається через I відкриту позицію вперед – навхрест правої ноги на 35°. Голова не змінює положення.

“Доріжка”

Вихідне положення ніг – III вільна позиція. Руки у IV позиції. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Музичний розмір 6/8. Рух займає 1 такт.

Перша, друга восьмі – ліва нога ковзним рухом стопи ставиться попереду правої у напівприсіданні у відкритому положенні. Вага корпуса передається на ліву ногу. Голова повертається вліво.

Третя восьма – невеликий крок правою ногою праворуч на півпальці. Вага корпуса передається на праву ногу. Голова повертається до точки 1.

Четверта, п’ята восьма – крок лівою ногою назад – навхрест позаду правої у відкритому положенні в напівприсіданні. Вага корпуса передається на ліву ногу. Голова повертається праворуч.

Шоста восьма – крок правою ногою праворуч. Вага корпуса передається на праву ногу. Голова повертається в напрямку до точки 1.

Потрійний крок

Вихідне положення ніг – I пряма позиція. Руки у IV позиції. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Музичний розмір 6/8. Рух займає 1 такт.

Перша, друга восьма – ковзний крок вперед правою ногою на півпальці. Вага корпуса передається на праву ногу.

Третя восьма – ліва нога ковзним рухом підтягується до правої ноги в I пряму позицію на півпальці.

Четверта, п’ята, шоста восьма – ковзний крок вперед правою ногою на півпалець. Ліва нога згинається в коліні, стопа відривається від підлоги.

І с п а н і я

Іспанія (Королівство Іспанія) – держава в Європі, на Іберійському півострові та островах Балеарських, Канарських, на узбережжі Середземного моря та Атлантичного океану; складається із 17 автономних областей. Населення: 73% – іспанці, 18% – каталонці, а також галісійці, баскі; 94% – католики. Іспанська мова з групи романських; літературна мова – на основі кастильського діалекту, літературні пам’ятки з X ст.; писемність на латинській графічній основі.

“Немає в Іспанії жінки, яка б із утроби своєї матері не вийшла б танцівницею”, – казав в одній із своїх комедій великий іспанський письменник Мігель Сервантес.

Мистецтво танцю було розповсюджено в Іспанії з давніх часів. Рухи народних танців відтворювали трудові процеси землеробства та виноробства. Танець був невід'ємною частиною забав, релігійних процесів та вистав.

Народні танці Іспанії в залежності від місця їхнього народження мали своєрідний колорит і манеру виконання.

"Хота". Крім основної арагонської хоти, існують: кастильська, наваррська, вальядолідська. Музичний розмір 3/8. Це улюблений танець народу, який супроводжується грою на гітарі та кастаньєтах.

"Болеро" (від іспанського слова *volar – літати*) – іспанський парний танець, має характер польоту рухів. Музичний розмір 3/4.

"Фанданго" – танець, в якому відбивається гама любовних почуттів, переживань. Музичний розмір 3/4.

"Сегідилія" – масовий танець, пісня давнього циганського походження, виконується в супроводі гітари. Музичний розмір 3/4, 3/8.

"Севільяна" *("Sevielanas")* надзвичайно своєрідний народний андалуський танець, який виконують на площах. Танцюють у супроводі пісні, куплетної форми (від чотирьох до дванадцяти куплетів) з точно встановленим порядком рухів, без імпровізації. Музичний розмір 3/4.

"Пасодобль" (*passo doble* – подвійний крок). Цей танець з гідністю та благородством зазвичай виконують тореадори і дівчата перед коридою. Музичний розмір 2/4.

"Качуча" (у перекладі *качуча – золото*) – іспанський (андалуський) танець, зародився у провінції Кадіс. Характерні риси танцю – ритмічні рухи стеген та вистукування каблуками сапатеада. Музичний розмір 3/4, 3/8.

"Панадерос" (*panaderos – пекарі*). Музика походить від старовинної пісні про пекарів. О. Глазунов використав цю пісню для іспанського танцю в балеті "Раймонда". Музичний розмір 3/4.

"Малагуенія" *(Malaguena)* – андалуський танець. Музичний розмір 3/4.

Із танців "Фламенко" ("Flamenco") найбільш відйомі "Танго", "Хабанера", які мають музичний розмір 2/4. До цього стилю відносяться також "Фарука", "Самба", "Оле", "Поло". Для стилю "Фламенко" характерні дводольні музичні розміри.

Танці стилю "Фламенко" виконують без кастаньєтів, їх замінюють хлопки в долоні.

Іспанський класичний танець “Фламенко” *(“Flamenko”)*

Мистецтво фламенко, – народний танець і співи найпівденнішої провінції Іспанії, Андалусії, – цікаве явище фольклору. Зараз воно відоме не тільки всієї Іспанії, а й усьому світові.

У першій чверті XX ст. це мистецтво знаходилося на межі знищення, поступово опускаючись до рівня низькопробної кафешантанної “іспанщини”.

Першими забили тривогу найкрупніші представники творчої інтелігенції Іспанії, – один із кращих поетів і один із її кращих композиторів, – Федеріко Гарсіа Лорка та Мануель де Фалья. За їхньою ініціативою був організований перший фестиваль андалуського народного співу – канте хондо, що відбувся в Гранаді 13-14 липня 1922 р. 19 лютого того ж року Гарсіа Лорка виступив у Гранаді з лекцією про канте хондо, а Мануель де Фалья, використавши у своїх музичних творах мелодії фламенко і хондо, подарував народному мистецтву Андалусії всесвітню відомість.

Що ж таке фламенко і хондо? Які особливості найдавнішого мистецтва Андалусії, які передаються від покоління до покоління? Етимологія слова *фламенко* досі не зовсім зрозуміла. Існує думка, що воно походить від латинського слова *вогонь (flamma).*

Народні Андалуські танці й пісні нібито заслужили цю назву своїм пристрасним “вогненним” характером.

На думку інших дослідників, мистецтво фламенко було занесене в Іспанію циганами, які прийшли з Фландрії ще в XVI ст. за часів Карла V. Від слова *фландрія* нібито і походить назва цього жанру.

Деякі дослідники виводять це слово від назви *фламінго* (іспанською *фламенко*). Привід для такого припущення дають костюми танцюристів, підкреслюючи стрункість фігури, а також химерність рухів цього екзотичного птаха. Слова *фламенко* і *хітано* (циганський) в Андалусії є синонімами. Циганські племена, вигнані 1400 р. з Індії військами Тамерлана, перекочували в різні країни Європи і разом з військами сарацинів переправилися до Іспанії. “Цигани, дістався Андалусії, – говорить Гарсіа Лорка в лекції “Канте хондо”, – об’єднали найдавніші елементи місцевих пісень з тим найдавнішим началом, яке принесли вони самі [15, 410]”.

Як правило, народні танці включають в себе елемент змагання, “перетанцьовування” партнера, але в танці “Фламенко” можливо, що

танцівник “байлаор” змагається тільки сам з собою, звідси вражаюча виразність і пристрасність танцю.

Танець “Фламенко” не потребує широкого сценічного простору, проте вимагає простору душі. Саме тому виникла в цигансько-андалуському мистецтві назва *хондо* – буквально *глибокий,* – що означає танець або пісню, які передають сильні глибокі почуття.

Дослідник Вісенте Марреро виділяє в танці “Фламенко” два напрямки. У першому переважає вогонь, пристрасть, гордість, скорбота, напружене глибоке внутрішнє життя, трагізм, що виникає із притаманного андалуському танцю почуття одинокості, що прийнято називати словом *хондо*.

Другий напрямок пронизаний лукавством, бешкетництвом, радощами, сповнений винахідливості і грації (“несерйозні танці”).

Гарсіа Лорка, говорячи про андалуське народне мистецтво, принципово розмежовує поняття *хондо* і *фламенко*, віддаючи перевагу хондо як першооснові духу, джерелу трагічного і всеохоплюючого світосприймання, з якого в майбутньому виростає майже все мистецтво Іспанії.

Канте хондо забарвлений таємничим кольором первісних епох; *канте фламенко* – жанр відносно молодий, за емоційною глибиною він незрівнянний з *канте хондо*. “Там колорит духу, тут місцевий колорит – ось їхнє найглибше розрізнення [15, 407]”.

Позиції ніг іспанського класичного танцю “Фламенко”

Малі позиції

І позиція – аналогічна І прямій позиції народно-сценічного танцю. Вага корпуса на обох ногах, коліна видовжені. Корпус і голова спрямовані до точки 1.

ІІ позиція – аналогічна V прямій позиції народно-сценічного танцю. Коліно лівої ноги видовжене, правої – зігнуте. Вага корпуса на лівій нозі. Корпус і голова спрямовані до точки 1.

ІІІ позиція – стопа лівої ноги в прямому положенні, стопа правої ноги у відкритому положенні, каблуком біля носка лівої стопи у відкритому положенні (прямий кут). Коліно лівої ноги видовжене, правої – зігнуте. Вага корпуса на лівій нозі. Корпус спрямований до точки 2, голова спрямована до точки 1.

IV позиція – стопа лівої ноги в прямому положенні, стопа правої ноги у відкритому положенні, каблуком біля каблука лівої стопи попереду (прямий кут). Коліно лівої ноги видовжене, правої – зігнуте.

Вага корпуса на лівій нозі. Корпус спрямований до точки 2, голова – до точки 1.

V позиція – ноги в перехрещеному положенні, стопа лівої ноги в прямому положенні, стопа правої ноги у відкритому положенні носком біля каблука лівої стопи позаду (прямий кут). Коліно лівої ноги зігнуте, правої – видовжене. Вага корпуса на лівій нозі. Корпус спрямований до точки 2, голова – до точки 1.

VI позиція – ноги в перехрещеному положенні, стопа лівої ноги в прямому положенні, стопа правої ноги у відкритому положенні носком біля носка лівої стопи позаду (прямий кут). Коліно лівої ноги зігнуте, правої – видовжене. Вага корпуса на лівій нозі. Корпус спрямований до точки 2, голова – до точки 1.

VII позиція – ноги в перехрещеному і прямому положеннях, стопи стоять поряд і стикаються зовнішніми сторонами. Вага корпуса на обох ногах. Корпус і голова спрямовані до точки 1.

Великі позиції

Положення ніг у великих позиціях аналогічні положенням ніг у малих позиціях. Ноги поставлені на відстані однієї або двох стоп.

Позиції рук

I позиція. Округлі руки опущені донизу перед корпусом і не торкаються його. Зігнуті лікті спрямовані в сторони. Кисті рук зігнуті в зап’ясті і знаходяться трохи нижче талії. Долоні спрямовані вгору.

II позиція. Округлі руки підняті перед корпусом трохи нижче за плечі. Зігнуті лікті спрямовані в сторони. Кисті рук зігнуті в зап’ясті. Долоні спрямовані до себе.

III позиція. Округлі руки підняті вгору. Зігнуті лікті спрямовані в сторони. Кисті рук зігнуті в зап’ясті і знаходяться на недалекій відстані одна від одної. Долоні спрямовані вниз.

IV позиція. Руки підняті в сторони на рівні плечей, зігнуті в ліктях під прямим кутом, передпліччями до себе.

V позиція. Руки розкриті в сторони на рівні плечей. Лікті зігнуті під прямим кутом, спрямовані вгору. Передпліччя спрямовані вниз. Кисті рук зігнуті в зап’ясті. Долоні спрямовані назад.

VI позиція. Округлі руки опущені вниз позаду корпуса й не торкаються його. Зігнуті лікті спрямовані в сторони. Кисті рук зігнуті в зап’ясті. Долоні спрямовані вгору.

VII позиція. Округлі руки розкриті в сторони на рівні плечей. Лікті зігнуті, спрямовані назад. Кисті рук зігнуті в зап'ясті. Долоні спрямовані до себе.

Положення кисті

1. Кисть зігнуто в зап'ясті, великий і середній пальці зібрані (умовно тримають кастаньєти);

2. Кисть зігнуто в зап'ясті, долоню повернуто в середину або зовні, пальці видовжені й відкриті.

Переведення рук з позиції в позицію

1. Із I позиції в II – руки піднімаються від ліктя.

2. Із II позиції в III – руки піднімаються від ліктя.

3. Із III позиції в IV – руки опускаються ліктями вниз.

4. Із IV позиції в V – руки опускаються від передпліччя попереду, кисті вниз. Рівень ліктів зберігається.

5. Із V позиції в VI – руки опускаються кистями вниз.

6. Із VI позиції в VII – руки піднімаються від передпліччя.

7. Із VII позиції в I – руки опускаються кистями вниз.

Рухи рук – переведення із позиції в позицію можна вивчати без музичного супроводу на 4/4; на 1/4 переведення із позиції в позицію й 3/4 – пауза.

Переведення із позиції в позицію на музичний розмір 3/4. Рух займає 2 такти.

1-й такт – переведення із позиції в позицію.

2-й такт – пауза.

Ходи

Кроки на півпальцях з почерговим згинанням ніг вперед у прямому положенні (з просуванням уперед, назад, з поворотом)

Вихідна позиція ніг I пряма (I позиція іспанського класичного танцю). Музичний розмір 3/4. Рух займає 1 такт.

Подано опис руху з просуванням вперед.

Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1.

Затакт (друга восьма третьої чверті останнього такту музичного вступу) – права нога зі скороченою стопою в прямому положенні коліном піднімається вгору на рівень щиколотки лівої ноги, не торкаючись її.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – права нога ставиться на півпальці попереду стопи лівої ноги на відстані стопи в прямому положенні (II велика позиція ніг іспанського класичного танцю).

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – стопа правої ноги опускає п'яту. Вага корпуса передається на праву ногу.

Друга восьма – пауза.

Третя чверть.

Перша восьма – стопа лівої ноги в прямому скороченому положенні каблуком по підлозі проходить вздовж стопи правої ноги.

Друга восьма – стопа лівої ноги в прямому скороченому положенні коліном піднімається вгору до рівня щиколотки правої, не торкаючись її. Руки можуть знаходитися в I позиції іспанського класичного танцю, а можуть під час рухів робити переведення рук із I в II і переводяться в VI позицію (іспанського класичного танцю).

Подовжені кроки з носка в напівприсіданні за II великою позицією (з просуванням вперед і назад)

Вихідна позиція ніг – I пряма (I позиція іспанського класичного танцю). Музичний розмір 3/4. Рух займає 2 такти.

Подано опис руху з просуванням уперед.

Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1.

1-й такт.

Перша чверть – ковзний подовжений крок правою ногою вперед у глибокому напівприсіданні в напрямку до точки 1. Вага корпуса передається на праву ногу й повертається лівим плечем до точки 1. Голова злегка нахиляється і погляд спрямований до точки 1.

Друга і третя чверті – права нога продовжує напівприсідання. Корпус нахиляється вперед. Руки в VI позиції (іспанського класичного танцю).

2-й такт.

Перша чверть – корпус випростовується й повертається до точки 1, одночасно коліно правої ноги випростовується.

Друга чверть – ліва нога ковзним рухом підводиться в I пряму позицію (I позиція іспанського класичного танцю).

Третя чверть – пауза.

Вистукування (zapateado)

Одинарні удари всією стопою за I прямою позицією

Музичний розмір 4/4 або без музичного супроводу. Подано опис без музичного супроводу. Рух займає 1 такт. Виконуються чотири удари, один удар на 1/4.

Вихідна позиція ніг – I пряма (I позиція іспанського класичного танцю). Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – удар об підлогу всією стопою правої ноги. Вага корпуса передається на праву ногу.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – удар об підлогу всією стопою лівої ноги. Вага корпуса передається на ліву ногу.

Друга восьма – пауза.

Третя чверть.

Перша восьма – удар об підлогу всією стопою правої ноги. Вага корпуса передається на праву ногу.

Друга восьма – пауза.

Четверта чверть.

Перша восьма – удар об підлогу всією стопою лівої ноги.

Друга восьма – пауза.

Подвійні удари всією стопою за I прямою позицією
(I позиція іспанського класичного танцю)

Музичний розмір 4/4. Рух займає 1 такт.

Виконуються два удари на 1/8 правою стопою і два удари на 1/8 лівою стопою.

Затакт (друга восьма четвертої чверті) – удар всією стопою правої ноги за I прямою позицією, права стопа відривається від підлоги.

Перший такт.

Перша чверть.

Перша восьма – другий удар об підлогу всією стопою правої ноги за I прямою позицією. Вага корпуса передається на праву ногу.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – пауза.

Друга восьма – удар об підлогу всією стопою лівої ноги за I прямою позицією, ліва стопа відривається від підлоги.

Третя чверть.

Перша восьма – другий удар об підлогу всією стопою лівої ноги за I прямою позицією.

Друга восьма – пауза.

Четверта чверть.

Перша восьма – пауза.

Друга восьма – повтор затакту.

Потрійні удари всією стопою за I прямою позицією
(I позиція іспанського класичного танцю)

Музичний розмір 4/4. Рух займає 1 такт.

Виконуються два удари на 1/16 правою стопою і один удар на 1/4 лівою.

Затакт (четверта чверть).

Друга восьма.

Перша шістнадцята – короткий удар об підлогу всією стопою правої ноги за I прямою позицією, права стопа відривається від підлоги.

Друга шістнадцята – другий короткий удар об підлогу всією стопою правої ноги за I прямою позицією. Вага корпуса передається на праву ногу, ліва стопа відривається від підлоги.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – удар об підлогу всією стопою лівої ноги за I прямою позицією.

Друга восьма – пауза.

Друга чверть.

Перша восьма – пауза.

Друга восьма.

Перша шістнадцята – короткий удар об підлогу всією стопою лівої ноги за I прямою позицією, ліва стопа відривається від підлоги.

Друга шістнадцята – другий короткий удар об підлогу всією стопою лівої ноги за I прямою позицією. Вага корпуса передається на ліву ногу, права відривається від підлоги.

Третя чверть.

Перша восьма – удар об підлогу всією стопою правої ноги за I прямою позицією.

Друга восьма – пауза.

Четверта чверть.

Перша восьма – пауза.

Друга восьма – затакт.

Перша шістнадцята – повтор затакту лівою ногою.

Друга шістнадцята – повтор затакту лівою ногою.

Четвертні удари всією стопою за I прямою позицією

Музичний розмір 4/4. Рух займає 1/2 такту. Виконуються два удари на 1/16 кожний правою стопою і два удари на 1/16 лівою стопою.

Затакт (четверта чверть).

Перша восьма.

Перша шістнадцята – пауза.

Друга шістнадцята – короткий удар об підлогу всією стопою правої ноги за I прямою позицією, права стопа відривається від підлоги.

Друга восьма.

Перша шістнадцята – другий короткий удар об підлогу всією стопою правої ноги за I прямою позицією. Вага корпуса передається на праву ногу, ліва стопа відривається від підлоги.

Друга шістнадцята – короткий удар об підлогу всією стопою лівої ноги за I прямою позицією, ліва стопа відривається від підлоги.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма.

Перша шістнадцята – другий короткий удар об підлогу всією стопою лівої ноги за I прямою позицією.

Друга шістнадцята – пауза.

Друга восьма.

Перша шістнадцята – пауза.

Друга шістнадцята – затакт. Удар починається з лівої ноги.

П'ятірні удари всією стопою за I прямою позицією

Музичний розмір 4/4. Рух займає 1/2 такту. Виконуються два удари на 1/16 кожний правою стопою, два удари на 1/16 лівою стопою, і один удар на 1/8 правою стопою.

Затакт (четверта чверть).

Перша восьма.

Перша шістнадцята – короткий удар об підлогу всією стопою правої ноги за I прямою позицією, права стопа відривається від підлоги.

Друга шістнадцята – другий короткий удар об підлогу всією стопою правої ноги за І прямою позицією. Вага корпуса передається на праву ногу, ліва стопа відривається від підлоги.

Друга восьма.

Перша шістнадцята – короткий удар об підлогу всією стопою лівої ноги за І прямою позицією, ліва стопа відривається від підлоги.

Друга шістнадцята – другий короткий удар об підлогу всією стопою лівої ноги за І прямою позицією. Вага корпуса передається на ліву ногу, права стопа відривається від підлоги.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма.

Перша шістнадцята – удар об підлогу всією стопою правої ноги за І прямою позицією.

Друга шістнадцята – пауза.

Друга восьма.

Перша шістнадцята – пауза.

Друга шістнадцята – пауза.

Друга чверть – повтор затакту. Удари починаються з лівої ноги.

І с п а н с ь к и й с ц е н і ч н и й т а н е ц ь

Іспанський сценічний танець бере свій початок від іспанських народних танців з яскраво вираженим національним характером. Великий вплив на манеру виконання іспанського сценічного танцю справив класичний балет, який надав цьому танцю сувору академічну форму. Для іспанського сценічного танцю характерні вистукування *(zapateado),* засновані на чергуванні ударів по підлозі каблуками та півпальцями, які виконуються дуже чітко у різних ритмічних малюнках.

Жіночому танцю властиві м’які та гнучкі рухи рук *(port de bras),* перегинання корпуса, широкі кроки, підкреслюючи рухи довгої спідниці. Чоловічий танець більш різкий за характером рухів, з жіночими позами та чіткими переводами рук. Іспанський сценічний танець прийшов на сучасну сцену з балетів кінця XIX ст., які ставили М. Петіпа, А. Горський, М. Фокін, Ф. Лопухов, пізніше – В. Вайнонен, Л. Лаврівський, К. Сергєєв та ін.

Положення ніг

Основними положеннями ніг в іспанському сценічному танці є наступні позиції ніг народно-сценічного танцю: III, IV та V відкриті, III і V вільні та I, II, IV і V прямі.

Положення рук

В іспанському сценічному танці використовуються всі позиції рук народно-сценічного танцю, крім V і VI, та підготовче положення. Найбільш характерні положення кисті: великий та середній пальці наближені один до одного (немов би тримають кастаньєти), а решта пальців – вільні.

Найбільш характерні положення рук

1. Руки, зігнуті та округлені в ліктях, знаходяться позаду корпуса, кисті трохи нижче талії та не торкаються корпуса.

2. Руки, видовжені в ліктях, підняті на висоту II позиції; кисть повернута долонею донизу, пальці опущені.

3. Руки, розведені в боки на рівні плечей, зігнуті в ліктях та під прямим кутом підняті догори; кисть повернута до себе.

4. Одна рука, піднята перед собою так, щоби лікоть знаходився на рівні грудей, зігнута в лікті під прямим кутом і піднята догори; кисть повернута до себе. Друга рука – в IV позиції. Це положення завжди є прохідним. Воно використовується у рухах *pas de basque ma pas glissade.*

5. Рука тримає спідницю (жін.) – спідниця притримується великим та середнім пальцями збоку або спереду; водночас руки округлі в ліктях, а кисті зігнуті в зап'ястку. Можливі також різноманітні комбінації з позицій народно-сценічного танцю і положень з іспанського сценічного танцю. Наприклад:

– I позиція та I положення іспанського сценічного танцю;
– III позиція та I положення іспанського сценічного танцю;
– I та III позиції народно-сценічного танцю;
– IV позиція та II положення іспанського сценічного танцю.

Рухи рук *(port de bras)*

Переведення рук в іспанському сценічному танці з позиції в позицію підпорядковуються правилам переводу рук класичного танцю.

Плавне переведення руки. Музичний розмір 3/4. Рух займає 1 такт. Вихідне положення рук: ліва – в IV позиції, права – в 1-му положенні іспанського сценічного танцю.

Затакт – друга восьма третьої чверті останнього такту музичного вступу – права рука з опущеною кистю підіймається в сторону в II позицію.

1-й такт.

Перша чверть – права рука проходить 2-е положення іспанського сценічного танцю. Голова повертається до лівого плеча.

Друга чверть – рука, заокруглюючись у лікті, підіймається у III позицію. Голова повертається до точки 1. Погляд спрямований на кисть правої руки.

Третя чверть – права рука ліктем опускається у 4-е положення іспанського сценічного танцю. Кисть повернута тильною стороною до точки 8. Пальці видовжені догори. Голова повертається до правого плеча. Рухом від ліктя в сторону права рука через I позицію опускається в 1-е положення іспанського сценічного танцю. Голова повертається до точки 8.

Цей рух рук використовується в рухах *pas glissade*.

Ходи

Видовжені кроки у напівприсіданні

Вихідна позиція ніг – I пряма. Музичний розмір 4/4, 3/4, 2/4. Рух займає 1/4 такту. Рух виконується з просуванням уперед, по колу або діагоналі. Крок виконується вперед у напівприсіданні з видовженого носка на всю стопу в прямому положенні на кожну чверть такту. Руки під час руху можуть поступово переводитися у різні позиції та положення, характерні для іспанського сценічного танцю. Корпус під час виконання руху розгорнутий правим або лівим плечем уперед. Голова повернута у напрямку руху.

Видовжений крок вперед на всю стопу в напівприсіданні з двома наступними переступаннями

Вихідна позиція ніг – I пряма. Руки в IV позиції. Ноги, корпус та голова спрямовані до точки 1. Музичний розмір 3/4. Рух займає 1 такт.

Затакт – на першу чверть останнього такту музичного вступу – обидві ноги підіймаються на півпальцях за I прямою позицією.

Друга і третя чверть музичного вступу – пауза.

1-й такт.

Перша чверть – довгий ковзний крок уперед правою ногою в напрямку до точки 1 (випад). Центр ваги передається на праву ногу. Корпус від талії різко повертається лівим плечем до точки 1. Лікоть лівої руки спрямований уперед до точки 1. Видовжена в коліні ліва нога залишається позаду на півпальцях.

Друга чверть – невелике переступання уперед на півпальцях лівої ноги в прямому положенні. Корпус поступово розгортається прямо в напрямку до точки 1.

Третя чверть – невелике переступання вперед на півпальцях правовою ногою в прямому положенні. Голова впродовж руху спрямована до точки 1.

Видовжений крок вбік у напівприсіданні (pas balance')

Вихідна позиція ніг – III вільна. Руки в IV позиції. Голова повернута до точки 2. Музичний розмір 3/4. Рух займає 1 такт.

Затакт – на третю чверть останнього музичного вступу – невелике напівприсідання на обох ногах.

1-й такт.

Перша чверть – широкий крок правою ногою вбік у напрямку до точки 3 з носка на всю стопу в напівприсіданні. Центр ваги передається на праву ногу. Ліва нога видовжується та залишається на носку у відкритому положенні. Корпус розгортається лівим плечем до точки 1.

Друга чверть – ліва нога, ковзаючи носком по підлозі, підводиться на півпальці в III вільну позицію позаду правої у напівприсіданні. Водночас права, згинаючись у коліні, злегка відділяється від підлоги зі "скороченою" стопою.

Третя чверть – переступання на всю стопу правої ноги в напівприсіданні. Ліва нога згинається в коліні та піднімається позаду до щиколотки правої. Корпус поступово повертається в напрямку до точки 1. Виконуючи рухи, рівень напівприсідання не змінюється, голова повернута до точки 1.

Після освоєння руху він може виконуватися в координації з рухом рук.

Приміром: вихідне положення – руки в 1-му положенні іспанського сценічного танцю.

Затакт – руки плавно відкриваються в II позицію.

Перша чверть – ліва рука переводиться в I позицію, права опускається у 1-е положення іспанського сценічного танцю.

Друга чверть – положення рук не змінюється.

Третя чверть – обидві руки одночасно з поворотом корпуса в напрямку до точки 1 плавно переводяться в II позицію.

Ковзний рух *(pas glissade)* з підйомом на півпальці

Вихідна позиція ніг – III вільна, права нога позаду. Ліва рука в IV позиції, права – в підготовчому положенні. Корпус і голова спрямовані до точки 1. Музичний розмір 3/4. Рух займає 1 такт.

Затакт – на першу чверть останнього такту музичного вступу – одночасно з напівприсіданням на лівій нозі, права з видовженою стопою підводиться у відкритому положенні позаду до щиколотки лівої. Корпус від талії нахиляється вправо. Права рука підіймається через II у III позицію, повертає кисть до себе, одночасно лікоть згинається та передпліччям догори опускається до I позиції. Голова повертається праворуч.

Друга і третя чверті музичного вступу останнього такту музичного вступу – пауза.

1-й такт.

Перша чверть – широкий ковзний крок правою ногою вбік в напівприсіданні у відкритому положенні. Центр ваги переноситься на праву ногу. Ліва нога, видовжуючись у коліні, відкривається убік на носок у відкритому положенні. Водночас корпус від талії нахиляється вліво. Голова повертається наліво та нахиляється до плеча. Права рука різко відкривається в II позицію від ліктя, долоня спрямована донизу.

Друга чверть – одночасно з випростовуванням коліна правої ноги, ліва, ковзаючи носком по підлозі, підводиться до правої спереду в V відкриту позицію на півпальці. Корпус випростовується. Голова повертається до точки 1. Права рука плавно переводиться в III позицію. Погляд спрямований на кисть правої руки.

Третя чверть – одночасно з напівприсіданням на лівій нозі, права, з видовженою стопою, у відкритому положенні підводиться позаду до щиколотки лівої. Центр ваги переноситься на ліву ногу. Корпус від талії нахиляється вправо. Права рука повертає кисть “до себе”, одночасно згинає лікоть та передпліччям уверх опускається до I позиції. Голова повертається праворуч.

Кругові перегинання корпуса

Вихідна позиція ніг – V відкрита, права нога попереду. Руки в підготовчому положенні. Корпус спрямований до точки 8, голова – до точки 2. Музичний розмір 3/4. Рух займає 2 такти.

1-й такт музичного вступу.

Перша чверть – напівприсідання *(demi plie)* на обох ногах у V відкритій позиції. Одночасно руки піднімаються в I позицію, лікті округлені. Голова і корпус трохи нахиляються вперед.

Друга чверть – права нога, видовжена в коліні, ковзає по підлозі носком уперед у напрямку до точки 8. Ліва нога у напівприсіданні.

Третя чверть – пауза.

2-й такт музичного вступу.

Перша чверть – напівприсідання на обох ногах у IV відкритій позиції.

Друга чверть – права нога випростовується в коліні, центр ваги переноситься на неї, ліва нога з випростаним коліном і стопою залишається позаду правої на носку у відкритому положенні на підлозі *(croise назад)*. Права рука опускається в іспанське підготовче положення, ліва піднімається в III позицію. Корпус випростовується. Голова повертається до правого плеча.

Третя чверть – голова повертається до точки 8. Погляд спрямований на кисть лівої руки.

1-й такт.

Перша чверть – напівприсідання на обох ногах у IV відкритій позиції. Руки переводяться у I позицію. Корпус нахиляється вперед.

Друга чверть – ліва нога видовжується в коліні, центр ваги переноситься на неї, права нога з видовженим коліном і стопою залишається попереду правої на носку у відкритому положенні на підлозі *(croise вперед)*. Корпус від талії нахиляється вліво. Ліва рука опускається до іспанського підготовчого положення, права рука переводиться в III позицію. Голова повертається до лівого плеча.

Третя чверть – положення ніг не змінюється. Корпус від талії перегинається назад. Права рука переводиться в II позицію. Голова відхиляється назад.

2-й такт.

Перша чверть – положення ніг не змінюється. Корпус від талії нахиляється праворуч. Права рука опускається в іспанське підготовче положення, лікоть округлений, ліва рука переводиться в III позицію. Голова повертається до правого плеча.

Друга чверть – напівприсідання на обох ногах у IV відкритій позиції. Корпус і голова трохи нахиляються вперед.

Третя чверть – права нога видовжується в коліні, центр ваги переноситься на неї, ліва нога з видовженим коліном і стопою залишається позаду правої на носку у відкритому положенні на підлозі *(croise назад)*. Голова повертається до правого плеча (до точки 2).

Сценічний хід *(pas de basque)*

Вихідна позиція ніг – III відкрита. Ноги і корпус спрямовані до точки 8. Голова повернута праворуч до точки 2. Музичний розмір 3/4. Рух займає 1 такт.

1-й такт.

Перша чверть – крок уперед правою ногою в напрямку до точки 2 з поступовим напівприсіданням на неї. Ліва нога, зігнута в коліні, різко підтягується до правої ковзним рухом, проходить через I позицію вперед з видовженим коліном і стопою, носок на підлозі *(croise вперед)*. Праве плече різко повертається вперед. Корпус відкидається назад і вліво. Голова повернута до правого плеча і трохи відкинута назад. Вага корпуса знаходиться на правій нозі. Права рука через II позицію піднімається до III (кисть з пальцями, опущеними донизу), різко згинається лікоть, кисть повертається до себе. Ліва рука у II або в IV позиціях.

Друга чверть – ліва нога ковзним рухом робить крок уперед на півпальці. Вага корпуса переноситься на ліву ногу. Коліно правої ноги поступово випростовується. Права рука продовжує опускатися до I позиції. Корпус і голова залишаються в тому самому положенні.

Третя чверть – права нога, підтягнувшись до лівої у V відкриту позицію позаду, з ударом стає на її місце на півпальці. Коліно правої ноги трохи зігнуте. Ліва нога випростовується в стопі та коліні й відділяється від підлоги. Права рука передпліччям опускається в підготовче іспанське положення. Ліва починає підніматися до III позиції. Ліве плече починає повертатися вперед. Корпус, голова і руки змінюють положення. Рух повторюється з другої ноги.

Народний хід *(pas de basque)*

Вихідна позиція ніг – III вільна. Руки у IV позиції, лікті відведені назад. Музичний розмір 3/4. Рух займає 1 такт.

Затакт – перша чверть останнього такту музичного вступу – напівприсідання на обох ногах *(demi plie)*. Друга і третя чверті музичного вступу – пауза.

1-й такт.

Перша чверть – невеликий підскік догори, опускання на праву ногу, яка перед тим робить кидок уперед з видовженими коліном та стопою. Водночас ліва нога в повітрі виноситься вперед на 35°.

Друга чверть – крок лівою ногою вперед на півпальці.

Третя чверть – крок правою ногою на півпальці.

Рух повторюється з другої ноги. Цей вид (*pas de basque)* характерний для народного іспанського танцю "Хота" і виконується дуже швидко, стрімко, з великим просуванням уперед.

Циганський танець

Цигани *(самоназва – рома)* – народ, етнічні групи якого мають спільність походження та мову. Вони проживають в багатьох країнах Європи: в Румунії, Словаччині, Угорщині, Україні (близько 50 тис.), в Західній Азії, Африці, Південній та Північній Америці, Австралії – (2-5 млн.).

Циганська мова – одна з індійських (індоарійських) мов, якою користуються цигани на території майже всієї Європи. Є спроби створення власної писемності. Цигани говорять циганською мовою, яка ділиться на діалекти, зазвичай володіють мовами народів, серед яких живуть осіло.

Предки циган – вихідці з Індії. Циганська народність склалася після того, як предки циган залишили Індію в кін. I тис. н.е. Причиною їхнього переселення з Індії було нашестя мусульман.

Першочергово, осівши в Передній Азії, цигани надовго затримались на східній окраїні Візантійської імперії. В XIII-XV ст. цигани розповсюдилися спершу на Південному Сході і Сході Європи, а пізніше – в Центральній та Західній Європі. У подальшому – в Північній Африці, в Північній та Південній Америці та у XIX ст. в Австралії.

У кінці XVIII ст. відбувся поділ циган на осілих, напівосілих та кочових.

Кочовий табір циган – це гурт, який рухається визначеною, традиційно встановленою територією та очолюваний виборним вождем – вайдою. Він є офіційним представником табору перед адміністративними організаціями тієї країни, де кочує група циган; він же здійснює суд за внутрішніми конфліктами.

Становище жінки в таборі принижене. Вона підкоряється спочатку батькові, потім чоловікові, на ній лежать турботи про повне забезпечення родини харчуванням. Осілі та напівосілі цигани дотримуються церковних канонів тих народів, серед яких вони живуть, з легкістю змінюють своє віросповідання при переселенні. Кочові цигани дотримувалися традицій, забобонів та обрядів. Значна частина циган зберегла свої одвічні заняття (обробка металу, дерева, плетення корзин, конярство, гадання), мистецтво (музика, спів, танець, акробатика, дресирування тварин).

Із 60-х рр. XX ст. цигани живуть в багатьох країнах, вжито низку заходів з покращення їхнього правового положення. З'явилися організації, що займаються питаннями розвитку соціально-економічного і культурного рівня циган. Наприклад, у Франції – "Міжнародний Комітет циган", у Великій Британії – "Інститут сучасних досліджень та документації про циган". В Америці – "Міжнародний циганський комітет в Америці".

Кочове життя циган відбилось в народних піснях та танцях. Переходячи з одного місця в інше, цигани сприймали найбільш типові танцювальні рухи різних народів, надаючи їм свого колориту та особливого характеру виконання. Водночас танцювальна творчість циган частково впливала на танці тих народів, через країни яких вони проходили або в яких проводили осілий спосіб життя.

Для жіночих танців характерні різні чечіточні рухи, поєднані з "голубцем" та ударами півпальців об підлогу. Легкі, ледь помітні присідання, повороти стоп всередину змінюються м'якими перехресними кроками. Вільні рухи переходять у положення, яке точно фіксується з опущеним донизу ліктем та піднятою вібруючою кистю. Характерним рухом для жіночого танцю є специфічні, неперервні рухи плечей вперед, назад.

Чоловічі танці з їхніми багаточисельними чечіточними рухами, різними притупами, різноманітними стрибками з підігнутими та видовженими ногами, з відкинутим назад корпусом. Стрибки супроводжуються різними хлопками по грудях, стегну, чоботу, по підлозі в різних темпах та ритмах, що є однією з особливостей чоловічих танців.

Ц и г а н с ь к и й с ц е н і ч н и й т а н е ц ь

Положення ніг

У циганському сценічному танці основними положеннями ніг є наступні позиції ніг народно-сценічного танцю: I пряма, вільна, закрита; II пряма, вільна, закрита; III вільна; V пряма, вільна, відкрита.

Положення рук

У циганському сценічному танці використовуються наступні позиції рук народно-сценічного танцю: I, II, III, IV, V, VI позиції та 1-е, 2-е і підготовче положення рук народно-сценічного танцю.

Рухи кистей рук

Дрібні безперервні від зап'ястка

Вихідна позиція ніг – I пряма або I вільна. Руки у підготовчому положенні. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Музичний розмір 2/4. Рух займає 2 такти.

1-й такт – руки, згинаючись у ліктях, повільно піднімаються догори через I у III позицію, водночас кисті рук дрібно повертаються долонею "до себе" – "від себе" на 1/64 такту (дзвін браслету).

2-й такт – обидві руки від ліктя опускаються донизу в підготовче положення. Кисті рук продовжують рух "від себе" – "до себе" на 1/64 такту.

Повороти кистей всередину та назовні

Вихідна позиція ніг –I пряма. Руки у II позиції. Кисті зігнуті в зап'ястку, повернуті долонями "від себе", пальці спрямовані догори. Музичний розмір 6/8. Рух займає 1 такт.

Назовні

Перша – четверта восьмі – кисті рук одночасно роблять повний оберт у зап'ястку назовні на 360°: кисть ледве повертається долонею назад і опускається донизу, пальці згинаються, а потім видовжуються долонею догори. Під час руху кисті, лікті у жінок округлені; у чоловіків, можливо, лікті видовжені. Голова повернута в напрямку однієї руки, погляд спрямований на кисть.

П'ята і шоста восьмі – пауза.

Усередині

Перша – четверта восьмі – кисті рук у зап'ястку одночасно повертаються долонями *до себе* і роблять оберт на 360°; пальці згинаються, а потім видовжуються і спрямовані догори.

П'ята і шоста восьмі – пауза.

Рух можна виконувати в швидкому темпі, в різних положеннях та позиціях рук.

Рухи рук

Переводи рук вісімкою

Вихідна позиція ніг – I пряма або I вільна. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Музичний розмір 2/4. Рух займає 2 такти.

Затакт (друга чверть останнього такту музичного вступу) – права рука розгортається в сторону в II позицію, ліва, згинаючись у лікті, піднімається кистю догори до рівня правого плеча. Пальці видовжені і спрямовані догори. Голова повертається праворуч.

Перша чверть.

Перша восьма – обидві руки вільним кидком, описуючи 1/2 *вісімки,* опускаються донизу. Голова нахиляється донизу.

Друга восьма – обидві руки піднімаються в сторони: ліва до II позиції видовжена в лікті, права зігнута на рівні лівого плеча, кисті обох рук спрямовані догори. Голова повертається ліворуч, погляд спрямований на кисть.

Друга чверть – пауза.

2-й такт – повтор першого такту. Руки змінюють рух – описують 1/2 *вісімки* праворуч.

Рухи плечей

Угору і донизу

Вихідна позиція ніг I пряма. Руки в IV позиції. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Музичний розмір 2/4. Рух займає 1/4 і 1/8 музичного такту.

Перша чверть.

Перша восьма – обидва плеча одночасно або почергово піднімаються догори (немов би знизуючи плечима).

Друга восьма – обидва плеча одночасно або почергово різко опускаються донизу (ніби щось дають) до вихідного положення. Рух можливо виконувати у швидкому темпі.

Уперед і назад. Дрібні та безперервні

Вихідна позиція ніг I вільна. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Руки в підготовчому положенні, лікті притиснуті до корпуса. Долоні спрямовані вперед. Обидва плеча почергово роблять рух вперед, назад на 1/32 музичного такту. Рух виконується у швидкому темпі на місці, на колінах з кроками вперед, назад. Спочатку рух вивчається у вільному темпі. Музичний розмір 2/4.

Ходи

Дрібні ковзні кроки на низьких або високих півпальцях (з рухом вперед, назад)

Вихідна позиція ніг I пряма. Ноги, корпус і голова спрямовані за напрямом руху. Рух можна виконувати вперед, назад, по колу, по діагоналі на 1/8 музичного такту. Руки під час руху переводяться з I у II позицію *вісімкою*, долоня повернута *від себе*, кисть спрямована вгору. Музичний розмір 2/4. Рух займає 2 такти.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – ковзний крок вперед правою ногою на півпальцях.

Друга восьма – ковзний крок вперед лівою ногою на півпальцях. Руки *вісімкою* переводяться вліво (рух *вісімкою* описаний вище).

Друга чверть.

Перша восьма – ковзний крок вперед правою ногою. Руки не змінюються.

Друга восьма – ковзний крок вперед лівою ногою.

2-й такт – повтор першого такту. Ноги роблять почергово ковзні кроки на 1/8 музичного такту, руки переводяться вправо *вісімкою.*

Основний хід (сценічний)

Вихідна позиція ніг III вільна. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Музичний розмір 2/4. Рух займає 1 такт.

Затакт (друга восьма останньої чверті музичного вступу) – одночасно з напівприсіданням на лівій нозі, права, ковзаючи носком по підлозі – відкривається вперед на 25°. Права рука відкривається в сторону в II позицію, ліва, згинаючись у лікті, піднімається на рівень правого плеча. Кисті обох рук спрямовані догори. Голова повертається праворуч. Погляд – на кисті рук.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – права нога подовженим кроком стає на підлогу на низькі півпальці. Вага корпуса переноситься на праву ногу. Ліва нога, випростовуючись у коліні, підводиться до правої позаду. Обидві руки і голова не змінюють положення, корпус ледве нахиляється праворуч.

Друга восьма – ліва нога стає в III вільну позицію позаду правої на низькі півпальці, права ледве відривається від підлоги. Обидві руки, корпус і голова не змінюють положення.

Друга чверть.

Перша восьма – права нога робить маленький крок вперед з ударом всією стопою по підлозі, коліно ледь зігнуте. Ліва нога з зігнутим коліном підтягується до правої. Обидві руки вільним кидком донизу змінюють положення: ліва рука розгортається до II позиції, права піднімається до рівня лівого плеча (переведення рук *вісімкою*, як описано раніше). Кисті спрямовані догори. Голова повертається, а корпус нахиляється ліворуч.

Друга восьма – ліва нога, випростовуючись у коліні, кидком через I відкриту позицію відкривається вперед на 25° (положення *затакт*).

Три ковзних рухи вперед на низьких півпальцях з наступним проковзуванням або підскоком на одній нозі та одночасним підйомом другої ноги від коліна назад у прямому положенні

Вихідна позиція ніг – I пряма. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Руки у підготовчому положенні. Музичний розмір 4/4. Рух займає один такт.

1-й такт.

Перша чверть – крок вперед правою ногою на низьких півпальцях. Обидві руки підіймаються вперед у I позицію, долоні спрямовані вперед, кисті підняті догори.

Друга чверть – крок вперед лівою ногою на низьких півпальцях. Обидві руки опускаються донизу ліворуч (описують *вісімку*).

Третя чверть.

Перша восьма – крок вперед правою ногою на низькі півпальці.

Друга восьма – ліва нога, зігнута в коліні, піднімається назад у прямому положенні (коліно лівої ноги біля коліна правої). Обидві руки продовжують рух *вісімки.*

Четверта чверть – підскік на правій нозі або просування. Обидві руки у жінок закінчують *вісімку,* ліва рука в II позиції, права – біля лівого плеча. Кисті спрямовані догори.

У чоловіків права рука в III позиції, кисть повернута долонею вгору, а ліва рука робить ковзний удар по чоботу. Корпус нахилений ліворуч. Погляд спрямований на кисть лівої руки.

Крок назад у напівприсідання з одночасним кидком другої видовженої ноги вперед на 45° у вільному положенні з наступними двома кроками назад на низьких півпальцях (на місці, з рухом назад).

Вихідна позиція ніг – I вільна. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Музичний розмір 2/4. Рух займає 1 такт.

Затакт (перша восьма останньої чверті музичного вступу) – одночасно з напівприсіданням на лівій нозі, права кидком викидається вперед на 35°.

Обидві руки розгортаються в сторону: права – у II позицію, ліва, зігнута у лікті, знаходиться біля правого плеча. Кисті підняті догори. Корпус злегка нахиляється праворуч. Голова повернута праворуч, погляд спрямовано на кисть.

Перша чверть.

Перша восьма – права нога, ледь зігнута в коліні, відводиться назад на низькі півпальці. Ліва нога відривається від підлоги. Обидві руки переводяться *вісімкою.*

Друга восьма – крок лівою ногою назад на низькі півпальці. Обидві руки продовжують рух *вісімки* ліворуч. Корпус випростовується. Погляд спрямовано на кисті рук до точки 1.

Друга чверть.

Перша восьма – права нога з ударом по підлозі робить напівприсідання, ліва нога відривається від підлоги та різко викидається вперед на 35°, проходячи через I позицію. Обидві руки різко вільним рухом опускаються донизу та роблять змах догори. Хвилеподібний рух *вісімка* закінчується. Ліва рука у II позиції, права біля лівого плеча. Кисті підняті догори. Корпус нахилений ліворуч, голова та погляд спрямовані на кисті рук.

Друга восьма – пауза.

Чоловічий хід з "хлопавкою"

Вихідна позиція ніг – I пряма. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Руки у підготовчому положенні. Музичний розмір 2/4. Рух займає 1 такт.

1-й такт.

Перша восьма – одночасно з ударом долонями на рівні грудей, права нога робить ковзний крок вперед, ліва відривається від підлоги.

Друга восьма.

Перша шістнадцята – ліва, зігнута в коліні у прямому положенні, різко піднімається на 90°. Водночас ліва рука долонею вдаряє по лівій нозі трохи вище коліна.

Друга шістнадцята – удар долонею правої руки, а потім знову лівої (два удари по 1/32 такту).

Друга чверть.

Перша восьма – крок вперед лівою ногою.

Друга восьма – крок вперед правою ногою.

Жіночий боковий хід

Вихідна позиція ніг – I пряма. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Руки у підготовчому положенні. Музичний розмір 2/4. Рух займає 1/2 музичного такту.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – крок правою ногою на півпальці навхрест лівою у прямому положенні. Ліва нога теж на півпальцях. Коліна обох ніг вільні. Права рука відкривається у II позицію, ліва, зігнута у лікті, піднімається до правого плеча. Кисті обох рук підняті догори.

Друга восьма – права нога на півпальцях повертається в закрите положення (п'ята назовні), одночасно ліва, згинаючись у коліні, повертається у закрите положення (коліна обох ніг сходяться). Ліва рука поступово розгортається в П позицію. Права залишається у II позиції. Рух виконується на півпальцях у швидкому або повільному темпі.

Оберти

У циганському танці зустрічаються найрізноманітніші оберти. Наприклад, як в російському танці *припадання*, тільки без виносу ноги в сторону, чи *обертас*, *renverse* – поворот з відкиданням ноги назад.

Поворот на 360° у глибокому напівприсіданні (demi plie)

Вихідна позиція ніг – III вільна. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Руки у IV позиції. Музичний розмір 2/4. Рух займає 1/2 музичного такту.

Затакт (друга восьма останньої чверті музичного вступу) – підскік на лівій, ледь зігнутій в коліні, нозі, водночас права викидається в сторону на 35°.

Перша чверть.

Перша восьма – права нога, згинаючись у коліні, ставиться в IV вільну позицію позаду лівої. Обидві ноги глибоко присідають *(demi plie)*.

Друга восьма – відштовхування півпальцями обох ніг від підлоги, і поворот на 360°, підіймаючись з глибокого присідання, і відразу стрибок на лівій нозі; права різко викидається в сторону на 35°. Руки під час руху можуть бути розгорнуті в сторону, тримаючи спідницю.

Чечітка *(flic-flac)*

Чечітка *(flic-flac)* – відноситься до розділу вправ з ненапруженою стопою. Під час виконання вправ цього розділу м'язи стопи і гомілко-стопного суглоба повинні бути розслаблені.

Вихідна позиція ніг – III вільна. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Руки у IV позиції. Музичний розмір 2/4. Рух займає 1 такт.

Затакт (друга восьма останньої чверті музичного вступу) – права нога робить *flic-flac* у сторону.

Перша чверть.

Перша восьма – ліва нога, ледь зігнута в коліні, проковзує вперед; права підводиться до щиколотки лівої позаду.

Друга восьма – права нога півпальцями вдаряє об підлогу позаду лівої у III вільну позицію.

Друга чверть.

Перша восьма – права нога всією стопою вдруге вдаряє об підлогу позаду лівої у III вільну позицію.

Друга восьма – затакт з лівої ноги. Руки під час руху можуть бути у підготовчому положенні, або у VI позиції (закинуті за голову).

"Голубець"

1-й вид – з переступом

Вихідна позиція ніг – I пряма. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Руки розгорнуті у II позиції. Музичний розмір 2/4. Рух займає 1 такт.

Затакт (перша восьма останньої чверті музичного вступу) – напівприсідання на лівій нозі, водночас права, видовжена в коліні і стопі, розгортається в сторону у прямому положенні.

Друга восьма останньої чверті музичного вступу – стрибок вгору, водночас права нога підбиває ліву (“голубець”).

Перша чверть.

Перша восьма – після “голубця” права нога опускається на підлогу; ліва, згинаючись у коліні, знаходиться позаду правої. Обидві руки вільно згинаються у ліктях і роблять хлопок на рівні грудей: права – зверху, ліва – знизу. Права рука продовжує опускатися донизу і робить ковзний удар по правому стегну зверху вниз, ліва піднята в II позиції.

Друга восьма – ліва нога півпальцями вдаряє по підлозі за I прямою позицією, права відривається від підлоги. Ліва рука робить ковзний удар по лівому стегну.

Друга чверть.

Перша восьма – права нога півпальцями вдаряє по підлозі за I прямою позицією, ліва відривається від підлоги.

Друга восьма – ліва нога півпальцями вдаряє по підлозі за I прямою позицією. Обидві руки розгортаються в II позицію. Весь рух виконується легко, на ледь зігнутих ногах. Під час виконання руху чітко прослуховуються 5 ударів: 3 удари ніг збігаються з ударами в долоні і 2 удари – перетупи.

2-й вид – з перескоком і двома притупами

Вихідна позиція ніг I пряма. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Музичний розмір 2/4. Рух займає 1 такт.

Затакт (друга восьма останньої чверті музичного вступу) – права нога півпальцями вдаряє по підлозі за II прямою позицією і, відштовхнувшись від підлоги лівою ногою, робить стрибок вгору, водночас підбиваючи ліву ногу (“голубець”).

Перша чверть.

Перша восьма – права нога опускається на підлогу, ліва відривається від підлоги.

Друга восьма – ліва нога півпальцями вдаряє по підлозі за I прямою позицією, права відривається від підлоги.

Друга чверть.

Перша восьма – права нога всією стопою вдаряє по підлозі за I прямою позицією.

Друга восьма – затакт. Рух виконується на ледь зігнутих ногах. Руки дівчини можуть тримати спідницю та виконувати *вісімку*. Юнаки можуть виконувати рухи руками та хлопки як в попередньому русі (1-й вид).

“Хлопавки” з *flic-flac*

Вихідна позиція ніг I пряма. Ноги, корпус і голова спрямовані до точки 1. Руки у підготовчому положенні. Музичний розмір 2/4. Рух займає 2 такти.

1-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – права нога відривається від підлоги. Руки, згинаючись у ліктях, підіймаються вперед і ледь розводяться в сторони.

Друга восьма – права нога робить *flic-flac* вперед. Водночас руки поперемінно на 1/16 такту вдаряють долонями об груди. Корпус подається лівим плечем вперед.

Друга чверть.

Перша восьма – перескік на праву ногу, ліва нога відривається від підлоги, корпус подається правим плечем вперед. Руки простягуються вперед.

Друга восьма – ліва нога робить *flic-flac* вперед. Руки поперемінно на 1/16 такту вдаряють права по правому стегну, а ліва по лівому.

2-й такт.

Перша чверть.

Перша восьма – повтор руху першого такту першої чверті першої восьмої.

Друга восьма – *flic-flac* правою ногою вперед, хлопок долонями із зігнутими руками на рівні грудей.

Друга чверть.

Перша восьма – повтор руху першого такту другої чверті першої восьмої, але руки заводяться за спину.

Друга восьма – *flic-flac* лівою ногою вперед, хлопок долонями за спиною на рівні попереку.

Можна ускладнити рух за рахунок збільшення хлопавок. На кожний *flic-flac* 3-4 хлопки.

Музичне оформлення уроку народно-сценічного танцю

Балет – це мистецтво музичного театру. Вміння творчо, натхненно, віртуозно і змістовно танцювати музику є ознакою акторської майстерності. Тому майбутній викладач неодмінно має знати, в якому русі і як саме слід викарбовувати це вміння.

Завдання виховання музикальності учнів водночас є простим і складним. Справжньому танцівнику необхідно не тільки вміти слухати музику, пропускаючи через себе її зміст, але й любити її, розуміти, відчувати. Тому і педагоги, і вихованці повинні на заняттях приділяти особливу увагу розвитку не тільки ритмічного, але й емоційно-дієвого зв'язку музики і танцю.

Слід підвести навчальний процес до того, щоб учні прагнули виконання кожного завдання не тільки технічно грамотно, а й творчо, захоплено.

Музикальність майбутнього танцівника складається з трьох взаємопов'язаних між собою виконавських компонент.

Перший компонент – це вміння вірно узгоджувати свої дії з музичним ритмом. Відомо, що кожний музичний твір має свій *ритм,* засобами виміру і усвідомлення якого є *метр* – побудова музичного такту, і *темп* – міра швидкості виконання і характер плинності музичного твору. Незначне порушення музичного ритму завжди позбавляє танець реальної і художньої точності, виразності. Тому слід звертати особливу увагу на те, щоб музичний ритм сприймався не як простий, механічно точний відлік мірою часу, а як виразний компонент танцю.

Спочатку учням необхідно засвоїти найпростіші музичні ритми розміром на 2/4 і 4/4, потім більш складні на 3/4 і 6/8, поступово переходячи від повільних темпів до швидких і до посилення динаміки вправ.

Темп, тобто, міра швидкості і характер виконання хореографічних вправ збігається з плинністю музичного твору. Він може бути:

дуже повільним – ларго (largo);

повільним – адажіо (adagio);

спокійним, плавним – анданте (andante);

швидким – алегро (allegro);

дуже швидким – престо (presto).

Динаміка виконання хореографічної вправи теж може відповідати силі звучання музичного твору. Вона може бути: *сильною (forte)* і *слабкою (piano),* а також з *наростаючим підсиленням (crescendo)* або

зі *спадом (diminuendo)*. Тому ритм музики на уроці повинен бути чітким і прозорим.

Другий компонент музикальності – це вміння студентів свідомо і творчо захоплено сприймати тему-мелодію, художньо втілюючи її в танці.

Третій компонент – це уміння уважно вслуховуватися в інтонації музичної теми, прагнучи технічно вірно і творчо захоплено втілити їхнє звучання в пластику танцю.

Музика і танець тісно пов'язані між собою. В музиці закладено зміст і характер будь-якого танцювального твору. Танцю без музики не існує. Оволодіваючи мистецтвом танцю, необхідно одночасно виховуватися музично: вчитися слухати музику, розуміти, органічно переплітати в єдине музику і рух.

Підбір музичного матеріалу проводиться педагогом разом з концертмейстером заздалегідь. Не рекомендується на уроці імпровізувати. Це дозволено робити тільки концертмейстеру дуже високої кваліфікації.

Коли задають вправу, обов'язково вказують музичний розмір, темп і характер. Темп тісно пов'язаний з ритмом.

При виконанні рухів, що притаманні російському танцю, наприклад, переведенні стопи з носка на каблук *(battement tendu),* каблучному вистукуванні, "дрібушках", присядках, в музичному супроводі повинна звучати російська пісня чи мелодія, що за ритмом і характером відповідає даній вправі.

Вправи в характері російського танцю виконуються чітко, впевнено, на ледь зігнутих колінах, з прямим корпусом, із завзято піднятою головою.

Урок з народно-сценічного танцю слід починати з присідань *(demi plie и grand plie)*.

Присідання – важливий розділ *станка*, оскільки вони розвивають м'якість, еластичність колінних, тазостегнових, гомілковостопних суглобів і суглобів стопи. Крім цього, присідання сприяють розвитку стрибка.

Спочатку *demi plie и grand plie* розучується на 2/4 повільного темпу в характері російського танцю. В середніх і старших класах можна вводити розучування на 3/4 в характері польського танцю "Мазурка" і на 3/4 в характері іспанського сценічного танцю ("Пано-дерос" з балету А.Глазунова "Раймонда"), а також 6/8 повільного темпу в характері східних танців.

Вправи, що відносяться до розділу "Ковзання по нозі": підготовка до "вірьовочки", "вірьовочка" *(battement développé, pas tortille),* виконується на 2/4 або 4/4 в характері угорського танцю.

Вправи з ненапруженою стопою (flic -flac)

Під час виконання вправ цього розділу м'язи стопи і гомілковостопного суглоба повинні бути розслабленими. Вони готують учня до чечіточних рухів, а також привчають то скорочувати, то розслаблювати м'язи гомілковостопного суглоба. Після цих вправ на заняттях слід давати вправи з напруженою стопою.

Flic-flac виконується на 2/4 музичного розміру в характері, матроського танцю "Матлет" або циганського – музичний розмір 2/4.

На середині залу вводиться вивчення танцювальних етюдів з ретельно підібраним музичним супроводом. Невдалий добір музики знижує цінність етюдної роботи.

При доборі музичного матеріалу для етюдної роботи дуже важливо не припуститися помилок:

– використання салонних п'єс псевдо-національного характеру, музичних композицій "під джаз";

– спроба імпровізувати весь музичний супровід;

– відтворення хорошої танцювальної музики, свавільно видозміненої ритмічно, метрично і т. ін.

При доборі музичних уривків слід враховувати характер етюду. Коли педагог демонструє учням етюд, що базується на конкретному сценічному танці, треба використовувати і музику цього епізоду. Тоді слухові і моторні уявлення про цей танець будуть цілісними. Якщо педагог використовує для етюду тільки уривок відомого сценічного танцю, повинно бути збережено відповідну музику і зроблено купюру, коли музична тканина дозволяє це зробити.

Водночас слід враховувати наступив: дозволяється в навчальних цілях прискорювати і вповільнювати темп, але довільно змінювати ритм і метр, як це часто роблять для того, щоб "підігнати" музику під танцювальний малюнок, не можна.

У кожному випадку треба намагатися витіснити низькопробну музику, замінюючи її на високоякісну. Це значно розширить музичні горизонти учнів і підштовхне педагога до нових незаштампованих танцювальних зразків.

На особливу увагу заслуговує питання стилістичної відповідності музичного супроводу танцювальному етюду. Коли для хореографічної композиції на тему іспанських танців з балету "Дон Кіхот" Мікуса ви-

користовують музику Равеля, або для фокінських імпресіоністських етюдів – твори Моцарта, то створюється стилістичний різнобій, що є абсолютно неприпустимим.

Використовуючи в етюдах фольклорний матеріал, необхідно використовувати фольклорну музику.

Вивчаючи народні танці, слід пам'ятати, що народна мелодія в обробці для сценічного танцю повинна відповідати лексиці народних сценічних рухів і малюнків танцю.

Народна музика повинна відповідати народному танцю. Побудова етюдів і танців народної музики потребує добору народної музики, а не використання балетної музики композиторів.

Для навчальних цілей найбільш прийнятною є музика емоційно образна, танцювально дієва, стилістичного і вольового початку, яскраво вираженим національним колоритом.

На основі програми з народно-сценічного танцю для хореографічних училищ, московські автори-укладачі Л.Ульянова і Л.Сальникова підготували хрестоматію [49], що складається з двох частин.

У першій частині наведено приклади музичного супроводу для рухів біля станка; в другій частині – для вправ на середині залу. До хрестоматії увійшли твори російських, радянських і зарубіжних композиторів, народні пісні й танці.

Специфіка викладання народно-сценічного танцю в дитячих навчальних закладах і установах

Робота педагога-балетмейстера – творця балетних вистав, окремих танців чи сюїт складна і відповідальна. "Немає більш виснажливої фізичної і розумової професії, ніж професія балетмейстера [34]", – писав реформатор балету Ж.Ж.Новерр (1727-1810).

Особливо складною є робота балетмейстера в дитячому хореографічному колективі, де поруч з постановочними завданнями не менш важливими є учбово-виховні. Балетмейстер у дитячому колективі – не перш за все розумний, освічений педагог, чутливий і справедливий вихователь.

У процесі роботи необхідно розвивати в дітей свідоме ставлення до виконання завдань. Педагог-балетмейстер повинен домагатися від учасників точного розуміння своїх дій як чисто сценічних, так і танцювальних. Ставлячи перед дитиною-виконавцем будь-яке сценічне завдання, необхідно викликати його фантазію шляхом натхненної ро-

зповіді, яскравого показу етюдної роботи, свідомої сценічної поведінки і активного ставлення до своєї творчості.

При доборі тематики постановочної роботи перш за все треба враховувати вікові особливості дітей. Для учнів 1-2 класів постановочна робота базується головним чином на елементах гри. В основі її закладено цікавий, захоплюючий і в той же час простий зміст. Танцювальні рухи носять допоміжний характер. Головне – привчити дітей до безпосередності і виразності. Для цієї категорії учнів слід ставити невеликі за метражем постановки. Тематика їх може бути різноманітною, за казковими сюжетами: “Червона Шапочка і вовк”, “Сім гномів”, “Зайчик-зазнайчик”, “Ріпка”, „Колобок”, “По гриби” і т. ін.

З дітьми 9-11-літнього віку можна створювати танцювальні картинки, сюїти на теми: “Цвєтік-семицвєтік”, “Мийдодір”, “Буратіно”, “Чиполіно”, “Дюймовочка” та ін.

Значення музики в роботі з дітьми величезне. Тому слід приділяти особливої уваги музиці танцювального твору. Перша вимога, яку ставлять до дитячої „музики” – доступність і простота. Якщо музичний супровід уроку або музика танцювального твору є складними для виконавців, то діти стають байдужими до постановки чи до уроку. Необхідно вдумливо і серйозно підходити до вибору музичного матеріалу, беручи до уваги його доступність і танцювальність. Важливим чинником постановочної роботи є правильно організована навчальна робота.

Програму з народно-сценічного танцю для хореографічних відділень дитячих шкіл і ліцеїв мистецтв, дитячих хореографічних шкіл розраховано на 8 років. Програма складається із вправ біля станка, рухів і етюдів на середині залу.

Значення використання кращих надбань національних культур різних народів світу для розвитку народно-сценічного танцю на сучасному етапі

Мову танцю називають мовою дружби. На міжнародних фестивалях, оглядах, конкурсах нерідко стихійно виникають танці, хороводи, яких ще не знала історія хореографічного мистецтва.

Цей найяскравіший інтернаціональний хоровод складається з рухів і ритмів багатьох народів світу.

Танець допомагає ближче пізнати один одного, відчути справжню приязнь. Мовою танцю люди розмовляють без допомоги словника і перекладача.

Народні танці – літопис життя народу, представлений у яскравих художніх образах, які запам'ятовуються.

Виразний приклад цьому – міжнародний фестиваль танців народів світу "Веселкова Терпсихора" і Перший Всеукраїнський фестиваль-конкурс народної хореографії ім. П. Вірського з прекрасними гала-концертами аматорських колективів, які відбувалися в жовтні 2003 р. та квітні 2004 р.

Це – помітна подія в різноманітті культурницьких заходів.

Народна творчість у всіх її виявах: поезії, музиці, танцях, декоративно-прикладному мистецтві була, є і буде джерелом збагачення професійного мистецтва. Народна музика, як і всі інші види фольклору, зароджувалася в трудовій діяльності людей. Першотворцем народного музичного твору найчастіше був один безіменний автор, потім цей музичний твір збагачувався новими художніми фарбами і вдосконалювався в результаті творчості кількох поколінь. Деякі види музичного фольклору (групові народні пісні, коломийки, частівки) створювалися переважно колективно.

Народний танець тісно пов'язаний із народною музикою та іншими видами народного мистецтва. Здавна він був невід'ємною частиною свят і обрядів: календарних (українські веснянки, російські ігри на Масляну, білоруське святкування Івана Купала та ін.) і родинних (весільний цикл танцю).

Століттями створювалися форми народного танцю. Вони кровно пов'язані з життям народу, його побутом, художнім смаком. Народ сам зберігав свої танцювальні скарби. З покоління в покоління передавалися форми танцю і манера їхнього виконання. Життя вимагало створити характер людини, її працю і сучасні етичні норми життя.

Складні проблеми народної хореографії почали успішно вирішуватися в кін. 40-х рр. XX ст. Ці роки знаменувалися створенням нового жанру танцювального мистецтва, небаченим розквітом народної творчості. Він отримав назву "ансамбль народного танцю". Він став наймасовішим і найулюбленішим видом мистецтва й заслужив увагу і любов широкого кола глядачів.

Ще 1920 р. видатний український фольклорист, етнограф, автор першого українського посібника з хореографії ("Теорія українського народного танцю", 1920 р.), композитор, хоровий диригент В.М. Верховинець наголошував: "Наш балет, якщо йому судилося коли-небудь народитися, мусить бути народним, своєрідним, а таким він стане тоді, коли в нього увіллється багатство народного танцю з

його мальовничими фігурами й широкою, нічим не обмеженою фантазією кипучості, енергії, бадьорості та невимушеної щирої розваги справжнього народного життя [13]".

Двома десятиліттями пізніше, осмислюючи значення творчої діяльності В. М. Верховинця, інший корифей П. П. Вірський писав: "Наче тепер я бачу перед собою благородну постать Василя Миколайовича, повну кипучої енергії і творчого натхнення. Здобутки створеного ним вокально-хореографічного ансамблю "Жінхоранс" – це наша класика, це яскрава сторінка в історії української хореографії. Кращі традиції "Жінхорансу" свято шанують усі танцювальні колективи України, в цих традиціях, зокрема, виховується і Національний заслужений академічний ансамбль танцю України [14]".

Йдеться про славетний Державний заслужений академічний ансамбль танцю УРСР ім. П. Вірського, який був заснований 1937 р. П. Вірським і М. Болотовим.

Своє бачення шляхів розвитку народного хореографічного мистецтва реалізував у своїй творчості П. Вірський – корифей української хореографії, автор і постановник більшості танців і хореографічних композицій репертуару ансамблю ("Гопак", "Повзунець", "Про що верба плаче", "Чумацькі радощі", "Запорожці" та ін.). Він правдиво відобразив у танці традиції, характер народу, що "потребує від постановника, який працює в галузі народного танцю, особливого вміння домагатися цілковитої гармонії між етнографічним матеріалом і його сценічним трактуванням [14]".

На сучасному етапі з 1980 р. Національний заслужений академічний ансамбль танцю України ім. П. Вірського очолює відомий знавець хореографічного мистецтва, фольклору та етнографії, дослідник і наслідувач найкращих традицій П. Вірського, герой України, народний артист України, Росії, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка, академік Академії Мистецтв України, професор, генеральний директор – художній керівник ансамблю – Мирослав Вантух, який дбайливо зберіг і збагатив надбання свого великого попередника.

Свій внесок до великого визначення шляхів розвитку народного хореографічного мистецтва зробив родоначальник нових танцювально-сценічних форм І. Моїсеєв, автор концертних програм, які стали зразками розкриття нових тем у галузі мистецтва народного танцю. Його постановки – блискучий результат злиття самобутності народної творчості з академічною основою танцю: програми, мініатюри, хореографічні сюїти, фольклорні цикли: "Танці народів СРСР", "Танці

слов'янських народів", "Мир і дружба", "Картинки минулого", "Пори року", Українська сюїта "Веснянки", "Танці народів світу", "По країнах світу", "Ніч на Лисій горі" на муз. М. Мусоргського та ін.

Як влучно зазначив свого часу блискучий хореограф і постановник М. Фокін: "Моя любов до національних танців зовсім не означає того, що я заперечую культуру танцю. Навпаки, народний танець є життєдайним соком для танцю театрального, концертного. Як симфонічна музика черпає з народної творчості, так і танець театральний збагачується національним матеріалом.

Саме в цих народних танцях є те ритмічне багатство, та правда жесту, той національний характер, та мудра мова рухів, яка приходить від самого життя [48]".

Величезний позитивний вплив мав народний танець на радянський класичний балет. Радянськими хореографами створені балети на національному ґрунті. Приміром, балетмейстером Р. Захаровим на муз. Б. Асаф'єва поставлені балети "Панночка-селянка" і "Мідний вершник". Л. Лавровським (1954 р.) і Ю. Григоровичем (1957 р.) на муз. С. Прокоф'єва – "Кам'яна квітка". У "Бахчисарайському фонтані" Р. Захаров використав польські й татарські народні танці. В основу хореографії балету "Кавказький бранець" на муз. Б. Асаф'єва хореографом Л. Лавровським було покладено черкеський фольклор. Балети "Серце гір" на муз. А. Баланчивадзе і "Горда" на муз. Д. Торадзе в хореографії В. Чабукіані створені на матеріалі грузинського народного танцю.

Не можна не назвати цікаве використання українського народного танцю на класичній основі. Наприклад, балет "Лілея" (за мотивами поезії Т. Шевченка) на муз. К. Данькевича, балетмейстери: 1940 р. Г. Березова, 1956 р. – В. Вронський, 1976 р. – А. Шекера, 2003 р. – В. Ковтун. "Лісова пісня" (на сюжет твору Лесі Українки), композитор М. Скорульський, хореографія: 1946 р. – С. Сергєєв, 1958 р. – В. Вронський, 1972 р. – Н. Скорульська; "Ніч перед Різдвом", муз. Б. Асаф'єва, хореографія: 1935 р. – В. Варковицький, 1996 р. – В. Литвінов; "Тіні забутих предків" (за твором М. Коцюбинського), муз. В. Кірейка, хореографія Н. Скорульської (1963 р.).

Сьогодні ми можемо правомірно говорити про те, що палітра народних танців міцно увійшла до життя балетного театру. Він засвоїв народну пластику польських танців, угорських, чеських, словацьких, німецьких, болгарських, хорватських, індійських, єгипетських, македонських, японських, французьких, іспанських, цейлонських,

італійських та багатьох інших. Засвоївши їх, користуючись новими естетичними принципами, знайшовши народному танцю діюче і гідне місце у виставі.

Вивченню національного народно-сценічного танцю надається величезне значення. Це одна з профілюючих дисциплін у системі середньої і вищої хореографічної освіти.

Але водночас важливо не втратити зв'язок із життям, "творець танцю театрального має неодмінно озиратися на танці народу серед природи [17]".

ЛІТЕРАТУРА

1. Абиров Д. Казахские народные танцы / Д.Абиров, А. Исмаилов – Алма-Ата, 1961.
2. Александрова В. Испанские народные танцы. – Л.: Музиздат, 1959.
3. Алексютович Л. Белорусские народные танцы. – М.: Высшая школа, 1978.
4. Альфонсо Пуиг Кларамунт. Искусство танца фламенко / Альфонсо Пуиг Кларамунт, Флора Альбаисин. – М.: Искусство, 1984.
5. Балет: Энциклопедия. – М.: Советская энциклопедия, 1981.
6. Большая советская энциклопедия. Третье издание. – М.: Советская энциклопедия, 1978. – Т. 28.– С. 607-608.
7. Бондаренко Л. Танцювальні композиції та етюди танців народів світу. – Ч. 1, 2. / Л. Бондаренко, О. Бердовський. – К.: Музична Україна, 1975.
8. Боплан Гійом Левассер де. Опис України / Відп. ред. В.А.Смолій; Пер. з фр. Я.І.Кравця, З.П.Борисик. – К.: Наукова думка, 1990. – 252 с. (факт. відтв. 19 уан: 1660).
9. Боримська Г. Державний заслужений ансамбль танцю Української РСР. – К.: Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1959. – С. 3.
10. Вантух М.М. Українська хореографічна культура у сучасному державотворчому процесі: Стан, проблеми, перспективи // Українська хореографічна культура у сучасному державотворчому процесі: стан, проблеми, перспективи. – Тези конференції. – К., 1993.
11. Василенко К. Лексика українського народно-сценічного танцю. – К.: Мистецтво, 1996.
12. Васильева Е. Танец. – М.: Искусство, 1968.
13. Верховинець В.М. Теорія українського народного танцю. – К., 1990. – С. 49.
14. Вірський П. Теорія українського народного танцю / Передм. В.М.Верховинця. – К., 1990. – С.3.
15. Гарсия Лорка Ф. Избранные произведения в двух томах. – М.: Художественная литература, 1975. – Т. 1. – С. – 407, 410.
16. Гасанов К. Азербайджанский народный танец. – М.: Искусство, 1976.

17. Гварамадзе Е. Грузинский народный танец. – Тбилиси, 1962.
18. Голейзовский К. Образы русской народной хореографии. – М.: Искусство, 1964.
19. Гребенщиков С. Сценические белорусские танцы. – Минск, 1974.
20. Джавришвили Д. Грузинские народные танцы. – Тбилиси: Ганатлеба, 1975.
21. Зайцев Є. Основи народно-сценічного танцю. – К.: Мистецтво, 1976.
22. Зацепина К. и др. Народно-сценический танец. – М.: Искусство, 1976.
23. Каримова Р. Узбекские танцы. – Ташкент: Изд-во им. Гауфа Гуляма, 1987.
24. Каримова Р. Ферганский танец. – Ташкент: Изд-во им. Гауфа Гуляма, 1973.
25. Каримова Р. Хорезмский танец. – Ташкент: Изд-во им. Гауфа Гуляма, 1975.
26. Климов А. Основы русского народного танца. – М.: Искусство, 1981.
27. Князева О. Танцы Урала. – Свердловск, 1962.
28. Королева З. Хореографическое искусство Молдавии. – Кишинёв: Картя Молдовеняска, 1970.
29. Курбет В. Молдавские народные танцы / В.Курбет, М.Мардарь. – Кишинёв: Картя Молдовеняска, 1969.
30. Ласмаке М. Латышские народные танцы. – Рига, 1962.
31. Лингис Ю. Литовские народные танцы / Ю.Лингис, З.Славюнас, В.Якилайтис. – Вильнюс: Изд-во политической и научной литературы, 1953.
32. Лисициан С. Старинные пляски и театральные представления армянского народа. – Ереван, 1972.
33. Лопухов А. Основы характерного танца / А.Лопухов, А.Ширяев, А.Бочаров. – Л.-М.: Искусство, 1939.
34. Новерр Ж.-Ж. Письма о танце. – Л.-М.: Искусство, 1965.
35. Ошурко Л. Народные танцы Молдавии. – Кишинёв, 1957.
36. Петросян З. Армянский народный танец / З.Петросян, Ж.Хачат-рян. – М.: Искусство, 1980.
37. Проценко А. Танцевальное искусство Таджикистана. – Душанбе, 1979.
38. Саулите Й. 10 латышских танцев. – Рига, 1976.
39. Стуколкина Н. Четыре екзерсиса. Уроки характерного танца. – М.: ВТО, 1972.
40. Суна Е. Латышский народный танец. – М.: Искусство, 1983.
41. Тагиров Г. Татарские танцы. – Казань, 1960.
42. Тарасов Н. Классический танец. – М.: Искусство, 1981.
43. Тимашева Л. Танцы народов Севера. – Магадан, 1959.
44. Ткаченко Т. Народный танец. – М.: Искусство, 1967.
45. Універсальний словник-енциклопедія. – К.: Ірина, 1999.
46. Устинова Т. Беречь красоту русского танца. – М.: Молодая гвардия, 1959.
47. Устинова Т. Избранные русские народные танцы. – М.: Искусство, 1996.
48. Фокин М. Против течения. – Л.-М.: Искусство, 1962. – С.176.
49. Хрестоматия народно-сценического танца для фортепиано. – М.: Музыка, 1976; Выпуск II, 1977.
50. Чурко Ю. Белорусский сценический танец. – Минск: Наука и техника, 1969.

51.Чурко Ю. Белорусский хореографический фольклор. – Минск: Высшая школа, 1990.

Д О Д А Т К И

З М І С Т

ПЕРЕДМОВА 3
ШЛЯХИ РОЗВИТКУ НАРОДНОГО
ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА 5
Розділ І
ПОЧАТКОВЕ ВИВЧЕННЯ НАРОДНО-СЦЕНІЧНОГО ТАНЦЮ
ПОСЛІДОВНІСТЬ ВПРАВ БІЛЯ СТАНКА 10
Вправи біля станка 11
Переведення ніг із позиції в позицію 11
Позиції та положення рук 12
Підготовка до початку руху *(preparation*) 13
Напівприсідання *(demi-plies)* та
повні присідання *(grand-plies)* 15
Ковзання стопою по підлозі *(battements tendus)* 15
Маленькі кидки *(battements tendus jetes)* 17
Кругові ковзання по підлозі
(rond de jambe par terre), коло ногою по підлозі 20
Повороти стоп одинарні *(pas tortille)* 23
Ковзання по нозі 24
Вистукування *(zapateado)* 27
Маленькі кидки від щиколотки з видовженою стопою 27
Напівприсідання на опорній нозі з поворотом коліна
працюючої ноги із закритого положення
у відкрите *(battement fondu)* 29
Вправи з ненапруженою стопою 30
Великі кидки *(grands battements jetes)*
з падінням на працюючу ногу 32
Розгортання працюючої ноги *(battement developpe)*
з одночасним ударом каблуком опорної 33
Опускання на коліно 34
РОЗПОДІЛ ЕЛЕМЕНТІВ РУХІВ ЗА ГРУПАМИ
З УРАХУВАННЯМ ЇХНЬОГО ЗНАЧЕННЯ
У РОЗВИНЕННІ М’ЯЗОВО-СУГЛОБНОГО АПАРАТУ 35
ВИВЧЕННЯ РУХІВ НА СЕРЕДИНІ ЗАЛУ
Р о с і й с ь к и й т а н е ц ь 38
Т а н ц і к р а ї н Б а л т і ї
Латвія 53
Естонія 61
Литва 68
Польські танці 73
Розділ ІІ
ВПРАВИ БІЛЯ СТАНКА
Напівприсідання *(demi plié)* та глибокі присідання
(grand plié) за I, II, III прямими позиціями 82
Ковзання стопою по підлозі*(battement tendu)* 83
Маленькі кидки *(battements tendu jetés)* 84
Кругове ковзання по підлозі з поворотом опорної ноги
(rond de jambe par terre) 87
Повороти стоп *(pas tortillé)* 88
Півприсідання на опорній нозі з наступним підйомом на
півпальці в координації з рухом руки *(battements fondus)* 89

Повороти ... 90
Маленькі кидки від щиколотки ... 91
Вправи з ненапруженою стопою ... 93
Великі кидки *(grand battements jetes*) півколом ... 93
Револьтад ... 94
Розтяжка за I прямою позицією назад ... 95
ВИВЧЕННЯ РУХІВ НА СЕРЕДИНІ ЗАЛУ
Російські танці ... 96
Білоруські танці ... 112
Виникнення і розвиток італійських народних танців ... 124
Татарські танці ... 135
Розділ III
ЗАВЕРШЕННЯ УСКЛАДНЕННЯ ТЕХНІКИ ВИКОНАННЯ РУХІВ НАРОДНО-СЦЕНІЧНОГО ТАНЦЮ
Вправи біля станка ... 141
Напівприсідання *(demi plie)* та глибокі присідання *(grand plie*) за I, IV прямими позиціями з нахилами та перегинаннями корпуса ... 141
Вправи для розвитку рухливості стопи зі збільшеною кількістю переведень стопи з носка на каблук і в більш швидкому темпі ... 142
Маленькі наскрізні кидки за I відкритою позицією ... 143
Кругове ковзання по підлозі ("вісімка") на видовженій опорній нозі й у напівприсіданні *(rond de jambe par terre)* ... 144
Ковзання по нозі *(passe)* ... 145
Розгортання працюючої ноги *(battement développé)* ... 146
Вправи з ненапруженою стопою ... 147
Великі кидки (grands battements jetés)зі стрибком ... 148
Угорщина ... 150
Угорський народний танець ... 153
Угорський народний танець "понтозоо" (чоловічий) ... 158
Угорський сценічний танець ... 167
Молдова ... 175
Основні рухи молдавського народного танцю ... 177
Іспанія ... 180
Іспанський класичний танець "Фламенко" *("flamenko")* ... 182
Іспанський сценічний танець ... 190
Циганський танець ... 197
Циганський сценічний танець ... 199
Музичне оформлення уроку народно-сценічного танцю ... 208
Специфіка викладання народно-сценічного танцю в дитячих навчальних закладах і установах ... 211
Значення використання кращих надбань національних культур різних народів світу для розвитку народно-сценічного танцю на сучасному етапі ... 212
ЛІТЕРАТУРА ... 216
ДОДАТКИ ... 219

Навчальне видання

Володько Ванда Федорівна

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ НАРОДНО-СЦЕНІЧНОГО ТАНЦЮ

Навчально-методичний посібник

Відповідальний за випуск Г.В.Дячук
Редактор Л.П.Будаш
Комп'ютерна верстка Т.В.Кравченко

Підп. до друку _____. Формат 60х84 $^{1}/_{16}$. Папір др. апарат.
Друк офсетний. Облік.-вид. арк. _____. Зам. _____. Тираж 500

Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв
01015, м. Київ, вул. Січневого повстання, 21
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
ДК № 2544 від 27.06.2006.